

BIDRAG

TILL

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK.

III) Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 9.

ÅREN

1896—1900.

VESTERNORRLANDS LÄN.

1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet.

Vesternorrlands län, som, enligt det af Kungl. Statistiska Centralbyrån utarbetade sammandrag af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser för femårsperioden 1891—1895, vid 1895 års slut omfattade en *areal* af 25,532³⁵ kvadratkilometer, däraf 24,127⁸¹ kvadratkilometer land och 1,404⁵⁴ kvadratkilometer vatten, har under den period, som denna berättelse omfattar, icke undergått någon förändring i areal eller gränser. Däremot hafva följande *omregleringar* inom länet egt rum, i följd däraf att Eders Kungl. Maj:t förordnat:

dels genom nådigt bref den 31 oktober 1896, att de staden Örnsköldsvik tillhöriga 8 seland af hemmanet nr 1 Sörlungånger skulle från och med 1897 års början i kommunalt, administrativt och judiciellt hänseende öfverflyttas från Själevads socken och länsmansdistrikt, Norra Ångermanlands fögderi, Själevads tingslag samt Norra Ångermanlands domsaga och i nämnda hänseenden förenas med staden Örnsköldsvik;

och dels genom nådigt bref den 14 april 1899, att den del af Bondsjö by i Säbrå socken, som å en af stadsingenjören friherre C. J. Kruuse år 1894 upprättad karta dels utmärkts såsom Hernösand—Sollefteå järnvägsområde, såvidt detta område begränsades i sydväst af landsvägen och i nordost af Bränneritjernes södra strand, och dels betecknats med de öster om angifna

område upptagna figurerna 2, 3, 4 och 5, skulle med ingången af år 1900 i judiciellt, administrativt, ecklesiastiskt och kommunalt hänseende skiljas från Säbrå socken, Södra Ångermanlands nedre fögderi, Säbrå tingslag och Ångermanlands södra domsaga samt förenas med Hernösands stad.

Vidare har, beträffande länets *judiciella* indelning, Eders Kungl. Maj:t medelst nådigt bref den 25 maj 1900 förklarat, att, sedan Riksdagen bifallit nådig proposition om anvisande af erforderliga medel för genomförande af delning af Norra Ångermanlands domsaga i två nya domsagor, ifrågavarande domsaga skulle från början af år 1901 vara delad i två domsagor, så att den ena, med benämning Nätra och Nordingrå domsaga, skulle omfatta Nätra och Nordingrå tingslag och den andra, med benämning Själevads och Arnäs domsaga, skulle omfatta Själevads och Arnäs tingslag.

I detta sammanhang är, med afseende å länets *administrativa* indelning, att märka, att Eders Kungl. Maj:t medelst nådigt bref likaledes den 25 maj 1900 funnit godt i nåder förordna, att Norra Ångermanlands fögderi skulle från 1901 års ingång delas i två fögderier, omfattande det ena, med benämning Norra Ångermanlands öfre fögderi, Arnäs och Själevads tingslag och det andra, med benämning Norra Ångermanlands nedre fögderi,

INLEDNING

TILL

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetat och utgivet af Statistiska centralbyrån – Stockholm, 1863-1912.

Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kungl. Maj:ts befallninghavande i Stockholms stad och i rikets 24 län avger underdåniga femårsberättelser av statistiskt innehåll.

Berättelserna består av två avdelningar.

Första avdelning består av följande rubriker:

- 1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet**
- 2. Innevånare**
- 3. Näringar**
- 4. Kommunikationsanstalter och varubyten**
- 5. Kameralförhållanden**
- 6. Politi.**

Andra avdelning är en tabellbilaga.

Statistiska centralbyrån samlar in och utger ett sammandrag för hela riket av samtliga femårsberättelsernas huvudsakliga innehåll.

Föregångare:

Kongl. maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1822-1851/55.

Innehållsförteckning.

	Sid.
Underdånig berättelse	1-60.
1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet.....	1.
Tab. A. Medeltemperaturen i Hernösand.....	6.
2. Invånare.....	6.
Tab. B. Antalet emigranter från Vesternorrlands län åren 1896-1900.....	6.
Tab. C. Antalet bönehus i Vesternorrlands län och deras värden vid 1900 års slut.....	7.
Tab. D. Antal fångar uti Hernösands länsfängelse och Sundsvalls kronohäkte åren 1896-1900.....	9.
Tab. E. Antalet af de till öfverexekutorerna i Vesternorrlands län under femårsperioden 1896-1900 inkomna utsökningsmål och däri utdömda belopp.....	14.
Tab. F. Antalet exekutiva fastighetsauktioner inom Vesternorrlands län under femårsperioden 1896-1900 jämte därvid bekomna köpeskillingar.....	15.
Tab. G. Till underexekutorerna i Vesternorrlands län under femårsperioden 1896-1900 för verkställighet inkomna utslag....	15.
3. Näringar.....	16.
Tab. H. Statsbidrag utan återbetalningsskyldighet till myrutdikningar och vattenaftappningar i Vesternorrlands län åren 1896-1900....	17.
Tab. I. Vid sågverken i Vesternorrlands län försågadt antal timmer i medeltal årligen 1896-1900.....	25.
Tab. K. Vid nedanstående vattendrag afverkadt och till flottning levereradt virke under åren 1896-1900.....	26.
Tab. L. Vesternorrlands län genom hafslottning från annat (Norrbottens och Vesterbottens) län tillfördt virke under åren 1896-1900.....	27.
Tab. M. Sammandrag af timmertillförseln genom flottning till sågverken i Vesternorrlands län åren 1896-1900.....	27.
Tab. N. Från Vesternorrlands läns tullkammardistrikt exporterade skogsalster åren 1896-1900.....	28.
Tab. O. Jämförande tablå öfver från Vesternorrlands län exporterade trävaror åren 1886-1900.....	28.
Tab. P. Från Vesternorrlands läns tullkammardistrikt exporterad pappersmassa åren 1896-1900.....	28.
Tab. Q. Kustfiskeriernas i Vesternorrlands län afkastning åren 1896- 1900.....	30.
Tab. R. Laxfiskets afkastning i älfvarna inom Vesternorrlands län åren 1896-1900.....	30.
Tab. S. Antalet inlagd befruktad fiskrom vid Vesternorrlands läns 6 fiskodlingsanstalter åren 1896-1900.....	31.
Tab. T. Antal utfärdade mutsedlar i Vesternorrlands län åren 1896-1900	31.
Tab. U. Masugnarnas verksamhet i Vesternorrlands län åren 1896-1900.	32.
Tab. V. Bergshandteringen i Vesternorrlands län åren 1876-1900.....	32.
4. Kommunikationer och varubyten.....	33.
Tab. X. Trafiken vid Hernösand – Sollefteå järnväg åren 1896-1900.....	34.
Tab. Y. Passagerare- och godstrafik å Matfors–Vattjoms järnväg åren 1896-1900.....	34.
Tab. Z. Vägarbeten med statsbidrag fullbordade i Vesternorrlands län åren 1896-1900.....	35.

	Sid.
4. Kommunikationer och varubyten.....	33.
Tab. Å. Till vägarbeten i Vesternorrlands län beviljade statsbidrag åren 1896-1900.....	35.
Tab. Ä. Expeditionen vid Hernösands, Sundsvalls och Ömsköldsviks postkontor åren 1896-1900.....	38.
Tab. Ö. Telegramexpeditionen vid Hernösands, Sundsvalls och Ömsköldsviks stationer åren 1896-1900.....	39.
Tab. Aa. Vesternorrlands läns handelsflotta vid slutet af åren 1895 och 1900.....	40.
Tab. Bb. Hufvudsakliga exporten från Vesternorrlands läns tullkammardistrikt åren 1896-1900, oafsedt skogsalster.....	40.
Tab. Cc. Hufvudsakliga importen till Vesternorrlands läns tullkammardistrikt åren 1896-1900.....	41.
Tab. Dd. Handlande och deras betjening samt den för bevillning uppskattade inkomsten af handelsrörelse i Vesternorrlands län år 1900.....	42.
Tab. Ee. Influtna och redovisade brännvinsförsäljningsmedel inom Vesternorrlands län åren 1896-1900.....	42.
5. Kameralförhållanden.....	42.
Tab. Ff. Amorteringslån, hvilka kommunerna i Vesternorrlands län åren 1896-1900 erhållit nådigt tillstånd att upptaga.....	43.
Tab. Gg. Kommunala utgifter i städerna Hernösand och Sundsvall åren 1896-1900.....	44.
Tab. Hh. Vesternorrlands läns landstings finanser åren 1896-1900.....	44.
6. Politi.....	45.
Tab. Ii. Hos Länsstyrelsen i Vesternorrlands län åren 1896-1900 handlagda mål och ärenden.....	45.
Tab. Kk. Riksbankens afdelningskontor i Hernösand åren 1896-1900.....	51.
Tab. Ll. Hernösands enskilda banks verksamhet åren 1896-1900.....	53.
Tab. Mm. Aktiebolaget Sundsvalls handelsbanks verksamhet åren 1896-1900.....	54.
Tab. Nn. Vesternorrlands läns hästförsäkringsbolags verksamhet åren 1896-1900.....	56.
Tabellbilagor	61-87.
Tab. 1. Folkmängden i Vesternorrlands län åren 1896-1900.....	61.
Tab. 2. Allmänna vägar och skjutsning i Vesternorrlands län åren 1896-1900.....	62.
Tab. 3. Hemman och lägenheter samt stadsjordar m. m. i Vesternorrlands län år 1900.....	63.
Tab. 4. Egendomar af fideikommissnatur i Vesternorrlands län år 1900 [Inga tabelluppgifter finns].....	64.
Tab. 5. Egendomar tillhörande inhemska aktiebolag, i Vesternorrlands län år 1900.....	64.
Tab. 6. Egendomar tillhörande främmande makters undersåtar, i Vesternorrlands län år 1900.....	72.
Tab. 7. Fromma stiftelser, stipendiefonder, pensionsanstalter, sjukkassor och därmed jämförliga inrättningar i Vesternorrlands län år 1900.....	74.

BIDRAG

TILL

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK.

III) Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 9.

ÅREN

1896—1900.

VESTERNORRLANDS LÄN.

1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet.

Vesternorrlands län, som, enligt det af Kungl. Statistiska Centralbyrån utarbetade sammandrag af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser för femårsperioden 1891—1895, vid 1895 års slut omfattade en *areal* af 25,532^{·35} kvadratkilometer, däraf 24,127^{·81} kvadratkilometer land och 1,404^{·54} kvadratkilometer vatten, har under den period, som denna berättelse omfattar, icke undergått någon förändring i areal eller gränser. Däremot hafva följande *omregleringar* inom länet egt rum, i följd däraf att Eders Kungl. Maj:t förordnat:

dels genom nådigt bref den 31 oktober 1896, att de staden Örnsköldsvik tillhöriga 8 seland af hemmanet nr 1 Sörlungånger skulle från och med 1897 års början i kommunalt, administrativt och judiciellt hänseende öfverflyttas från Själevads socken och länsmansdistrikt, Norra Ångermanlands fögderi, Själevads tingslag samt Norra Ångermanlands domsaga och i nämnda hänseenden förenas med staden Örnsköldsvik;

och dels genom nådigt bref den 14 april 1899, att den del af Bondsjö by i Säbrå socken, som å en af stadsingenjören friherre C. J. Kruuse år 1894 upprättad karta dels utmärkts såsom Hernösand—Sollefteå järnvägsområde, såvidt detta område begränsades i sydväst af landsvägen och i nordost af Bränneritjernes södra strand, och dels betecknats med de öster om angifna

område upptagna figurerna 2, 3, 4 och 5, skulle med ingången af år 1900 i judiciellt, administrativt, ecklesiastikt och kommunalt hänseende skiljas från Säbrå socken, Södra Ångermanlands nedre fögderi, Säbrå tingslag och Ångermanlands södra domsaga samt förenas med Hernösands stad.

Vidare har, beträffande länets *judiciella* indelning, Eders Kungl. Maj:t medelst nådigt bref den 25 maj 1900 förklarat, att, sedan Riksdagen bifallit nådig proposition om anvisande af erforderliga medel för genomförande af delning af Norra Ångermanlands domsaga i två nya domsagor, ifrågavarande domsaga skulle från början af år 1901 vara delad i två domsagor, så att den ena, med benämning Nätra och Nordingrå domsaga, skulle omfatta Nätra och Nordingrå tingslag och den andra, med benämning Själevads och Arnäs domsaga, skulle omfatta Själevads och Arnäs tingslag.

I detta sammanhang är, med afseende å länets *administrativa* indelning, att märka, att Eders Kungl. Maj:t medelst nådigt bref likaledes den 25 maj 1900 funnit godt i nåder förordna, att Norra Ångermanlands fögderi skulle från 1901 års ingång delas i två fögderier, omfattande det ena, med benämning Norra Ångermanlands öfre fögderi, Arnäs och Själevads tingslag och det andra, med benämning Norra Ångermanlands nedre fögderi,

Nätra och Nordingrå tingslag, med föreskrift därjämte, bland annat, att, då de löner, hvilka skulle användas till inrättande af de två nya fögderitjänsterna, ännu icke vore tillgängliga och Riksdagen förty anvisat för år 1901 ett anslag på extra stat till uppehållande af samma tjänster, den kronofogdetjänst och den häradskrifvarejänst, hvilka icke komme att öfvertagas af de dåvarande tjänstemännen inom fögderiet, skulle tillsättas endast på förordnande tills vidare, dock att förslag därtill skulle i vanlig ordning upprättas.

Dessa sålunda bestämda förändringar, ehuru de icke under nu ifrågasvarande period trädt i verkställighet, hafva dock ansetts böra i denna berättelse omförmälas.

En väsentlig förändring i *kommunalt* hänseende, hvilken dock ännu icke vid periodens utgång trädt i verkställighet, innefattas i Eders Kungl. Maj:ts nådiga bref den 27 oktober 1899, hvarigenom i nåder medgifvits, att det område vid Sollefteå handelsplats, hvarä genom nådiga brevet den 20 februari 1885 ordningsstadgan, byggnadsstadgan och brandstadgan för rikets städer förklarats skola i tillämpliga delar blifva gällande, finge under här nedan angifna villkor och under förbehåll, att municipaldistriktet fullgjorde sitt vid sammanträde den 15 maj 1898 gjorda erbjudande i fråga om ersättning till Sollefteå socken i öfrigt, såsom en kommun för sig bilda en, jämväl i fattigvårdshänseende, från Sollefteå socken afskild *köping*, benämnd Sollefteå, vid handhafvande af hvilken angelägenheter gällande förordning om kommunalstyrelse på landet skulle lända till efterrättelse, dock att, beträffande beräkningsgrunden för utöfvande af rösträtt i kommunens gemensamma angelägenheter samt för utgörande af bidrag till utgifter för kommunens gemensamma behof, de i förordningen om kommunalstyrelse i stad gifna bestämmelser skulle tillämpas; och skulle det åligga köpingen dels att bekosta skälig aflöning åt en polisuppsyningsman, hvilken, antagen af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande, hade att, under åtnjutande af det skydd, som tillkomme länsman eller stadsfiskal, handhafva köpingens säkerhets- och ordningspolis, åtala där timade brott och förseelser af den art, att allmän åklagare egde dem beifra, samt för öfrigt i alla ärenden, hvilka anginge köpingens befolkning, fullgöra de bestyr, som på landet åläge fjärdingsman, dels ock att, om och när anställandet af en eller flere polisbetjente till uppsyningsmannens biträde funnes erforderligt, bekosta jämväl sådant biträde; hvarförutom Eders Kungl. Maj:t, såsom villkor för att ifrågasvarande område finge komma i åtnjutande af här ofvan tillförsäkrade rättigheter att bilda egen kommun och köping, funnit godt i nåder stadga, att de i området ingående fastighetsdelarna skulle, där så icke redan skett, hvar för sig äsättas mantal eller på annat behörigt sätt för alltid afsöndras från de stamhemman, dit de hörde; vid äfventyr att, om sådant icke inom tio år efter det nådiga brevet dag verkstälts, det af Eders Kungl. Maj:t genom samma nådiga bref gjorda medgifvande komme att förfalla; och förklarade Eders Kungl. Maj:t sig vilja, sedan hos Eders Kungl. Maj:t styrkt blifvit, att ofvannämnda villkor fullgjorts, och därvid tillika företetts af landtmätare behörigen upprättad karta öfver hela det ifrågasvarande området med fullständig beskrifning, bestämma tiden, då området finge inträda i utöfningen af köpingsrättigheten samt i kommunalt och fattigvårdshänseende skiljas från Sollefteå socken; i sammanhang hvarmed Eders Kungl. Maj:t förklarar sig vilja, därest Eders Kungl. Maj:ts yttrande

härutinnan påkallades, taga under öfvervägande frågan om fördelning mellan socknen och köpingen af tillgångar och skulder med mera, som därmed egde sammanhang; och anbefalldes Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande att i sinom tid, efter vederbörandes hörande, afgifva förslag till de förändrade bestämmelser i afseende å tillämpningen af ordningsstadgan, byggnadsstadgan och brandstadgan för rikets städer äfvensom hälsovårdsstadgans för riket föreskrifter rörande stad, hvilka kunde betingas af ifrågasvarande områdes inträdande i utöfningen af rätten att bilda egen kommun. Vidkommande slutligen frågan om rätt för köpingsområdet att utgöra särskildt skoldistrikt förklarades denna fråga beroende på förnyad underdånig anmälan, sedan afgjordt blifvit, att området finge inträda i utöfningen af köpingsrättigheten. Sollefteå municipalsamhälle vidtog omedelbart efter delfäendet af det nådiga brevet innehåll erforderliga åtgärder till fullgörande af de villkor, hvilka blifvit bestämda för samhällets rätt att bilda egen kommun och köping; och hade samhället redan före periodens utgång underställt sina därutinnan vidtagna åtgärder Eders Kungl. Maj:ts nådiga pröfning.

Angående länets *ecklesiastika* indelningar meddelas följande.

Genom nådigt bref den 9 september 1898 har Eders Kungl. Maj:t förordnat, att från den 1 maj 1899 dels Junsele, Ramsele, Bodums och Ådals-Lidens pastorat skulle utbrytas från Ångermanlands västra kontrakt och bilda eget nytt kontrakt, benämndt Ångermanlands västra kontrakt, samt att de öfriga till det förra västra kontraktet hörande pastoraten skulle utgöra ett särskildt kontrakt med benämning Ångermanlands sydvästra kontrakt, och dels Medelpads förutvarande kontrakt skulle delas i tvenne, Medelpads östra kontrakt, omfattande Njurunda med Svartvik, Sundsvalls, Sköns, Alnö, Timrå och Indals pastorat, Indals-Lidens och Holms församlingars pastorat samt Ljustorps, Hässjö och Tynderö församlingars pastorat, och Medelpads västra kontrakt, omfattande Hafverö, Borgsjö, Torps, Stöde, Attmars, Tuna, Sättna och Selångers pastorat.

Sedan Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 13 november 1896 förordnat, att, efter det dåvarande komministern i Högsjö församling från sin befattning afgått, Högsjö och Hemsö församlingar skulle skiljas från Gudmundrå pastorat och utgöra ett särskildt konsistoriellt gäll med Högsjö såsom moderförsamling och Hemsö såsom annexförsamling samt att i det sålunda uppkommande nya pastoratet skulle finnas kyrkoherde och komminister, den senare bosatt i annexförsamlingen, men att däremot komministerstjänsten i Högsjö församling skulle indragas, så har, efter det dåvarande komministern i Högsjö församling i början af år 1897 sökt och erhållit afsked från sin nämnda befattning, den nya indelningen trädt i tillämpning den 1 december 1897.

Medelst nådigt bref den 24 april 1896 har Eders Kungl. Maj:t förordnat, att efter nuvarande kyrkoherdens i Ramsele afgång en komminister skall, därest Ramsele församling ikläder sig viss, i det nådiga brevet närmare angifven byggnadsskyldighet, anställas inom nämnda församling.

Vidare har genom nådigt bref den 26 maj 1899 medgifvits, att inom Själevads församling finge från den 1 januari 1900 inrättas en ny komministerstjänst, hvars innehafvare skulle vara bosatt i staden Örnsköldsvik.

Slutligen har Eders Kungl. Maj:t — som genom nådig resolution den 19 mars 1869 beslutat, att Ytter-Lännäs församling skulle, efter dåvarande kyrkoherden E. P. Sellins och kommini-

stern G. O. Stjernbergs afgång, skiljas från Torsåkers, af Torsåkers, Ytter-Lännäs och Dals församlingar bestående pastorat och utgöra ett särskildt konsistorielt gäll samt komministerstjänsten i Ytter-Lännäs indragas — genom nådigt bref den 19 oktober 1900 funnit godt i nåder medgifva, att i Ytter-Lännäs församling må från den dag, församlingen varder skild från Torsåkers pastorat för att bilda eget gäll, tills vidare under den tid, nådiga löne-regleringsresolutionen den 19 mars 1869 i församlingen eger tillämpning, inrättas en extra ordinarie prästerlig tjänst under benämning pastoratsadjunktur med rätt för innehafvaren af denna tjänst till prästerlig tjänsteårsberäkning och med befrielse för honom, så länge han innehar tjänsten, från skyldighet att mottaga missiv till tjänstgöring å annan ort.

I *härordningens* intresse må meddelas, att, sedan Eders Kungl. Maj:t medelst nådigt bref den 18 maj 1894 i nåder föreskrifvit, att Kungl. Norrlands trängbataljon skulle förläggas till Sollefteå, nämnda bataljon den 6 maj 1898 tagit de för densamma å Remsle mo i Sollefteå socken uppförda etablissementen i besittning samt att Kungl. Vesternorrlands regemente år 1899 vid tiden för vapenöfningsmötenas början inflyttade å den nyinrättade lägerplatsen Sollefteå läger från dess förutvarande lägerplats Sångå mo, äfvensom att Vesternorrlands regementes inskrifningsområde år 1897 fördelades i åtta kompaniområden från att därförinnan hafva varit indeladt i fyra kompaniområden.

Vidkommande härefter de mera afsevärda anordningar, som under perioden egt rum inom länets *städer*, må därom följande här meddelas.

Hernösand. Denna stad har i någon mån utvidgats däri-genom att, på sätt redan här ofvan finnes omförmäldt, Hernösand—Sollefteå järnvägs stationsområde jämte ett mindre därtill angränsande jordområde, hvilka tillföre tillhört Säbrå socken, blifvit med ingången af år 1900 öfverflyttade och förlagda under staden.

Enligt nådigt bref den 6 augusti 1897 har Eders Kungl. Maj:t fastställt reglerad stadsplan för en del af det med Hernösands stad enligt kungl. brefvet den 12 december 1890 förenade jordområde eller den så kallade Gådeåstaden.

Vidare har genom nådigt bref den 1 juli 1898 förordnats, att staden Hernösands hamnområde skulle utgöras af dels det mellan Hernön, Kronholmen, Nya Varfvets egor och Vägnön belägna vattenområde, som begränsades i öster af en rät linie, dragen från den å en af stadsingenjören friherre C. J. Kruise år 1893 upprättad karta med VII utmärkta punkt å Vägnön till Gamboudden å Hernön, och i väster af en rät linie, dragen från den å samma karta med VI betecknade punkt, kallad Önskanskälla, till norra gränsen för Hernösands ångsågs område, samt dels det i söder därmed sammanhängande, mellan Gådeåstaden och Hernön belägna vattenområdet intill en rät linie från rågången mellan Gådeåstaden och Gådeå bys egor till södra bryggan å Korsmessoudden på Hernön, allt på sätt utmärkts å den af stadsingenjören friherre C. J. Kruise upprättade kartan.

Till underlättande af varutrafiken har ett järnvägsspår utlagts från järnvägsstationen till hamnkajen å fastlandssidan.

Sedan år 1898 har elektrisk inre belysning varit inom staden anordnad, hvadan staden numera eger såväl inre som yttre elektrisk belysning. Det nya elektricitetsverket uppfördes under åren 1897 och 1898 af Nordiska aktiebolaget för elektriska

anläggningar för en kostnad af omkring 265,000 kronor. Maskinerna utgöras af 3 st. 100-hästkrafters turbindynamor med likströmssystem och matas från 3 st. 8-kvadratmeters ångpannor. Verket eges af nämnda aktiebolag, som tillhandahåller belysning enligt därom med staden upprättadt kontrakt.

För stadens vattenledning har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande fastställt reglemente den 20 november 1900. Vattenledningsnätet har under perioden i betydlig mån utvidgats dels genom inledning från hufvudledningen till åtskilliga enskilda gårdsfastigheter och dels i följd däraf, att de delar af staden, som äro högst belägna och genom otillräckligt tryck i vattenledningen hittills varit i saknad af dess fördelar, numera kommit i förbindelse med vattenledningsnätet.

Planering af gator och allmänna platser har under perioden fortgått, hvarförutom en ytterligare parkanläggning inom staden påbörjats å planen mellan järnvägsstationen och hamnen medelst anläggning af dubbla alléer af lönträd.

För stadens drätselkammare har nytt reglemente blifvit af Länsstyrelsen fastställt den 22 september 1897.

Medelst nådigt bref den 15 maj 1896 har Eders Kungl. Maj:t i nåder förordnat, att de inom Hernösands stads område för stadens brandväsende uppsatta telegraf-, telefon- och andra elektriska ledningar med tillhörande brandskåp skola åtnjuta samma skydd, som, jämlikt 19 kapitlet 13 och 21 §§ strafflagen, sådana dessa lagrum lyda enligt lagen den 20 juni 1890, tillkommer stadens telegraf- och telefoninrättning.

Ordningsföreskrifter för velocipedåkning inom staden äro af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande fastställda den 21 januari 1897 samt ändring i viss del af samma föreskrifter fastställd den 20 mars 1900.

Stadens folkmängd, som år 1895 uppgick till 7,515, hade år 1900 stigit till 7,890 personer, och till bevis om stadens utveckling och förkofran må anföras, att den allmänna bevillingen ökats från 25,048 kr. 26 öre år 1895 till 32,542 kr. 15 öre år 1900.

Sundsvall. Såsom redan i berättelsen för femårsperioden 1891—1895 blifvit omförmäldt, hade stadsfullmäktige genom beslut den 15 oktober 1895 godkänt förslag till reglering af det emellan Sundsvallsfjärden och landsvägen till Hudiksvall belägna område, som utgöres af lägenheten Rosenborg och Mons brädgård samt omfattar en yta af ungefär 98,500 kvadratmeter, och för fastställelse öfverlämnat förslaget till Eders Kungl. Maj:t med anhållan tillika om bemyndigande för staden att med full eganderätt för en eller annan industriell anläggning upplåta hela eller delar af ifrågavarande område. Emellertid har Eders Kungl. Maj:t genom beslut den 18 september 1896 — med erinran att Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 17 juni 1893, enär för befordrande i allmänhet af ett tjenligare tillgodogörande af städernas donationsjord, likasom för befrämjande af enskildas trygghet i besittningen af stadsjord, som kommit i deras värjo, af vikt syntes vara, att åt städerna bereddes möjlighet ej allenast att kunna med full eganderätt åt enskilda upplåta jord, som blifvit till stad af kronan donerad, än äfven att, där sådan jord under ett eller annat uppgifvet fång redan kommit i enskild besittning, kunna bekräfta den gjorda upplåtelsen, så att den kunde blifva för framtiden fullt betryggande, anbefallt Eders Kungl. Maj:ts och rikets Kammarkollegium att, efter nödig utredning af hit-hörande förhållanden, till Eders Kungl. Maj:t inkomma med

underdånigt betänkande, huruvida befogenhet i nu angifna hänseende kunde åt städerna inrymmas och i sådant fall hvilka villkor och förbehåll, som syntes därvid böra fästas — funnit den underdåniga ansökningen, såvidt densamma afsåge upplåtelse af ifrågavarande område af staden Sundsvall, för det dåvarande icke böra bifallas och fördenskull ej heller funnit skäl att på den då gjorda ansökningen fastställa den under förutsättning om rätt till försäljning af samma områden uppgjorda stadsplanen, hvilken finge bero på vidare anmälan, sedan frågan om disposition af stadens donationsjord blifvit slutligen afgjord. Någon vidare åtgärd rörande ifrågavarande stadsområdes reglerande och disposition har därefter icke blifvit från stadens sida vidtagen.

För beredande af utrymme för större industriella anläggningar i de på norra sidan af Selångersån och väster om badhusparken belägna så kallade fabrikskvarteren hafva stadsfullmäktige den 15 november 1899 beslutat, att Smedsgatan, hvilken i riktning från norr till söder genomskure denna stadsdel, men hvarken vore ordnad eller för trafik upplåten, likasom de på ömse sidor om densamma belägna kvarter vore obebyggda, skulle igenläggas. Detta stadsfullmäktiges beslut har af Eders Kungl. Maj:t den 20 april 1900 blifvit fastställt.

Vid sammanträde den 15 januari 1900 beslöto stadsfullmäktige, att de dittills använda beteckningarna af stadens olika delar skulle såtillvida ändras, att den norr om Selångersån belägna stadsdelen skulle benämnas Norrmalm, området mellan Selångersån, Skolparken, Bergsgatan och nya Strandgatan Staden, området väster om Skolparken mellan Selångersån och Bergsgatan Västermalm, området söder om Bergsgatan och väster om Stadsparken Södermalm och området öster om Stadsparken Östermalm. Genom detta stadsfullmäktiges beslut, afsedt att tillämpas från och med år 1900, skulle således de gamla namnen Stenhammaren, Stadsmon och »väster i staden» försvinna.

Vid samma tillfälle fattade stadsfullmäktige äfven beslut därom, att gatunamnen Smalgränd och Bredgränd skulle utbytas, det förra mot Torggatan och det senare mot Centralgatan, äfvensom att namnet Torggatan å en ännu endast å kartan öfver stadsplanen befintlig gata skulle utbytas mot namnet Rosenborgsgatan. I slutet af samma år bestämdes vidare af stadsfullmäktige, att Östra och Västra Stenhammargatorna skulle benämnas, den förra Södermalmsgatan och den senare Snickaregatan, samt att Östra och Västra Stenhammartorgen skulle erhålla, det förra namnet Jerntorget och det senare Södermalmstorget.

I detta sammanhang torde äfven böra meddelas, att stadsfullmäktige den 30 december 1898 beslutat att för ett öfverenskommet pris af 15,000 kronor med full eganderätt inköpa den del af den så kallade Heffnerska bjälkgropen, som sträckte sig från Lotsstugan till Vifsta varfs brädgård. Härigenom har staden kommit i besittning af ett område, särdeles välbehöfligt för hamnens utvidgning och väl lämpadt för industriella anläggningar.

Örnsköldsvik. Under ifrågavarande period har den förändring i stadens område och gränser egt rum, att, på sätt här ofvan redan finnes omförmäldt, jämlikt Eders Kungl. Maj:ts nådiga bref den 31 oktober 1896, från och med den 1 januari 1897 till staden öfverflyttats hemmanet 8 seland Sörlungånger n:r 1, å hvilket Örnsköldsviks järnvägsstation är belägen. Vidare har staden i och för utvidgning af sitt område för 100,000

kronor inköpt hemmanet 9 seland Norrlungånger n:r 4, om hvilket hemmans införlifvande med stadens område tillika med vissa samfälligheter under Norrlungångers by underdånig ansökan under år 1899 ingifvits till Eders Kungl. Maj:t, på hvars nådiga pröfning ärendet vid periodens utgång var beroende.

För vinnande af ett bestämdt hamnområde har staden under år 1897 gjort underdånig ansökan därom med bifogande af förslag till gränser därför. Detta ärende var vid periodens utgång på Eders Kungl. Maj:ts nådiga pröfning beroende.

Under perioden i fråga har fullständig vattenledning för stadens behof blifvit anlagd och fullbordad, och staden har jämväl i öfrigt vidtagit åtskilliga administrativa anordningar till befordrande af stadens utveckling.

Hvad härefter vidkommer den fortgående utvecklingen af de inom länet varande *municipalsamhällena*, för hvilka redogörelser redan i förra berättelsen lämnats, må till en början erinras om lagen den 27 maj 1898 angående tillägg till förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, genom hvilken lag stadgats, att, därest Eders Kungl. Maj:t förordnat, att ordningsstadgan, byggnadsstadgan och brandstadgan för rikets städer samt hvad i hälsovårdsstadgan för riket föreskrifves om stad skola lända till efterrättelse för sådant område å landet, som ej utgör egen kommun, dylikt område skall vara att anse såsom ett särskildt samhälle (municipalsamhälle), hvars medlemmar ega att, oberoende af kommunen i öfrigt, själfva vårda sådana för samhället gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter, som afses i nämnda författningar eller föränledas af dessas tillämpning inom samhället, med föreskrift tillika, att i afseende härå skall om municipalsamhälle i tillämpliga delar gälla hvad i förberörda förordning vore stadgadt om kommun, med iakttagande att, i stället för kommunalstämma, kommunalfullmäktige och kommunalnämnd, motsvarande myndigheter inom municipalsamhället skola benämnas municipalstämma, municipalfullmäktige och municipalnämnd.

Med föränledande af bestämmelserna i denna lag, hvilken gäller till efterrättelse från och med år 1900, har Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 7 juli 1899 funnit godt i nåder förordna vissa nya administrativa bestämmelser, att från och med år 1900 gälla, för Skönsmons, Sollefteå och Skönsbergs municipalsamhällen i och för bringande till verkställighet inom dessa af ordningsstadgan, byggnadsstadgan och brandstadgan för rikets städer samt för Nylands municipalsamhälle med afseende å tillämpningen inom detta af byggnadsstadgan och brandstadgan för rikets städer, med bemyndigande för Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande att, med tillämpning af de i berörda nådiga bref stadgade hufvudgrunder, utfärda än ytterligare, i vissa hänseenden erforderliga bestämmelser i ämnet; och hafva på grund af berörda bemyndigande särskilda ordningsföreskrifter för ofvannämnda fyra municipalsamhällen blifvit af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande utfärdade den 13 september 1899.

Vidare har Eders Kungl. Maj:t, jämväl med föränledande af ofvan återopade lag, genom nådigt bref den 15 december 1899 förordnat vissa förändrade administrativa bestämmelser i ändamål att inom Sollefteå municipalsamhälle, det planlagda området af Skönsmons municipalsamhälle, Skönsbergs och Nylands municipalsamhällen, äfvensom inom det område af Sköns socken, som benämnes Gångviken med Tegelhagen och Finstaerberget, jämte närmaste trakten däromkring bringa till verkställig-

het tillämpningen af hälsovårdsstadgan för riket i hvad den afser hälsovård i stad.

Utöfver nu nämnda bestämmelser och föreskrifter har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande för de äldre municipalsambhällena i länet utfärdat: dels för Sollefteå municipalsamhälle den 31 maj 1897 ny brandordning och dels för Skönsbergs municipalsamhälle den 16 april 1896 brandordning, den 31 maj 1898 taxa för sotning m. m. samt den 19 januari 1899 ordningsföreskrifter till kontroll öfver personers inflyttning till distriktet.

Enligt hvad Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande meddelade i sin senast afgifna berättelse, voro vid förra periodens slut förberedande åtgärder vidtagna i ändamål att såsom municipalsamhälle reglera ett visst område invid *Kramfors* järnvägsstation. Denna reglering har numera blifvit genomförd, sedan Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande genom beslut den 22 december 1898, hvilket blifvit af Eders Kungl. Maj:t medelst nådigt bref den 7 juli 1899 i nåder gilladt och fastställt att gälla till efterrättelse från och med år 1900, förordnat, att byggnadsstadgan och brandstadgan för rikets städer skulle i tillämpliga delar gälla för det område vid *Kramfors* järnvägsstation, som, på sätt mellan punkterna I, II, 3, 4, 5, 6, V, VI, VII, VIII och I å en af G. von Engeström upprättad karta dragna linier utmärka, begränsades af: i öster rågången mellan Björsta by å ena samt Limsta by å andra sidan från den punkt, där denna rågång träffar *Kramforsån*, och till den punkt å samma rågång, där densamma träffar rågången mellan Björsta och Jättesta byar; i söder sistnämnda rågång från sistomförd punkt till den punkt, där samma rågång träffar västra järnvägsstängslet, vidare utefter nämnda järnvägsstängsel söderut till den punkt, där detsamma möter den genom Jättesta by rinnande bäck, vidare denna bäck i dess lopp intill den punkt, där bäcken skär den genom Jättesta bys inegoskifte litt. A gående väg, än vidare denna väg från sistnämnda skärningspunkt till berörda inegoskiftes norra gräns och från dess slut emot odelta skogsbacken, Åsen kallad, till gärdesgårdshörnet vid inegoskiftet litt. E i Jättesta och slutligen utefter denna gärdesgård till den punkt, där den möter Björsta bys rågång mot Jättesta; i väster en å marken ej utstakad rät linie, som tänkes dragen från sistnämnda punkt öfver skiftena litt. C b, C a och A i Björsta by till en vid laga skifte i sistnämnda by bestämd rösepunkt mellan skiftena litt. A och litt. B a och vidare den vid berörda laga skifte bestämda, från nyssnämnda rösepunkt utgående skifteslinie mellan litt. A å ena samt litt. B a och B b och åter B a å andra sidan till den punkt där denna skifteslinie möter *Kramforsån*; samt i norr *Kramforsån* från sistnämnda mötespunkt utefter åns lopp, till dess ån möter här ofvan redan beskrifna rågången mellan Björsta by å ena samt Limsta by å andra sidan; och har Eders Kungl. Maj:t i sammanhang med den nådiga fastställelsen å berörda beslut förordnat om vissa administrativa hufvudgrunder att tillämpas vid beslutets genomförande, med bemyndigande för Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande att med tillämpning af nämnda hufvudgrunder utfärda än vidare erforderliga bestämmelser i ämnet, och äro på grund häraf ordningsföreskrifter för *Kramfors* municipalsamhälle af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande utfärdade den 13 september 1899. För detta municipalsamhälle äro byggnadsordning och brandordning af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande fastställda den 1 oktober 1900.

Slutligen må här meddelas några uppgifter angående det område invid *Anundsjö* järnvägsstation, för hvars bebyggande och reglering Eders Kungl. Maj:t meddelat föreskrifter uti nådigt bref den 14 oktober 1898. Uti underdånig skrivelse den 16 december 1891 hemställde Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande, huruvida icke — enär *Anundsjö* järnvägsstation vid *Norra stambanan* blifvit förlagd å egorna till kyrkoherdebostället 1 $\frac{1}{4}$ mantal nr 1 Prestbordet i *Anundsjö* församling, utan att på något håll angränsas af mark, som innehades med enskild eganderätt, hvaraf uppstått flere olägenheter, som hindrade allmänna samfärdseln vid nämnda station, och då de väsentligaste af dessa olägenheter skulle komma att förminska, om tillfälle bereddes därtill hugade att omkring stationen förvärfva mark med full eganderätt, hvarigenom antagligen inom kort tid jämväl vid *Anundsjö* skulle komma att uppväxa ett samhälle med åtföljande lif och rörelse — Eders Kungl. Maj:t ville finna skäligt låta vidtaga åtgärder för afsöndring till vidare försäljning af jord från bostället. Sedan vederbörande myndigheter blifvit hörda öfver detta förslag samt Riksdagens medgifvande i nådig proposition inhämtats, har Eders Kungl. Maj:t uti återopade nådiga bref funnit godt medgifva, att från kyrkoherdebostället finge åt enskilda med eganderätt upplåtas det område, fördeladt i tomter, afsedda för bebyggande, hvilket Kungl. Domänstyrelsen för ändamålet föreslagit, utgörande i areal omkring 37 hektar, med föreskrift, bland annat, att förslag till köpeskilling för de särskilda tomterna skulle i samråd med boställshafvaren uppgöras af vederbörande kronofogde och rovirförvaltare jämte ombud för såväl *Anundsjö* församling som Domkapitlet i *Hernösand* samt att tomt finge af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande till pris, motsvarande minst den sålunda föreslagna köpeskillingen, upplåtas till den, som härstädes anmälde sig till erhållande af sådan tomt och i viss angifven ordning fullgjorde betalningsvillkoren; och förordnades därjämte, att köpeskillingen för själfva jorden skulle öfverlämnas att, intill dess Eders Kungl. Maj:t annorledes förordnade, förvaltas af kyrkorådet i *Anundsjö* församling och räntan å dessa medel tillfalla boställshafvaren, hvaremot köpeskillingsbeloppen för den å tomterna växande skogen skulle ingå till prästerskapets lönerogleringsfond. Efter det erforderliga förberedande åtgärder blifvit vidtagna, har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande den 4 juli 1900 fastställt vissa ordningsföreskrifter för ifrågavarande områdes bebyggande; och voro vid 1900 års utgång till enskilda upplåtna under eganderätt 2 tomter och under nyttjanderätt 40 tomter, för hvilka erlagts i skogsvärde 1,870 kronor 49 öre och i jordvärde 1,520 kronor 56 öre, af hvilka influtna medel — efter afdrag af kostnaderna för tomternas utstakning och kartläggning — 1,704 kronor 38 öre öfverlämnats till prästerskapets lönerogleringsfond och 1,182 kronor 50 öre till kyrkorådet i *Anundsjö* församling.

I detta sammanhang torde äfven böra meddelas, att Eders Kungl. Maj:t dels enligt nådigt bref den 28 oktober 1898 funnit skäligt gilla och fastställa Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes den 23 juni nämnda år meddelade beslut, hvarigenom, uppå hemställan af *Njurunda* socknemän, med stöd af 30 § i ordningsstadgan för rikets städer, förordnats, att hvad i 13 § af samma stadga, sådan denna § lyder enligt nådiga kungörelsen den 10 december 1886, vore föreskrifvet skulle tillämpas å det område af *Njurunda* socken, som i söder begränsades af *Ljungan* i dess lopp från *Tuna* sockengräns till den öfver älven ledande

s. k. Storbron och vidare af allmänna vägen från samma bro till Bergafjärden, och dels enligt nådigt bref den 16 november 1900 funnit godt i nåder godkänna Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes den 24 februari sistnämnda år meddelade beslut, hvarigenom, med bifall till Alnö socknemäns enligt beslut vid kommunalstämma därom gjorda hemställan, förordnats, att hvad i 13 § ordningsstadgan för rikets städer den 24 mars 1868, sådan denna § lyder enligt nådiga kungörelsen den 10 december 1886, vore föreskrifvet med afseende å stad skulle tillämpas å det område af Alnö sockens västra och norra strandsida från Raholmen i söder till Stornäset i norr, som begränsades af Alnösundet och Kringelfjärden samt af en å det Generalstabens kartblad n:r 79, som funnes bilagdt kommunalstämmans beslut, med röd färg dragen linie med därinom belägna områden af Utviks, Ankarsviks, Myrnäs, Karlsviks, Gustafsbergs, Strands, Alviks, Vii, Gustafshamns, Bergviks, Nyviks, Johannesviks, Hofvids, Erikdals, Nacka, Hörningsholms och Stornäsets sågverk och lastageplatser.

Angående länets beskaffenhet med afseende å dess berggrund har på undersökning grundad utredning numera vunnits genom

en af Sveriges Geologiska Byrå upprättad geologisk öfversikt-karta öfver Vesternorrlands län jämte beskrifning. Detta arbete, som utförts på bekostnad af länets hushållningssällskap för ett belopp af 7,500 kronor, aflämnades färdigt år 1899, sedan undersökningarna fortgått under tiden mellan 1881 och 1889 och verkstälts af statsgeologerna Hj. Lundbohm, V. Jansson, F. Hoppe, F. O. Carlin, A. Lindström, N. O. Holst m. fl. Kartan är sammanfattad af Hj. Lundbohm och upprättad i skalan 1 : 500,000 och åtföljes af en detaljkarta öfver en del af länets skärgård.

Af andra kartologiska arbeten rörande länet märkes karta öfver staden Hernösand, upprättad år 1900 af C. J. Kruuse.

Bland tryckta skrifter, berörande länet, må nämnas, utom länets hushållningssällskaps förhandlingar, en statistisk skildring angående Vesternorrlands län för perioden 1871—1895, utarbetad af I. Flodström och Gustav Sundbärg på föranstaltande af kommitterade för länets deltagande i Allmänna konst- och industriutställningen i Stockholm år 1897.

Till ledning för bedömandet af temperaturförhållandena under perioden i fråga återopas här nedan i tabell A intagna öfversikt.

Tab. A.

Medeltemperaturen i Hernösand.

År.	Januari.	Februari.	Mars.	April.	Maj.	Juni.	Juli.	Augusti.	Sep-tember.	Oktober.	No-vember.	De-cember.	Hela året.
1859—1894	— 6.5	— 6.6	— 3.6	+ 1.1	+ 5.9	+ 12.4	+ 15.1	+ 13.6	+ 9.6	+ 3.9	— 1.2	— 5.6	+ 3.17
1896	— 2.8	— 0.9	— 2.0	+ 1.6	+ 7.1	+ 13.1	+ 17.6	+ 13.4	+ 9.8	+ 4.9	— 1.7	— 5.1	+ 4.58
1897	— 7.1	— 7.3	— 5.9	+ 1.5	+ 8.1	+ 12.9	+ 16.8	+ 15.1	+ 10.4	+ 5.5	— 0.5	— 2.1	+ 3.95
1898	— 0.9	— 5.8	— 4.7	— 0.3	+ 5.8	+ 12.7	+ 14.8	+ 13.8	+ 9.5	+ 2.9	— 0.8	— 6.0	+ 3.42
1899	— 8.4	— 6.3	— 7.2	+ 0.6	+ 4.9	+ 10.4	+ 17.1	+ 12.1	+ 8.5	+ 4.0	+ 1.8	— 7.9	+ 2.47
1900	— 8.2	— 12.4	— 3.2	+ 0.6	+ 5.9	+ 12.6	+ 13.7	+ 13.8	+ 8.7	+ 4.4	— 0.1	— 5.2	+ 2.55

2. Invånare.

Folkmängden inom länet under ifrågavarande period inhäntas af tabell 1. Såsom däraf framgår, är skillnaden fortfarande mycket väsentlig mellan summan af den kyrkoskrifna och summan af den mantalsskrifna befolkningen. Summan af den förra uppgick vid 1895 års slut till 217,220 och vid 1900 års utgång till 232,311 och hade således under perioden ökat med 15,091 personer eller med 6.95 % af folk-mängden vid periodens början. Tillväxten uppgick för perioden 1891—1895 till 4.05 % och för perioden 1886—1890 till 12.91 %. Följande öfversikt utvisar, huru folk-mängdstillväxten fördelar sig på länets landsbygd och städer under åren 1896—1900:

	År 1896.	År 1897.	År 1898.	År 1899.	År 1900.	Ökning under perioden.
Landsbygden . . .	+ 3,051	+ 2,458	+ 3,082	+ 1,686	+ 2,884	13,161
Hernösands stad . . .	+ 86	+ 81	+ 3	+ 136	+ 69	375
Sundsvalls »	+ 87	+ 217	+ 270	+ 62	+ 341	977
Örnsköldsviks »	+ 97	+ 309	+ 88	+ 78	+ 6	578
Summa	+ 3,321	+ 3,065	+ 3,443	+ 1,962	+ 3,300	15,091

Emigrationen under ifrågavarande period framgår af nedan intagna tabell B. Vid jämförelse mellan denna tabell och upp-

Tab. B. Antalet emigranter från Vesternorrlands län åren 1896—1900.

	År 1896.	År 1897.	År 1898.	År 1899.	År 1900.	Summa.
Medelpads östra fögderi	112	54	88	146	182	582
Medelpads västra »	84	33	26	30	37	210
Södra Ångermanlands nedre fögderi	51	43	20	30	29	173
Södra Ångermanlands öfre »	10	12	8	6	6	42
Norra Ångermanlands fögderi	31	17	7	21	38	114
Summa för landsbygden	288	159	149	233	292	1,121
Hernösands stad	6	11	7	7	7	38
Sundsvalls »	75	41	32	69	78	295
Örnsköldsviks »	2	1	5	5	4	17
Summa för städerna	83	53	44	81	89	350
Totalsumma för länet	371	212	193	314	381	1,471

giften å antalet emigranter för länet enligt Länsstyrelsens berättelse för perioden 1891—1895 visar det sig, att i motsats till nämnda period, hvarunder antalet emigranter var synnerligen högt, emigrationen under ifrågasvarande period i mycket väsentlig grad nedgått och visar minsta antalet för åren 1897 och 1898, uppenbarligen beroende däraf, att arbetsförtjänsten i hemlandet under större delen af innevarande period varit god, under det att samtidigt de ekonomiska förhållandena inom Nordamerikas Förenta stater, dit största antalet emigranter fortfarande begifvit sig, icke erbjudit några lockande arbetslöner utöfver dem, som i hemorten varit gällande.

Hvad *immigrationen* angår, har sådan äfven under ifrågasvarande period förekommit, om ock icke i mera betydande mån, hvarvid inflyttningen till hufvudsakligaste antalet egt rum från Finland och därefter från Förenta Staterna; och får Eders Kungl.

Maj:ts Befallningshafvande åberopa hvad Kungl. Statistiska Centralbyråns befolkningsstatistik därom innehåller beträffande Vesternorrlands län.

Antalet utläningar, som, efter vunnet nådigt tillstånd att varda upptagna till *svenska medborgare* med skyldighet att inför Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i detta län aflägga den därför stadgade ed, denna edgång fullgjort, uppgick år 1896 till 12, år 1897 till 5, år 1898 till 9, år 1899 till 6 samt år 1900 till 8 eller för hela perioden till 40 utläningar, af hvilka 22 inflyttade från Finland, 14 från Norge och 4 från annat land.

Angående *främmande trosbekännare* är allenast att anteckna, att sedan Eders Kungl. Maj:t, såsom i senast afgifna femårsberättelsen blifvit omförmäldt, den 18 december 1891 i nåder förklarar hinder ej möta för de i Sundsvall boende mosaiska trosbekännare att därstädes bilda egen församling i enlighet

Tab. C.

Antalet bönehus i Vesternorrlands län och deras värden vid 1900 års slut.

Socken.	Antal.	Trossamfund.	Värde. Kronor.	So c k e n .	Antal.	Trossamfund.	Värde. Kronor.	So c k e n .	Antal.	Trossamfund.	Värde. Kronor.
<i>Medelpads östra fögderi.</i>											
Indal	1	Baptister	4,000	Attmar	1	Baptister	12,000	Helgum	1	Baptister	2,000
»	1	Waldenströmare . .	4,000	Stöde	1	»	5,000	»	1	Nyluteraner	200
Indals-Liden	¹)1	Baptister	6,000	Torp	4	»	26,200	Edsele	1	»	3,000
»	¹)1	Waldenströmare . .	4,000	»	1	Waldenströmare . .	4,500	<i>Norra Ångermanlands fögderi.</i>			
Holm	1	Baptister	1,500	Borgsjö	2	Baptister	4,000	»	1	Waldenströmare . .	1,500
Skön	1	Metodister	5,000	»	1	Waldenströmare . .	1,500	Nordingrå	1	Waldenströmare . .	2,000
»	2	Baptister	7,500	Hafverö	1	»	3,000	Nätra	1	»	1,500
»	4	Waldenströmare . .	20,000	Selånger	1	Baptister	3,000	»	1	Baptister	200
»	2	Lutersk församling	16,000	Sättna	1	»	3,000	Skorped	1	»	2,000
»	²)2	Frälsningsarmén . .	4,000	<i>Södra Ångermanlands nedre fögderi.</i>				»	1	»	700
Alnö	2	Baptister	4,500	Gudmundrå	1	Baptister	4,000	Arnäs	1	Anniter	3,000
»	²)2	Waldenströmare . .	4,000	»	1	»	7,000	»	1	Luteraner	4,500
»	²)2	Metodister	3,000	»	1	Waldenströmare . .	2,500	Grundsunda	1	Baptister	1,500
Timrå	²)3	Baptister	15,000	»	1	»	3,000	»	1	Luteraner	4,000
»	3	Waldenströmare . .	6,000	»	1	»	4,000	<i>Städerna.</i>			
»	1	Metodister	3,000	»	1	»	3,000	Hernösand	1	Frälsningsarmén . .	31,000
»	1	Frälsningsarmén . .	5,000	»	1	»	10,000	»	1	Luteraner	13,000
Ljustorp	1	Baptister	4,000	»	1	»	8,000	»	1	Baptister	10,500
»	1	Waldenströmare . .	2,500	»	1	»	3,000	»	1	Waldenströmare . .	7,000
Hässjö	²)1	Baptister	6,000	»	1	»	4,000	»	1	Irvingianer	5,000
»	⁴)1	Waldenströmare . .	—	»	1	»	3,000	»	1	»	—
»	1	Lutersk församling	5,000	»	1	»	3,000	Sundsvall	⁶)1	Luteraner	40,000
Tynderö	1	D:o.	800	»	1	»	2,000	»	1	Metodister ⁷) . . .	30,000
»	1	Baptister	1,500	»	1	»	4,000	»	1	Waldenströmare ⁸)	43,800
»	1	Waldenströmare . .	5,000	»	2	Baptister	3,000	»	1	Baptister	75,000
Njurunda	⁵)6	Baptister	28,000	»	1	Waldenströmare . .	2,000	»	1	Frälsningsarmén . .	11,000
»	2	Waldenströmare . .	10,000	»	1	Baptister	1,000	»	1	Luteraner	14,000
»	1	Frälsningsarmén . .	5,000	»	1	»	—	Örnsköldsvik	1	Luteraner	24,000
<i>Medelpads västra fögderi.</i>											
Tuna	2	Baptister	5,000	<i>Södra Ångermanlands öfre fögderi.</i>				»	1	Baptister	20,000
»	1	Waldenströmare . .	2,000	Sollefteå	1	Nyluteraner	4,000	»	1	Frälsningsarmén . .	21,000
				»	⁴)1	Frälsningsarmén . .	—	Summa	110		690,400

¹) Nybyggt under perioden. — ²) Däraf en förhyrd lokal. — ³) Ombyggt under perioden. — ⁴) Förhyrd lokal. — ⁵) Däraf 2 nybyggda under perioden. — ⁶) Tillhör Medelpads luterska missionsförening. — ⁷) Metodist-episkopalförsamling. — ⁸) Sundsvalls brödräfsamling.

med gällande föreskrifter, dessa likväl först efter den 9 december 1900 varit organiserade till en mosaisk församling med inför magistraten utsedda föreståndare, beroende däraf, att vissa tvistefrågor bland medlemmarna uppstått, hvilka frågor måst hänskjutas under de administrativa statsmyndigheternas pröfning och afgörande.

Hvad härefter angår den religiösa *separatistiska rörelsen*, finnes föga att omförmäla för ifrågavarande period utöfver hvad därom finnes anfördt i senast afgifna berättelsen. Nämda rörelse torde knappast vara i tilltagande. Fortfarande uppgifvas baptisterna vara talrikast, därefter waldenströmare och därefter metodister. Icke heller frälsningsarmén, om denna sammanlutning må hit hänföras, kan anses hafva under perioden vunnit någon synnerligen ökad anslutning för sin verksamhet. De särskilda trossamfundens utbredning och religionsöfning torde i någon mån framgå af *tabell C* (sid. 7), utvisande de af dem under eganderätt områda eller på grund af hyresaftal disponerade *gudstjänstlokaler* vid periodens slut jämte taxeringsvärdet å dessa samfundens egna lokaler. Vid jämförelse med motsvarande summor vid förra periodens slut, utgörande 92 gudstjänstlokaler med ett sammanlagdt taxeringsvärde af 523,900 kronor, framgår, att för denna period antalet lokaler ökats med ett antal af 18 samt värdet å dessa byggnader med 166,500 kronor.

Antalet inför magistrat eller kronofogde under perioden ingångna *civila äktenskap* utgjorde inom länets städer och fögderier:

Hernösand	3	Medelpads västra fögderi	86
Sundsvall	32	Södra Ångermanlands nedre fögderi	17
Örnsköldsvik	2	Södra Ångermanlands öfre	12
Medelpads östra fögderi	193	Norra Ångermanlands fögderi	34

Samma 379

I ett fall var den ena kontrahenten af mosaisk trosbekännelse, men eljest var i allmänhet endera kontrahenten icke döpt eller icke konfirmerad inom svenska kyrkan utan att dock hafva formligen därifrån utträdt, och i öfriga fall tillhörde enligt uppgift antingen endera eller bägge kontrahenterna baptisternas troslära.

För det anmärkningsvärda hos landsbygdens befolkning med afseende å *karaktärsdrag, lefnads- och byggnadssätt, födoämnen och klädedräkt m. m.* lämnades redogörelse i berättelsen för perioden 1891—1895, hvadan efter en så kort tidrymd som fem år det icke finnes något af intresse att därom i denna berättelse meddela.

Hvad angår den bofasta befolkningens *sedliga tillstånd*, torde det få anses, att detta stadgas och förbättras. Ett och annat gröfre brott har dock förekommit, och vissa drag af sinnets förvildning hos den uppväxande ungdomen hafva tyvärr icke saknats. Särskildt i grannskapet af de industriella verken förekommer icke sällan, att den manliga ungdomen ådagalägger öfvermod och själfsväld och en benägenhet att komma åstad slagsmål och öfverfall, hemfridsbrott och skadegörelse, hvilka ligapojksbragder hittills förekommit företrädesvis i de större städernas utkanter. Anledningen till denna ungdomens låga moraliska ståndpunkt torde nog vara af flerfaldig art, men måste i väsentlig mån tillskrifvas försummad och slapp föräldravård. Såsom bevis på huru långt en yngling på brottets väg kan hinna må här antecknas det fadermord, som i oktober 1898 föröfvades af ynglingen Johan Viktor Jonsson emot bagaren J. O. Jonsson i

Juniskär, Njurunda socken, därför den unge mördaren dömdes till straffarbete under sin återstående lifstid.

Af *gröfre brott* i öfrigt hafva förekommit dels ett inom Borgsjö socken föröfvadt mord, därvid en äldre vanför man mördades af en trettonårig yngling, hvilken emellertid förklarades hafva varit vid gärningens föröfvande otillräknelig och förty icke kunna till straff därför dömas, och dels två dråp, begångna det ena å Skönsmon af en illa beryktad lönnkrögare, som därför ådömdes sju års straffarbete, men afled i fängelset icke långt efter bestraffningens början, samt det andra å Alnön af en förut för öfvervåld ofta straffad person, som, trots ihärdigt nekande, på grund af en mängd indicier dömdes till tio års straffarbete, vidare ett barnamord inom Ljustorps socken, angående hvilket det dock under rannsakningen utröntes, att gärningen skett i sinnesförvirring. Ytterligare hafva förekommit tre fall af bedrägeri och mened i konkurs, två inom Njurunda socken och ett inom Sköns socken, samt två uppseendeväckande brott af tjänstemän, det ena *sedlighetsbrott*, hvarför ådömdes sex månaders fängelse, och det andra förskingring af tjänstemedel och förfalskning, hvarför ådömdes straffarbete under fyra år jämte viss tids vanfrejd i förening med afsättning och ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas. Förbrytelser, som eljest varit föremål för åtal, hafva hufvudsakligen bestått i olofligt tillgrepp, misshandel och hemfridsbrott jämte förseelser emot gällande författningar angående försäljning af brännvin, vin och maldrycker; och tillåter Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande sig att i öfrigt angående antalet af de vid länets domstolar för brott dömda återopa chefens för Kungl. Justitiedepartementet därom afgifna årsberättelser.

Antalet *fångar*, som under perioden i fråga förvarats i länsfängelset i Hernösand och kronohäktet i Sundsvall, angifves i *tabell D* (sid. 9). Vid jämförelse med enahanda uppgift för perioden 1891—1895 framgår, att årliga medeltalet af de under nu förevarande period å dessa straffanstalter intagna fångar varit lägre än för den förstnämnda.

Enligt kronofogdarnes uppgifter utgjorde antalet af dem, som under ifrågavarande period blifvit vid landtdomstolarna *sakfällda* för förseelser mot författningarna angående *försäljning af brännvin, vin och maldrycker*:

	Försäljning af brännvin.	Försäljning af vin, öl m. m.
Medelpads östra fögderi	10	175
Medelpads västra	18	34
Södra Ångermanlands nedre fögderi	48	95
Södra Ångermanlands öfre	103	50
Norra Ångermanlands fögderi	77	44
Samma	256	398

Vid jämförelse mellan förestående uppgifter och motsvarande uppgifter för närmast föregående period framgår — hvad ock allmänt torde vitsordas — att oloflig försäljning af brännvin, vin och maldrycker är i aftagande, beroende af såväl åklagare-maktens energiska ingripande som ock nykterhetsverksamhetens oförtröttade arbete. Hvad särskildt lönnkrögriet angår, detta ord fattadt i inskränkt bemärkelse och afseende olaga brännvinsförsäljning, framträder det, då det någon gång förekommer, företrädesvis inom de trakter af länet, som äro mera aflägsset belägna från stad eller annan plats, där loflig utöfning af brännvins-

försäljning finnes medgifven. Den form af oloflig försäljning af maltdrycker, hvaröfver klagan allmännast förspörjes, bedrifves af ölbryggeriernas utkörare, och måste skulden därför i rätt väsentlig mån falla på de bryggeriers ledning, i hvilkas tjänst dylika ölutkörare äro anställda. Inom landtkommunerna ingripa kommunalnämnderna — icke sällan på hemställen af nykterhetsvännerna — till förhindrande af dylik olaga försäljning. Hvad angår Sundsvalls stad, som i följd af mängden af de kringliggande industriella verken ofta besökes af den där, under längre eller kortare tider, arbetande rörliga befolkningen, har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande, i ändamål att genom inskränkning i tiden för ölutskänkingen främja nykterheten, genom beslut dels den 27 februari 1897, på hemställen af magistraten, stadgat sådan inskränkning i rättigheten att utan samband med måltid till förtäring på stället tillhandahålla allmänheten vin- och maltdrycker, att dylik rätt icke finge där utöfvas under sön- eller helgdagar, och dels den 5 november 1900, i anledning af en till stadsfullmäktige inkommen framställning från nykterhetsvännerna i såväl staden som dess omnejd, stadgat den ytterligare inskränkning i omförmälda försäljningsrätt, att ölförsäljning icke får å dylika försäljningsställen — de s. k. ölkrogarna — ega rum efter kl. fyra eftermiddagen å söcknedagar.

Såsom ofvan är nämnt, är det likväl hufvudsakligen *nykterhetsverksamhetens* oafbrutna arbete, som efterhand åstadkommer ett bättre tillstånd uti ifrågavarande hänseende. Bland föreningarna till nykterhetens befrämjande och lönnkrögariets stäfjande märkas fortfarande i första rummet goodtemplarorden samt vidare nationalgoodtemplarorden äfvensom templarorden. Hvad först goodtemplarorden angår, hade dess inom Vesternorrlands län varande medlemmar vid periodens slut uppnått ett antal af omkring 9,000. Dess själfhjälpsförening, som vid medlemmars dödsfall utbetalar 2,000 kronor till hvarje däri

försäkrad, har under perioden vunnit allt flere delegare inom länet. Åtskilliga nya ordenshus hafva under perioden blifvit uppförda, såsom i Hernösand, Nyland, Sandviken och Fränsta. För nykterhetsintressets spridaude och rusdryckernas bekämpande hafva studiekurser och föreläsningar varit anordnade, hvarförutom flere nykterhetstalare varit utsända inom länet på bekostnad af nämnda ordenssamfund, som därför utgifvit omkring 25,000 kronor. Sveriges nationalgoodtemplarorden arbetade vid periodens utgång med 31 loger, omfattande tillsammans omkring 1,000 medlemmar, och hvad slutligen angår templarordens verksamhet, omfattade densamma vid periodens utgång 48 tempel med omkring 2,900 medlemmar. Sistnämnda ordenssamfund har inrättat en lifförsäkringsfond till förmån för sina medlemmar.

Kristliga föreningen af unge män har under perioden utöfvat sin verksamhet inom såväl Hernösand som Sundsvall och har inom båda städerna sökt verka för sitt ändamål medelst lektioner i olika ämnen, föreläsningar och aftonunderhållningar m. m. Äfven i Sollefteå har föreningen bildat en afdelning.

Hvad angår *byggnadsverksamheten* i städerna under perioden, meddelas därom följande uppgifter.

Hernösand. Den boställsbyggnad för stiftets biskop, hvilken vid förra periodens utgång var under uppförande, har numera blifvit fullbordad. Den är uppförd i modern götisk stil efter ritningar af stadsarkitekten A. Thurdin i Hernösand. Sedan den förra boställsbyggnaden blifvit från tomten bortförd samt tomten i öfrigt blifvit planerad och planterad, hvilket vid periodens utgång ännu icke egt rum, kommer det nya bostället att till läge och utseende befinna sig i ett fullt värdigt skick.

Bland nybyggnader må anföras nya stadshotellet, hvilket på föranstaltande och bekostnad af Aktiebolaget Hernösands stadshotell, i hvilket Hernösands stad ingått såsom aktieegare, blifvit under åren 1896—1898 uppbyggt å gamla stadskällarens tomt vid Skeppsbron. Denna byggnad är uppförd i fransk

Tab. D.

Antal fångar uti Hernösands länsfängelse och Sundsvalls kronohäkte åren 1896—1900.

	Till undergående af																Summa i häktet förvarade.		
	straffarbete.		fängelsestraff på grund af bötesförvärdlingsbeslut.		af domstol ådömdt enkelt fängelse.		För lösdrifveri häktade.		Till tvångsarbete dömda.		Barn, som åtföljt föräldrar.		Transportfångar.		På fri fot ställda rannsakningsfångar.			Till annat häkte förflyttade rannsakningsfångar.	
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.		m.	kv.
<i>Hernösands länsfängelse.</i>																			
År 1896	51	1	184	17	13	—	44	25	15	15	—	1	—	—	30	1	10	—	407
> 1897	42	3	175	17	16	—	45	17	24	9	2	—	—	—	27	1	5	—	383
> 1898	36	3	172	6	26	1	55	12	28	6	1	—	—	—	39	4	6	—	395
> 1899	28	5	132	9	18	—	44	16	29	10	—	1	—	—	16	—	8	—	316
> 1900	40	3	136	9	28	—	44	10	27	8	1	—	—	—	25	2	5	—	338
<i>Sundsvalls kronohäkte.</i>																			
År 1896	49	5	528	35	45	1	15	12	—	—	2	—	2	—	26	2	9	1	732
> 1897	58	6	452	32	30	3	19	7	—	—	—	—	2	—	25	1	4	—	639
> 1898	52	5	487	35	42	5	12	4	—	—	—	1	—	—	20	3	6	1	673
> 1899	68	5	520	30	25	3	14	7	—	—	1	—	—	—	39	2	8	—	722
> 1900	74	6	558	32	36	5	13	8	—	—	—	1	1	—	20	2	8	—	764

K. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser 1896—1900. Vesternorrlands län.

châteaustil, efter ritningar af arkitektfirman Ullrich & Hallquist i Stockholm, och innehåller, förutom matsalar, kafé- och biljardlokaler m. m., 45 resanderum. Byggnadskostnaden har uppgått till omkring 200,000 kronor.

Omedelbart intill denna hotellbyggnad och med fasad emot såväl hamnen som Nybrogatan och Köpmangatan uppfördes under åren 1897—1899 Hernösands sparbanks nya hus, efter ritningar af nyssnämnda arkitektfirma, i modern renässans med fasader af huggen kalksten och tyskt fasadtegel, innehållande expeditionslokaler för dels sparbanken och dels postkontor, kontors- och affärslokaler samt större och mindre privata bostadsvåningar. Byggnaden jämte tomten har kostat omkring 390,000 kronor. Båda byggnaderna i förening utgöra genom ädel stil och dominerande läge en verklig prydnad för staden. Vidare må erinras om den af stadsarkitekten Albert Thurdin efter egen ritning i modern senrenässansstil uppförda privatbyggnad af sten i två våningar jämte souterrainvåning i hörnet mellan Nybrogatan och Storgatan, hvilken byggnad framträder med fritt och öppet läge. Denna byggnad inrymmer i bottenvåningen butiklägenheter och en mindre, förstklassig badinrättning samt i öfriga våningar bostadslägenheter. I öfrigt är intet annat att här framhålla beträffande byggnadsverksamheten inom staden under perioden i fråga, än att länets hushållningssällskaps förvaltningsutskott beslutat att förelägga sällskapets medlemmar för godkännande ritningar och kostnadsförslag å en ifrågasatt nybyggnad af sten i tre våningar, afsedd att uppföras å den för ändamålet preliminärt inköpta välbelägna tomten i hörnet af Norra Kyrkogatan och Trädgårdsgatan.

I *Sundsvall* har byggnadsverksamheten under den sistflutna femårsperioden, vid jämförelse med den liflighet därutinnan, som under den därförut gångna perioden rådde därstädes, varit ringa, hvartill högt uppdrifna pris på byggnadsmaterialier i förening med höga arbetslöner i väsentlig mån bidragit. Dock hafva ej få tomter äfven under denna period blifvit bebyggda med stora och tidsenligt inredda hus. Främst bland dessa torde böra nämnas nya brandstationen, den enda under perioden för kommunens räkning uppförda byggnad, hvilken var färdig till inflyttning den 2 oktober 1899 och är belägen i kvarteret Borgmästaren i hörnet af Köpmangatan och Skolhusallén. Huset, hvartill plan uppgjorts inom brandstyrelsen med särskild hänsyn till stadens behof, är uppfördt i så kallad »vasastil» i tre våningar af tegel. Nedre våningen inrymmer stall med vaktrum och selkammare, redskaps- och sprutrum, telegraftrum, expedition samt kök och matsal. Andra och tredje våningarna inrymma lägenheter för befäl och manskap, hvarjämte fyra lägenheter finnas å vinden. Härjämte finnas badrum, källare, vagnbod och vedbod. Åt gårdssidan är uppfördt ett torn, som på samma gång tjenar till trapptorn, slangtorkning, utsiktstorn och plats för larmklocka. Elektrisk belysning är införd med automatisk tändning vid ankommande brandsignal. Kostnaden för byggnadens uppförande och inredning har uppgått till 115,000 kronor.

Bland öfriga byggnader af mera offentlig karaktär märkas Sundsvalls utskänkningsbolags nya hus vid Sjögatan, innehållande utskänkningslokal och bostadslägenheter samt uppfördt år 1900 för att ersätta den vid Rådhusgatan belägna förra lokalen, som af bolaget öfverlätits till staden för dess tekniska afton- och söndagsskola, samt gårdsegaren Otto Holmströms byggnadskomplex i kvarteret Helsan vid Stora torget och Sjögatan, inne-

hållande, utom butiker och bostadslägenheter, saluhallar. De Holmströmska husen, af hvilka det vid Stora torget fått en monumental prägel, i stil anslutande sig till bredvidliggande Granska huset, hafva kostat i uppförande omkring 300,000 kronor.

Bland öfriga af enskilda och bolag uppförda nybyggnader nämnas handlanden J. Normans sterbhus, grosshandlanden C. O. Malmströms, byggmästaren C. A. Olssons, grosshandlandena A. Gustafssons och M. Felländers, bagerifirman Nanny Haaks hus samt Nordstjernans bryggeriaktiebolags disponentbostad, samtliga stenhus i två eller flere våningar.

På de för fabriksbyggnader upplåtna kvarteren norr om Selångersån hafva flere verkstads- och fabrikskus blifvit uppförda af N. P. Linderbergs verkstäders aktiebolag samt af firman E. Öhman & Co.

Af de i förra berättelsen omförmälda så kallade provisoriska husen inom stenstaden äro numera icke så få nedrifna. Från de allmänna platserna och från tomterna utefter Storgatan hafva de alldeles försvunnit. För bortskaffande af de kvarstående husen, af hvilka flertalet förekommer vid Trädgårdsgatan, hafva, med hänsyn till att egarne i allmänhet äro mindre bemedlade, strängare åtgärder företagits endast i de fall, då egarne icke använt dem till bostäder för sig själva och sina familjer, utan genom uthyrning sökt ockra på fattigdomen eller sedeslösheten, eller annat viktigt skäl talat för dylik byggnads bortskaffande. Därvid hafva emellertid de kommunala myndigheterna råkat ut för svårigheter, som, åtminstone delvis, hittills ej stått att öfvervinna, såsom då tomt- eller husegaren vistats på okänd ort i utlandet eller egaren utgöres af sterbhus, hvars delegares uppehållsort varit okänd, eller husen ombytt egare, innan beslut mot förre egaren kunnat bringas till verkställighet, o. s. v.

Hvad slutligen angår staden *Örnsköldsvik*, har Hernösands enskilda bank låtit under åren 1897—1899 där uppföra en egen bankbyggnad för en kostnad af 275,000 kronor, hvari tomtens värde ingår med 50,000 kronor. Byggnaden är, efter ritning af arkitekterna K. Salin och G. Lindgren i Stockholm, uppförd i florentinsk gotik, af tegel med kalkstensornament, hvarjämte bottenvåningen bekläds med Örnsköldsviksgranit. Tillkomsten af denna byggnad med dess monumentala prägel och dominerande läge utgör ett beaktansvärdt moment i det nya stadssamhällets utveckling i byggnadsväg.

Efter ritning af arkitekten John Wikberg har under perioden i fråga uppförts ett folkskolhus af sten, innehållande åtta lärosalar med utrymme för 500 barn, för en kostnad af 74,000 kronor.

Sedan stadsfullmäktige år 1896 tillsatt en kommitté för utredning af frågan om uppförande af ett stadshus, hemställde denna kommitté, att å den tomt i torgesplanaden, hvilken enligt den fastställda stadsplanen vore afsedd för stadshus, ett kombineradt stadshus och stadshotell måtte uppföras, och blef detta förslag af stadsfullmäktige antaget den 18 november samma år, hvarvid jämväl beslöts att ingå till Eders Kungl. Maj:t med begäran att få använda den nämnda tomten till nu angifna ändamålet, hvilket af Eders Kungl. Maj:t i näder äfven bifölls. De af bemälda kommitté anskaffade ritningarna underställdes sedermera granskning af sakkunnige, hvilka emellertid förmenade, att det vore förenadt med afsevärda olägenheter att sammanbygga hotell och rådhus. Flere af stadsfullmäktige ansågo därjämte, att den beslutade platsen i torgparken ej borde bebyggas, och efter motion af kronofogden J. O. Domeij m. fl. beslöto stads-

fullmäktige slutligen vid sammanträde den 20 juli 1898: att byggnaderna för stadshus och hotell skulle förläggas på skilda platser; att staden skulle med medel ur stadshusbyggnadsfonden inköpa H. Öhngrens, G. Hedbergs och K. Backlunds samtliga tomter i kvarteret Berlin; att staden skulle teckna aktier intill 55,000 kronor i ett tillämnadt hotellaktiebolag; samt att återstoden af stadshusbyggnadsfonden skulle anslås till uppförande af stadshus, så snart denna återstod uppginge till 75,000 kronor. För anskaffande af ritningar till hotellbyggnad anordnade det nybildade hotellaktiebolaget en täflan, hvarvid antogs ett af arkitekten John Wikberg i Örnsköldsvik uppgjort förslag, sedan detsamma dock i någon mån undergått ändring. Grunden till hotellet jämte en till detsamma hörande terrass uppfördes därefter på entreprenad, men då grunden var färdig, befanns att, med hänsyn till då rådande dyra priser på arbetskraft och material, det skulle blifva förenadt med alltför dryga kostnader att för det dåvarande fullborda byggnaden, hvarför det beslöts att endast inreda de lokaler under terrassen, som voro afsedda att uthyras till utskänkningsbolaget, samt att genom en mindre tillbyggnad till och ändring af det å de inköpta tomterna förut befintliga boningshuset åstadkomma ett billigare hotell, som tills vidare skulle kunna fylla stadens behof, till dess att för det egentliga hotellets fullbordande gynnsammare konjunkturer inträffat. Detta provisoriska hotell var färdigt i slutet af år 1900.

För att komma i åtnjutande af högsta möjliga nedsättning i brandpremier för staden har brandtelegraf införts samt en fast brandkår anstälts, bestående af tre man och en brandmästare, hvilka därjämte arbeta vid Örnsköldsviks ångsågsaktiebolags sågverk och bo i en inom staden belägen arbetarebostad, hvarest alarmklocka är anbringad. Några andra mera omfattande allmänna arbeten hafva icke inom staden utförts.

Med afseende å den *allmänna ordningen* inom länet under ifrågavarande period har densamma icke varit störd i vidare mån än i följd af den konflikt mellan arbetsgifvare och arbetare, som egde rum under förra hälften af år 1899 inom Medelpads östra fögderi och åtskilliga af de därinom belägna sågverk och lastageplatser. Om man undantager arbetsinställelserna vid Söråker och Ortviken 1890 och vid Kubikenborg 1891, har, utom den här ofvan först nämnda, någon afsevärd konflikt mellan arbetsgifvare och arbetare vid sågverken icke inom länet förekommit alltsedan den stora strejk, som år 1879 egde rum inom Sundsvalls distrikt.

Angående *arbetarekonflikten år 1899*, hvilken hufvudsakligen utgjorde en kamp om föreningsrätten, meddelas följande redogörelse, hvilken hufvudsakligen grundar sig å kronofogdens i Medelpads östra fögderi därom afgifna berättelse. För att rätt kunna bedöma denna konflikts karaktär torde en redogörelse för föreningsväsendets ståndpunkt bland sågverksarbetarne vid den tid, som är i fråga, vara erforderlig. Efter det under år 1886 eller möjligen redan 1885 spridda föreningar bland sågverksarbetarne börjat uppstå under namn af fackföreningar och sedan den sammanslutning af dessa föreningar till en gemensam korporation, kallad »Sundsvallsortens sågverksarbetareförbund», senare »Medelpads arbetareförbund», som kommit till stånd redan på varen 1888, blifvit alldeles splittrad efter ett försök att genomdrifva tio procent löneförhöjning och tio timmars arbetsdag, förekom under de följande åtta åren ej någon egentlig organisation bland sågverkens arbetare. Men inom Sundsvalls

stad fortlevde de sedan slutet af åttioalet bildade fackföreningarna, och under senare delen af år 1896, sedan fackföreningarna i Sundsvall kommit under mera energisk ledning, blef däriifrån en fackförening bildad vid Hörningsholms sågverk å Alnön, och denna följdes snart af flere, så att vid 1899 års ingång ej mindre än femton fackföreningar förefunnos vid sågverken inom fögderiet, räknande ett medlemsantal af enligt uppgift omkring 1,400 personer. De nybildade fackföreningarna tillhörde samtliga en i början af år 1897 i Gefle bildad gemensam organisation af fackföreningar inom sågverksindustrien, benämnd Svenska sågverks- och brädgårdsarbetareförbundet, hvilken korporation, om den än vid konfliktens början icke formellt tillhörde den s. k. socialistiska landsorganisationen, i allt fall kort därefter eller i början af påföljande april månad fullständigt anslöt sig till densamma, hvarjämte fackföreningarna inom orten, undantagande de vid Skönvik-Östrand och Mon, anslöto sig till en i Sundsvall på varen 1897 bildad lokalafdelning af den socialdemokratiska organisationen, kallad »Sundsvalls arbetarekommun», hvars ledare utgjorde den egentliga själen i fackföreningsrörelsen såväl under tiden närmast före som under själfva konflikten.

Enligt fackföreningarnas stadgar egde de lokala föreningarna icke rätt att besluta angående frågor af någon betydelse rörande sig själfva eller sina medlemmar, såsom aflöningsvillkor, arbetsnedläggelse och dylikt, utan tillkom den egentliga bestämmelserätten i sådana fall dels förbundsstyrelsen, dels denna och Sundsvalls arbetarekommun gemensamt.

Under sommaren 1898 började fackföreningarna fästa uppmärksamheten på sig, i det de dels vid Hörningsholms sågverk förmådde arbetsgifvaren att återtaga i arbetet två afskedade fackföreningsmedlemmar och därjämte medgifva löneförhöjning och dels vid Gustafsbergs sågverk, under hot af strejk, åstadkommo, att två fackföreningsmedlemmar fingo återtaga ett högre aflönadt arbete, hvarmed de förut varit sysselsatta, men hvilket arbetsgifvaren icke ansett dem lämpliga att längre utträtta.

Med anledning af hvad från fackföreningshåll förekommit under år 1898 och på grund af den lifliga agitation, som öfvades emot utanför stående arbetare för att förmå dem ingå i fackföreningarna, ansågs på ett håll, vid Fagerviks sågverk, lämpligt upprätta skriftliga kontrakt mellan arbetsgifvare och arbetare om aflöningsförhållandena under år 1899. Sedan det kommit till arbetareledarnes kännedom, att arbetarne vid Fagervik ingått kontrakt med sin arbetsgifvare om arbetspriserna, hvilket icke öfverensstämde med bestämmelserna i fackföreningarnas stadgar, tågade mera än fem hundra fackföreningsmedlemmar till Fagervik för att protestera mot hvad som skett och förmå arbetarne att bryta sina kontrakt. Denna fackföreningarnas åtgärd kan betraktas såsom närmaste anledningen till konflikten. Några dagar därefter hade flertalet sågverksegare enat sig om ett gemensamt uppträdande mot fackföreningsorganisationen, och under tiden den 22—25 februari 1899 blef följande cirkulär delgifvet arbetarne vid Norrvik, Sörvik, Gamla Söråker, Fagervik, Östrand, Skönvik, Sund, Johannedal, Ortviken, Mon, Kubikenborg, Utvik, Karlsvik, Gustafsberg, Strand, Alvik, Gustafshamn, Nyvik, Johannesvik, Hofvid, Nacka och Hörningsholm samt senare äfven arbetarne vid Nya Söråker och Ankarsviks sågverk:

»Till — — — arbetare! Med kännedom om den agitation, som pågår från det s. k. Svenska sågverks- och brädgårdsarbetareförbundet för att under sin fana få inregistrerade våra arbetare, och att redan en del arbetare inom några af

vande anställning och bostäder till den 6 påföljande april och, hvad Skönvik och Östrand vidkomme, till den 6 därpåföljande maj.

Då första uppsägningstiden gick till ända, den 6 april, blefvo tillhopa 759 arbetare vid 17 olika sågverk afskedade och en månad senare, vid Skönvik och Östrand, 27. Samtliga de afskedade kvarbodde dock i sina lägenheter, tilldess vräkningsdom erhållits, då de allra flesta godvilligt afflyttade, så att endast ett fåtal utslag behöfde exekveras. Sundsvalls arbetarekommun hade under tiden sørjt för tak öfver hufvudet åt de afskedade och deras familjer, och den s. k. landsorganisationen tillhandahöll medel till deras uppehälle. Först genom de uppsagda arbetarnes afskedande hade striden kommit på sitt akuta stadium. Numerären å de afskedade arbetarne befanns uppgå till omkring tredjedelen af den fasta arbetarestocken vid de ifrågavarande verken, hvartill kom att fackföreningarna så mycket som möjligt hindrade de tillfälliga arbetare, hvilka, såsom eljest vid denna årstid, återkommo till sågverken från arbetet i skogarna, att förnya sina anställningar, hvilket allt vållade, att arbetet måste afstanna tills vidare vid fyra sågverk och väsentligt minskas vid tolf, under det reduktionen af arbetskrafter ej inverkade vid de öfriga. Striden gällde alltså för arbetsgifvaren att skaffa nytt folk i de afskedades ställe och för fackföreningarna att förhindra detta. Kampen härom fördes hufvudsakligen utanför sågverkens områden, på landsbygden och utefter järnvägslinierna, och pågick till omkring midten af maj månad, då hufvudsakliga behovet af nya arbetare kunde anses hafva blifvit tillgodosedt. Under tiden hade medlingsförslag från båda lägren framlagts, men utan resultat, alldenstund arbetarne icke ville gå in på att lämna landsorganisationen. Då luckorna efter de afskedade arbetarne blifvit så godt som alldeles fyllda och då, på grund af det starka polisskyddet vid de af konflikten berörda verken, utsikterna att bortlocka de nyanställda arbetarne voro ytterst små, så att striden syntes skola sluta till arbetsgifvarnes förmån, tillgreps såsom en sista utväg från arbetarnes sida, enligt ett gemensamt, dittills hemlighållet beslut af landsorganisationens beslutande myndigheter, det s. k. landssekreteriatet, samt sågverks- och brädgårdsarbetareförbundet och transportarbetareförbundet, s. k. allmän blockad af samtliga sågverk i Sundsvallstrakten äfvensom af staden Sundsvall. Detta skedde den 29 maj. Med beslutet hade sannolikt afsetts allmän arbetsnedläggelse både i staden och vid samtliga sågverken i trakten, men resultatet blef, förutom arbetsnedläggelse tills vidare vid ett sågverk, Eriksdal, och för en dag vid Hofvids sågverk, hufvudsakligen det, att stufveriarbetarne upphörde med sitt arbete, så att inlastningen af trävaror vid sågverken betydligt fördröjdes. Den tillgripna kraftåtgärden, som i själfva verket var till fördel för de aflastare, hvilka ännu hade svårigheter att med sina delvis nya uppsättningar af arbetare åstadkomma samma arbete, som eljest beräknats af den använda arbetsstyrkan, och som med ofvan angifna undantag icke inverkade på arbetets gång, hvarken vid sågverken eller i Sundsvalls stad, visade sig således ändamålslös och bidrog endast att påskynda konflikten afslutning. Arbetsgifvarnes fordringar, som under stridens gång blifvit närmare angifna och däri ovillkorligt yrkades fackföreningarnas utträde ur det socialdemokratiska partiets organisation, den s. k. landsorganisationen, blefvo omsider formligt godkända af arbetarne, och på möte den 25 juni beslöto arbetarne »att afveckla kampen», hvarefter en

stor del af de afskedade lämnade orten för att söka anställning på annat håll.

Det måste här antecknas, att under hela den tid konflikten pågick i stort sedt ej några öfvergrepp förekommo eller allmänna ordningen stördes, utan endast några mindre förseelser måste beifras, hvilka, därest de blifvit begångna under vanliga förhållanden, ej skulle påkallat någon vidare uppmärksamhet.

Vidare må omnämnas, att, enär under konflikten gång flere arbetare af religiösa betänkligheter ansågo sig hindrade att göra gemensam sak med fackföreningarna, bildades, företrädesvis genom dåvarande vice pastorn Valdis Bengtssons i Alnö åtgöranden, en förening, kallad »Kristliga arbetareförbundet å Alnö», i ändamål att utgöra ett stöd åt dessa arbetare och bilda en motvikt mot den mer eller mindre socialistiska ställning till arbetarefrågorna, som fackföreningarna intogo. Sedan konflikten slutat och föreningen fyllt sin närmaste uppgift, blef föreningen på hösten 1899 ombildad efter något vidare program, gående ut på att bibringa sina medlemmar upplysning i sociala ämnen i allmänhet, och benämndes efter den tiden »Föreningen för social upplysning på kristlig grund», hvilken förening ännu fortlever.

Verkningarna af konflikten voro, oafsedt de stora ekonomiska uppostringarna å ömse sidor, för arbetarne upplösning af deras organisation och för arbetsgifvarne utbyte af gamla, dugliga arbetare mot nya, ovana sådana samt misstro och bitterhet i sinnena, då man vet, att äfven de arbetare, som icke aktivt deltog i striden, i allt fall ställde sig på sina uppträdande kamraters sida och bidrogo till dem med afsevärda penningesammanskott.

Utöfver hvad här ofvan blifvit omförmåldt angående förloppet af ifrågavarande konflikt mellan arbetsgifvare och arbetare må allenast tilläggas, att Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande, på framställning och bekostnad af vederbörande verksegare, under loppet af april, maj och juni månader förordnade, förutom åtskilliga polisuppsyningsmän med åtalsrätt, jämväl ett hundratal därtill föreslagna och villiga personer bland i tvisten icke deltagande arbetsförmän m. fl. att inom de särskilda sågverksområdena med polistjänstemans befogenhet och skydd biträda kronobetjeningen vid upprätthållande af ordning och säkerhet därstädes, men att arbetarnes hållning nästan utan undantag var sådan, att polismyndighetens ingripande icke blef af behovet påkalladt.

Från mera förhärjande *eldsolyckor* har länet under perioden i fråga varit förskonadt, om man undantager dels tvenne större eldsvådor inom Skönsmons municipalsamhälle, af hvilka den ena inträffade i juni 1897 uti den s. k. Lappstaden, hvarvid nio gårdar lades i aska och omkring 100 personer blefvo husvilla, och den andra egde rum under högsommaren påföljande år, hvarvid sju gårdar helt och hållet och den åttonde delvis blefvo förstörda, båda olyckorna så mycket kännbarare, som de drabbade personer i små ekonomiska omständigheter, af hvilka flere därvid förlorade allt hvad de egde; dels de eldsvådor, som vid tre särskilda tillfällen härjat å Fagerviks sågverk med lastageplats i Timrå socken, af hvilka den första egde rum den 31 maj 1899, då brädgården med inneliggande trävaror, tre arbetarbostäder om tillhopa 40 bostadslägenheter samt en del kajbyggnader ödelades, representerande ett värde af omkring 664,000 kronor, den andra den 5 januari 1900, då såg- och hyfvelhus med inventarier förstördes till ett värde af 135,666 kronor 73 öre, och den tredje den 4 juni sistnämnda år, då kollhuset med

kolupplag och den s. k. Västra brädgården till ett värde af omkring 35,000 kronor förstördes; och dels den eldsvåda, hvarigenom den 4 augusti 1900 större delen af Östrands lastageplats, tillhörig Skönviks aktiebolag, jämte där upplagda trävaror förstördes, hvarvid skadan uppskattades till omkring 500,000 kronor.

Beträffande befolkningens fallenhet för läsning och intellektuella sysselsättningar är hägen därför alltjämt stadd i tilltagande, hvilket särskildt visar sig genom en växande tidningsprenumeration. De föreläsningar eller föredrag, som flerstädes inom länet anordnats af därför bildade föreningar eller på föranstaltande af arbetsgifvare eller andra enskilda personer, synas blifva omfattade med stigande intresse, hvartill torde bidraga, att Riksdagen beviljat understöd därför, hvarigenom framstående och kunskapsrika föreläsare kunnat för ändamålet anlitas. Följande anstalter och föreningar i nu nämnda syfte hafva under vissa år af perioden eller under hela densamma åtnjutit bidrag af statsmedel i och för föreläsningar för arbetareklassen, nämligen: Skönvik-Östrands aftonskoleförening, Gudmundrå föreläsningförening, Hammar-Nylands undervisningsförening, Torsäkers aftonskoleförening, Örnsköldsviks arbetareföreläsninganstalt, Sollefteå föreläsningförening, Sundsvalls sågverksdistrikts föreläsningförening, Sundsvalls sågverksdistrikts norra föreläsningförening, Sundsvalls sågverksdistrikts södra föreläsningförening, Skönsmons tekniska aftonskola och Kristliga föreningen af unge män i Hernösand.

Hvad åter angår sockenbiblioteken synas dessa icke numera omfattas med samma intresse som i äldre tider. Däremot hafva flerstädes, såsom t. ex. i Sundsvall och vid flere af de industriella verken i dess närhet, offentliga bibliotek blifvit inrättade för arbetareklassens nytta och upplysning. Såsom redan omnämdes i senast afgifna berättelsen, tillkom i Sundsvall under år 1892 Sundsvalls stads folkbibliotek, som erhöll lokal i Altinska slöjdskolan. Då emellertid denna lokal från och med den 1 september 1897 erfordrades för annat ändamål, flyttades biblioteket till en i Sundsvalls enskilda banks hus förhyrd lägenhet, för hvilken stadsfullmäktige och Sundsvalls utskänkningsbolag gemensamt bekostade hyran. Sedan den 1 oktober 1900 hafva åt detta bibliotek upplåtits tre större rum i det utskänkningsbolaget förut tillhöriga, numera till Sundsvalls stad öfverlätna hus nr 28 vid Rådhusgatan. Från och med år 1896 har till bibliotekets underhåll och utvidgning ärligen ur stadskassan utgått ett be-

lopp af 1,000 kronor. För bibliotekets skötsel och vård hafva stadsfullmäktige tillsatt särskild styrelse.

Men dylika allmänna bibliotek hafva blifvit inrättade äfven å några platser å landsbygden. Så finnas två sådana inom Timrå socken, af dessa ett uteslutande för Vifstavarfs aktiebolags underlydande, vidare tre inom Sköns socken, vid Skönvik, Kubikenborg och Tunadal, samt ett i Alnö socken om 600 band. Dessa bibliotek äro alla, utom Kubikenborgs, läsebibliotek och anlitas enligt uppgift ganska flitigt om vinteraftnarna af företrädesvis den yngre generationen af verkens arbetare, under det att däremot det vid Kubikenborg inrättade biblioteket, omfattande 310 band, är lånbibliotek, som hålles tillgängligt en timme i veckan för böckers utlämnande och återställande.

Angående den inom länet utkommande periodiska litteraturen hafva under förevarande period i likhet med hvad vid den närmast föregående periodens utgång var förhållandet, utgifvits följande tidningar, nämligen från tryckerier i Hernösand: Hernösandsposten och Vesternorrlands Allehanda, båda dagliga; från tryckerier i Sundsvall: Sundsvallsposten och Sundsvalls Tidning, båda dagliga, samt Norrlänningen å vissa bestämda veckodagar; från tryckerier i Örnsköldsvik: Örnsköldsviksposten och Örnsköldsviks Nyheter samt från tryckeri i Östersund: Sollefteåbladet för Sollefteå med omnejd. Härförutom utkommo vid förevarande periods utgång i Sundsvalls stad och från tryckeri därstädes Sundsvalls Dagblad och Nya Samhället, af hvilka Sundsvalls Dagblad är daglig tidning.

Allmänna hälsotillståndet under perioden kan sägas hafva varit rätt godt med undantag af år 1899, då influensa, mässling, kikhosta och difteri uppträdde i stor frekvens. Difterin, som under de tre föregående åren ständigt nedgått, visade under 1899 en betydande ökning, hvilken ock sedan fortgått, så att under år 1900 2,237 fall därpå anmäldes hos vederbörande läkare, ett antal som ej förut lärt hafva uppnåtts under ett kalenderår inom detta län. Det största antalet förekom inom Örnsköldsviks provinsialläkaredistrikt, hvarest antalet difterifall under år 1900 uppgick till nära 500.

Skörden under ifrågavarande period har varit hvarken öfvermåttan riklig eller anmärkningsvärdt knapp utan öfver hufvud taget i det närmaste medelmåttig. Enligt Länsstyrelsens årsväxtberättelser ansågs skörden hafva utfallit år 1896 mer än medelmåttig, år 1897 nära medelmåttig, år 1898 nära medelmåttig,

Tab. E. Antalet af de till öfverexekutorerna i Vesternorrlands län under femårsperioden 1896—1900 inkomna utsökningsmål och däri utdömda belopp.

	År 1896.		År 1897.		År 1898.		År 1899.		År 1900.	
	Antal.	Kronor.	Antal.	Kronor.	Antal.	Kronor.	Antal.	Kronor.	Antal.	Kronor.
Kungl. Maj:ts Befallningshafvande	1,531	401,907 00	1,290	389,409 00	1,255	279,610 00	1,366	278,152 00	1,081	656,020 00
Öfverexekutor i Hernösand	54	7,732 09	89	21,424 23	43	20,031 25	74	75,118 50	71	22,572 84
Do i Sundsvall	86	81,274 09	88	37,496 82	64	10,550 08	69	17,982 90	67	56,706 92
Do i Örnsköldsvik	20	21,527 02	15	7,745 00	10	3,057 50	16	3,805 83	20	22,681 88
Summa	1,691	512,440 11	1,482	456,075 05	1,372	313,248 83	1,525	375,059 23	1,242	757,981 64

år 1899 under medelmåttan samt år 1900 icke fullt medelmåttigt, men af god beskaffenhet. Om än under ett och annat år af perioden fodertillgången inom länet varit något knapp, har dock i öfrigt icke försports annat än tillfredsställelse med skördeförhållandena under perioden.

I följd såväl häraf som ock af de öfver hufvud gynnsamma konjunkturen, som under denna period varit rådande för trävarurörelsen och exporten af trävaror, har den *ekonomiska ställningen* inom länet varit mycket god. Arbetstillgången har varit riklig och aflöningarna goda.

Till upplysning i viss mån om det ekonomiska tillståndet och för att lämna tillfälle till jämförelse med enahanda uppgifter i senast afgifna berättelsen lämnas här uppgift dels i *tabell E* (sid. 14) å antalet af de till öfverexekutorerna i länet under perioden inkomna *utsökningsmål* jämte sammanlagda beloppet af hvad därutinnan blifvit till betalning fastställt, dels i *tabell F* å antalet *exekutiva fastighetsauktioner* jämte summarisk uppgift å därvid bekomna köpeskillingar, dels ock slutligen i *tabell G* å antalet af de till *underexekutorerna* för *verkställighet* inkomna *utslag*.

Antalet af länets *från mantalsspänningar befriade* invånare, hvilket för år 1895 uppgick till 103,884, utgjorde för år 1900 110,435, motsvarande i förra fallet 48.5 % och i det senare 47.98 % af länets hela mantalsskrifna folkmängd.

Den fosterländska stämningen i försvarshänseende, som redan under förra periodens senare del gjorde sig gällande, har under de fem år, som denna period omfattar, blifvit allt lifligare och tagit sig uttryck uti en af allmänheten synnerligen ifrigt omfattad sträfvan till skjutskicklighetens befrämjande medelst *skytteföreningars* och *skyttegillens* bildande inom länet med sammanlutning sinsemellan under Vesternorrlands skytteförbund. Det är att hoppas, att denna fosterländska sträfvan, med de frikostiga bidrag, som år efter år af Riksdagen lämnas till skjutöfningarnas

understöd, och med den sakkunniga ledning, som därvid tillhandahålles, skall en gång, då landets säkerhet är i fara, kraftigt bidra till dess skydd och värn. Enligt inhämtade upplysningar funnos inom länet vid 1900 års slut 87 skytteföreningar och skyttegillen, alla lydande under Vesternorrlands skytteförbund, med ett antal af tillhopa 4,875 medlemmar. Skjutöfningarna hafva bedrivits med synnerlig ifver, och täflingsskjutningar, allt under vederbörlig ledning, hafva varit anordnade såväl inom de särskilda föreningarna som ock gemensamt för hela skytteförbundet. Antalet under år 1900 lossade skott uppgick till 205,906.

I senast afgifna berättelsen framhölls det stigande intresse, hvarmed ungdomen börjat omfatta kroppsöfningar samt *idrott* af hvarjehanda slag. Detta intresse har under denna period visat sig allt lifligare, hvilket framgår af den mängd idrottsföreningar, som därunder uppstått inom länet.

Tab. G. Till underexekutorerna i Vesternorrlands län under femårsperioden 1896—1900 för verkställighet inkomna utslag.

	År 1896.	År 1897.	År 1898.	År 1899.	År 1900.	Summa.
Medelpads östra fögderi	274	297	263	551	252	1,637
Medelpads västra »	260	249	240	225	231	1,205
Södra Ångermanlands nedre fögderi	222	225	256	214	236	1,153
Södra Ångermanlands öfre fögderi	314	285	303	241	439	1,582
Norra Ångermanlands fögderi	349	318	219	291	268	1,445
Hernösand	102	120	95	121	111	549
Sundsvall	257	223	160	186	229	1,055
Örnsköldavik	30	38	54	69	53	244
Summa	1,808	1,755	1,500	1,898	1,819	8,870

Tab. F. Antalet exekutiva fastighetsauktioner inom Vesternorrlands län under femårsperioden 1896—1900 jämte därvid bekomna köpeskillingar.

	År 1896.		År 1897.		År 1898.		År 1899.		År 1900.		Summa.	
	Antal.	Kronor.	Antal.	Kronor.	Antal.	Kronor.	Antal.	Kronor.	Antal.	Kronor.	Antal.	Kronor.
Konstl. Maj:ts Befallningshafvande	4	15,380	1	3,400	1	4,500	4	11,305	1	12,075	11	46,660
Kronofogden i Medelpads östra fögderi	20	23,639 57	24	33,702	14	13,210	16	18,660	14	15,281	88	104,492 57
» i Medelpads västra »	17	33,775	7	19,478	7	15,925	7	9,867	2	2,710	40	81,755
» i Södra Ångermanlands nedre fögderi	4	12,370	5	3,562	3	6,181	6	12,875	11	8,300	29	43,288
» i Södra Ångermanlands öfre fögderi	5	9,210	4	16,300	7	5,046	1	3,000	—	—	17	33,556
» i Norra Ångermanlands fögderi	14	31,471	11	16,820	30	115,375 10	10	18,205	10	26,550	75	208,421 10
Öfverexekutor i Hernösand	2	11,405	2	12,400	1	3,755	2	20,150	6	49,400	13	97,110
» i Sundsvall	24	219,978	17	84,904	13	32,626	5	63,900	14	157,055 50	73	558,463 50
» i Örnsköldavik	1	24,000	4	32,550	1	18,007	1	12,000	3	63,100	10	149,657
Summa	91	381,228 57	75	223,116	77	214,625 10	52	169,962	61	334,471 50	356	1,323,403 17

3. Näringar.

A) **Jordbruk** och B) **Boskapsskötsel**. I Länsstyrelsens senast afgifna berättelse angående *jordbrukets* ståndpunkt inom Vesternorrlands län framhöllos de hinder och svårigheter, mot hvilka jordbruksnäringen hade att kämpa inom detta län, och hurusom anledningen därtill, att jordbruksintresset i så hög grad efter-sattes, vore att söka i trävarurörelsens allt dominerande inflytande. Men det framhölls äfven, att flerstädes inom länet, särskildt inom kustlandet, tecken visat sig, tydande därpå, att en ljusare framtid för jordbruket vore i annalkande. I den mån hemmansegarens skogstillgång för afsalu aftagit eller upphört, hvilket numera i mer eller mindre väsentlig grad gäller för större delen af länet, har hemmansegaren funnit sig för sin bärgning hänvisad att återgå till sitt jordbruk för att med odeladt intresse egna detsamma hela sin arbetskraft och sitt bemödande att upphjälpa hvad under årtionden varit eftersatt och försummadt.

Detta jordegarens återvaknande intresse för jordens rätta skötsel och vård understöddes med erkännansvärdt nit af länets hushållningssällskap, som icke undanhåller sin hjälp och sitt stöd, där verkligt behof däraf föreligger och dess biträde påkallas inom gränserna för dess befogenhet.

För att bereda länets jordbrukande befolkning biträde vid förefallande behof af upplysningar och råd beslöt länets hushållningssällskap vid sitt vintersammanträde år 1898 att tillsätta en *länsagronom* med en lön af 3,000 kronor jämte rese- och traktamentsersättning, hvilken befattning tillträdtes den 1 juli nämnda år. För denna tjänsteman är särskild instruktion af förvaltningsutskottet utfärdad; och har det visat sig, att dennes tjänstebiträde flitigt af landtmännen påkallas.

År 1898 väcktes inom sällskapet förslag om anordnande inom länet af en praktisk *försöksanstalt*, där, bland annat, erfarenhet kunde vinnas om de olika gödningsämnenas verkan på olika jordmän, om rätta förfaringssättet för jordbrukets rationella bedrivande, särskildt inom detta län, hvilka växter och växtföljder lämpade sig bäst för olika jordmän, lämpligaste metoden för jordens bearbetning m. m.; och sedan detta förslag vunnit vederbörlig utredning och för ändamålet erbjudits ett Graningeverkens aktiebolag tillhörigt lämpligt jordområde om 15 tunnland under Forsse bruk i Långsele socken, beslöt sällskapet vid sitt sommarsammanträde år 1900 att, med antagande af berörda anbud, anordna å omförmälda plats en anstalt för praktiska fältförsök samt att för ändamålet anvisa dels för en gång 6,500 kronor och dels 4,000 kronor årligen under tio år för uppehållande af denna försöksanstalts verksamhet.

Företrädesvis inom handel och industri, men äfven inom andra näringar framträder alltinera ett behof af sammanslutning för att kunna med större kraft uppdrifva rörelsen och därigenom vinna ett rikare utbyte och en större vinst åt delegarne. Genom den nya lagstiftningen för föreningar med ekonomisk verksamhet har åt denna kooperativa idé förskaffats en legal form, som synes komma att verka stärkande för näringslivets utveckling. Denna form har redan funnit användning inom vissa grenar af landtekonomen, såsom mejeriväsendet, ostberedningen m. m., men att dylika föreningar äfven lämpa sig för det rena jord-

bruket visar sig däraf, att, på initiativ af den af Hushållningssällskapet anställda länsagronomen, sammanslutningar af landtmän bildats under perioden inom ett flertal kommuner under form af *landtmannaföreningar*, organiserade i enlighet med lagen om registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet den 28 juni 1895 och med ändamål, enligt ordalydelsen i stadgarna, att medelst gemensam affärsrörelse (uppköp i parti af kontrolleradt frö, utvalda gödningsämnen m. m.) befrämja medlemmarnes intresse såsom jordbrukare; och, att döma af stämningen hos landtbefolkningen, synas dessa sammanslutningar komma att bidraga till höjande af intresset för jordbrukets utveckling och förkofran.

Beträffande utsäde och skörd får Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande hänvisa till den officiella statistiken.

För vinnande af pålitligare kännedom om ängs- och skogsarealen, brukningsdelarnas storlek och fördelning mellan egare och brukare m. m. eller i allmänhet för erhållande af exaktare uppgifter rörande *jordbruksstatistiken* för länet än dem, som hittills varit tillgängliga, beslöt Hushållningssällskapet vid sitt sommarsammanträde år 1898 att anvisa ett anslag af 5,000 kronor, hvarefter förvaltningsutskottet uppdragit åt tvenne därför lämpliga personer att, den ene inom Medelpad och den andre inom Angermanland, åvägabringa i möjligaste mån noggrann utredning i berörda ämne.

Då Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i sin senast afgifna berättelse framlade en mera detaljerad redogörelse öfver jordbrukets inom länet dåvarande ståndpunkt, hafva efter så kort tid som fem år några afsevärda förändringar i dess utveckling icke hunnit inträda af sådan betydelse, att de böra i denna berättelse omförmälas.

Statens landbruksingenjörs hufvudsakliga verksamhet inom länet framgår af följande tablå:

År.	Lage syneförrättningar.	Agronomiska förrättningar.	Summa förrättningar.	Upprättade förslag till				
				indelning till omloppsbruk.	täckdikning.	minskande af frostlädigheten.	torrläggning af odlingsbar mark.	sjösänkningar.
				Har.	Har.	Har.	Har.	Har.
1896	9	43	52	475-50	68-70	314-60	13-60	215-00
1897	13	46	59	147-57	62-82	232-99	22-88	834-77
1898	9	43	52	87-76	—	193-25	—	329-94
1899	6	30	36	—	—	674-52	56-46	214-55
1900	8	24	32	—	5-74	615-31	5-00	321-90

Med ledning af Kungl. Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsens årsberättelser lämnas i efterföljande *tabell H* uppgift å *beviljade statsbidrag* utan återbetalningsskyldighet till *myrutdikningar och vattenaftappningar* inom länet under ifrågavarande period.

Hvad vidare *boskapsskötseln* vidkommer, lämnades i senast afgifna berättelsen en redogörelse för arten af den här i länet

förekommande häst- och nötboskapsstammen samt för de åtgärder, som på föranstaltande af länets hushållningssällskap vidtagits till bådars förbättring. Dessa åtgärder hafva äfven under denna period fortgått, såsom man har anledning att hoppas, i sådan

riktning, att det därmed afsedda ändamålet därigenom befordrats. Så hafva *nötboskapspremieringarna* fortgått för hvarje år inom någon del af länet; och har antalet af de därvid anmälda och premierade djuren samt de inlösta frisedlarna enligt premieringsnämndens berättelse utgjort:

Tab. H. Statsbidrag utan återbetalningsskyldighet till myr-
utdikningar och vattenaftappningar i Vesternorrlands län
åren 1896—1900.

	Vatten- befriad areal.	Beräknad kostnad.	Beviljad ¹⁾ stats- bidrag.
	Hektar.	Kronor.	Kronor.
Utdikning af Rönjningsmyren vid Långvikens by i Gideå socken	3.75	600 —	200
Afdikning af frostförande myrmark i Movattnets by i Björna socken	6.58	865 —	250
Utdikning af Önskamyrn inom Önskans by i Skorpeds socken	94.73	7,146.34	2,300
D:o af frostförande myrmarken Storflon, tillhörande Backe by i Edsele socken ¹⁾	13.23	2,500 —	750
D:o af frostförande mark, tillhörande Ås by i Edsele socken	17.67	2,200 —	700
D:o af frostförande marker inom Tåsjo by i Tåsjo socken	164.44	18,665 —	6,200
D:o af frostförande myrmark inom Lindom Böle i Lindoms by i Häggdångers socken	13.61	3,805 —	1,200
Afdikning af frostförande marker, tillhörande byarna Krigsbyn och Bengling i Hässjö socken	34.94	6,000 —	2,000
D:o af d:o inom Ufbergs by i Skorpeds socken ¹⁾	13.95	2,660 —	880
Sänkning af Krängesjön för torrläggning af frostförande marker, tillhörande Norr- och Sörkränge samt Bye byar i Hässjö socken	9.81	1,500 —	250
Afdikning af frostförande mark vid Nils-Olofs- torpet under Lemelsjö i Trehörnings- sjö socken	5.75	1,110 —	300
D:o af frostförande myrmarker vid Rå by i Adals-Lidens socken	19.75	1,930 —	640
Utdikning af frostförande marker, tillhörande byarna Tåsjo, Vestraby, Skänknäs- berget och Brattbäcken i Tåsjo socken	113.09	18,600 —	8,800
D:o af d:o, tillhörande Gideå by i Björna socken	26.17	5,000 —	2,500
D:o af d:o, tillhörande Lomvikens by i Trehörningsjö socken	23.16	2,730 —	1,300
D:o af d:o, tillhörande hemmanet Vike i Tåsjo socken	53.63	2,900 —	1,100
D:o af d:o, tillhörande Kolsta by i Selångers socken och Klingsta by i Tuna socken	18.19	2,625 —	1,100
D:o af frostförande myrmarker, tillhörande Sunds by i Bodums socken	21.29	1,700 —	800
D:o af frostförande mark, tillhörande byarna Smedaby, Norrbrynge, Högbya och Stensöden i Arnäs socken	54.18	8,600 —	3,700
Sänkning af Bölesjön för torrläggning af frostförande mark, tillhörande Sunnaansjö, Svarfvarböle, Gökböle, Svaleri och Vestansjö byar i Hässjö socken	65.25	8,100 —	2,900
Utdikning af frostförande marker, tillhörande Ensilre by i Borgsjö socken	36.45	2,600 —	1,300
Afdikning af frostförande myrmarker, tillhörande Rensjö by i Ramsle socken	32.96	5,450 —	2,500
D:o af frostförande mark, tillhörande byarna Dombäcksmark och Lakamark i Grundsönda socken	48.45	5,250 —	2,600
D:o af frostförande, delvis odlingsbar mark, tillhörande Krängeds och Eds byar i Eds socken	44.62	3,430 —	1,700
Summa	935.65	115,966.34	45,970

¹⁾ Statsbidraget indraget.

	Anmälda djur.	Premierade djur.	Inlösta frisedlar.
År 1896	846	602	119
> 1897	853	590	144
> 1898	1,590	1,007	217
> 1899	1,611	951	1,031
> 1900	1,309	856	181

Stambok öfver länets premierade fjällboskap har årligen under perioden upprättats och offentliggjorts.

Kostnaderna för dessa premieringar hafva utgjort:

	Statens bidrag.	Landstingets bidrag.	Hushållningssällskapets bidrag.	Summa.
År 1896	kr. 1,400	1,000	2,203.06	4,603.06
> 1897	1,400	1,000	1,796.98	4,196.98
> 1898	2,200	1,300	3,476.64	6,976.64
> 1899	2,400	1,300	2,020.31	5,720.31
> 1900	2,500	1,300	1,875.17	5,675.17

Vid dessa premieringar har klagan städse försports öfver den bristande tillgången på afvelstjurar. För vinnande af ändring i detta missförhållande beslöt Hushållningssällskapet vid sitt sommarsammanträde år 1897 att till inköp af erforderligt antal afvelstjurar af den hvita och hornlösa s. k. fjällrasen anvisa för tio år ett årligt reservationsanslag, hvilket för första året upptogs i staten med ett belopp af 4,000 kronor.

För befordrande af ändamålsenlig ladugårdsskötsel beslöt Hushållningssällskapet år 1898 att för fem år, räknade från den 1 november samma år, anslå högst 900 kronor årligen till utbildande af två manliga och två kvinnliga *ladugårdsskötare*, hvilka förvaltningsutskottet för sådant ändamål skulle ega att anställa hos egare af väl skötta ladugårdar inom länet.

Med afseende å *hästafveln* omnämndes i den senast afgifna berättelsen, att Hushållningssällskapet år 1895 dels beslutat inköpa 3 norska hingstar att å lämpliga platser inom länet tillhandahållas till betäckning och dels till prisbelönning af hästar inom länet anvisat för åren 1896, 1897 och 1898 ett årligt anslag af 1,500 kronor, under förutsättning att statsbidrag erhöles till ett belopp, ungefärligen motsvarande sällskapets anslag. Någon premiering af hästar har emellertid icke förekommit, beroende af den mindre gynnsamma ställning, som Vesternorrlands län i likhet med 6:e premieringsdistriktet i öfrigt därunder intagit i jämförelse med öfriga distrikt i riket, på grund hvaraf Hushållningssällskapets förvaltningsutskott uti underdånig ansökan den 21 januari 1896 hos Eders Kungl. Maj:t hemställt om ändring i de för länet enligt kungl. reglementet för prisbelönande af hästar den 7 mars 1890 gällande bestämmelser och i afvaktan å dylik ändring beslutat att låta med dylik premiering anstå. Emellertid och sedan till sällskapets kännedom kommit, att förslag till förnyadt nädligt reglemente för den med statsmedel understödda hästpremieringen vore under utarbetande af en af Eders Kungl. Maj:t för ändamålet tillsatt kommitté, har Hushållningssällskapet vid sitt sommarsammanträde år 1900

beslutat att till prisbelönande af hästar inom länet enligt det förnyade nådiga reglemente, som vore att förvänta, anvisa för åren 1901, 1902 och 1903 ett årligt anslag af 2,000 kronor, under förutsättning att statsbidrag erhöles till ett belopp, ungefärligen motsvarande Hushållningssällskapets anslag, och att ordföranden och den ene ledamoten i premieringsnämnden förordnades af Eders Kungl. Maj:t, äfvensom för nämnda tre år anvisat ett årligt förslagsanslag af 900 kronor till bestridande af rese- och traktamentsersättning åt den af Hushållningssällskapet utsedde ledamoten af premieringsnämnden och veterinären jämte andra med premieringen förenade kostnader.

Vidare har Hushållningssällskapet år 1899, på framställning af Vesternorrlands hästförädlingsaktiebolag, hvars ändamål är att genom köp och försäljning af goda hästar, företrädesvis sådana, som lämpa sig för afvel, söka åstadkomma en förbättrad häststam inom länet, beslutat att mot godkänd borgen bevilja nämnda bolag ett räntefritt lån å 8,000 kronor att användas uteslutande till inköp af beskällare, som utstationeras på lämpliga platser inom länet, med föreskrift därjämte, att länet skall utbetalas i den mån medel för ändamålet erfordras, och med skyldighet för bolaget att återbetala lånet efter fem års förlopp.

Till *svinafvelns* förbättrande inom länet har Hushållningssällskapet år 1899 beviljat ett reservationsanslag af 300 kronor att årligen utgå under fem år på det sätt, att den, som efter kungörelse i länets tidningar anmälde sig vilja erhålla ett handdjur af stor yorkshireras, skulle vara berättigad att bekomma ett sådant till halfva kostnaden och att däröfver fritt föfoga, därvid det skulle åligga sällskapet att tillskjuta återstoden af samma kostnad.

För anställande af försök med *biodling* inom länet har Hushållningssällskapet år 1899 anslagit för hvartera af åren 1899 och 1900 150 kronor att lika fördelas mellan tre personer, som vore villiga att företaga dylika försök, med skyldighet att däröfver afgifva rapporter till sällskapet.

Äfven under denna period har *hälsotillståndet bland husdjuren* varit tillfredsställande. Endast ett och annat sporadiskt fall af mjältbrand har med långa mellantider och på från hvarandra vidt skilda platser förekommit, men i öfrigt har icke något fall af smittosam husdjursjukdom varit att anteckna. Under vinter- och vårmånaderna hafva bland hästarne uppträdt, med något olika utbredning, katarrer och inflammationer i respirationsorganen med i allmänhet godartadt förlopp. Vidare förekommo året om hos såväl hästar som nötkreatur digestionslidanden af olika beskaffenhet, hvilka i flertalet fall äro beroende af fel i utfodring och skötsel eller af olämpliga fodermedel. Det ojämförligt största antalet sjukdomsfall har förorsakats genom yttre skador, såsom sår och kontusioner, sjukdomar i senor och ledgångar samt hofäkomor. Tuberkulosens utbredning inom ladugårdarna har, såsom annorstädes i riket, varit föremål för särskild uppmärksamhet. Därvid har konstaterats såväl af det inom staden Sundsvall försålda köttet efter flere tusen slaktdjur som ock i några fall genom anställda profundersökningar medelst tuberkulin, att förekomsten af tuberkulos är ytterst sällsynt samt att i de få fall, där den påträffas, smittan införts i ladugården genom inköpta nötkreatur af mer eller mindre förädlad ras från söderut belägna orter.

För mejeriundervisningens höjande har Kungl. Landtbruksstyrelsen med statsmedel i oktober 1896 öppnat mejeristationer,

en för 1:sta årets elever vid Torsåkers mejeri och den andra för 2:dra årets elever vid Arnäs mejeri, men blef sistnämnda station hösten 1899 förflyttad till Forsse bruk i Långsele socken.

Understöd i form af räntefria afbetalningslån samt förlagslån för *mejerihandterings* bedrivande hafva af Hushållningssällskapet beviljats att utgå till följande mejerier:

Gårdnäs mejeri i Sänga socken	1,000 kronor till inventarieinköp.
Gussjöbygdens mejeri i Stigsjö socken	4,000 » » nybyggnad.
Skjällsta » i » »	5,000 » » »
Tynderö mejeriförening	1,000 » » inventarieinköp.
P. Johansson i Täfteå, Arnäs socken	2,000 » » förlag.
O. A. Hägglund, » »	3,000 » » »
Tynderö mejeriförening	1,000 » » »

Under perioden hafva fem mejerier upphört med sin verksamhet och ett blifvit ändradt till uppsamlingsstation samt sedermera öfvergått till hushållsmejeri. Endast två nya mejerier hafva kommit till stånd. Ytterst knappt bete i förening med minskad fodertillgång under sista åren har på flere orter reducerat ladugårdsbesättningarna och försvärat mejerihandterings jämn gång. Men äfven ökad direkt konsumtion af mjölk under tider med goda arbetslöner har undandragit mejerierna ett ej ringa stöd. Priset å såväl inlevererad mjölk till mejerierna som dess produkter har därför betydligt stigit, och efterfrågan särskildt på skummjolk har varit så stor, att ostberedningen kommit att intaga en mera underordnad ställning. För att stödja mejerihandteringen och för enskilda jordbrukare underlätta undersökning af mjölkens fetthalt har vid kemiska stationen i Hernösand en mjölkkontrollanstalt upprättats, där genom anslag från Hushållningssällskapet kostnadsfria undersökningar verkställas. I öfrigt lämnas öfver mejeriernas verksamhet följande tablå:

År.	Antal mejerier. ¹⁾	Antal leverantörer.	Inmätt mjölk. Liter.	Sålda produkter.					Beräknadt värde i brutto. Kr.	
				Smör. Kg.	Söt-mjölkost. Kg.	Skumost. Kg.	Oskummad mjölk. Liter.	Skum-mjolk. Liter.		Grädd. Liter.
1896	27	922	2,729,965	61,781	7,795	9,457	211,349	1,872,527	47,615	296,424
1897	25	875	2,848,040	61,036	14,949	11,808	251,650	1,856,670	50,782	307,069
1898	25	899	2,812,748	56,061	16,184	4,131	297,680	1,865,458	55,063	318,657
1899	25	842	2,818,236	56,316	15,969	4,381	339,600	1,826,567	57,951	328,584
1900	23	683	2,592,462	48,495	6,299	4,684	334,224	1,818,252	60,704	325,320

Trädgårdsodlingen inom länet har under perioden 1896—1900 i flere afseenden gjort betydande framsteg. Genom Hushållningssällskapets medverkan medelst *gratisutdelning af fruktträd och bärbuskar* har fruktträdsoodlingen blifvit mera spridd och den mindre bemedlade allmogen satts i tillfälle att mera allmänt göra försök med trädgårdsodling i mindre omfattning.

¹⁾ Under hela perioden har äfven Galtströms bruks mejeri i Medelpad varit i verksamhet, men ej i antalet blifvit inräknadt; samma förhållande gäller med afseende å Töfva gårdsmejeri i Selångers socken, hvilket såsom sådant uteslutits ur räkningen under sista året.

De större sågverksbolagen, synnerligast inom Medelpad, hafva äfven lämnat en stor insats i länets utveckling i detta afseende, ity att vid de större sågverken rätt betydliga kostnader nedlagts i trädgårdsanläggningar. Äfven den ständiga inflyttningen af sydsvensk befolkning, med dess behof af trädgårdsalster och mera utvecklade sinne för trädgårdsskötsel, har i sin mån bidragit till och genom exempel påverkat trädgårdsodlingens allmännare bedrivande. Inom Ångermanland och Medelpad äro under femårsperioden genom länsträdgårdsmästaren utplanterade öfver 600 fruktträd och 1,200 bärbuskar, hvarförutom råd och upplysningar genom honom lämnats ortens befolkning vid anläggande och skötsel af husbehofsträdgårdar. I likhet med hvad förhållandet är i rikets sydligare delar bedrivnas i och omkring städerna samt inom de större industricentra en mera rationell trädgårdsodling och blomsterkultur, och hvad angår den aflägsnare landsbygden, har den jordegande befolkningen därstädes börjat att egna sig åt odling af kål och rotfrukter för husbehof. Till befordrande af odling inom länet af rotfrukter (rofvor eller kålrötter, ej potatis), såsom varande ett lämpligt fodermedel, beviljade Hushållningssällskapet år 1899 ett årligt anslag af 400 kronor att utdelas i pris om 50 kronor.

Vid den trädgårdsutställning, som i förening med länets industrietställning egde rum i Hernösand år 1900, förekommo, ehuru utställningen började före medio af juli, vackra, mogna vindruvror och persikor, de utsöktaste köksväxter, meloner och gurkor samt af blad- och blomsterväxter utmärkta samlingar. Äfven vid utställningar annorstädes inom landet under perioden har Vesternorrlands läns trädgårdsodling väckt mycken uppmärksamhet, i det att ej så få högre pris kommit utställare från länet till del.

Enär *Vesternorrlands läns trädgårdsförening* åtnjuter understöd af länets landsting och hushållningssällskap och genom sin *elevskola bidrager till trädgårdsodlingens förkofran inom länet*, torde, såsom tillföre, en redogörelse för nämnda förenings verksamhet böra i detta sammanhang meddelas, helst endast från denna anstalt exakta och upplysande meddelanden föreligga angående alstrings- och odlingsförmågan inom detta län beträffande åtskilliga sådana växtrikets alster, hvilka hittills inom länet antingen icke alls förekommit eller endast i ett eller annat fall varit föremål för odling.

Frön och plantor till några för länet sällsynta träd och buskar hafva anskaffats och odlats. Bland dessa må särskildt framhållas de från Sibirien genom pomologiska trädgården i S:t Petersburg erhållna, hvilka alla synas växa förträffligt. De nyttigaste af dessa trädslag torde vara sibiriska lärkträdet och sibiriska silfvergranen. Det sibiriska lärkträdet växer snabbt, hvarpå såsom bevis torde få nämnas, att trädgårdsföreningen nu eger 5-års fröplantor, hvilka nått en höjd af nära 2 meter. För Sandvikens sågverksaktiebolag har trädgårdsföreningen anskaffat 5 kg. äkta frö till sibiriskt lärkträd, hvilket frö samma bolag låtit utså i sina skogar. En svampartad sjukdom har under de senaste tio åren angripit och förstört hvitveden på de hos föreningen uppdragna popplar, hvilken sjukdom visat sig uppträda så svårt, att det befunnits nästan omöjligt att i trädgårdsföreningens trädgård kunna föröka popplarna. Bland införda nyare buskväxter må nämnas den från Nordamerika härstammande hagtornen (*Cratægus coccinea*). Då den i sydligare delar af vårt land till häckar så allmänt odlade hagtornen (*Cratægus Oxyacantha*) vid

denna breddgrad toppfryser, när den når öfver snön, är den förstnämnda sorten fullkomligt härdig inom länet och till och med norr om Haparanda.

Att äppleträden af sorterna astrakan, charlamowsky, hampus, hvitgyllen, klaräpple och transparent blanc uthärda Hernösands nordliga läge har vunnit bekräftelse. Bäst hafva sommaräpplena och de från Ryssland erhållna sommar- och höstäpplesorterna lyckats. Vinterfrukten har hittills ej nått full utveckling. Kölden är nog en hufvudorsak till att kräfta mera här än söderut angriper fruktträden, särskildt äppleträden, hvarigenom ömtåliga sådana ej blifva långlivade.

Planteringen af fruktträd har under perioden betydligt tilltagit, sedan trädgårdsföreningen, som nu årligen förökar omkring 5,000 fruktträd, hunnit så långt, att föreningen kan utlämna af densamma uppdragna, härdiga plantor. Till försöksodling äro i moderskolan utplanterade: 235 äppleträd i 51 sorter, 74 körsbärsträd i 13 sorter, 60 päronträd i 10 sorter och 28 plommonträd i 5 sorter.

Flere päronsorter hafva dött, andra päronträd äro ännu för unga att bära frukt. Ett för tolf år tillbaka planteradt päronträd, borgmästarepäron, står ännu oskadadt och har tre gånger burit frukt. Af körsbärsträden äro de med söta bär mest ömtåliga; de hafva dött jämförelsevis snart. Endast sorterna belle d'Orléans och knights, tidiga svarta, hafva två gånger burit frukt. De sura körsbärsslagen äro däremot bland denna orts allra härdigaste fruktträd. Flere sorter plommonträd hafva under en tämligen lång följd af år fullkomligt oskadade öfverlevvat vintrarna, men endast sorterna »*rivers earley prolific*» och gula mirabeller hafva hittills fått sina frukter mogna. Hösten 1897 kunde 3 hl. här skördade plommon torgföras. Hasselbusken, fullkomligt härdig, har under 3 år lämnat mindre skördar.

För å kalljord odlade äpplen, plommon och hasselnötter tillerkändes trädgårdsföreningen guldmedalj vid trädgårdsutställningen i Stockholm 1897.

Blomsterodlingen omfattar såväl å kalljord som i växthus de mera kända slagen, som i sydligare orter odlas i större handelsträdgårdar. Under femårsperioden i fråga hafva särskildt törnrosor, novemberblommor och dahlior anskaffats och odlats i många nya, vackra färger. De fyra senast uppförda drifhuskasten hafva försetts med varmvattenvärmeledning för en kostnad af nära 4,000 kronor. Liljekonvaljer, för drifning under vintern, odlas.

Inom köksträdgården hafva endast några få, nyare varieteter odlats, och bland dessa torde Stens märgspritärter få anses värdefullast. Väderleken har oftast varit olämplig än för de ena och än för de andra till köksträdgården hörande växterna. Då hvitkål ej längre syntes lämplig för odling, började föreningen år 1897 att för densamma använda endast hälften naturlig gödsel mot förr, men att i stället trenne gånger under sommaren gifva hvitkålsplantorna tillsammans 200 kg. chilisalpeter per 50 ar såsom öfvergödning, hvarigenom tidigare skörd erhållits till billigare pris. Åren 1899 och 1900 användes äfven till rotfruktodlingen artificiella gödningsämnen: 400 kg. kaitit, 200 kg. superfosfat och 100 kg. chilisalpeter per 50 ar, hvarigenom långt bättre skördar erhöles än förr efter endast kreatursgödning. Rotfrukterna hafva med det bästa resultat befunnits kunna öfvervintra i högar, täckta med jord. Att å öppna salutorg sälja blommande växter och andra trädgårdsalster har befunnits

mindre lämpligt, hvarför trädgårdsföreningen hösten 1900 öppnade en försäljningslokal inom Hernösands stad.

Fröodlingen har hufvudsakligen omfattat hvitkåls- och kålrotsfrö. Hvitkålsfröet har ej alla år blifvit fullt moget och följaktligen ej nått högre grobarhet, då däremot kålrotsfröet lyckats väl alla år. Sedan man i sydligare delar af landet börjat odla hvitkål och kålrötter af frö från Hernösand, har föreningen särskildt af hvitkålsfrö, hvaraf endast 5—10 kg. godt frö årligen skördats, ej på långt när kunnat tillfredsställa efterfrågan. Af kålrotsfrö hafva årligen skördats 100—160 kg. utmärkt vackert frö, som i parti betalats med 4 å 4.50 kronor per kg.

Till elevskolan hafva Landstinget och Hushållningssällskapet fortfarande lämnat föreningen hvarter 900 kronor till aföning åt 6 elever, med skyldighet för trädgårdsföreningen att hålla dem husrum och vedbrand. Landstinget och Hushållningssällskapet välja hvarter 1 ledamot och 1 suppleant i föreningens styrelse. Under november, december, januari och februari månader hafva eleverna erhållit teoretisk undervisning i trädgårdsskötsel och därtill hörande ämnen, hvarjämte eleverna deltagit i den undervisning i bokföring och konstruktionsritning, som lämnas i Hernösands tekniska söndags- och aftonskola. Vid trädgårdsutställningen 1897 i Stockholm hade eleverna utställt ritningar, hvilka belönades med tillsammans 85 kronor, hvarjämte en af dem erhöi bronsmedalj. De bäst försigkomna eleverna hafva erhållit trädgårdsmästareplatser, de andra hafva fortsatt sin elevkurs i större trädgårdar inom landet och i utlandet.

Trädgårdsföreningen har uppfört 2 nya drifhus och försett dessa jämte två andra närbelägna drifhus med varmvattenvärmeledning. Bruttoafkastningen från fröhandeln, hvilken år 1896 uppgick till 21,772 kronor, har under åren ökat och uppgick år 1900 till 28,665 kronor. Äfven bruttoafkastningen från trädgården har ökat. Den var år 1896 17,656 kronor, men steg år 1900 till 25,057 kronor.

Verksamheten vid länets frökontrollanstalt framgår af följande tabell:

	År 1896.	År 1897.	År 1898.	År 1899.	År 1900.	Summa.
<i>Verkställda undersökningar:</i>						
Sädeslag (strå- och trindsäd)	219	242	145	215	336	1,157
Foderväxter	215	155	138	117	91	716
Rotfrukts- och trädgårdsväxter	27	85	58	6	47	223
Spånadsväxter och trädslag	8	5	6	3	3	25
Fröblandningar	62	35	53	36	57	243
Summa prof	531	522	400	377	534	2,304
<i>Verkställda plomberingar isäckar</i>	32	155	30	130	—	347

Plombering af frö förekommer allenast i ringa omfattning, beroende därpå, att länet icke exporterar något utsäde, men väl importerar högst betydligt däraf, och detta är då i regel redan förut plomberadt. Tyvärr är denna plombering stundom alldeles vilseledande, särskildt i de fall, där plomberingsattesten är ofullständig eller där underhålligt vara plomberats. Vid en och annan privat anstalt, hvilken icke är underkastad de för statens kontrollanstalter gällande bestämmelser, sker plomberingen icke alltid med tillbörlig noggrannhet. Vid flere tillfällen, då plombering

begärts, har sådan måst vägras på grund af att fröet vid verkställd undersökning icke uppfyllt de kvalitetsfordringar, som för de med understöd af statsmedel inrättade frökontrollanstalterna äro fastställda.

Om man tager hänsyn till, hvilka insändt ofvannämnda fröprof till anstalten, så befinnes att af dessa varit:

	År 1896.	År 1897.	År 1898.	År 1899.	År 1900.	Summa.
Jordbrukare	392	370	246	249	442	1,699
Fröhandlande	139	152	154	128	92	665
Summa	531	522	400	377	534	2,364
Däraf från:						
Hernösands stad och Hernön	153	190	152	163	145	803
Sundsvalls stad	1	—	2	—	1	4
Örnsköldsviks stad	—	15	2	18	2	37
Medelpads västra fögderi	105	43	69	32	71	320
Medelpads östra	14	10	2	4	12	42
Södra Ångermanlands nedre fögderi	115	171	55	72	229	642
Södra Ångermanlands öfre fögderi	76	47	46	30	28	227
Norra Ångermanlands fögderi	66	46	72	56	46	286
Utom länet	1	—	—	2	—	3
Summa	531	522	400	377	534	2,364

Förutom dessa undersökningar har vid frökontrollanstalten utförts en del andra sådana, som kunnat vara af intresse för frökontrollen och jordbruket. Sålunda hafva de år 1890 påbörjade försöken rörande härdigheten hos plantor efter amerikanskt och svenskt rödklöfverfrö och timotejfrö fortsatt. Äfven flere andra odlingsförsök rörande korn och hafre hafva å det tillgängliga planteringslandet blifvit utförda.

Under de förrättningsresor föreståndaren på kemiska stationens bekostnad företagit hafva föredrag hållits rörande vikten att använda rent och godt utsäde, om ogrärens bekämpande o. s. v., och har jämväl genom tidningsuppsatser kännedom härom blifvit spridd samt varningar meddelats emot i handeln befintligt underhålligt frö.

Anstalten är fortfarande inrymd i förutvarande lokalen i J. Cederlunds arvingars gård. Förutom den ordinarie föreståndaren och assistenten, hvilka fortfarande äro desamma, hafva extra biträden varit vid anstalten anställda. Genom anlåtande af särskilda ombud i Sundsvall och Örnsköldsvik för proftagningar och plomberingar har förmedlingen med frökontrollanstalten underlättats för där boende personer.

För anstalten gäller Eders Kungl. Maj:ts nådiga reglemente den 12 november 1886 och Kungl. Landtbruksstyrelsens förnyade instruktion den 26 juni 1900. Vid anstalten tillämpas den af Kungl. Landtbruksakademiens förvaltningskommitté den 18 april 1888 fastställda taxa. För de åt länets jordbrukare utförda undersökningarna erläggas dock analysafgifterna af Hushållningssällskapet.

Anstaltens inkomster och utgifter under femårsperioden framgå af följande tablä:

Inkomster:		Utgifter:	
	Kronor.		Kronor.
Anslag af:		Aflöningar till tjänstemännen	4,226·96
Staten	2,250·00	» » extra biträde	984·34
Landstinget	1,562·50	Hyra, bränsle, städning m. m.	2,655·00
Hushållningssällskapet	2,112·50	Skrifmaterialier, tryck m. m.	724·88
Analys- och plomberingsafgifter	2,907·90	Inköpta inventarier	84·70
Räntor	10·68	Skuld från 1895	31·17
		Behållning vid 1900 års slut	136·53
	Summa 8,843·58		Summa 8,843·58

Vid 18:de allmänna svenska landtbruksmötet i Malmö 1896, vid industriutställningen i Stockholm 1897 och vid länsutställningen i Hernösand 1900 hafva åtskilliga pris tillfallit ett afsevärdt antal utställare af frö och utsädesvaror från detta län.

Verksamheten vid den med statsmedel understödda kemiska stationen i *Hernösand* för landtbrukets och näringarnas behof har under perioden 1896—1900 i väsentlig grad ökat. Dess omfattning framgår af följande tabell öfver antalet till stationen för undersökning inlämnade prof samt öfver föreståndarens förrättningsresor inom länet:

	År 1896.	År 1897.	År 1898.	År 1899.	År 1900.	Summa.
Jordarter	86	394	300	441	232	1,453
Jordförbättringsmedel	8	24	19	16	27	94
Gödslingsmedel	13	12	27	48	44	144
Fodermedel	56	5	4	41	30	136
Vatten	108	112	43	36	38	337
Mejeriprodukter: mjölk	25	33	18	335	2,530	2,941
» ost, smör, margarin	35	48	21	48	24	176
Närings- och njutningsmedel	38	28	64	103	83	316
Giftprof (arsenik)	112	84	91	51	130	468
Tekniska råmaterialier och produkter samt diverse	62	68	55	68	91	344
Summa prof	543	808	642	1,187	3,229	6,409
Antal rese- och förrättningsdagar	27	42	39	61	25	194

Jordartsanalyserna hafva uteslutande afsett att meddela kännedom om de skilda jordslagens gödslingsbehof, och hafva rörande samtliga dessa utförliga gödslingsföreskrifter lämnats. Det stora antalet fullständiga jordanalyser (1,453 stycken), som under dessa fem år utförts vid stationen, och de skörderesultat, som vunnits där de meddelade gödslingsföreskrifterna blifvit följda, har noggrant visat, att man på denna väg snart nog kan förskaffa sig ett tillförlitligt omdöme om jordens gödslingsbehof.

Sedan kännedom om de konstgjorda gödslingsmedlens värde för jordbruksafkastningens höjande börjat sprida sig äfven inom detta län, har konsumtionen af dessa stegrats i rätt väsentlig grad, och visar sig detta jämväl på antalet till kemiska stationen insända prof. Analyserna visa dock, att de inom länet till salu hållna gödslingsmedlen ofta äro af underhaltig beskaffenhet.

Kraftfodermedel användas inom länet i långt ringare grad än konstgjorda gödslingsmedel, men äfven härvid synes en verksam kontroll vara väl behöflig.

En stor del af undersökningarna af mejeriprodukter samt närings- och njutningsmedel har afsett prof af proviantartiklar från truppförband, tillhörande 6:te arméfördelningen.

De utförda giftundersökningarna å tyger, tapeter, garn, mattor m. m. hafva visat, att 7·9 % innehållit så hög grad arsenik, att varan bort vara i handel förbjuden, 9·4 % hafva innehållit i handeln tillåten arsenikhalt och återstoden, 82·7 %, har varit fri från detta gift.

Undersökningarna å tekniska råmaterialier och produkter samt diverse hafva till stor, för att icke säga största delen, omfattat prof af malmer och mineralier af den mest mångskiftande art och beskaffenhet. Mestadels hafva dessa dock varit aldeles värdelösa, och resultatet af analysen har sålunda befriat från onödiga och dyrbara kostnader för sprängningar och försöksarbeten.

Föreståndaren har under de gångna åren företagit resor inom skilda delar af länet för hållande af föredrag, meddelande af råd och upplysningar, uttagande af jord- och andra prof o. s. v., och hafva dessa förrättningar städse utförts kostnadsfritt för rekvirenterna.

Samtliga analyser å jordarter, jordförbättringsmedel, gödslings- och fodermedel utföras numera kostnadsfritt för jordbrukarne, likaså fettbestämning i mjölk, och bestridas kostnaderna af Hushållningssällskapet. Rörande jordanalyserna är dock endast ett visst belopp anslaget, hvadan antalet analyser sålunda blifvit begränsadt.

Förutom ordinarie föreståndare och assistent samt vaktmästare har sedan slutet af år 1897 en extra assistent måst anställas för att medhinna de ökade göromålen, särskildt de omständliga och tidsödande jordanalyserna. Särskilda ombud för proftagning o. d. äro fortfarande anställda i Sundsvall och Örnsköldsvik.

Stationen är fortfarande inrymd i samma lokal som vid dess första inrättande, men har denna numera befunnits aldeles för trång för de ökade göromålen och den förstärkta arbetspersonalen. I den byggnad länets hushållningssällskap beslutat uppföra i Hernösand äro dock lokaler afsedda att inrymmas för kemiska stationen, hvarigenom nyssnämnda missförhållande torde komma att afhjälpas.

För stationen gäller Eders Kungl. Maj:ts förnyade nädiga reglemente af den 18 maj 1888 och Kungl. Landtbruksstyrelsens förnyade instruktion af den 7 juni 1900. Den af Kungl. Landtbruksakademiens förvaltningskommitté den 12 mars 1886 fastställda taxa för stationens anlåtande är fortfarande gällande.

Under femårsperioden 1896—1900 hafva stationens inkomster och utgifter utgjort:

Inkomster:		Utgifter:	
	Kronor.		Kronor.
Anslag af:		Aflöningar till tjänstemännen	27,660·44
Staten	20,000·00	Hyror och hyresersättningar	6,075·00
Landstinget	4,750·00	Böcker, instrumenter, apparater	3,661·16
Hushållningssällskapet	7,282·28	Kemikalier, förbrukningsartiklar	1,986·98
Analysafgifter	13,043·50	Eldning, lyse, städning, upppassning, telefon, frakter, resekostnader m. m.	6,535·51
Behållning från föregående år, räntor och förskott	843·31		
	Summa 45,919·09		Summa 45,919·09

Den år 1891 af Sundsvalls stad upprättade kemiska stationen, som allt sedan sin begynnelse varit förlagd i lotsen Schöns gård, Sjöгатan 12, flyttades den 1 april 1897 till en rymligare och ljusare lokal i O. Holmströms nybyggda gård, Storgatan 28. Till flyttningskostnadernas bestridande anslogo stadsfullmäktige den 16 december 1896 200 kronor. Den 12 oktober 1898 hemställde stationens föreståndare, filosofie kandidaten C. G. Hillbom, hos stadsfullmäktige om ett årligt anslag af 1,000 kronor utöfver den af staden lämnade årliga hyran af 500 kronor. Denna hemställan blef af stadsfullmäktige den 14 januari 1899 så till vida bifallen, att för år 1899 500 kronor beviljades till föreståndaren personligen och 500 kronor till inköp af apparater och kemiska utensilier. Dessutom beslöto stadsfullmäktige samtidigt att hos såväl Landstinget som Hushållningssällskapet begära ett årligt anslag till stationen af 500 kronor hvarterda. Denna begäran blef äfven af Landstinget och Hushållningssällskapet beviljad för fem år, räknade från och med år 1900, med det villkor, att stationens föreståndare ställde sig till efter rättelse de instruktioner, som gälla för de med statsmedel inrättade kemiska stationerna, att föreståndaren före den 1 mars lämnade en årlig redogörelse till såväl Landstinget som Hushållningssällskapet samt att staden tillsatte en särskild styrelse för stationen. Till medlemmar i denna styrelse utsågos rektor Aug. Bystedt, lektor G. A. Adlerz och kontorschefen C. R. Schmiedrich.

Rörande stationens verksamhet hänvisas till följande tablå:

Profvens art.	År 1896.	År 1897.	År 1898.	År 1899.	År 1900.	Summa prof.
Vatten	11	11	18	7	6	53
Mejeriprodukter	320	312	362	319	321	1,634
Närings- och njutningsmedel . .	39	23	26	17	41	146
Spannmål och frö	53	55	54	56	159	377
Arsenikundersökningar	81	55	60	65	33	294
Tekniska produkter	63	54	27	35	18	197
Malmer, mineralier och jordarter	—	8	21	51	10	90
Diverse	8	2	5	15	21	51
Summa prof	575	520	573	565	609	2,842

Vid den med stationen förenade frökontrollanstalten har efter förutgången proftagning och undersökning plombering utförts å följande antal säckar, som varit plombergilla:

Profvens art.	År 1896.	År 1897.	År 1898.	År 1899.	År 1900.	Summa prof.
Råg	227	36	—	—	120	383
Korn	28	126	199	—	—	353
Hafre	2,104	1,482	661	2,698	370	7,315
Timotej	172	86	163	37	194	652
Alsikeklöfver	23	107	93	111	81	415
Rödklöfver	6	5	7	24	31	73
Summa säckar	2,560	1,842	1,123	2,870	796	9,191

¹⁾ Denna post har icke upptagits i årets redogörelse för kemiska stationen utan i redogörelsen för den med stationen förenade frökontrollanstalten. — ²⁾ För erhållande af likformighet i denna tabell med föregående år hafva hit hänförs äfven 1 prof å gödningsämne och 3 prof å fodermedel, som med anledning af en ny gruppindelning för år 1900 i redogörelsen fått sina egna rubriker. Vidare hafva i den nya gruppindelningen de tre sista rubrikerna under de föregående åren för år 1900 sammanförts till rubriken »tekniska produkter och råmaterialier m. m.» i öfverensstämmelse med den indelning, som eger rum vid de med statsmedel understödda kemiska stationerna.

Dessutom har å stationen för läkarnes i Sundsvall och dess omnejd räkning odling och mikroskopisk undersökning af sjukdomsalstrande bakterier, mest difteri, egt rum.

Vid länets landbruksskola i Nordvik har undervisningen under perioden fortgått efter oförändrad plan med ett lärjungantal af 12, fördelade på två årsklasser. Till uppehållande af skolan hafva årligen i statsmedel utgått 4,000 kronor och i bidrag från Hushållningssällskapet 950 kronor, hvartill kommer af sällskapet beviljad anslag till premier.

Äfven för denna period får Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande vitsorda det nit, den omtanke och det intresse, hvarmed Hushållningssällskapet städse omfattar länets utveckling på alla områden, dit sällskapets befogenhet sträcker sig. Men äfven i de fall, där det gällt att uppvisa Vesternorrlands läns ståndpunkt i täflan med rikets öfriga län, har sällskapet lämnat sin hjälp. Sålunda har sällskapet lämnat understöd för att underlätta kostnaderna för länets deltagande i utställningen såväl vid 18:de allmänna svenska landbruksmötet i Malmö år 1896 som ock vid 19:de allmänna svenska landbruksmötet i Gefle år 1901, och för länets deltagande i Allmänna konst- och industriutställningen i Stockholm år 1897 bidrogo länets landsting och hushållningssällskap med 5,000 kronor hvarterda. I denna sistnämnda utställning deltog Hushållningssällskapet med en utvald kollektivutställning af säd och frö med 186 nummer. Äfven för länets deltagande i allmänna nordiska trädgårdsutställningen i Malmö år 1900 har sällskapet lämnat understöd i form af fraktersättning och medel till pris.

Sistnämnda år hade Hushållningssällskapet, i sammanhang med sitt sommarsammanträde, som hölls i Hernösand den 12 och 13 juli, anordnat en jordbruks- och industriutställning samt därtill anslagit ett belopp af 15,000 kronor. Äfven vid denna länsutställning, som var inrättad i likhet med den närmast föregående, som hölls år 1894, uppvisades vackra prof på länets utveckling. Landbruksafdelningen var fördelad i sju samt slöjd- och industriutställningen i tre grupper. På underdånig framställning af bestyrelsen för denna utställning har Eders Kungl. Maj:ts medelst nådigt bref den 30 november 1899 i nåder tillåtit nämnda bestyrelse att i sammanhang med oförmälda utställning anordna ett industrilotteri, hvori lotternas antal finge utgöra högst 6,000 med ett pris af en krona för hvarje lott och därtill endast framstående, vid utställningen prisbelönade föremål finge inköpas; och skulle möjligen uppkommande öfverskott af lotteriet öfverlämnas till Vesternorrlands läns museum.

Hushållningssällskapets tillgångar, hvilka vid 1895 års slut uppgingo till 225,942 kronor 20 öre med ett skulderna öfverskjutande saldo af 205,829 kronor 72 öre, hade vid 1900 års utgång stigit till 351,675 kronor 34 öre, under det att sällskapets skulder vid sistnämnda års slut uppgingo till 25,128 kronor 78 öre.

C) Skogshushållning och trävarurörelse. Allmänna skogar. Kronoparkerna, hvilka bilda den mest betydande gruppen bland de allmänna skogarna, hafva i väsentlig grad ökats. Antalet utgjorde vid 1900 års slut 82 med en sammanlagd ytvidd af 138,799.50 hektar, hvaraf, förutom 601.10 hektar inegor, 113,362.15 hektar utgjordes af skogsmark och 24,836.25 hektar af impediment. Ökningen, som omfattar 34,481 hektar, är hufvudsakligen en följd däraf, att förutvarande stockfångstskogar, sedan stock-

fångstprivilegierna efter därom träffad öfverenskommelse upphört, ingått bland kronoparkerna. Öfver det virkesbelopp, som å kronans skogar under perioden afverkats, har, jämlikt uppgift från vederbörande öfverjägmästare, gjorts följande sammanställning:

	Såldt virke.	Utlämnadt virke.	Summa.	Per hektar skogsmark.
År 1896 . . . kbm.	99,607·5	332	99,939·5	1·18
» 1897 . . . »	111,690·3	89	111,779·3	1·33
» 1898 . . . »	108,614·6	35	108,649·6	1·29
» 1899 . . . »	153,629·6	9,794	163,423·6	1·47
» 1900 . . . »	159,337·7	214	159,551·7	1·42
Summa kbm.	632,879·7	10,464	643,343·7	—
Medeltal per år »	126,575·9	2,092·8	128,668·7	1·35

Dessa relativt höga siffror motiveras därmed, att dels på flere af kronoparkerna ännu finnas öfvermogna urskogstrakter, dels på vissa af dessa skogar — hufvudsakligen f. d. stockfångstskogar — grantorka framkallat ökad afverkning samt dels tillvaratagandet af de genom 1899 års stormar uppkomna vindfällda träden höjt afverkningsbeloppet. Med visshet kan likväl icke afgöras, huru mycket det för uthållighetsbruk normala beloppet öfverskridits, emedan ganska många kronoparker, däribland flertalet af under perioden nytillkomna, ännu icke äro till ordnad hushållning indelade. Men af hittills vid indelning vunnen erfarenhet har man anledning anse, att den uthålliga medelafkastningen af timmerträd utaf nu gängse dimensioner per år och hektar skogsmark icke skall öfverstiga 1·20 kubikmeter. I mån som jämväl smärre virke vinner afsättning, kommer gifvetvis afkastningen att ökas.

De genom skogsförsäljning från kronans skogar erhållna inkomsterna hafva varit afsevärdt högre under denna än under föregående period. De utgjorde jämlikt vederbörande öfverjägmästares uppgifter:

	Af såldt virke.	Per kbm.	Per hektar skogsmark.
År 1896 kr.	522,710·03	5·24	6·20
» 1897 »	634,654·79	5·68	7·53
» 1898 »	375,628·21	3·46	4·46
» 1899 »	496,950·65	3·23	4·47
» 1900 »	519,842·90	3·26	4·63
Summa kr.	2,549,736·58	—	—
Medeltal »	509,957·32	4·03	5·35

Af ofvanstående tabell synes, som om prisen skulle varit högst åren 1896 och 1897 samt afsevärdt lägre för de tre följande åren. Så är emellertid icke förhållandet, men medelprisen per kubikmeter virke ställa sig lägre för åren 1898—1900 än för åren 1896 och 1897 därför, att mindre värdefullt virke (vindfällna och småträd) i relativt större mängd ingått i försäljningsvirket under åren 1898—1900 än under de två föregående åren. Förutom de till och med 1900 stigande virkespriserna anses härtill hafva medverkat det försäljningssätt, som under senare åren användts. Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande har nämligen funnit tiden vara inne att vid de större virkesförsäljningarna mottaga allenast muntliga anbud och utesluta de förseglade. Härigenom har en förut okänd liflighet och spekulationsifver gjort sig gällande å auktionerna. Den långa tid, hvar-

under betalningsanstånd lämnats, samt de så tidigt som möjligt på hösten förrättade virkesauktionerna hafva ock vunnit spekulanternas erkännande och satt dem i stånd att höja anbuden å kronans virke, hvilket — i regeln väl betaldt — i vissa fall anses hafva blifvit öfverbetaladt. Då så skett, har en påtaglig orsak härtill utom de antydda varit, att det gröfre virket från kronoparkerna för vissa sågverk varit för stocknotans sammanställning mycket eftersträfvansvärdt, enär sådant virke blir i marknaden allt mindre vanligt. Fortfarande är kronans virke mindre väl betaldt inom norra Ångermanland än inom öfriga delar af länet.

De *ecklesiastika boställsskogarna*, till antalet 70, hafva en sammanlagd areal af 28,475·19 hektar. Den stigande afkastningen från dessa skogar utgör i de flesta fall en väsentlig del af ecklesiastikstatens löneförmåner. Endast i undantagsfall saknas å ecklesiastikt boställe skog — så är fallet med Styrnäs komministerboställe i Ångermanland — och flertalet lämnar virkesöfverskott öfver husbehofvet till afsalu. Den behållna skogsafkastningen ingår från skogar af kronatur i regeln till sitt halfva belopp till ecklesiastikstatens löneregleringsfond, medan den andra hälften tillfaller boställsinnehafvaren. De stora bidrag, som detta likasom öfriga norrländska län lämna nyssnämnda fond, göra det önskvärdt, att fondmedlen icke sammansloges för hela riket, utan Norrlands andel utbrötes. Här har nämligen boställenas inegojord ringa eller intet värde för boställsinnehafvaren, medan ett annat förhållande råder i södra och mellersta landet. Det synes därför vara billigt, att en större andel af löneregleringsfonden komme Norrlands ecklesiastikstat till godo, synnerligast då fondens medel till öfvervägande del inflyta från Norrland, hvarest lefnadskostnaderna äro högre än i nedre landet.

Stockfångstskogarna inom länet utgjorde vid 1900 års slut 21 med en sammanlagd areal af 29,586·51 hektar. Den privilegierade stockfångsten tillkommer Mo sågverk i norra Ångermanland. Minskningen sedan år 1895 uppgår till 32,435·45 hektar, hvarmed kronoparkerna ökats.

Hemman med inskränkt skogsrätt omfatta jämlikt den utredning, som därom senast verkställets, 43,823·29 hektar.

Förutom ofvan angifna allmänna skogar finnas inom länet dels en *utarrenderad statens jordbruksdomän*, hvars skog omfattar 412·63 hektar, dels ock *stadsskogar* med en ytvidd af 1,889·34 hektar.

Summan af de allmänna skogarnas areal utgör 242,986·46 hektar. De hafva under perioden varit fördelade å fyra revir, hvaraf tre i Ångermanland.

Bland *åtgärder till skogshushållningens höjande* å de allmänna skogarna må nämnas, att taxeringar och indelningar utförts i rätt stor utsträckning, att ej blott brandfält utan äfven efter afverkning uppkomna kala skogsmarker kultiverats, att dikning dels för torrläggning af sumpmarker, dels för att hindra försumpning å kringliggande skogsmark verkställets, att röjnings- och rensningshuggningar för återväxtens främjande utförts m. m. Det har emellertid visat sig, att skogens föryngring inom länet är förenad med ganska stora svårigheter, hvilket står i samband därmed, att sommarhalfåret, särskildt dess förra del, har ringa nederbörd. Det är i synnerhet Ångermanland, som i detta afseende är mindre lyckligt lottadt. Af rikets län har allenast Gotlands mindre sommarbörd. Under den för skogskulturens framgång i mellersta Norrland kritiska tiden, månaderna

juni och juli, har nederbörden befunnits inom Ångermanland utgöra ett minimum för hela riket. Då man klagar öfver bristfälligt föryngring, öfver utdöende plantor m. m., har visserligen den fria betesrätten å ohägnad utmark häri sin del, men det, som rörande klimatet nyss anförts, är att anse såsom främsta orsaken. Huruvida, sedan man lärt känna detta sakförhållande, klimatets ogynnsamma verkningar kunna paralyseras genom därför afpassade föryngringsmetoder, är ännu ovisst. Ehuru skogens föryngring är försvårad af den ringa sommarnederbörden, kan man likväl ej märka, att trädens tillväxt däraf turberas. Detta senare förklaras måhända af en känd observation rörande fuktighetens inflytande på skogsträdens tillväxt. Det är nämligen i detta afseende vinternederbörden, som är mest afgörande. Har vintern medfört ett rikligt snötäcke, som vid afsmältningen med vatten fyllt skogsmarkens ojämnheter, hvilket efter hand genomsipprat jordlagren, då är en jämn värme under försommaren bästa betingelsen för en god tillväxt hos våra skogars barrträd. Därför kan ock tallen å soliga och torra sydsluttningar visa normal vegetation och vackra former. Å sådana lokaler är *skogselden* den värsta fienden. Men under berättelsetiden hafva skogarna varit i ovanlig grad förskonade för brand.

Åverkningsarna å statens skogar hafva inom detta län förlorat all betydelse. Mindre väl beställt kan det i vissa fall vara med de ecklesiastiska boställes skogar, å hvilka kringboende fattigt folk synes vilja hämta ököpt bränsle; äfven tillgrepp af annan art förekomma stundom å dessa skogar.

Länets *privatskogor* äro för dess ekonomi af långt större betydelse än de i det föregående behandlade allmänna skogarna. Om från summan af dessa senare undantages arealen af den grupp, som benämns »hemman med inskränkt skogsrätt», och hvilka äro verklig privategendom, omfatta länets privatskogor en mera än tio gånger större areal än länets allmänna skogar. Härtill kommer, att kronans skogar i allmänhet intaga de för skogsvegetationen mindre gynnsamma trakterna, såsom höjder och vattendelare eller i öfrigt med afseende på läge och jordmån så vanlottade lokaler, att de vid tiden för afvittringen icke voro för nybyggesanläggning lockande. Privatskogarna äro alltså icke blott till omfång de mest betydande, utan de äro jämväl med afseende på jordmån och läge i regeln bättre situerade än statens skogar. Men söker man vinna en inblick i skogsbeståndens beskaffenhet å privatskogarna, kommer man till ett för dem i allmänhet mindre gynnsamt resultat. De äro nämligen till största delen öfverafverkade. Härifrån utgöra några större sågverksbolags samt vissa hemmanssegares skogar undantag. Utan tvifvel har dock äfven under denna berättelseperiod dessa skogars virkesförråd varit i sjunkande.

Granskas den sammanställning rörande antalet *sågtimmer*, som vid *sågverken förädlats*, skall man finna, att detta antal under perioden mycket ökats; se härom *tabell I* (sid. 25). I medeltal per år försågades nämligen följande antal timmer:

	Åren 1891—1895.	Åren 1896—1900.
Vid sågverk i Ångermanland	6,436,332	7,736,853
» » i Medelpad	4,987,951	6,880,373
Summa	11,424,283	14,617,226

Ökningen skulle alltså utgöra 3,192,943 timmer årligen, eller med andra ord den för åren 1891—1895 meddelade medeltals-

siffran måste ökas med 28 % för att uppnå den för åren 1896—1900 angifna medeltals-siffran. Det inom Vesternorrlands län försågade antalet timmer har sålunda från föregående period ökats med 28 %. I dessa uppgifter ingår emellertid jämväl allt det timmer, som för försågning tillförts länet från skogar utom länet.

En utredning rörande den timmermängd, som från länets egna skogar uttagits, har för bedömande af frågan rörande skogarnas öfverafverkning största betydelse. Med stöd af från vederbörande flottningföreningar erhållna uppgifter har *tabell K* (sid. 26) upprättats. Då från hufvudsumman i denna tabell afräknas det virke, som genom *älfflottning* tillförts länet från Vesterbottens och Jemtlands län, kvarstår ett belopp af, förutom 253,412 bjälkar, 41,757,063 timmer, som under femårsperioden 1896—1900 afverkats å länets egna skogar och till flottning i länets flottleder levererats. Det årliga medeltalet utgör 50,682 bjälkar och 8,351,413 timmer. Men förutom detta flottade virke har från länets skogar afverkats och till försågning direkt framdrifvits (sålunda utan föregående flottning) en icke obetydlig timmermängd, hvilken genom att jämföra de i tabellerna I och M lämnade medeltal, kan beräknas uppgå till 1,214,615 timmer i medeltal per år. Länets skogar hafva sålunda lämnat 50,682 bjälkar och 9,566,028 timmer i årligt medeltal under tiden 1896—1900. Reduceras bjälkarna till timmer och det sammanlagda timmerbeloppet därefter delas med länets utmarksareal, finner man, att per år och hektar under femårsperioden afverkats $4\frac{1}{3}$ timmer. Äfven med de små dimensioner timret nu i allmänhet har måste ett sådant afverkningsbelopp vara afsevärdt större, än hvad skogarna uthålligt kunna af sådant virke lämna. I orsakerna till denna höga afverkning kunna dock vissa förmildrande omständigheter sökas. Det är nämligen ej blott de höga saluprisen, som uppdrifvit afverkningen; ett lofvärdt bemödande att tillgodogöra det stora antal träd, som kullkastats af stormar åren 1897 och 1899, har jämväl härvid utöfvat inflytande. Att detta inflytande varit af stor betydelse, finner man däraf, att det per år afverkade timmerbeloppet varit störst åren 1898 och 1900, d. v. s. de år, då hufvudsumman af det vindfällda virket afverkats. I rundt tal har under sagda båda år inom länet årligen förbrukats 2 millioner timmer mera än under hvart och ett af öfriga tre år.

Timmerprisen hafva, jämförda med dem, som uti närmast föregående berättelse meddelats, ökats med ända till 45 % (år 1900). Inom Medelpad hafva timmerköpen fortfarande skett »efter tum och aln», medan i Ångermanland denna handel i regeln baserats på 1888 års »grundpris», därvid förhöjningen uppgått från 40 % år 1896 till omkring 100 % under åren 1899—1900. Den sammanslutning mellan timmerköparne, som under benämning Ångermanälvens tunningsförening bildades under föregående berättelseperiod, har fortfarande egt bestånd.

För timmertillförseln till sågverken inom länet äro tabellerna I, K, L och M belysande. Medan summan i tabell I angifver, att i medeltal per år inom länet försågats 14,617,226 timmer, redogöres i tabell K för det genom *älfflottning* nedförda timret, utgörande för åren 1896—1900:

Från Vesternorrlands län	41,757,063 timmer.
» Vesterbottens »	4,777,561 » .
» Jemtlands »	19,782,553 » .

I *tabell L* (sid. 27) lämnas en sammanfattning af från länets tullkamrar erhållna uppgifter å det virke, som genom *hafsflo*

Tab. I.

Vid sågverken i Vesternorrlands län försågadt antal timmer i medeltal årligen 1896—1900.

Ång- och vattensågar.	Antal försågade timmer.	Ång- och vattensågar.	Antal försågade timmer.	Ång- och vattensågar.	Antal försågade timmer.	Ång- och vattensågar.	Antal försågade timmer.	Ång- och vattensågar.	Antal försågade timmer.
Ångermanland.		Byns (Stigsjö s:n)		Nyland—Vikens vat-		Orrnäs & Norrnäs		Juniskürs ångsåg	39,677
Ulfviks ångsåg	200,000	vattensåg	500	tensåg	790	vattensåg	350	Galtströms vattensåg	7,865
Svartviks >	50,000	Brunne vattensåg	4,500	Lungsjö vattensåg .	930	Öhns & Nässets vat-		Skärsüttis >	12,157
Sandvikens >	259,497	Spilböle >	600	Jerfeds ångsåg . . .	333,295	tensåg	625	Vestanå >	18,340
Kramfors >	553,707	Sörgårdens >	900	Alne >	150,103	Böhle vattensåg . .	400	Olfvansjö >	5,533
Brunne >	122,555	Ölje >	1,000	Jerfeds hylleri . . .	50,359	Husums ångsåg . . .	300,000	Skönviks ångsåg . .	306,741
Björknäs >	165,173	Östauviks >	500	Bodums ångsåg . . .	123,745	Gideåbacka ångsåg .	77,000	Sunds och Nyviks	
Svanö >	197,298	Galtjerns >	700	Täfra vattensåg . . .	6,340	Banafjälls vattensåg .	3,000	ångsåg	330,655
Strömnäs >	211,820	Kückelbäckens >	275	Kränge ångsåg . . .	1,000	Bergöfjärdens ångsåg	38,424	Johannedals ångsåg .	277,192
Sprängsvikens >	256,101	Nyhemmanets >	250	Böhlens vattensåg	500	Helgums >	3,000	Tunadals >	344,667
Ramviks >	167,028	Myckelby >	3,500	Lillegårds >	250	D:o vattensåg . . .	350	Heffners >	267,048
J. E. Lidéns >	116,254	By >	100	Kläppsjö >	350	Vestby >	125	Mons >	222,830
Rö >	121,862	Klappnäs >	50	Vallens >	400	Mo >	150	Kubikenborgs >	246,306
Vestby >	12,000	Sjö >	300	Mo >	360	Gagnets >	75	Ortvikens >	300,585
Skärsvikens >	59,459	Stor- och Mjövattnets		Gulselets >	175	Runcåbergs >	60	Hammars vattensåg .	16
Dynäs >	135,000	vattensåg	12,593	Edens >	600	Holmsta >	900	Östrands ångsåg . .	284,956
Bollsta >	382,730	Forsseds vattensåg	7,000	Tara >	250	Gideåbergs >	2,000	Torpshammars vat-	
Väija >	208,049	Majaåns >	4,800	Långvattnets ¹⁾ >	400	Ås >	500	tensåg	30,500
Rossö >	178,473	Sels >	200	Åkerbränna ²⁾ >	200	Utandede >	1,500	Viskans ångsåg . . .	65,000
Hållänge >	25,000	Flögsätters >	1,000	Hömyrans >	150	Ödesgårds >	1,600	Stöde ⁴⁾ >	35,000
Fröks >	68,000	Hällsjö >	1,000	Sjönäs >	1,221	Ramneå >	1,400	D:o snickerifabrik	2,855
Mariebergs >	264,360	Tjerns >	1,000	Näsfors >	3,473	Backe >	3,000	Erikslunds ångsåg .	40,834
Sandö >	229,744	Ållsta >	100	Norrbyss >	85	Tynnerås >	2,100	P. O. Jonssons ångsåg	150
Luguviks >	255,025	Bålsjö >	25,000	Granö >	25	Sollefteå >	2,000	Söråkers >	118,903
Dals >	243,188	Strinne >	900	Vestertåsjö >	280	Graninge >	19,600	Nya Söråkers >	105,600
Köja >	183,488	Hols >	200	Karbäckens >	500	Nylands >	600	Sörviks >	92,344
Hernösands >	192,642	Ramsta >	150	Brattbäckens >	270	Östertrinne >	1,000	Alafors >	48,551
Åbords >	15,000	Salteå >	5,000	D:o ³⁾ ångsåg	741	Mångrafs >	400	Åvike vattensåg . .	23,621
Björkä >	36,000	Östanå >	175	Granbergets vattensåg	100	Vestertrinne >	600	Åsjö >	18,686
Nylands >	154,795	Träsk >	4,000	Tåsjö västra >	750	Tjälls >	1,000	Hörningsholms ångsåg	112,638
Tollboms >	70,937	Öfvereds >	4,000	Tåsjö >	200	Skedoms >	1,500	Vifstavarfs >	376,990
Nylands träförädlings-		Salsåkers ångsåg . .	157,414	Tåsjö östra öfra >	400	Ingersta >	500	Fagerviks >	294,941
aktiebolags ångsåg	62,865	Mäja >	129,972	D:o > nedra ⁴⁾ >	100	Näsåsjö >	900	Nacka o. Johannes-	
Öckne >	53,347	Måvikens >	60,000	Tåsjöedets >	525	Flo >	200	viks ångsåg	194,200
Åslands >	15,000	Omne >	35,693	Löfviks östra >	150	Hamre >	200	Eriksdals o. Ström-	
Fjerdviks >	120,000	Jersta vattensåg	3,500	D:o västra >	10	Forsse >	13,850	nässets ångsåg . . .	179,876
Norafjerdens >	10,000	Älgsjö >	725	Bjüsta ångsåg . . .	226,864	Sands >	300	Hofvids ångsåg	219,876
Herrskog >	1,000	Sörgällsta >	2,000	Näske >	122,580	Österås >	1,000	Gustafshamns >	77,500
Gallsätters >	1,000	Östermarkoms >	1,300	Strängö >	66,401	Rödsta ångsåg . . .	16,500	Vii >	57,276
Bråns >	500	Dynäs >	1,200	Blåviks vattensåg . .	12,772	Hallsta ⁴⁾ >	15,000	Alviks >	164,174
Gådeå >	1,000	Bräcke >	925	Bräcke >	331	S:a för Ångermanland	7,736,853	Strands >	185,535
Helgums (Säbrå soc-		Söralmsjö >	175	Gladoms >	62	Medelpad.		Gustafsbergs >	383,786
ken) ångsåg	10,000	Skidsta >	400	Backe >	1,200	Svartviks ångsåg	332,685	Karlsviks >	248,000
Löfviks >	120,000	Humps >	2,200	Bonässets >	300	Klampenborgs ¹⁾ >	211,055	Myrnäs >	76,645
Ramsås vattensåg	15,000	Edens >	2,000	Siksele >	325	Stockviks >	70,427	Ankaraviks >	82,519
Vestersjäländs >	600	Kallsta >	2,150	Vängel >	300	Nyhamns >	190,834	Utviks >	112,366
Åms >	700	Skorpeds ångsåg . .	58,534	Sunnansjö >	150	Essviks ²⁾ >	62,388	S:a för Medelpad	6,880,373
Ålands >	300	D:o snickerifabrik	29,040	Rudåsjö >	152			S:a för hela länet	14,617,226
Öfverdals >	200	Krängens cirkelsåg .	472	Sibls >	40				

¹⁾ Afser åren 1898—1900. — ²⁾ Afser åren 1899—1900. — ³⁾ Afser åren 1896—1898. — ⁴⁾ Uppgiften afser endast år 1900.

från annat län (Norr- och Vesterbottens) tillförts Vesternorrlands, utgörande sammanlagt för berättelseperioden 1,054,277 timmer, och enligt uppgifter från Umeå tullkammare har under samma tid genom hafslottning från Vesternorrlands län utförts 358,400 timmer. Öfverskottet genom hafslottning länet tillfördt virke utgör alltså 695,877. Hela den genom älf- och hafslottning länet tillförda och därstädes försågade timmermängd åren 1896—1900 uppgår alltså till 67,013,054 timmer eller i medeltal per år 13,402,611 timmer. Detta tal understiger det antal, som jämlikt tabell I vid sågverken förädlats, med 1,214,615 timmer, som alltså utan föregående flottning direkt framdrifvits till sågverken.

Antalet sågverk har inom länet under perioden ökat, hvilket står i samband därmed, att de höga virkesprisen på världsmarknaden framkallat en sedan midten af 1870-talet icke känd spekulationsifver. Medan förra berättelseperioden med afseende på virkesprisen angafs kunna karakteriseras såsom en vågdal, hvars botten utmärktes af åren 1892—1893, hvarefter med år 1894 stigning inträdde, tillhör denna period i sin helhet vågens högre delar, och särskildt äro åren 1898—1900 att hänföra till vågens spets. Dylika tider utmärkas af öfverspekulationer, hvilka, då prisen börja sjunka, framkalla affärskriser.

Länets export af skogsalster under åren 1886—1900 framgår af tabellerna N och O (sid. 28). En granskning af uppgifterna i dessa tabeller för berättelseperioden, jämförda med motsvarande siff-

ror under föregående period, erbjuder vissa intressanta hållpunkter. Beloppet skeppade plankor, battens och bräder har aftagit; minskningen faller i hufvudsak på plankor och battens, hvilket är en direkt följd af den minskade tillgången på groft timmer. Exporten af hyflade bräder åter har mycket ökat. Denna ökning utgör i årligt medeltal 136,448 kubikmeter; störst är den för Sundsvalls distrikt, där den uppgår till 108,653 kubikmeter. Detta förhållande angifver en tendens till ökad förädling af virket med däraf följande tillfälle till mera arbete. I motsats härtill har skeppningen af bjälkar, sparrar, timmer och spiror aftagit, hvilket antyder, att, trots de höga timmerprisen, det varit vinstgivande att förädla det gröfre virket före dess export. Men utförseln af oförädladt småvirke, grufstolpar, har i oroväckande grad tilltagit. Skuggan utbreder sig i detta afseende öfver länets alla tre skeppningsdistrikt, ty under berättelseperioden omfattade denna export från Sundsvalls distrikt 264,944 kubikmeter, från Hernösands 303,240 kubikmeter samt från Örnköldsviks 75,298 kubikmeter, sålunda inalles 643,482 kubikmeter, eller i årligt medeltal 128,696 kubikmeter, motsvarande 69,643 under föregående period. Pitpropshandeln utgör sålunda nu inom länet 5 % af hela trävaruexporten. I samband härmed må påpekas, att den areal af länet, hvarifrån grufstolpar afverkas, icke torde uppgå till 5 % af den yta, hvarifrån länets skeppningsvirke härstammar. En hämsko för denna export, som ruinerar kustlandets ungsokogar, anses allmänt af behovet påkallad.

Tab. K. Vid nedanstående vattendrag afverkadt och till flottning levererad virke under åren 1896—1900.

	År 1896.		År 1897.		År 1898.		År 1899.		År 1900.	
	Bjälkar.	Sågtimmer.	Bjälkar.	Sågtimmer.	Bjälkar.	Sågtimmer.	Bjälkar.	Sågtimmer.	Bjälkar.	Sågtimmer.
Ångermanälven: inom Vesterbotten	—	733,898	—	567,144	—	796,164	—	652,459	—	1,040,160
» Jemtland	—	769,643	—	819,541	—	1,032,397	—	816,760	—	1,142,492
» Ångermanland	—	3,111,210	—	3,076,043	—	3,905,965	—	3,096,710	—	4,049,148
Summa	—	4,614,751	—	4,462,728	—	5,734,526	—	4,565,929	—	6,231,800
Indalsälven: inom Jemtland	11,561	2,416,708	6,654	2,702,967	5,090	2,882,501	25,392	2,229,756	21,588	3,287,001
» Medelpad	26,281	861,772	20,216	417,969	15,796	825,860	44,757	771,411	34,196	728,941
Summa	37,842	3,278,480	26,870	3,120,936	20,886	3,708,361	70,149	3,001,167	55,784	4,015,942
Ljungan: inom Jemtland	1,148	326,296	495	314,951	1,750	396,462	300	218,218	1,294	426,860
» Medelpad	18,292	1,844,606	9,837	2,053,692	16,179	2,584,445	42,149	1,722,893	25,478	2,422,696
Summa	19,440	2,170,902	10,332	2,368,643	17,929	2,980,907	42,449	1,941,111	26,772	2,849,556
Gideå och Husums älfvar: inom Vesterbotten	—	209,766	—	193,847	—	180,453	—	173,030	—	230,640
» Ångermanland	—	365,203	52	407,702	—	438,124	—	381,082	—	583,927
Summa	—	574,969	52	601,549	—	618,577	—	554,112	—	814,567
Moälven	74	925,709	—	914,601	105	1,029,904	—	833,952	—	1,000,252
Nätraån	—	437,996	—	492,836	—	475,959	—	240,156	—	432,890
Näskeån	—	34,872	—	48,811	—	57,991	—	49,040	—	85,312
Dockstaån	—	11,290	—	10,337	—	38,736	—	58,416	—	61,241
Inviksån	—	59,675	—	53,267	—	131,782	—	112,360	—	134,175
Selångersån	—	—	—	106,924	—	104,455	—	75,336	—	89,389
Summa	74	1,469,542	—	1,626,776	105	1,838,827	—	1,369,260	—	1,803,259
Summa summarum	57,356	12,108,644	37,254	12,180,632	38,920	14,881,198	112,598	11,431,579	82,556	15,715,124

En blick på slutsummorna af exporterade skogsalster angifver, att exporten var störst år 1896, då den jämväl var större än under något år under närmast föregående period. Att följande fyra års exportsummor äro lägre, står delvis i samband därmed, att Mo och Domsjö aktiebolag flyttat sin hufvudsakliga sågverksindustri och skeppning från detta län till Norrby-skären i Vesterbottens län. Det årliga medeltalet af utförda trävaror har stigit från 2,133,185 kubikmeter under åren 1891—1895 till 2,217,595 under berättelseperioden. Ökningen 84,410 kubikmeter är alltså föga större än förut anford ökning af exporterad pitprops. Häraf framgår alltså, att den del af utförelsen, som är en produkt af timmer, endast oväsentligt ökats. Sammanställer man nu denna slutsats därmed, att beloppet af inom länet årligen förädladt timmer ökats med mera än 3 millioner eller från 11,424,283 timmer under föregående femårsperiod till 14,617,226 under denna, finner man, att kubikinnehållet sågad vara från ett timmer i medeltal under samma tid minskats med 28 %.

Redan i föregående berättelse hade Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande tillfälle omnämna, att *trämasseindustrien* inom länet började intaga ett beaktansvärdt rum vid sidan af sågverksrörelsen. Denna utveckling har pågått jämväl under åren 1896—1900. Särskildt må framhållas, att en mycket betydande fabrik för tillverkning af kemisk massa, sulfit, anlagts vid Utansjö i Ångermanland. Länet skeppning af pappersmassa framgår

af sammanställningen å *tabell P* (sid. 28). Denna visar, att pappersmasseindustrien redan nu spelar en för länets skogshushållning och ekonomi betydelsefull roll. Med afseende å skogshushållningen kunna både mörka och ljusa sidor af denna industri anföras. Till de förra hör, att verkliga ungskogar flerstädes afverkas till pappersved, innan de hunnit önskvärd mognad. Men därjämte kan sådant virke, som förut bildade affall vid timmerafverkingen, numera flerstädes komma till nyttig användning. I följd af konkurrensen mellan sågverksrörelsen och pappersmasseindustrien hafva prisen å smärre timmer stigit. Till pappersmassa har i medeltal per år under perioden förbrukats i rundt tal 96,000 kubikmeter virke. Den exporterade pappersmassan har i medeltal per år tillfört länet en inkomst af omkring 2 millioner kronor.

Prisen å exportvirke hafva afsevärdt öfverstigit dem, som i närmast föregående femårsberättelse meddelats. Men då samtidigt dels de gröfre dimensionerna aftagit, dels ock de bättre kvaliteterna minskats, hafva genomsnittsprisen häraf turberats. Per standard skeppadt virke, utskott icke inberäknadt, fritt ombord kunna följande pris angifvas för Hernösands distrikt: år 1896 98 kronor, 1897 109 kronor, 1898 112 kronor, 1899 127 kronor och år 1900 130 kronor. Det kapital länet trävaruindustri och skogshushållning årligen inbragt kan anslås till omkring 36 millioner kronor, häri inberäknadt värdet ej blott af oarbetade trävaror utan jämväl af pappersmassa och kol.

Tab. L. Vesternorrlands län genom hafslottning från annat (Norrbottnens och Vesterbottens) län tillfördt virke under åren 1896—1900.

	År 1896.		År 1897.		År 1898.		År 1899.		År 1900.	
	Stycken.	Kbm.	Stycken.	Kbm.	Stycken.	Kbm.	Stycken.	Kbm.	Stycken.	Kbm.
Örnsköldsviks tullkammardist.	134,598	34,424	106,770	27,307	116,917	29,902	69,551	17,788	56,844	14,588
Hernösands d:o { Norrb. l.	—	—	—	—	4,963	1,241	—	—	39,570	9,892
{ Vesterb. l.	—	—	—	—	28,936	8,648	15,719	3,692	30,509	6,888
Sundsvalls d:o { Norrb. l.	9,792	2,448	7,600	1,900	16,043	4,011	15,037	3,759	—	—
{ Vesterb. l.	74,313	19,006	128,584	32,886	104,557	26,741	73,664	18,840	20,310	5,077
Summa	218,703	55,878	242,954	62,093	271,416	70,543	173,971	44,079	147,233	36,395

Tab. M. Sammandrag af timmertillförseln genom flottning till sågverken i Vesternorrlands län åren 1896—1900.

	År 1896.		År 1897.		År 1898.		År 1899.		År 1900.		S u m m a.	
	Bjälkar.	Sågtimmer.	Bjälkar.	Sågtimmer.	Bjälkar.	Sågtimmer.	Bjälkar.	Sågtimmer.	Bjälkar.	Sågtimmer.	Bjälkar.	Sågtimmer.
Från Vesternorrlands län	44,647	7,652,333	30,105	7,582,182	32,080	9,593,221	86,906	7,341,356	59,674	9,587,971	253,412	41,757,063
Ålflottning fr. Vesterbottens län	—	943,664	—	760,991	—	976,617	—	825,489	—	1,270,800	—	4,777,561
D:o Jemtlands län	12,709	3,512,647	7,149	3,837,459	6,840	4,311,360	25,692	3,264,734	22,882	4,856,353	75,272	19,782,553
Hafslottning från Norr- och Vesterbottens län	—	218,703	—	242,954	—	271,416	—	173,971	—	147,233	—	1,054,277
Summa	57,356	12,327,347	37,254	12,423,586	38,920	15,152,614	112,598	11,605,550	82,556	15,862,357	328,684	67,371,454
Genom hafslottning affördt till annat län	—	120,030	—	41,532	—	54,084	—	93,223	—	49,531	—	358,400
Rest inom länet förbrukadt	57,356	12,207,317	37,254	12,382,054	38,920	15,098,530	112,598	11,512,327	82,556	15,812,826	328,684	67,018,054
Medeltal per år	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	65,737	13,402,611

Kolningen har med gynnsamma kolpris bedrifvits i större omfattning än tillföre. Vid järnvägsstationer såväl å stambanan som å bibanorna uppköptes kol för bergslagens behof, hvarvid fritt å banvagn betalats ända till 12 å 14 kronor stigen. Dessa höga pris sjönko likväl redan före periodens utgång med omkring 33 %, i följd hvaraf industrien åter började aftaga.

Tjärbränningen är numera för länet utan betydelse.

D) Jakt och djurfångst. Den förut rätt starka älgstammen har högst väsentligt aftagit. Ifrågasatt totalförbud för älgjakt eller åtminstone stark inskränkning i tillåtna jakttiden har föranledt till det stadgandet, att älg från och med år 1898 till och

med år 1902 endast får jagas under tiden 9—15 september. Fångande eller dödande af årskalfvar efter älg är fortfarande inom länet förbjudet.

I sjöfågelsjakten har med år 1898 en väsentlig inskränkning egt rum, i det att de vanliga dykänderna, hvilka med undantag af ejder ej förut varit särskildt fredade, blifvit fridlysta, vid färskvatten från och med den 16 mars till och med den 20 juli samt vid hafskusten från och med den 24 till och med den 31 juli. Denna inskränkning är såtillvida af betydelse för den laglydige jägaren inom detta län, att under normala är intet sträckfågelskytte kan ega rum, enär fridlysningsstiden redan inträdt, innan sjöfågeln till följd af kvarliggande is inträffat vid våra kuster.

År 1898 infördes skottpenningar för själ, och utgå sådana fortfarande. Under år 1898 utbetalades i dylika skottpenningar 1,940 kronor för 388 st. dödade själar, år 1899 5,125 kronor för

Tab. N. Från Vesternorrlands läns tullkammardistrikt exporterade skogsalster åren 1896—1900.

	År 1896.	År 1897.	År 1898.	År 1899.	År 1900.	Summa.
	Kbm.	Kbm.	Kbm.	Kbm.	Kbm.	Kbm.
<i>Örnsköldsviks tullkammardistrikt.</i>						
Plankor o. battens	139,994	134,618	93,060	125,864	113,878	607,414
Bräder	83,281	84,952	71,563	91,200	71,078	402,074
D:o , hyflade	11,502	15,548	16,214	13,894	13,137	70,295
Bräd- och plankstump	21,909	25,046	21,314	17,590	23,001	108,860
Bjälkar o. sparrar	4,009	—	1,740	—	—	5,749
Timmer och spiror	295	4,270	4,449	2,740	3,390	15,144
Grufstolpar	3,934	9,984	17,495	17,634	26,251	75,298
Stäpver, läkter och ribbor	8,356	6,630	5,238	5,647	6,866	32,737
Summa	273,280	281,048	231,073	274,569	257,601	1,317,571
<i>Hernösands tullkammardistrikt.</i>						
Plankor o. battens	409,081	401,803	351,212	381,122	375,841	1,919,059
Bräder	256,132	249,766	264,979	260,792	246,944	1,278,613
D:o , hyflade	16,222	17,877	23,900	29,365	25,734	113,098
Bräd- och plankstump	57,900	55,967	54,105	51,233	58,435	277,640
Bjälkar o. sparrar	3,895	6,272	159	12,130	5,204	27,660
Timmer och spiror	48,583	36,893	45,384	30,703	45,336	206,899
Grufstolpar	89,522	59,851	57,300	48,294	48,273	303,240
Stäpver, läkter och ribbor	22,053	22,651	26,307	17,147	23,954	112,112
Summa	903,388	851,080	823,316	830,786	829,721	4,238,321
<i>Sundsvalls tullkammardistrikt.</i>						
Plankor o. battens	522,127	479,299	440,894	363,208	409,695	2,215,223
Bräder	224,245	217,634	202,548	232,929	242,889	1,120,245
D:o , hyflade	164,411	203,648	195,779	207,427	175,829	947,094
Bräd- och plankstump	108,753	89,943	106,268	69,754	100,786	475,504
Bjälkar o. sparrar	61,821	50,171	49,206	55,746	34,216	251,160
Timmer och spiror	52,492	60,082	53,731	26,837	19,023	212,165
Grufstolpar	41,319	26,349	43,335	60,766	93,175	264,944
Ej specif.	5,386	13,705	9,360	7,801	3,484	39,736
Ved	1,743	132	631	1,953	1,553	6,012
Summa	1,182,297	1,140,963	1,101,752	1,026,421	1,080,650	5,532,083
Summa för länet	2,858,965	2,273,091	2,156,171	2,131,776	2,167,972	11,087,975

Tab. O. Jämförande tablå öfver från Vesternorrlands län exporterade trävaror åren 1886—1900.

	Årligt medeltal 1886—1890.	Årligt medeltal 1891—1895.	Årligt medeltal 1896—1900.
	Kub.-meter.	Kub.-meter.	Kub.-meter.
Plankor, battens och bräder	1,519,535	1,536,656	1,508,526
Hyflade bräder	2,585	89,649	226,097
Bräd- och plankstump	161,795	191,050	172,401
Bjälkar och sparrar	84,184	78,687	56,914
Timmer och spiror	158,528	135,276	86,842
Grufstolpar	13,480	69,643	128,696
Bärlingar, stäpver, lister m. m.	18,668	32,224	38,119
Summa	1,958,775	2,133,185	2,217,595

Tab. P. Från Vesternorrlands läns tullkammardistrikt exporterad pappersmassa åren 1896—1900.

	Kemisk.		Mekanisk.	
	Torr. Kg.	Torr. Kg.	Vät. Kg.	
<i>Hernösands tullkammardistrikt:</i>				
År 1896	500,000	1,551,150	—	
» 1897	2,503,000	1,892,850	—	
» 1898	4,829,422	2,702,900	98,250	
» 1899	4,110,282	2,320,800	857,690	
» 1900	9,807,300	2,980,650	—	
Summa	21,750,004	11,448,350	955,940	
<i>Sundsvalls tullkammardistrikt:</i>				
År 1896	5,000	421,471	27,076,934	
» 1897	10,160	107,264	28,752,709	
» 1898	—	753,364	24,031,897	
» 1899	—	872,520	22,768,080	
» 1900	5,004,239	619,329	20,331,072	
Summa	5,019,399	2,773,948	122,960,692	
Summa för länet	26,769,403	14,222,298	123,916,632	
Medeltal per år	5,353,881	2,844,460	24,783,326	

1,025 själar och år 1900, sedan premien för under året dödade själar blifvit nedsatt från 5 kronor, med hvilket belopp den förut utgick, till 3 kronor, utbetalades 2,633 kronor för 743 själar, däraf 202 hade dödats under föregående år. Dessa skottpenningar utgå dels af statsmedel till belopp af 800 kronor för år samt dels från Hushållningssällskapet och Landstinget.

I skottpenningar för öfriga inom länet dödade skadedjur utbetalades under femårsperioden: för räf, dödad under tiden $\frac{1}{5}$ — $\frac{30}{9}$, 2 kronor, för dufhök 2 kronor, för berguf 2 kronor samt för kråka 20 öre; och bekostades dessa premier af Hushållningssällskapet och Landstinget till hälften hvar. Premierna hafva utbetalats af kronofogdar, kronolänsmän, jägmästare och kronojägare inom länet. Dessa skottpenningar uppgingo år 1896 till 734.60 kronor, år 1897 till 717.20 kronor, år 1898 till 758.70 kronor, år 1899 till 855.40 kronor samt år 1900 till 557.70 kronor.

I jaktvårdens intresse har länets år 1887 ombildade *jaktvårdsförening* fortfarande verkat efter enahanda plan som under den gångna tiden af dess tillvaro. Det syfte föreningen sålunda fullföljt, eller att befrämja jakthushållningen och jaktkunskapen inom länet, har föreningen sökt vinna genom att upprätta jaktpolis, söka efterhålla öfverträdelse af jaktstadgan, sprida upplysande skrifter, utbetala belöningar för vård om villebrådet, meddela undervisning i sättet för rofdjurs infångande, söka bilda goda jaktmarker o. s. v. Till skottpenningar för dödade skadedjur få föreningens medel däremot icke användas.

Hos Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande har föreningen sökt och erhållit förordnande för 25 personer att vara jaktuppsyningsmän. Dessa uppsyningsmän, som utses för visst bestämdt jaktvårdsdistrikt, hafva till åliggande att hålla vaksamt öga på tjufskyttar och att vederbörligen anmäla brott mot jaktstadgarna. De förses med styrelsens bemyndigande och föreningens antagna märke samt kunna för ådagalagd nit och skicklighet belönas.

Med anledning af den hänsynslöshet, med hvilken inom länet älgjakt under otillåten tid bedrefs, och det aftagande, hvori till följd däraf älgstammen inom länet befann sig, gjordes åren 1892 och 1893 framställningar såväl hos länets kommuner som hos de större sågverksbolagen om bidrag till upprättande af s. k. älgpolis, och rünte denna framställning det tillmötesgående, att till jaktvårdsföreningens förfogande under åren 1893—1897 öfverlämnades 2,495 kronor. Den älgpolis, som föreningen under tiden från och med 1893 till och med vintern 1900—1901 anordnat, har dock betingat en sammanlagd kostnad af icke mindre än 3,160 kronor 44 öre, hvaraf föreningen af egna medel bidragit med 665 kronor 44 öre. Hvad som direkt utträttats med dessa medel är naturligtvis svårt att exakt uttrycka i siffror; dock kunna några antydningar lämnas. Så t. ex. hafva inom Södra Ångermanlands revir under dessa olika år bevakats älgdjur, växlande till antalet från 25 ända till 87, för en kostnad från 6.18 till 2.70 kronor per djur, beroende af vinterns snörökhet eller långvarighet, mer eller mindre svår skarbildning, mer eller mindre snösmältning o. s. v. Älgpolisens uppgift har i första hand och hufvudsakligen varit att uppspana och sedan vakta befintliga älgstånd samt att genom sin närvaro och sitt öfvervakande afhålla från försök till älgförföljelser. I andra hand har kommit dess uppgift att vid begångna förbrytelser härutinnan söka uppspana och till vederbörlig näpst befördras vederbörande lagbrytare.

Att älgstammen oakadt dessa ansträngningar är i starkt aftagande, bevisas af det med hvarje år minskade antalet under lofgifven tid fällda älgar. Sålunda dödades under sådan tid inom Vesternorrlands län:

År 1893	51 älgar.	År 1897	39 älgar.
» 1894	32 »	» 1898	22 »
» 1895	47 »	» 1899	23 »
» 1896	28 »	» 1900	35 »

Då den hittills utförda älgbevakningen otvifvelaktigt verkat mycket godt och det är högeligen önskvärdt och behöfligt, att genom fortsatta åtgärder i nu omförmälda syfte den inom länet svaga älgstammen fortfarande i möjligaste mätto skyddas, har föreningen också vidtagit åtgärder till fortsättande på den sålunda inslagna vägen.

Belöningar för vård af raphöns under snörrika vintrar hafva utbetalts på skilda håll ur föreningens kassa. Raphönsen synas trifvas, men tilltaga ej synnerligen i mängd. Helt oförklarligt förefaller ett stundom iakttaget förhållande, att raphönsen, efter att under flere år hafva funnits på en trakt, helt plötsligt försvinna. Om detta beror på bortflyttning eller därpå, att de genom någon i trakten befintlig hök eller katt blifvit utrotade, har icke kunnat utrönas. För att ytterligare sprida kännedom om bästa sättet för raphönsens vård har föreningen inköpt och utdelat en lämplig skrift.

För räfvens utrotande eller åtminstone hållande inom vederbörliga gränser har föreningen äfven öfrat medel genom att anställa kringresande undervisare i räffångst medelst trampsax. Med föranledande af den sålunda meddelade undervisningen har åtminstone ett 500-tal räfvar blifvit infångadt.

Ett svårt skadedjur för villebrådet är lekatten, och då intet lämpligt sätt för detta rofdjurs infångande varit allmänt känt, har föreningen utsatt priställan för angifvande af ett sådant; och har föreningen äfven varit i tillfälle prisbelöna en fälla, som visat sig vara synnerligen effektiv.

Äfven har föreningen sökt verka för fångande af dufhök och för sådant ändamål anskaffat och till intresserade utlämnat lämplig fångstredskap. Det år 1895 införda förbudet mot användande af finare giller och snaror gör sig endast långsamt gällande, och icke sällan påträffas ännu dessa fångstmedel i skog och mark. Att erhålla bevis för åtals anställande har dock visat sig ytterst svårt; och torde lång tid förgå, innan dessa redskap kommit fullständigt ur bruk.

Till den af Hushållningssällskapet år 1900 i Hernösand anordnade landbruks- samt industri- och slöjdställningen lämnade föreningen ett kontant bidrag samt deltog därjämte med framgång såsom utställare.

Föreningen utgjordes vid 1900 års slut af 1 hedersledamot, 6 ständiga ledamöter och 167 årligen betalande ledamöter. Föreningens kontanta tillgångar utgjorde vid 1900 års utgång:

Stående fonden (bildad genom afsättning af 20 % af insutna ledamotsafgifter)	3,649.91 kronor.
Kontant i banker och hos kassaförvaltaren	4,693.21 »
	Summa 8,343.12 kronor

E) Fiske. I Länsstyrelsens senast afgifna berättelse framhölles denna närings ståndpunkt inom länet, dess betydelse för länets innebyggare samt de omständigheter, som försvårade dess

utveckling. Landstinget och Hushållningssällskapet söka båda alltjämt, hvar i sin mån, att upphjälpa fisket och understödja dess yrkesidkare. Sålunda har Landstinget fortfarande underhållet sex fiskodlingsanstalter, och Hushållningssällskapet aflönar en särskild fiskeritillsyningsman, som utöfvar tillsyn öfver fiskerierna inom länet och tillhandagår med upplysningar och råd. Denne har utan tvivel genom sin verksamhet i väsentlig mån bidragit till fiskeriernas utveckling inom länet och särskildt till höjande af strömmingshandteringen samt synes hafva tillvunnit sig den fiskeriidkande befolkningens förtroende. Till denne fiskeritillsyningsmans aflönning har jämväl användts det statsbidrag för fiskevårdens befrämjande, som tilldelats Vesternorrlands län och som utgått med 500 kronor under hvardera af åren 1896, 1897 och 1900 samt med 400 kronor under periodens öfriga år.

Såsom af nedanintagna öfersikt (*tabell Q*) öfver fiskeriernas inom länet afkastning framgår, har antalet af fiskebåtar och af de vid *strömmingsfisket* sysselsatta manspersoner visserligen något nedgått under perioden, men fiskets afkastning har likväl, till följd af rikligare fångster och något högre medelpris, ökats betydligt, så att årliga bruttointkomsten häraf, i medeltal räknadt, öfverstiger närmast föregående period med omkring 38,000 kronor och femårsperioden 1886—1890 med ungefär 57,000 kronor.

Genom bättre kommunikationer har färskströmmingshandeln utvecklats särskildt inom Medelpad och inbringar därför större afkastning än förr. Beredningen af surströmming har ökats betydligt under perioden, synnerligast därigenom att en väsentlig del däraf börjat inläggas i burkar af bleck, hvarigenom den både bättre förvaras och lättare transporteras till aflägsnare orter. Försöksvis har man äfven börjat inlägga bättre sorter saltströmming i dyliga burkar, och synes denna förvaringsmetod börja tillämpas i allt större skala. I medeltal hafva under perioden årligen beredts 13,569 tunnor saltad strömming, under det att denna tillverkning åren 1891—1895 uppgick till 11,377 tunnor och åren 1886—1890 till 12,527 tunnor, allt i medeltal för år räknadt. I denna summa ingår äfven all tillverkning af surströmming, hvilken numera, såsom nämnt är, beredes i rätt afsevärd myckenhet.

Genom årliga strömmingspremieringar har länets hushållningssällskap sökt att vidmakthålla intresset för en bättre beredning af strömmingen. Såsom tillföre har fiskeritillsyningsmannen haft till åliggande att verka för strömmingsfiskets utveckling och dessutom öfva tillsyn öfver fiskodlingsanstalterna, äfvensom att insamla uppgifter om sötvattensfisket m. m.

Fiskesättet har öfver hufvud taget föga förändrats under perioden. Några enstaka försök med drifgarnsfiske efter strömming hafva gjorts och understundom med godt resultat. Maskinbunden redskap börjar alltmera komma i bruk i stället för den handbundna. Den förra redskapen köpes företrädesvis från fabrik i Stockholm, dock endast i halfärdigt tillstånd eller i form af slingor.

Torskfisket, som under föregående period erbjöd en rätt god biinkomst vid åtskilliga platser inom länet, har numera under flere år lämnat en mycket obetydlig afkastning.

Tillgången på *lax* och *sik* har under denna period, såväl vid kusten som i älvarna, förminskats i hög grad, något som, hvad laxen beträffar, framgår af uppgifterna i *tabell R*. Detta nedslående förhållande har gifvit länets landsting och hushållningssällskap anledning att föranstalta om en särskild undersökning rörande orsakerna till nämnda fiskarters förminskning och sättet för lax- och sikfiskets förbättrande. Resultatet af denna undersökning, som påbörjades år 1900, var ännu vid periodens utgång icke fullt känt, men har det dock kunnat påvisas, att laxens och sikens naturliga lekplatser i älvarna mer och mer förorenats af virkesaffall efter flottningen och att enda utvägen till att förbättra fisket är ökad odling eller, med andra ord, utkläkning af lax- och sikrom i betydligt större mängder än hittills. Största svårigheten härvid har visat sig vara att kunna anskaffa tillräcklig mängd afvelslax och att erhålla denna i rätt tid. Sedan länets hushållningssällskap år 1898 beviljat ett mindre anslag till inköp af stamlax för ett par fiskodlingsanstalter, har ett något ökad antal laxrom kunnat utkläckas, hvilket ock framgår af uppgifterna därom i *tabell S* (sid. 31). Förlostprocenten är i allmänhet mycket ringa vid utkläkning af lax- och öringsrom, jämförd med sikrom, som är högst ömtålig och därför hittills endast mera undantagsvis kunnat vid länets fiskodlingsanstalter utkläckas.

Sedan uppmärksamheten blifvit väckt därpå, att *kräftor* kunna trifvas och förökas äfven inom detta län, beviljade länets hushållningssällskap år 1900 medel till utplantering af kräftor

Tab. Q. Kustfiskeriernas i Vesternorrlands län afkastning åren 1896—1900.

År.	Antal fiskare.	Strömmingsfisket.				Laxfisket vid kusten.		Bruttointkomst af öfriga fiskerier vid kusten. Kronor.	Summa bruttointkomst af fisket vid kusten. Kronor.
		Antal båtar.	Värdet af fiskeredskap och båtar. Kronor.	Fångstmängd i tunnor å 120 liter.	Värdet af strömmingsfångsten. Kronor.	Fångstmängd. Kg.	Fångstens värde. Kronor.		
1896 . .	1,360	820	621,870	32,691	223,365	22,935	22,440	18,160	263,965
1897 . .	1,344	809	615,645	23,866	264,060	25,430	25,815	18,620	308,495
1898 . .	1,300	780	597,425	30,653	285,820	31,305	34,625	18,150	338,595
1899 . .	1,293	774	591,195	34,921	290,670	19,380	25,460	15,120	331,250
1900 . .	1,262	773	588,250	28,037	279,120	10,841	20,330	8,070	307,520
Medeltal	1,312	791	602,877	30,034	268,607	21,978	25,734	15,624	309,965

¹⁾ Uppgiften för år 1900 omfattar endast afkastningen af sikfisket. Några exakta siffror rörande fiske af torsk, lake, gädda, aborre och ål hafva ännu icke kunnat erhållas.

Tab. R. Laxfiskets afkastning i älvarna inom Vesternorrlands län åren 1896—1900.

År.	Ångermanälven med Faxälven.		Indalsälven.		Ljungan.		Gideåälven och öfriga älvar.		Summa bruttointkomst af laxfisket. Kronor.
	Kg.	Kr.	Kg.	Kr.	Kg.	Kr.	Kg.	Kr.	
1896 . .	27,964	27,632	22,032	21,929	26,675	26,823	2,972	2,657	79,041
1897 . .	20,007	21,753	16,494	17,590	17,584	19,730	3,040	2,936	62,009
1898 . .	27,017	31,009	18,651	20,403	21,675	23,791	4,327	4,240	79,443
1899 . .	17,365	23,370	10,500	14,617	12,880	16,606	2,193	2,400	56,993
1900 . .	13,018	22,585	9,206	15,260	8,745	14,780	1,450	1,600	54,225
Medeltal	21,074	25,270	15,377	17,960	17,512	20,346	2,796	2,766	66,342

i härför lämpliga insjöar och vattendrag, hvilket företag påbörjades nämnda år och kommer att fortsättas i ytterligare fyra år, och har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i sammanhang härmed, på framställning af Hushållningssällskapet och i enlighet med hvad statens fiskeriinspektör tillstyrkt, genom beslut den 25 november 1900 utfärdat förbud för all kräftfångst inom länet att gälla från och med år 1901 till och med år 1909.

Under perioden hafva öfver 60 insjöar inom länet blifvit, enligt anvisning af fiskeriinspektören, undersökta och beskrifningar däröfver upprättats med uppgift å de fiskarter, som där finnas, m. m.

På grund af klagomål öfver de skador *själen* vållar fisket vid kusten bestämdes år 1898, på sätt redan här ofvan är omnämndt, att en premie af 5 kronor skulle utbetalas för hvarje inom länet dödad själ, hvilken premie år 1900 nedsattes till tre kronor i följd af anslagets otillräcklighet. Man vill på goda grunder numera antaga, att själen, som fordom ifrigt förföljdes af yrkesskyttar, under de senare decennierna tilltagit i antal och därigenom orsakat större skada på lax- och sikfisket, än man hittills kunnat förmoda.

Ordningsföreskrifter för fiskets bedrivande äro af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande utfärdade den 17 maj 1897 för Högbonds och Losmens fiskeläge i Nordingrå socken, den 16 mars 1899 för Långskärsklubbens fiskevatten, likaledes i Nordingrå socken, och den 16 maj sistnämnda år för Gånsviks fiskeläge å Hernön.

F) **Bergs- och brukshandtering.** Icke heller under denna femårsperiod har någon *malm* blifvit *bruten* inom Vesternorrlands län, om man undantager de små malmkvantiteter, som erhållits vid försöksarbeten i några grufvor eller grufanläggningar, såsom Gånsviks blyertsgrufva, Södra Soggmyrgrufvan och Knäfflandsgrufvan, hvilka fyndigheter äro tilldelade utmål, samt på några inmutningar. Under perioden har endast ett utmål blifvit tilldeladt för fyndighet inom sagda län, nämligen för ofvannämnda Gånsviks blyertsgrufva, hvilket utmål tilldelades år 1898.

För under perioden *utfärdade mutsedlar* redogöres i *tabell T.*

Af de *masugnar*, som finnas inom länet, hafva endast tvenne varit i verksamhet under perioden, nämligen Galtström och Bollsta. I *tabell U* (sid. 32) meddelas en uppgift öfver masugnarnas verksamhet inom länet under perioden.

Bland de *gjuterier*, som befinna sig inom länet, upptagas numera endast de, hvilka drifvas i samband med bergverk, och dessa äro Sund och Forsse, och bland dessa har Forsse ej varit

Tab. S. Antalet inlagd befruktad fiskrom vid Vesternorrlands läns 6 fiskodlingsanstalter åren 1896—1900.

År.	Laxrom.	Öringsrom.	Rödingsrom.	Sikrom.
1896	450,000	260,000	—	585,000
1897	575,000	290,000	—	600,000
1898	650,000	200,000	200,000	120,000
1899	690,000	300,000	—	300,000
1900	950,000	240,000	—	—
Medeltal	659,000	258,000	40,000	321,000

i gång under perioden. För tillverkningen vid Sund redogöres i nedanstående tabell:

År.	Efter tackjärns omsmältning.		Metallgjutgods.		Summa tillverkning.	
	Kilogram.	Värde. Kronor.	Kilogram.	Värde. Kronor.	Kilogram.	Värde. Kronor.
1896	30,507.8	3,804	383.75	740	30,891.55	4,544
1897	34,871	4,331	500.60	966	35,371.60	5,297
1898	59,476	7,512	773	1,469	60,249	8,981
1899	91,645	11,428	1,905	3,676	93,550	15,104
1900	113,017	16,953	1,799	3,508	114,816	20,461
Summa	329,516.8	44,028	5,361.35	10,359	334,878.15	54,387
Medeltal	65,903.36	8,805.6	1,072.27	2,071.8	66,975.63	10,877.4

Af de inom länet befintliga *järnbruken* hafva under denna period ur Kungl. Maj:ts och Rikets Kommerskollegii längd öfver anmälda verk blifvit afförda Torpshammars bruk och Sörfors bruk. Af de öfriga inom länet befintliga brukna hafva endast 5 under perioden varit i verksamhet, nämligen Åviken, Sund,

Tab. T. Antal utfärdade mutsedlar i Vesternorrlands län åren 1896—1900.

År.	Järnmalm.	Bly- och silfvermalm.	Kopparmalm.	Magnetis eller nickelmalm.	Guld, svafvelkis och kopparkis.	Grafit.	Svafvelkis.	Summa.
<i>Å nyupptäckta fyndigheter.</i>								
1896	—	¹⁾ 2	²⁾ 7	4	—	1	—	14
1897	—	—	—	—	—	—	—	—
1898	—	—	³⁾ 2	—	1	—	—	3
1899	⁴⁾ 2	⁵⁾ 3	⁶⁾ 3	—	—	—	—	8
1900	⁷⁾ 13	—	⁸⁾ 5	—	—	—	1	19
Summa	15	5	17	4	1	1	1	44
<i>Å förut inmutade fyndigheter.</i>								
1896	⁹⁾ 1	1	¹⁰⁾ 2	¹¹⁾ 1	—	—	—	5
1897	¹²⁾ 1	1	—	¹³⁾ 2	—	1	—	5
1898	—	—	¹⁴⁾ 1	4	—	—	—	5
1899	1	—	¹⁵⁾ 2	—	—	¹⁶⁾ 1	—	4
1900	¹⁷⁾ 2	¹⁸⁾ 1	¹⁹⁾ 3	1	—	—	—	7
Summa	5	3	8	8	—	2	—	26
Hela antalet mutsedlar	20	8	25	12	1	3	1	70

¹⁾ Bägge å silfver-, bly- och kopparmalm. — ²⁾ Därå 4 å koppar-, nickel- och silfvermalm. — ³⁾ Därå 1 å koppar- och nickelmalm. — ⁴⁾ Därå 1 å järn- och kopparmalm. — ⁵⁾ Därå 2 å koppar- och silfvermalm. — ⁶⁾ Å koppar- och nickelmalm. — ⁷⁾ Därå 2 å järn- och kopparmalm. — ⁸⁾ Därå 3 å nickel- och kopparmalm och 2 å silfver- och kopparmalm. — ⁹⁾ Å koppar- och järnmalm. — ¹⁰⁾ Därå 1 å svafvelkis och kopparkis samt grafit. — ¹¹⁾ Å nickelmalm och grafit. — ¹²⁾ Å järn- och mangannmalm. — ¹³⁾ Därå 1 å nickelmalm och grafit. — ¹⁴⁾ Å koppar- och nickelmalm. — ¹⁵⁾ Därå 1 å koppar- och silfvermalm samt 1 å koppar- och silfvermalm samt grafit. — ¹⁶⁾ Å grafit och nickelmalm. — ¹⁷⁾ Därå 1 å järn- och kopparmalm. — ¹⁸⁾ Å silfver-, bly och zinkmalm. — ¹⁹⁾ Å nickel- och kopparmalm.

Galtström, Sollefteå och Forsse. Här nedan meddelas en tabell öfver tillverkningen under de skilda åren af perioden:

År.	Obegagnade verk.	Begagnade		Uppgifven tillverkning.			
		verk.	hårdar.	Stång- o. ämnes- järn. Ton.	Smält- stycken och rå- skenor. Ton.	Summa. Ton.	Värde i kronor för stång- o. ämnes- järn. ¹⁾
1896 . .	6	4	9	139	1,152	1,291	15,048
1897 . .	7	3	8	127	1,273	1,400	15,550
1898 . .	5	5	9	113	1,889	2,002	14,409
1899 . .	5	4	9	43	2,172	2,215	5,929
1900 . .	5	4	8	41	862	903	5,118
Summa	28	20	43	463	7,348	7,811	56,054
Medeltal	5·6	4	8·6	92·6	1,469·6	1,562·2	11,210·8

I de under perioden i gång varande *manufakturverken* inom länet, som drivas i samband med bergverk, 6 till antalet, nämligen Åviken, Sund, Gålsjö, Sollefteå, Forsse och Graninge, hafva under samma tid tillverkningen för de särskilda åren egt rum enligt nedanstående tabell:

År.	Antal verk.	Uppgifven tillverkning.						Hela tillverkningens värde. Kronor.	
		Kedjor och kättingar.	Spik.	Hästskor.	Arbetsmaskiner o. redskap.	Diverse järnmanufaktur.	Diverse maskin-gods.		Reparationer.
1896 . .	6	139	2,040	225	—	25,937·41	—	—	26,837·41
1897 . .	5	—	—	214	—	22,850	—	—	22,931
1898 . .	6	—	1,300	—	127	21,271	525	4,835	27,124
1899 . .	5	—	3,000	115	—	27,712	—	2,500	30,672
1900 . .	6	—	2,000	138·5	600	40,116	2,830	—	44,316
Summa	28	139	8,340	602·5	727	137,886·41	3,355	7,335	151,880·41
Medeltal	5·6	27·8	1,668	138·5	145·4	27,577·28	671	1,467	30,376·08

Tab. U. Masugnarnas verksamhet i Vesternorrlands län åren 1896—1900.

År.	Antal verk, som haft masugnar i gång.	Blåsningstid i dygn.	Tillverkning i ton.				
			Tackjärn.			Gjutgods framställt direkt ur masugnen.	Summa tackjärn och direkt från masugnen framställt gjutgods.
			Smides- och pudeltackjärn.	Bessemer- och martin-tackjärn.	Summa tackjärn.		
1896 . .	2	689	1,012	9,239	10,251	48	10,299
1897 . .	2	730	1,545	8,841	10,386	58	10,444
1898 . .	2	676	1,932	7,196	9,128	70	9,198
1899 . .	2	501	2,565	4,682	7,247	53	7,300
1900 . .	2 ¹⁾	292	916	3,838	4,754	41	4,795
Summa	9	2,888	7,970	33,796	41,766	270	42,036
Medeltal	1·8	577·6	1,594·0	6,759·2	8,353·2	54	8,407·2

¹⁾ Värdet å smältstycken och råskenor har ej blifvit utsatt, emedan fullständiga uppgifter saknas. — ²⁾ Galtströms masugn ensam.

Vid grufvor, som finnas inom länet, hafva enligt inkomna uppgifter under perioden varit *sysselsatta* endast 20 man, men vid järnverken inklusive manufakturverken hafva 792 man haft sysselsättning. Närmare upplysningar kunna hämtas ur nedanstående tabell:

	Vid järnverk.	Vid diverse grufvor.	Summa.
År 1896	138	4	142
» 1897	125	6	131
» 1898	175	4	179
» 1899	180	—	180
» 1900	174	6	180
Summa	792	20	812
Medeltal	158·4	4	162·4

Under perioden användes inom länet följande *motorer*:

År 1896 . .	9	vattenfallshjul och turbiner samt 1 ångmaskin om 12 hästkrafter.
» 1897 . .	8	» » » » 1 » » 12 »
» 1898 . .	8	» » » » 4 » » 42 »
» 1899 . .	6	» » » » 2 » » 24 »
» 1900 . .	8	» » » » 2 » » 24 »

Tab. V. Bergshandteringen i Vesternorrlands län åren 1876—1900.

	Perioden 1876—1880.	Perioden 1881—1885.	Perioden 1886—1890.	Perioden 1891—1895.	Perioden 1896—1900.
<i>Diverse grufvor.</i>					
Bruten järnmalm ton	1,089	255	—	—	—
» nickelmalm »	—	115	—	—	—
» svafvelkis »	—	—	—	57	—
<i>Masugnarna.</i>					
Medeltal, som årligen varit i gång	4·5	3·8	3·0	2·0	1·8
Medeltid, hvarunder masugnen varit i gång per år dygn	142·2	189·8	286·1	312·8	321·0
Tillverkadt tackjärn ton	30,738	38,221	54,904	47,347	41,766
Tillverkning per år »	5,945	7,644	10,981	9,469	8,353
D:o per år och masugn »	1,310	2,012	3,660	4,734	4,641
D:o per dygn o. masugn »	9·2	10·6	12·8	14·8	14·5
<i>Gjuterierna.</i>					
Uppgifven tillverkning . . . ton	1,291·3	1,820·3	2,197·3	1,664·0	334·9
<i>Stångjärnsverken.</i>					
Medeltal verk, som årl. varit i gång	10·3	7·6	6·2	5·4	4·0
D:o hårdar d:o	22·8	17·6	15·2	9·8	8·6
Tillverkadt stång- o. ämnesjärn ton	10,570	3,971	2,308	964	463
Tillverkning per år och verk . . »	236	142	110	36	23
D:o per år och hård . . »	129	95	77	20	11
Tillverkn. af smältst. o. råstänger »	11,381	21,047	20,825	7,207	7,348
D:o per år och verk »	1,341	2,105	2,083	303	367
D:o » » » hård »	316	458	453	167	171
<i>Manufakturverken.</i>					
Medeltal verk, som årl. varit i gång	12·2	11·6	11·4	10·0	5·6
Tillverkning af spik ton	395·6	97·9	74·9	45·2	8·3

För att slutligen erhålla en öfversikt öfver den nu i korthet beskrifna *bergshandteringens ståndpunkt* under perioden i jämförelse med näst föregående perioder meddelas å föregående sida en *tabell V*, i hvilken blifvit upptagna de viktigaste produkterna under de fem sista femårsperioderna.

G) **Fabriker** och H) **Handtverkerier**. Enär Eders Kungl. Maj:ts och Rikets Kommerskollegium årligen afgifver officiell statistisk redogörelse för dessa näringar, så affattad, att därur framgår hvarje läns utveckling och ståndpunkt därutinnan, anser Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande sig, med åberopande i öfrigt af nämnda årsredogörelser, böra i denna berättelse allenast framhålla, att, då enligt förrberörda statistiska redogörelser år 1895 inom länet funnos *fabriker* till ett antal af 90 med 1,438 arbetare och ett tillverkningsvärde af 2,857,333 kronor, antalet fabriker inom länet år 1900 utgjorde 408 med 15,956 arbetare och ett tillverkningsvärde af 60,671,787 kronor. Härvid är dock att märka, att uppgifterna för sistnämnda år afse jämväl sågverk och hyflerier, hvilka år 1895 ännu icke börjat upptagas och beräknas uti ifrågavarande statistiska redogörelser. Deras antal uppgick år 1900 till 116 med en personal af 12,004 arbetare och ett tillverkningsvärde af 48,822,246 kronor.

Bland de förnämligare fabriksinrättningar, som under perioden tillkommit, märkas Alby kalciumkarbidaktiebolags fabrik för tillverkning af kalciumkarbid och Alby elektrokemiska aktiebolags fabrik för tillverkning af klorat, hvilka båda dyrbara och storartade anläggningar, belägna vid Ljungan i närheten af Alby järnvägsstation i Medelpad, hämta sin drifkraft från Alby vattenfallsaktiebolags elektriska kraftanstalter vid Ofvansjö i Borgsjö socken. Vidare har Vii elektriska aktiebolag i Viiforsen i Ljungan inom Tuna socken, omkring en nymil från Sundsvall, åstadkommit en storartad anläggning för frambringande af elektrisk drifkraft, som medelst elektriska ledningar öfverföres dels till Sundsvall i ändamål att förse denna stad med elektrisk belysning och drifkraft för andra ändamål och dels till Sundsvalls cellulosaafabrik i Essvik inom Njurunda socken. Vidare hafva tillkommit två fabriksanläggningar för frambringande af trämassa, nämligen Offers trämassafabrik i Boteå socken och Utansjö cellulosaafabrik i Högsjö socken, af hvilka den senare utmärker sig genom storartade och dyrbara anläggningar för en kostnad af nära 2,000,000 kronor.

Hvad åter *handtverkerierna* inom länet angår, uppgick antalet handtverkare år 1895 till ett antal af 784 och antalet af de hos dem anställda arbetare till 857 samt beloppet af den dem påförda bevillning till 8,222 kronor 60 öre. År 1900 uppgick antalet handtverkare till 1,316 med en arbetspersonal af 945 personer och en för bevillning uppskattad inkomst af handt-

verksdriften af 957,576 kronor. Beträffande särskildt länets båda äldre stadssamhällen uppgick enligt magistraternas uppgifter antalet handtverkare inom Hernösands stad år 1900 till samma antal som år 1895 eller till 75, hvaremot dessa handtverkares arbetspersonal år 1900 stigit till 168 personer från 147 år 1895 och den dem påförda inkomstbevillning till 1,288 kronor från 1,055 kronor 90 öre år 1895. Antalet handtverkare i Sundsvall, hvilket år 1895 uppgick till 146 med 274 arbetare, hade år 1900 nedgått till 142 med 232 arbetare, hvaremot bevillningsbeloppet stigit från 1,733 kronor 50 öre år 1895 till 2,010 kronor 50 öre år 1900.

I) **Slöjd**. Vidkommande skolslöjden redogöres därför i sammanhang med undervisningsväsendet under afdelningen G i denna berättelse.

Hvad åter *hemslöjden* angår, anmärktes redan i den senast afgifna berättelsen, att denna vore i aftagande. Den redan under 1700-talet välkända *lindelärftstillverkningen* i Ångermanland är numera knappast anmärkningsvärd, hvilket framgår af de ringa belopp, som under de senare åren tagits i anspråk från den under Hushållningssällskapets förvaltning stående lärfstpremieringsfonden. Denna fond, som vid slutet af år 1900 uppgick till 11,817 kronor 45 öre, har bildats af de besparingar, som uppstått däraf, att *statens och Landstingets anslag för ifrågavarande ändamål icke till fullo tagits i anspråk* under en följd af år, då dessa anslag lämnats. Uteslutande inom en kommun, Sidensjö, har premiering af *lindelärft* från nämnda fond egt rum under perioden, nämligen för år 1896 med 64.08 kronor, år 1897 med 70.79 kronor, år 1898 med 76.73 kronor, år 1899 med 41.66 kronor samt år 1900 med 56.60 kronor eller med tillsammans 309.86 kronor.

I betraktande af det tillbakagående, hvari *handaslöjden* inom länet befinner sig, må det därför såsom ett glädjande förhållande här antecknas, att vid såväl länets slöjdställningar åren 1894 och 1900 som Allmänna konst- och industriutställningen i Stockholm år 1897 länet tillvunnit sig uppmärksamhet för sina därvid utställda slöjdalster, hvaraf för öfrigt syntes framgå, att *handaslöjden icke räknar så få idkare inom länet, som man eljest varit böjd att antaga*. Vid 1897 års allmänna utställning i Stockholm tilldelades slöjdställare från länet 4 diplom för silfvermedalj och 15 för bronsmedalj samt 31 hedersomnämmanden. Äfven länets *alster af skolslöjd hafva vid dessa utställningar tillvunnit sig berättigadt och offentligt erkännande*. Det är äfven att hoppas, att den handledning i slöjd, som numera lämnas i sammanhang med folkskoleundervisningen, skall kraftigt bidraga till återinförande i allmogens hem af *handaslöjd* i sådan omfattning, att den kan blifva en näringskälla i allmogens lif.

4. Kommunikationer och varubyten.

A) **Landtkommunikationer**. Någon utsträckning i *järnbane-nätet* inom länet har icke under perioden förekommit. Beträffande trafikens utveckling vid de inom länet belägna stationer vid norrländska stambanan samt vid statens bibanor Ånge—Sundsvall, Långsele—Sollefteå och Mellansel—Örnsköldsvik torde Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande få hänvisa till de upp-

gifter därom, som lämnats af Kungl. Järnvägsstyrelsen i dess årsberättelser.

Hvad angår den enskilda *järnvägen Hernösand—Sollefteå*, för hvars tillkomst och öppnande för trafik redogörelse lämnades i den senaste femårsberättelsen, framgår dess utveckling i trafikhänseende af *tabell X* (sid. 34). Inkomsten per dag och bankilometer,

som år 1895 uppgick till 5 kronor 25 öre, hade, såsom nämnda tabell utvisar, år 1900 stigit till 10 kronor 2 öre. Jämte det att persontrafiken ökats, har godstrafiken äfven vuxit genom den stigande transporten af timmer, sågadt virke, träkol, glas, trämassa, tegel och byggnadsmaterialier m. m. Betydliga arbeten hafva utförts för utgräfning ur banvall och doseringar af jäslera och dess ersättande med myrjord. Den 1 juni 1897 öppnades nya hållplatser vid Strömnäs, Väija, Näs och Viksbäcken och den 15 maj 1899 den nya stationen Sollefteå läger, belägen invid Kungl. Vesternorrlands regementes nya vapenöfningsplats, hvilken station, jämlikt nädig föreskrift, skall hållas öppen hvarje år under tid, då vapenöfningarna å nämnda plats pågå; och blef i sammanhang med denna stations öppnande den förutvarande stationen i Kläpp indragen. År 1898 utlades järnvägsspår från Hernösands järnvägsstation till stadens hamnkaj å fastlandssidan för direkt lastning och lossning mellan fartyg och järnvägsvagn. Med ändring af den tåghastighet, som vid banans öppnande för trafik blifvit bestämd, utgörande för kuststräckan Hernösand—Oringen och Nyland—Sollefteå 30 kilometer och för sträckan Oringen—Nyland 25 kilometer i timmen, har Kungl. Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen, efter föregående förnyad besiktning, genom beslut den 16 november 1896 medgifvit å denna järnväg en största tåghastighet af 45 kilometer i timmen utom vid passerandet af viadukterna vid Sollefteå och Utansjö, där en tåghastighet af allenast 30 kilometer i timmen är medgifven.

Angående trafiken å enskilda, smalspåriga järnvägen *Matfors—Vattjom* återopas tabell Y.

Skönviks aktiebolag tillhöriga *Österströms järnväg* mellan Österström i Holms socken och Glimå flottplats i Indals—Lidens socken har äfven under denna period användts uteslutande till timmertransport och är icke upplåten till allmän trafik.

I den efter denna berättelse text intagna tabell 2 lämnas föreskrifven redogörelse angående de allmänna vägarnas inom länet längd och underhållskostnad år 1900, äfvensom angående längden af de under perioden 1896—1900 dels fulländade nya vägar och dels omlagda eller betydligt förbättrade vägsträckor jämte kostnaden därför, fördelad på staten, vägkassan och annan vederbörande, såsom, inom detta län, Landstinget. Enligt denna tabell, som grundar sig å vederbörande kronofogdars och magistraters uppgifter, skulle längden af allmänna vägar inom länet vid 1900 års slut uppgå till sammanlagdt 223·31 nymil, hvaraf längden af städernas vägar skulle utgöra 2·58 och landets 220·73 nymil. Vid jämförelse med de i föregående berättelsen angifna väglängder vid 1895 års slut å motsvarande slag af vägar vill det synas, som om, hvad landet angår, längden af allmänna vägar

skulle under perioden 1896—1900 nedgått från 231·27 nymil år 1895 till 220·73 nymil år 1900. Visserligen är det härvid att märka, att vid de af vägnämnderna verkställda uppskattningar betydliga vägsträckor, hvilka tillföre varit ansedda såsom allmänna vägar, men befunnits antingen icke hafva tillföre undergått behörig delning eller af annan anledning rätteligen icke höra under allmänt underhåll, uteslutits från dylik uppskattning och att på grund häraf den förut beräknade väglängden blifvit i väsentlig mån reducerad, men med afseende å de många nya vägar, som under de senare åren tillkommit, torde den nu angifna väglängden få anses icke vara exakt. Tillförlitliga uppgifter i detta hänseende torde dock icke kunna erhållas, förrän nya vägdelningar blifvit verkställda inom samtliga vägdistrikt. Vid periodens utgång hade ny vägdelning allenast inom ett vägdistrikt afslutats och vunnit laga kraft.

Icke heller uppgifterna under mom. b) å ofvanberörda tabell 2 angående fulländade och afsynade nya vägar i hvad de afse landsbygden torde få tillmätas full tillförlitlighet. Nämnda tabell är emellertid upprättad med ledning af å nästa sida intagna tabell Z angående vägar, hvilka blifvit med statsbidrag fullbordade under nu ifrågavarande period och jämväl därunder af Kungl. Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen efter afsyning godkända. Af sålunda fullbordade och afsynade vägföretag må särskildt framhållas väganläggningen mellan Holms kyrka i Medelpad med sträckning norr om Holmsjön till allmänna vägen i Hellesjö socken i Jemtlands län, för hvilken anläggning kostnaden i sin helhet uppgått till 81,473 kronor 92 öre, i hvilken summa kostnaden för brobyggnad öfver Vikesundet med bankar och landfästen ingår med ett belopp af 35,429 kronor 6 öre. En välbehöflig vägförbättring har afslutats genom omläggning af allmänna kustlandsvägen inom Njurunda socken. Öfriga mera afsevärda vägbyggnadsföretag hafva egt rum inom Ramsele och Resele tingslag, hvar-

Tab. Y. Passagerare- och godstrafik å Matfors—Vattjoms järnväg åren 1896—1900.

År.	Antal passagerare.	Gods. Ton.	Inkomster i kronor.				Utgifter för drift och underhåll. Kronor.
			Af persontrafik.	Af godstrafik.	Extra.	Summa.	
1896	20,508	21,933	4,760	22,629	189	27,578	16,762
1897	14,442	19,803	2,906	20,600	351	23,857	18,266
1898	16,298	19,546	3,402	20,911	156	24,469	19,707
1899	17,040	18,300	4,767	20,223	4,144	29,134	25,977
1900	26,641	21,995	5,343	23,434	805	29,582	21,787

Tab. X.

Trafiken vid Hernösand—Sollefteå järnväg åren 1896—1900.

År.	Antal passagerare.	Gods. Ton.	Trafikinkomster i kronor.				Diverse andra inkomster. Kronor.	Summa bruttoinkomster. Kronor.	Utgifter för drift och underhåll. Kronor.	Inkomst per dag och bankilometer. Kronor.
			Af person- och posttrafik.	Af godstrafik.	Extra.	Summa.				
1896	170,992	24,080	149,159·06	84,136·98	2,035·02	235,331·06	5,852·40	241,183·46	168,836·48	6·30
1897	232,360	24,537	177,908·06	90,144·91	2,478·16	270,531·13	10,995·33	281,526·46	167,042·26	7·27
1898	295,968	39,120	216,669·26	124,034·45	3,509·81	344,213·52	12,048·44	356,261·96	214,254·56	9·25
1899	306,507	30,751	226,342·98	125,271·19	2,749·84	354,364·01	13,269·43	367,633·44	212,532·97	9·52
1900	313,243	35,478	236,607·61	133,897·78	2,407·63	372,913·02	22,221·25	395,134·27	241,792·20	10·02

förutom, där så erfordrats, utfartsvägar till allmän väg anlagts från järnvägsstationerna såväl vid stambanan inom norra Ångermanland som vid Hernösand—Sollefteå järnväg. Af dylika företag, hvilka vid periodens utgång ännu voro ofullbordade, voro de största och viktigaste under utförande inom Ramsele tingslag.

Angående de under utförande varande vägföretag, hvilka ännu vid periodens utgång icke hunnit fullbordas, åberopas i öfrigt efterföljande *tabell A*, som jämväl upptager de *statsbidrag för vägbyggnad*, hvilka kommit länet till godo, uppgående för perioden till ett sammanlagdt belopp af 146,100 kronor. Motsvarande statsbidrag uppgick för perioden 1876—1880 till 99,326, för perioden 1881—1885 till 152,490, för perioden 1886—1890 till 340,750 och för perioden 1891—1895 till 321,735 kronor.

Tab. Z. Vägarbeten med statsbidrag fullbordade i Vesternorrlands län åren 1896—1900.

	Väg- längd.	Beräknad kostnad.	Stats- bidrag.
	Nymil.	Kronor.	Kronor.
1. Anläggning af ny väg mellan Sands by i Eds socken och Håxmo by i Ådals-Lidens socken: delen från Eds sockengräns till Nyåkern vid Moforsen	1.70	25,900	17,200
delen från Nyåkern vid Moforsen till Ådals-Lidens gräns	0.66	14,000	9,300
ytterligare del af samma väg	0.36	14,500	9,600
2. Anläggning af väg mellan Tåsjö gamla kyrka och Norrby: delen mellan Hundviken och västra delen af Vestertåsjö by	0.86	24,800	16,500
delen mellan västra delen af Vestertåsjö by och Norrby	1.07	28,800	19,200
3. Anläggning af ny väg mellan Trehörningsjö kyrka och häradsvägen vid Hästråbücken mellan Nyliden och Studsviken i Björna socken: delen inom Trehörningsjö socken	1.15	26,400	17,600
delen inom Björna socken	0.66	18,980	12,650
4. Anläggning af väg mellan Holms kyrka och Jemtlands gräns i riktning mot Ljungå: delen mellan kyrkan och Vikesundet	0.59	12,900	8,600
delen mellan Vike by och Jemtlands gräns . .	1.12	28,500	19,000
återstående, inom Vike by belägna delen . .	0.06	1,560	1,000
5. Anläggning af de inom Sidensjö socken och mellan Anundsjö järnvägsstation och Anundsjö kyrka fallande delar af väg mellan Sidensjö och Anundsjö kyrkor	0.42	10,100	6,700
6. Omläggning och förbättring af allmänna landsvägen från Njurunda kyrka till Njurundasockens norra gräns, delen mellan Qvitsle by och gränsen	0.52	31,200	20,800
7. Anläggning af ny väg mellan Edsele och Vestbyn: delen mellan Helgums sockengräns och Edsele kyrka	1.48	32,140	21,400
delen mellan Edsele kyrka och Lobacken . .	0.12	6,200	4,100
8. Anläggning af den mellan Tåxans by och Stormalmberget fallande delen af väg från Tåxans by i Ströms socken af Jemtlands län till Fjällsjö kyrka	0.99	25,800	17,200
9. Anläggning af väg från den s. k. Svedjemovägen öfver Lunde och Ri byar till stora kustlandsvägen vid Bergeforsen i Timrå socken .	0.33	12,700	8,400
10. Anläggning af utfartsväg från Björna järnvägsstation till Björna by och Gideå älf	0.38	9,700	6,400
Summa	12.47	324,180	215,650

Länets landsting har för nu ifrågakvarande period till väganläggningar utanordnat följande belopp:

År 1896	20,221.75	kronor.
» 1897	19,622.28	»
» 1898	14,757.30	»
» 1899	12,608.10	»
» 1900	13,281.20	»

Utom den här ofvan omförmälda brobyggnaden öfver Vikesundet i Holms socken i Medelpad voro vid periodens utgång under uppförande i sammanhang med anläggning af tillfartsvägar följande större *brobyggnader*, nämligen dels bro öfver Faxälven inom Edsele socken, dels bro öfver Fjällsjöälven vid Nordantjäl inom Ramsele socken och dels bro öfver Faxälven vid Granvåg inom Sollefteå socken.

I fråga om *färjhållningen* har Eders Kungl. Maj:t medelst nådigt bref den 22 juni 1900 i nåder fastställt förändrad taxa å färjafgifter för öfverfart af Ångermanälven vid färjställen Kränged—Mo och Kränged—Gårdselet i Junsele socken att gälla till efterrättelse till och med utgången af år 1902.

Taxa å *broafgifter* för öfverfart af bron öfver Ljunga älf inom Njurunda socken att fortfarande lända till efterrättelse intill utgången af år 1901 är af Eders Kungl. Maj:t fastställd medelst nådigt bref den 12 februari 1897.

Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande tillåter sig slutligen i denna berättelse fortsätta sin redogörelse för de åtgärder, som af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande vidtagits för att

Tab. Å. Till vägarbeten i Vesternorrlands län beviljade statsbidrag åren 1896—1900.

	Väg- längd.	Beräknad kostnad.	Stats- bidrag.
	Km.	Kronor.	Kronor.
Anläggning och förbättring af häradsvägen inom Ramsele socken från Fjällsjö till Edsele rå . .	24.742	45,440	30,200
Återstående inom Vike by belägna del af väganläggning 4 enligt tabell Z	0.550	1,560	1,000
Väganläggningen 10 enligt tabell Z	3.810	9,700	6,400
Anläggning af den mellan Stormalmberget och Venglbodarne fallande delen af väg från Tåxans by i Ströms socken af Jemtlands län till Fjällsjö kyrka	15.870	45,300	30,200
Anläggning af väg mellan Skäggsta och Rosböle byar inom Tynderö socken	4.100	9,000	6,000
Anläggning af den mellan Venglbodarne och kyrkan i Fjällsjö socken fallande delen af nyssnämnda väg mellan Tåxans by och Fjällsjö kyrka . . .	12.871	38,600	25,700
Anläggning af väg mellan Skorpeds förutvarande gästgäfvaregård och Skorpeds kyrka	0.680	3,900	2,600
Anläggning af den mellan Ramsele kyrka och första korsningen med sockengränsen fallande delen af väg mellan nämnda kyrka och Forsnässets by i Ådals-Lidens socken	10.620	32,800	21,800
Anläggning af de till Ådals-Lidens socken hörande delarna af tillämnad väg mellan Ramsele kyrka och Forsnässet i förstnämnda socken	1.068	4,400	2,900
Anläggning af tillfartsvägar till bro öfver Fjällsjö älf vid Nordantjäl i Ramsele socken	1.512	9,200	6,100
Omläggning och förbättring af vägen mellan Bjüsta och Köpmanholmen i Nätra socken	6.120	19,800	13,200
Summa	81.943	219,700	146,100

bringa till slutlig tillämpning inom länet af *lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet den 23 oktober 1891*, hvilken lags tillämpning inom Vesternorrlands län enligt nädiga brefvet den 12 oktober 1894 bestämts till ingången af år 1897.

Inom utgången af år 1896 inkommo till Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande instrument öfver vägnämndernas uppskattning inom samtliga återstående vägdistrikt. Genom särskilda utslag har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande under loppet af åren 1895 och 1896 fastställt bestämmelser angående vinterväghålllets ordnande inom länets samtliga aderton vägdistrikt och meddelat fastställelse å förslag till instruktion för vägstyrelserna inom samtliga vägdistrikt med undantag af tre, för hvilka fastställelse å dylikt förslag söktes och meddelats under åren 1897 och 1898. Om ock alltså de på Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande beroende åtgärder i allmänhet hunno vidtagas före ingången af den tid, då nya väglagen skulle träda i full tillämpning inom detta län, blef likväl talan fullföljd för vinnande af ändring i åtskilliga af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes beslut, dock utan att, såvidt känt är, några egentliga svårigheter härigenom uppkommit för lagens tillämpning inom stadgad tid.

Ansökan om ny vägdelning i den ordning, som i nya väglagen stadgas, hade inkommit under år 1894 från 1, under år 1895 från 7, under år 1896 från 4, under år 1899 från 1 och under år 1900 från 1 väghållningsdistrikt, och hafva alltså före periodens utgång ny vägdelning påkallats inom 14 väghållningsdistrikt. Af dessa vägdelningsförrättningar hade allenast 1 under perioden blifvit afslutad och vunnit laga kraft, hvaremot de återstående så långt fortskridit, att inom 2 vägdistrikt vägdelning visserligen blifvit afslutad, men ännu icke vunnit laga kraft, inom 7 vägdistrikt förslag enligt 42 § väglagen vunnit Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes pröfning, inom 2 distrikt dylikt förslag inkommit och vore på Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes pröfning beroende samt i återstående 2 distrikt enahanda förslag ännu icke af förrättningsmannen afämnats.

Ehuru nya väglagen icke torde kunna anses fullt genomförd, förrän ny vägdelning öfvergått länets samtliga vägdistrikt, torde dock redan nu tillräcklig erfarenhet hafva vunnits för bedömandet af denna lags verkan samt frågan, i hvad mån samma lag öfver hufvud taget kommit att motsvara de förhoppningar om ett jämnare fördeladt vägunderhåll, som vid lagens antagande ställdes i utsikt. Det måste härvid till en början med fog erkännas, att genom den nya lagen vida mer ordnade förhållanden inträdt i fråga om allmänna vägars byggande och underhåll. Det har emellertid härvid icke kunnat undvikas, att vägstyrelsernas förvaltningskostnader redan från början stigit till belopp vida större, än man vid lagens tillkomst hade anledning förmoda. Med afseende åter å frågan, i hvad mån vägbesväret genom den nya lagen blifvit jämnare fördeladt, hvilken utjämning förväntades skola blifva en följd däraf, att äfven industrien komme att i vägbyggnad och vägunderhåll deltaga, visar det sig vid granskning af här ofvan åberopade tabell 2 a), att allenast inom 3 vägdistrikt, nämligen Gudmundrå, Sköns och Njurunda, vägskatt icke påförts jordbruksfastighet med vägunderhåll in natura, hvaremot inom samtliga öfriga 15 vägdistrikt till vägunderhåll in natura förpliktad jordbruksfastighet haft sig ålagdt att utgöra vägskatt per vägfyrk från lägst 3 öre per dylik fyrk inom Boteå vägdistrikt till högst 58 öre per vägfyrk inom Ramsle

distrikt. Här af framgår, att allenast inom förstnämnda tre distrikt, hvilkas områden sammanfalla med trävaru- och sågverksrörelsens lifligaste industricentra, den till vägunderhåll in natura förpliktade jorden undgått att bidraga till väghållet med penningar.

I följd af öppnade nya vägar hafva nya *skjutsanstalter* måst inrättas i Sulå, Indals socken, den 15 november 1899, i Loviken, Holms socken, den 1 januari 1901, i Vestby (Holmsta), Helgums socken, den 1 januari 1898, i Brattbäcken och i Norrby, Tåsjö socken, den 1 november 1898 och vid Själevads järnvägsstation den 12 december 1899, hvarförutom Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande dels förordnat om inrättande af gästgifverihållning vid Selsjöns skjutsstation i Resele socken och vid Trehörningsjöands skjutsstation i Trehörningsjö socken och dels bestämt, att skjutsstationen i Björnsjö, Björna socken, skulle indragas och ny skjutsanstalt i stället inrättas i Gottne, Mo socken.

Af ofta åberopade tabell 2 framgår antalet under perioden utgånga hästar vid länets skjutsanstalter; och inhämtas jämväl af samma tabell, att *skjutslegan* understigit den för länet bestämda maximilegan af 1 krona 70 öre för nymilen vid 2 skjutsanstalter, öfverstigit samma maximilega vid 1 skjutsanstalt samt utgått med maximilegans belopp vid länets öfriga 90 skjutsanstalter. I det fall, då, på sätt nyss är nämnt, skjutslegan bestämts till högre belopp än maximilegan, hvilket belopp uppgått till 2 kronor 40 öre för häst och nymil, har denna åtgärd grundat sig på föreskriften i 26 § 1 mom. i gällande skjutsstadga, där det lämnas rätt för Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande att, om behof uppstår af särskild skjutsanstalt vid järnvägsstation, ordna sådan anstalt på det sätt, att skjutsbestyret må, efter därå hållen entreprenadauktion, öfverlämnas till den, som erbjuder sig att för minsta lega efter mil räknadt befordra resande, äfven om den betingade legan öfverstiger den i afscende å skjutsentreprenad för orten stadgade maximilega.

I efterföljande förteckning angifvas beloppen af de *entreprenadbidrag*, som varit gällande för länets skjutsanstalter under de två treårsperioder, hvilka med nu förevarande femårsperiod sammanfalla, den tidigare delvis och den senare helt och hållet.

Skjutsanstalternas namn.	Entreprenadbidrag i kronor.		Skjutsanstalternas namn.	Entreprenadbidrag i kronor.	
	Under perioden 1895—1897.	Under perioden 1898—1900.		Under perioden 1895—1897.	Under perioden 1898—1900.
<i>Medelpads vestra fögderi.</i>			Backen	700	800
Vattjom	500	200	Sillre	850	850
Nedansjö	—	400	Boda	300	500
Vissland	250	400	Östhyn	500	400
Vestanå	250	400	Vifsta	800	800
Ånge	—	100	Näset	500	500
Östavall	850	850	Stafre	300	300
Vallen	200	200	Summa	4,845	5,250
Östanå	500	500	<i>Södra Ångermanlands nedre fögderi.</i>		
Summa	2,550	3,050	Antjern	—	500
<i>Medelpads östra fögderi.</i>			Själand	500	500
Maj	395	500	Böle (Brunne)	100	200
Bjällsta	500	600	Nordanå	160	200

Skjutsanstaltens namn.	Entreprenadbidrag i kronor.		Skjutsanstaltens namn.	Entreprenadbidrag i kronor.	
	Under perioden 1898—1899.	Under perioden 1899—1900.		Under perioden 1898—1899.	Under perioden 1899—1900.
Villola	100	100	Täsjö	400	500
Veda	550	550	Valån (Rörström)	1,500	1,495
Frånö	845	850	Krokfors	700	700
Hammar (Nyland)	200	500	Flyn	235	500
Ifämra	370	350	Summa	18,809	17,788
Sånga	380	200	Norra Ångermanlands fögderi.		
Undrom (Tybränn)	290	270	Önska (Könsa)	358	400
Gårdnäs	400	300	Täfra	1,500	1,200
Herrskog (Fantskog)	500	600	Täfteå (Torsböle)	—	500
Salteå	200	200	Norrgridsjö	500	500
Norrland	200	200	Byviken	400	400
Kungsgården	600	600	Lungånger	535	—
Hornön	500	475	Trehörningsjö	—	450
Summa	5,895	6,595	Kärrejön	—	275
Södra Ångermanlands öfre fögderi.			Ilörnäs	1,600	800
Hullsta	1,200	800	Mo	600	600
Krånged	700	95	Björnsjö (Gottne)	250	250
Gulselet	500	500	Björna	250	250
Långvattnet	775	775	Nyliden	250	250
Holaforsen	900	190	Bredbyn	600	600
Ledinge	500	500	Anundsjö	800	800
Näsåker	—	800	Seltjern	500	500
Innäs	425	400	Pengsjö	1,500	600
Höfven	1,300	1,300	Solberg	1,000	600
Ertrik	499	200	Tjäl	—	600
Hammar, Fanbyn	150	500	Å	500	500
Valviken	500	180	Öfverå (Djupsjö)	100	600
Selsjön	1,500	1,200	Skorped	375	260
Östånäck	700	700	Norrsvedje	1,300	1,300
Hamre (Långsele)	500	400	Doeksta	1,500	300
Utanede (Nordanåker)	450	280	Jeresta	200	—
Holmsta	—	400	Summa	14,618	12,535
Nyland (Viken)	975	985	Städerna.		
Nordantjäl	500	800	Hernösand	2,000	2,000
Sil	700	700	Sundsvall	—	1,500
Backe	1,500	1,500	Örnsköldsvik	465	465
Ornäs	1,000	1,000	Summa	2,465	3,965
Höting (Sunnansjö eller Stornäset)	700	379	Hela länet	49,182	49,183

För jämförelses vinnande intages här nedan en förteckning å entreprenadsumorna för länet under de hittills tilländagångna entreprenadperioderna, sedan nu gällande skjutsstadga trädde i tillämpning. Nämda summa uppgick årligen till följande belopp:

Under perioden 1880—1882	84,289 kronor.
» » 1883—1885	87,557 »
» » 1886—1888	66,807 »
» » 1889—1891	52,224 »
» » 1892—1894	50,791 »
» » 1895—1897	49,182 »
» » 1898—1900	49,183 »

Vid Sulå, Brattbäckens och Norrby nyinrättade skjutsanstalter utgjorde entreprenadbidraget resp. 350, 200 och 438 kronor.

Taxa å förnödenheter, som böra tillhandahållas de resande vid skjutsanstalterna inom Medelpads östra fögderi, är af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande fastställd den 30 mars 1899.

B) Sjökommunikationer. I städerna Hernösands, Sundsvalls och Örnsköldsviks sjöfartsförbindelser i regelbunden ångbåtstrafik hafva några afsevärda förändringar icke under perioden inträddt, om man undantager de nya förbindelser med utlandet, som tillkommit för Sundsvalls stad, nämligen med Liverpool, Manchester, Bremen och Antwerpen. Äfven länets kusttrafik med ändstationer inom länets egna gränser är väsentligen densamma som under närmast föregående period; och enahanda är förhållandet med ångbåtstrafiken å länets älfvar och insjöar.

Hamnordningar äro af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande under perioden fastställda för Köpmanholmens, Jerfeds och Hörneborgs lastageplatser, hvarförutom nya hamnordningar utfärdats för Sundsvalls stad och för Kramfors lastageplats.

På sätt redan under första afdelningen af denna berättelse meddelats, har Hernösands stads hamnområde blifvit till sina gränser bestämdt enligt nådigt bref den 1 juli 1898.

Till förhindrande af olägenheter och skada, som vållades egare af stränder, lastageplatser eller flottledsbyggnader genom alltför stark ångbåtsfart i Ångermanälvens, Indalsälvens och Ljungans älfmynningar, har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande funnit sig nödsakad förordna dels medelst beslut den 7 januari 1897, däri Eders Kungl. Maj:t enligt nådigt bref den 18 februari 1898 icke funnit skäl att göra ändring, att, vid vite af femtio kronor, ångfartyg icke må framdrivas med starkare fart än sju knop emellan Lunde tullstation och midt för norra udden af Svanö samt nio knop inom femhundra meters afstånd från brädgård i öfriga delen af Ångermanälven från och med Dals sågverks område till Nylands lastageplats; dels medelst beslut den 17 december 1897 att, vid vite likaledes af femtio kronor, å sträckan mellan Svartvik och Värsta ångbåtsbrygga ångfartyg icke må framdrivas med starkare fart än som är nödigt för fartygets styrning; och dels genom beslut den 23 maj 1898 att, vid enahanda vite, som ofvan är nämndt, ångfartyg icke må genom Löfuddsrännan i Indalsälven eller förbi Indals älfs flottningsskompanis magasins- och sorteringsbyggnader i Berge framgå med hastigare fart, än att uppstående sjö och svallvågor icke skadligt inverka på flottledsbyggnadernas bestånd.

Jämlikt särskilda nådiga bref den 16 februari 1897, den 15 och 22 april 1898 och den 27 maj sistnämnda år hafva egarne af Jerfeds, Hörneborgs, Gustafsbergs, Norrviks och Nyhamns lastageplatser varit berättigade att uppbära s. k. grundpenningar intill 1898 års utgång.

För hamntaxeperioden 1899—1903 har Eders Kungl. Maj:t, uppå därom gjorda ansökningar, fastställt förändrad taxa å hamnafgifter och grundpenningar dels den 24 februari 1899 för städerna Sundsvall och Örnsköldsvik jämte ett sextiotal lastageplatser å länets landsbygd, dels den 29 mars 1899 för staden Hernösand, dels ock den 2 juni och den 22 september 1899 samt den 18 maj och den 22 juni 1900 för ytterligare fyra lastageplatser å landsbygden.

Taxa och ordningsföreskrifter för trafiken å kanalerna genom Tynderösundet äro af Eders Kungl. Maj:t i nåder fastställda den 28 oktober 1898 till slutet af år 1899 och den 13 oktober

1899 intill utgången af år 1902; och äro för Hernösands kanal taxa och ordningsföreskrifter senast. af Eders Kungl. Maj:ts fastställda den 29 mars 1899 att gälla intill utgången af år 1903.

Beträffande *lotsväsendet* och dess verksamhet inom länet hade dess personal, som den 31 december 1895 utgjordes af 1 lotskapten, 1 öfverlots af 1:a grad samt 105 betjente, af hvilka senare 83 tillhörde lotsstaten och 22 fyrstaten, intill den 31 december 1900 ökats med 9 personer och utgjordes vid sistnämnda års utgång af 1 lotskapten, 1 lotslöjtnant samt 114 betjente, af hvilka senare 90 tillhörde lotsstaten och 24 fyrstaten.

De till sjöfarande ledning inrättade säkerhetsanstalterna, som vid 1895 års utgång utgjordes af 4 fasta *fyrar* med ständig bevakning, 1 *fyrskipp*, 5 *fyrar* utan ständig bevakning, 5 *båkar* eller andra fasta känningsmärken samt 98 flytande sjömärken, hade intill år 1900 års utgång ökats med 6 *fyrar* utan ständig bevakning, hvilka alla äro placerade på olika platser i Ångermanälven, samt 12 flytande sjömärken och utgjordes sålunda vid 1900 års utgång af 4 fasta *fyrar* med ständig bevakning, 1 *fyrskipp*, 11 *fyrar* utan ständig bevakning, 5 *båkar* eller andra fasta känningsmärken samt 110 flytande sjömärken.

De tvenne däckade kronolotsbåtar, som vid 1895 års utgång funnos vid Skags och Bremö lotsplatser, finnas ännu kvar, och har under senaste femårsperioden ingen nyanskaffning egt rum. Lotsarnes egna tjänstebåtar, som vid 1895 års utgång voro 56 till antalet och vid samma tid egde ett sammanlagdt värde af 19,620 kronor, hade intill den 31 december 1900 ökats med 7 och voro sålunda vid 1900 års utgång 63 till antalet och egde vid samma tid ett sammanlagdt värde af 18,905 kronor.

Under år 1896 förrättades vid de inom länet liggande lotsplatserna 5,202 lotsningar, för hvilket arbete de vid dessa lotsplatser stationerade lotsarne godtgjordes med en sammanlagdt lotspenningeförtjänst af 127,658 kronor 94 öre. Under år 1900 hade lotsningarnas antal vid samma lotsplatser minskats till 4,330 och lotspenningeförtjänsten till 121,364 kronor.

Följande *vattendrag* hafva efter verkställd upprepning och reglering samt därå förrättad afsyning blifvit af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande förklarade till *allmän flottning upplåtna*, nämligen Juvanåns flottled med dess bivattendrag Saxån och Tågån inom Junsele, Ådals-Lidens och Anundsjö socknar, Högforsåns flottled inom Boteå och Styrnäs socknar, Ledingeåns flottled inom Helgums och Graninge socknar, Gideå älf från länsgränsen mellan Vesterbottens och Vesternorrlands län till dess utlopp i Bottenhafvet, Stafversåns eller Stafsjöåns flottled inom Bodums socken och Löfåsåns flottled inom Edsele och Ragunda socknar, varande i fråga om sistnämnda vattendrag gemensamt förordnad af länsstyrelserna i Vesternorrlands och Jemtlands län.

C) **Post, telegraf och telefon.** Antalet *postanstalter* inom länet uppgick vid slutet af år 1896 till 84, däraf 7 postkontor och 77 poststationer, och vid slutet af år 1900 till 98, däraf 7 postkontor och 91 poststationer. Af *tabell A* framgår omfattningen af den postala verksamheten vid postkontoren i länets städer.

Med afseende å *telegrafväsendet* inom länet under perioden är att anteckna, att telegrafstationen i Näsåker indragits från och med den 1 september 1900. Vidare blef under år 1898 ny telegrafledning anlagd från Sundsvall till Svartvik, som från att hafva varit allenast mellanstation då kom i direkt förbindelse med Sundsvalls station. Slutligen är sedan år 1897 å Bremö lotsplats inrättad en signalstation, där telegram kunna upphämtas

från passerande fartyg och sedan vidare expedieras. Telegram-expeditionen vid stationerna i länets städer framgår af *tabell Ö*.

Området för *telefonens* användning inom länet har fortfarande och i väsentlig grad utvidgats. Sedan staten numera öfvertagit jämväl de telefonaktiebolaget Jemtlandsgränsen—Sundsvall tillhöriga ledningar, är rikstelefonen för närvarande i det närmaste allenahärskande inom detta län. Särskildt inom östra Medelpad med dess lifliga industri och affärsverksamhet har telefonen alltmer tagits i anspråk. Vid slutet af år 1900 funnos inom Medelpads östra fögderi 13 rikstelefonstationer med direkt förbindelse med centralstationen i Sundsvall, nämligen Ala, Alnö, Bergebom, Björkö, Bremön, Fagervik i Holms socken, Indal, Liden, Ljustorp, Sillre, Sund, Vifsta och Östbyn, med tillhopa 96 abonnenter. Antalet abonnenter inom nämnda fögderi med direkta ledningar till centralstationen i Sundsvall uppgick till 86, hvadan hela antalet enskilda ledningar till nämnda centralstation uppgick för omförmälda fögderi till 182, hvaraf 47 ledningar voro nytillkomna under perioden. Rikstelefonledning är under perioden anlagd från Sollefteå öfver Selsjön till Näsåker. Från Rossön i Bodums socken är telefonledning utsträckt till Hotings, Tåsjö och Brattbäckens byar inom länets nordligast belägna kommun, Tåsjö socken i Södra Ångermanlands öfre fögderi. Äfven inom Norra Ångermanlands fögderi har telefontätet utvidgats, och få äro numera de länets kommuner, som icke stå i telefonförbindelse med närmaste centraltelefonstation och därigenom ock med rikets telefontät.

D) **Sjöfart och handel.** Efterföljande *tabell Aa* (sid. 40) utvisar länets *handelsflotta* till antal, dräktighet och ångkraft vid 1895 och 1900 års slut.

Tab. Ä. Expeditionen vid Hernösands, Sundsvalls och Örnsköldsviks postkontor åren 1896—1900.

Postkontor. (Med underlydande stationer.)	Uppbörd. Kronor.	Antal afgångna försändelser.	Däraf		Afsända assurerade försändelser och inbetalda postanvisningars belopp i kronor.	Uppburna tidningsprenumerationsmedel i kronor.
			värdeförsändelser.	tidnings-exemplar.		
<i>Hernösand.</i>						
År 1896 . . .	60,065	1,106,023	47,570	651,924	13,847,706	12,088
» 1897 . . .	64,047	1,257,263	49,137	734,916	12,966,348	13,057
» 1898 . . .	68,230	1,228,443	49,845	732,888	12,043,250	15,737
» 1899 . . .	72,484	1,256,497	56,166	755,664	12,340,883	16,633
» 1900 . . .	76,491	1,504,590	69,338	962,520	12,604,328	16,823
<i>Sundsvall.</i>						
År 1896 . . .	139,258	1,476,880	129,431	601,224	14,508,668	30,670
» 1897 . . .	145,076	1,926,118	132,094	1,050,452	16,719,832	32,900
» 1898 . . .	148,216	2,066,620	124,247	1,108,900	18,222,420	34,571
» 1899 . . .	159,686	2,375,269	142,987	1,246,752	18,637,225	35,964
» 1900 . . .	161,007	2,552,414	146,998	1,382,004	22,697,132	39,664
<i>Örnsköldsvik.</i>						
År 1896 . . .	41,453	536,129	25,835	240,968	5,731,410	11,469
» 1897 . . .	46,184	711,169	29,290	359,112	6,768,165	12,560
» 1898 . . .	48,814	891,899	29,935	503,776	7,210,499	13,447
» 1899 . . .	56,028	934,118	40,347	469,352	7,666,585	14,192
» 1900 . . .	60,723	979,017	33,941	450,632	8,432,976	15,432

För att angifva antalet af och dräktigheten hos de fartyg, som ankommit från och afgått till utlandet, åberopas efterföljande tabell:

Tullkammardistrikt.	Från utrikes orter ankomna fartyg.		Till utrikes orter afgångna fartyg.	
	Antal.	Ton.	Antal.	Ton.
<i>Hernösand.</i>				
År 1896	564	241,137.11	1,019	491,717.00
» 1897	526	227,315.56	918	463,499.35
» 1898	491	194,334.84	876	425,992.37
» 1899	456	185,864.51	833	445,818.81
» 1900	447	210,238.19	783	410,699.85
<i>Sundsvall.</i>				
År 1896	747	367,429.88	1,139	630,484.09
» 1897	707	351,390.62	1,065	601,515.99
» 1898	692	333,940.61	1,021	566,166.07
» 1899	639	282,711.16	990	559,721.69
» 1900	650	306,042.97	1,032	559,933.02
<i>Örnsköldsvik.</i>				
År 1896	146	72,231	306	180,364
» 1897	134	62,410	305	183,058
» 1898	137	66,809	253	145,314
» 1899	134	68,128	290	186,623
» 1900	139	65,346	285	179,280

Uppbörden af lastpenningar för in- och utgående fartyg åren 1895 och 1900 framgår af följande uppgift:

	År 1895.			År 1900.		
	Inkommande. Kronor.	Utgående. Kronor.	Summa. Kronor.	Inkommande. Kronor.	Utgående. Kronor.	Summa. Kronor.
Hernösand	14,435	14,236	28,671	9,461	8,626	18,087
Sundsvall	16,137	16,056	32,193	17,576	16,003	33,579
Örnsköldsvik	4,378	4,136	8,514	3,722	2,918	6,640
Summa	34,950	34,428	69,378	30,759	27,547	58,306

Uppbörden i öfrigt vid tullkamrarna i Hernösand, Sundsvall och Örnsköldsvik angifves i efterföljande öfversikt:

År.	Hernösand.		Sundsvall.		Örnsköldsvik.	
	Tullmedel. Kronor.	Fyr- och båkmedel. Kronor.	Tullmedel. Kronor.	Fyr- och båkmedel. Kronor.	Tullmedel. Kronor.	Fyr- och båkmedel. Kronor.
1896	267,307.30	103,315.74	1,415,337.07	150,330.94	29,520.20	31,138.79
1897	280,012.33	97,038.87	1,256,579.83	149,810.58	61,374.41	29,340.64
1898	255,234.44	84,050.11	1,322,364.74	138,171.88	132,748.69	29,713.53
1899	366,680.39	76,850.14	1,429,315.03	116,911.93	155,813.12	29,828.09
1900	362,950.12	84,846.11	1,402,147.23	121,119.23	119,885.61	28,419.05

Tab. Ö. Telegramexpeditionen vid Hernösands, Sundsvalls och Örnsköldsviks stationer åren 1896—1900.

Telegrafstation.	A n t a l t e l e g r a m .							I n k o m s t e r i k r o n o r .			
	T a x e r a d e .			A f g i f t s f r i a (afsända).		Repetitions-telegram.	Summa, telegram.	Tillfallande järnvägar, utlandet m. m. och för vidare befordran.	Porto, tillfallande telegrafverket.		
	Afsända.		Ankomna in- och utländska.	Tjänste-telegram och cirkulär.	Meteoro-logiska telegram.				För inländska telegram.	För telegram till utlandet.	Summa portoinkomst.
	In-ländska.	Ut-ländska.									
<i>Hernösand.</i>											
År 1896	19,224	4,847	22,887	538	458	568	48,522	7,010.33	13,368.55	6,420.71	19,789.26
» 1897	20,054	4,109	22,114	686	581	1,060	48,604	5,907.28	13,861.55	5,511.57	19,373.12
» 1898	21,016	3,867	22,147	700	792	504	49,026	4,894.23	14,209.50	5,266.17	19,475.67
» 1899	20,866	4,862	23,412	617	791	669	51,217	6,404.65	14,410.25	6,807.14	21,217.39
» 1900	20,497	3,816	22,359	573	792	767	48,804	5,120.30	14,233.18	5,455.30	19,688.48
<i>Sundsvall.</i>											
År 1896	33,669	17,028	45,459	2,226	—	148,851	247,233	25,000.50	25,011.95	24,093.29	49,105.24
» 1897	36,107	14,794	44,282	3,093	—	186,354	284,630	20,836.33	27,247.00	20,661.88	47,908.88
» 1898	38,773	16,162	47,725	3,371	—	193,867	299,898	20,994.44	29,498.65	22,133.51	51,632.16
» 1899	39,742	19,954	54,062	3,656	—	208,148	325,562	26,689.08	30,009.00	28,046.72	58,055.72
» 1900	39,393	17,233	48,859	3,093	—	221,792	330,370	20,863.76	29,569.30	23,832.25	53,401.55
<i>Örnsköldsvik.</i>											
År 1896	15,606	1,540	15,179	292	—	642	33,259	2,209.28	9,566.10	1,921.61	11,487.71
» 1897	13,900	1,398	12,990	781	—	1,016	30,085	2,463.03	9,035.20	1,778.50	10,813.70
» 1898	11,575	1,204	9,535	377	—	836	23,527	1,458.80	7,517.00	1,431.12	8,948.12
» 1899	12,434	1,755	11,795	466	—	790	27,240	2,445.42	8,096.90	2,196.90	10,293.80
» 1900	12,054	1,885	11,140	1,001	—	1,036	26,616	1,767.36	8,131.62	1,735.14	9,866.76

Summariska, från städernas tullkamrar lämnade uppgifter angående *export* och *import* af de viktigaste varuslagen lämnas i nedanstående *tabell Bb* och i *tabell Cc* (sid. 41).

Med undantag af några mindre ångare, som nybyggts eller reparerats vid en eller annan mekanisk verkstad inom länet, har *skeppsbyggeri* i afsevärd skala icke under perioden inom länet förekommit.

För antalet *handlande* och deras betjening äfvensom för den för bevillning uppskattade inkomsten af handelsrörelse inom länet år 1900 lämnas summarisk redogörelse i *tabell Dd* (sid. 42).

Hvad särskildt angår *gårdfarihandeln*, synes antalet af dess idkare vara i aftagande att döma af antalet rättigheter till dylik näring, som blifvit af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande för kalenderår beviljade under perioden.

Redan i sin senast afgifna berättelse var Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i tillfälle att framhålla den nya form för närings utöfvande, som börjat framträda genom bildandet af *konsumtionsföreningar*. Sedan dylika föreningars verksamhet numera blifvit reglerad genom lagen om registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet den 28 juni 1895, synes denna associationsform med ännu större intresse än tillförene komma till användning inom näringslivet.

De tvenne årliga *marknader* med af Eders Kungl. Maj:ts och Rikets Kommerskollegium fastställda terminer, som i föregående berättelser omförmäls, hållas fortfarande, den ena i Örnsköldsvik och den andra i Backe, Fjällsjö socken.

Torgdagar å bestämda tider till underlättande af handel med kreatur och landtmannaprodukter hafva under perioden anordnats å följande platser inom länet:

i Äskja, Ullångers socken,	å Prästbordet, Indals socken,
i Hullsta, Sollefteå >	i Undrom, Boteå >
i Fantskog, Skogs >	vid Selsjön, Resele >
vid kyrkan i Nora >	> Öhns färjsund, Eds >
i Nyland, Ytter-Läänäs >	> Vimpelsvedjan, Timrå >
i Bredbyn, Anundsjö >	

I detta sammanhang torde böra omförmälas, att Eders Kungl. Maj:ts medelst nädligt bref den 5 mars 1897 funnit godt i nåder

Tab. Aa. Vesternorrlands läns handelsflotta vid slutet af åren 1895 och 1900.

	Segelfartyg.		Ångfartyg.			Summa.	
	An-tal.	Ton.	An-tal.	Ton.	Häst-krafter.	An-tal.	Ton.
<i>Vid 1895 års slut.</i>							
Hernösand	15	4,689	12	4,494	955	27	9,183
Sundsvall	14	5,420	20	2,314	979	34	7,734
Örnsköldsvik	1	150	1	60	25	2	210
Landsbygden	16	6,243	36	1,884	1,154	52	8,127
Summa	46	16,502	69	8,752	3,113	115	25,254
<i>Vid 1900 års slut.</i>							
Hernösand	6	3,325	13	5,863	1,114	19	9,188
Sundsvall	2	666	25	5,931	1,506	27	6,597
Örnsköldsvik	—	—	1	60	25	1	60
Landsbygden	11	5,381	28	1,445	998	39	6,826
Summa	19	9,372	67	13,299	3,643	86	22,671

medgifva styrelsen för fabriks- och handtverksföreningen i Sundsvall tillstånd att inrätta ett *industri-lotteri*, fördelat i två års-serier, med fyra klasser eller dragningar i hvarje, under åren 1898 och 1899, dock att första dragningen i första års-serien finge ega rum i december 1897, med föreskrift därjämte, att inom hvarje årsserie vinsternas sammanlagda värde skulle motsvara ungefär $\frac{2}{3}$ af de försålda lotternas sammanlagda värde samt att lottsedlarna tillsammans icke finge lyda å högre belopp än 100,000 kronor, beräknadt efter ett pris af 10 kronor för serielott, eller å högre belopp än det, som ungefärligen motsvarades af vinsternas sammanlagda värde jämte hvad som åtginge till bestridande af nödvändiga omkostnader för lotteriet; och skulle lägsta vinstvärdet i alla klasserna utgöra 15 kronor. Härförutom skulle till efterrättelse gälla, bland annat, att vinsterna skulle uteslutande utgöras af slöjd- och industriföremål, tillverkade inom något af de fyra nordligaste länen i riket och vid hvilkas förfärdigande större konst- eller handaskicklighet blifvit nedlagd. Sökt tillstånd till detta lotteris fortsättande under åren 1900 och 1901 har Eders Kungl. Maj:ts enligt nädligt bref den 20 april 1900 allenast på det sätt bifallit, att styrelsen för ofvannämnda förening erhållit tillstånd att på vissa villkor afveckla förut omförmälda lotteri under loppet af år 1900.

Någon brännvinstillverkning förekommer icke inom länet. Hvad *brännvinsförsäljningen* åter angår, har densamma i länets

Tab. Bb. Hufvudsakliga exporten från Vesternorrlands läns tullkamrardistrikt åren 1896—1900, oafsedt skogsalster.¹⁾

Tullkamrardistrikt och varor.	År 1896.	År 1897.	År 1898.	År 1899.	År 1900.
<i>Hernösand.</i>					
Pappersmassa:					
kemisk, torr . . . kg.	500,000	2,503,000	4,829,422	4,110,282	9,807,300
mekanisk, torr . . .	1,551,150	1,892,850	2,702,900	2,320,800	2,980,650
> våt . . .	—	—	98,250	857,690	—
Tack- o. barlastjärn >	3,257,000	1,440,340	4,443,630	4,015,920	111,760
Stångjärn	13,398	—	62,703	50,756	30,402
Stångjärnsafhugg . .	—	—	10,000	47,955	—
<i>Sundsvall.</i>					
Tack- o. barlastjärn kg.	3,339,080	5,304,030	4,008,040	2,468,650	4,194,160
Smältstycken o. råstänger	—	—	—	305,400	422,470
Stångjärnsafhugg . .	—	—	51,806	—	—
Stångjärn	1,519,180	1,253,367	1,927,530	1,525,970	398,180
Valsade eller smidda plåtar	—	83,820	—	—	—
Tråd, dragen	—	5,472	5,997	—	—
Spik, alla slag	3,500	—	—	—	—
Pappersmassa:					
kemisk, torr	5,000	10,160	—	—	—
mekanisk, torr	421,471	107,264	753,364	872,520	619,329
> våt	27,076,934	28,752,709	24,031,897	22,768,080	20,331,072
Snickarearbeten . . . kr.	88,263	82,445	119,480	11,767	24,540
<i>Örnsköldsvik.</i>					
Tjära kg.	2,157,976	264,400	—	—	230,375

¹⁾ För exporten af skogsalster redogöres i tabell N (sid. 28).

Tab. Cc.

Hufvudsakliga importen till Vesternorrlands läns tullkammardistrikt åren 1896—1900.

	År 1896.	År 1897.	År 1898.	År 1899.	År 1900.		År 1896.	År 1897.	År 1898.	År 1899.	År 1900.
<i>Herönsand.</i>											
Ben, arbetadt: benmjöl . . kg.	—	—	—	—	50,000	Vin: på fat liter	6,040	8,108	8,550	7,593	5,411
Brännvin och sprit:						på andra kärl »	2,951	2,103	2,933	3,779	3,382
på fat: af säd . . normalliter	—	—	—	—	237	Väfnader: siden-, alla slag . kg.	55	48	136	154	122
arrak »	9,254	8,741	12,102	7,145	16,240	ylle-, » » » »	1,467	2,009	1,412	1,955	1,978
rom »	—	581	1,766	721	—	bomulls-, alla slag »	708	1,045	1,528	1,504	1,372
konjak »	3,832	7,864	9,865	9,737	5,837	linne-, » » » »	801	546	61	124	381
på andra kärl liter	—	165	480	628	264	Ägg st.	29,220	154,080	259,200	286,332	554,560
Fisk: färsk kg.	2,706	2,675	3,668	4,743	3,411	<i>Sundsvall.</i>					
saltad, sill »	51,100	38,020	1,250	—	125	Fläsk: alla slag kg.	2,384,250	581,297	1,104,821	1,293,683	1,346,875
torkad, sej »	—	18,000	5,000	—	7,300	Hudar och skinn, ej pälsvark, alla slag »	7,034	2,564	13,014	33,839	10,623
Fläsk, alla slag »	294,423	67,804	206,052	400,820	306,923	Kreatur: hästar st.	2	15	11	8	27
Glaubersalt »	795,440	1,858,433	1,296,200	2,725,074	1,480,350	nöt »	945	719	879	826	694
Gödningsämnen, ej specif.:						får »	15	11	1	—	—
Stassurter, kalialter »	—	—	—	—	20,000	svin »	42	646	546	352	86
Hudar, ej pälsvark: oberedda . »	4,456	13,073	1,786	8,252	7,174	Kött kg.	187,684	211,519	203,043	246,446	297,023
Humle »	7,607	10,008	8,043	7,343	7,468	Ost »	1,846	3,294	2,691	3,101	4,465
Kaffe »	482,744	787,064	389,173	329,294	244,536	Smör »	55,582	25,028	9,880	4,061	5,838
Kli »	199,750	236,570	103,875	159,500	370,946	Spannmål, omalen:					
Kreatur: får st.	—	—	—	2	3	korn »	49	700	—	—	692,951
hästar »	11	33	31	81	103	råg »	7,914	3,169	32,318	28,775	98,626
nöt »	732	425	566	579	476	malen: hvetemjöl »	2,081,290	714,293	1,180,541	2,173,883	793,743
svin »	112	326	451	257	253	rågmjöl »	3,800,872	2,876,599	1,264,476	3,278,681	2,192,685
} kg.	—	4,633	8,597	4,858	4,622	<i>Örnsköldsvik.</i>					
Kött »	137,843	141,430	189,194	159,180	143,829	Brännvin och sprit liter	334	—	488	2,804	1,366
Maskiner, redskap och verk- tyg: ej specif. (ej ång- el. symaskiner) värde, kronor	4,391	13,648	113,115	39,954	27,719	Fläsk kg.	29,140	29,723	125,408	125,623	90,635
symaskiner »	—	972	77	8,219	4,125	Glas och porslin »	—	—	9,564	16,579	33,230
Metaller: järn och stål:						Gryn, ris- »	—	30,308	5,332	—	—
tack- och barlastjärn . . kg.	204,952	200,000	304,800	270,000	120,000	Humle »	3,756	2,373	4,840	—	5,459
Oljor, mineral-: renade . . . »	758,670	754,066	703,192	1,045,719	1,028,592	Kaffe »	15,060	188,186	518,783	565,878	254,333
Ost »	379	328	33	34	409	Kli »	5,500	—	82,500	17,025	—
Papper »	131	167	224	183	372	Metaller: tack- o. barlastjärn »	—	—	25,000	200,000	328,430
Potatis »	253,152	476,575	316,630	1,038,735	1,480,120	Maskiner, redskap o. verktyg kr.	2,168	4,292	3,947	3,421	8,248
Salt, kok-, alla slag . . . hl.	14,043	26,021	7,342	11,933	4,139	Oljor, mineral- kg.	144,844	146,337	143,518	305,830	—
Smör: konstgjordt kg.	—	110	—	—	389	Plommon, tork- »	—	7,358	10,790	8,076	16,064
naturligt »	77,416	75,212	51,884	35,497	25,196	Potatis »	—	—	—	251,500	463,000
Socker: raffineradt »	2,015	1,382	4,532	4,647	1,850	Russin »	—	3,602	14,773	20,302	18,697
sirap »	249,539	278,096	204,307	306,971	249,281	Salt, kok- »	13,504	12,287	12,739	22,077	14,133
Spannmål, malen:						Socker: raffineradt »	—	1,193	1,225	2,613	1,208
hvetemjöl »	725,975	161,909	226,244	950,915	1,161,879	sirap »	—	47,866	142,009	191,554	60,474
rågmjöl »	—	902,090	735,030	838,390	735,030	Spannmål, omalen:					
omalen:						örter och bönor »	—	—	12,137	9,800	29,029
hafre »	323,187	504,649	531,054	1,636,917	292,685	hafre »	112,930	—	122,650	289,120	—
korn »	—	—	—	—	110	råg »	—	9,864	—	—	—
råg »	7,325	8,329	6,203	5,496	14,932	malen:					
malt (äfvn krossadt) »	36,032	14,566	15,861	22,015	12,029	hvetemjöl »	—	—	4,900	118,853	29,400
örter och bönor »	19,724	110,441	53,547	244,881	134,963	rågmjöl »	117,237	—	—	—	—
Stenkol och koks hl.	109,392	131,997	233,884	335,957	337,267	gryn »	—	—	—	7,830	7,305
Tjära kg.	2,250	1,200	600	—	1,105	Stenkol och koks hl.	56,834	100,989	115,705	208,757	233,946
Tågvirke, nytt »	7,138	5,529	7,180	9,001	2,184	Vin under 25 % liter	1,192	1,184	1,455	1,220	1,165
Ull »	—	—	—	1,082	—	Väfnader kg.	634	1,550	1,922	2,688	3,149

K. Maj:s Befallningshafvandes femårsberättelser 1896—1900. Vesternorrlands län.

städer varit upplåten åt bolag med redovisningsskyldighet. På landsbygden har vederbörligen ordnad dylik försäljning varit under hela perioden inrättad allenast i Sollefteå.

Beloppet och fördelningen af de inom länet influtna och redovisade *brännvinsförsäljningsmedlen* angifvas i tabell Ee. Beloppet och fördelningen af de brännvinsförsäljningsmedel, som från Kungl. Statskontoret kommit länet till godo, framgå af följande öfversikt:

	Hushållnings- sällskapet.	Landstinget.	Socknarna.	Summa. Kronor.
År 1896	19,585·89	19,585·89	39,171·81	78,343·59
· 1897	19,468·43	19,468·43	38,936·86	77,873·72
· 1898	23,188·93	23,188·93	46,377·88	92,755·74
· 1899	26,299·61	26,299·62	52,599·23	105,198·46
· 1900	27,516·70	27,516·69	55,033·40	110,066·79
Summa	116,059·56	116,059·56	232,119·18	464,238·30

Tab. Dd. Handlande och deras betjening samt den för bevillning uppskattade inkomsten af handelsrörelse i Vesternorrlands län år 1900.

	Enskilda personer.			Aktiebolag och registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet. 1)			Samtliga mantals-skrifna handels-idkande.				
	An-tal.	Betje-ning.		Upp-skattad inkomst. Kr.	An-tal.	Betje-ning.		Upp-skattad inkomst. Kr.	An-tal.	Betje-ning.	Upp-skattad inkomst. Kr.
		Män.	Kv.			Män.	Kv.				
Hernösand .	99	89	47	464,210	4	21	4	67,000	103	161	531,210
Sundsvall .	323	305	150	1,007,600	15	69	12	301,400	338	536	1,309,000
Örnsköldsvik	73	101	44	286,950	7	6	—	96,234	80	151	383,184
Landsbygden	701	263	74	1,145,130	35	72	7	98,410	736	416	1,243,540
Summa	1,196	758	315	2,903,890	61	168	23	563,044	1,257	1,264	3,466,934

Tab. Ee. Influtna och redovisade brännvinsförsäljningsmedel inom Vesternorrlands län åren 1896—1900

År.	Redovisade.			Fördelade till:						
	I städerna.	Å landet.	Summa. Kronor.	Städerna.	Hushållnings-sällskapet.	Landstinget.	Socknarna.	Statskontoret.	Provision.	Summa. Kronor.
1896	303,803·86	31,186·87	334,990·73	151,689·94	33,450·45	66,900·92	21,787·30	60,675·98	486·14	334,990·73
1897	321,550·14	30,860·78	352,410·92	160,577·52	35,186·01	70,372·07	21,560·91	64,211·81	502·60	352,410·92
1898	388,890·69	20,397·60	409,288·29	194,430·66	40,921·66	81,843·37	14,248·91	77,772·26	71·43	409,288·29
1899	449,256·06	41,680·10	490,936·16	224,613·07	49,082·34	98,164·68	29,118·16	89,845·22	112·69	490,936·16
1900	443,751·93	41,622·87	485,374·80	221,861·42	48,526·28	97,052·59	29,078·11	88,744·57	111·83	485,374·80
Summa kronor	1,907,252·68	165,748·22	2,073,000·90	953,172·61	207,166·74	414,333·63	115,793·39	381,249·84	1,284·69	2,073,000·90

1) De senare voro till antalet 6, samtliga å landsbygden, med en betjening af 11 män och en uppskattad inkomst af 6,100 kronor. —) Däraf 39,277·44 kronor till Sundsvalls utskänkningsbolags reservfond.

5. Kameralförhållanden.

Bifogade tabell 3 innefattar föreskrifven uppgift ä dels *hemman och lägenheter* å landsbygden, dels ock *städernas jordar* med bebyggda och obebyggda tomter samt nybyggda och befintliga boningshus jämte de vid periodens slut gällande taxeringsvärden. Vid jämförelse mellan denna tabell och motsvarande tabell för förra perioden framgår, att taxeringsvärdet å all jordbruksfastighet å landsbygden, hvarför bevillning utgöres, år 1900 uppgick till 83,594,750 kronor, emot 79,116,100 kronor år 1895, samt att taxeringsvärdet å all annan bevillning utgörande fastighet å landet år 1900 utgjorde 29,543,500 kronor, emot 21,836,800 kronor år 1895.

Taxeringsvärdet å städernas hus och tomter har stigit från 33,099,000 kronor år 1895 till 38,414,300 kronor år 1900, i hvilka båda summor det taxeringsvärde, hvarför bevillning icke erlägges, ingår med 5,676,200 kronor år 1895 och 6,191,600 kronor år 1900. Höjningen i taxeringsvärdet träffar under före-

varande period förnämligast städerna Hernösand och Örnsköldsvik och är i väsentlig mån föranledd däraf, att rätt betydande nybyggnader med höga taxeringsvärden blifvit i nämnda båda städer under perioden dels fullbordade och dels helt och hållet nyuppförda.

Skillnaden i *jordbokssumman* härleder sig till hufvudsaklig del däraf, att en mängd nybyggshemman ingått i skatt, en del, sedan $\frac{3}{4}$ af frihetsåren tilländagått, uti half skatt samt en del, efter tilländagångna frihetsår, i hel skatt. Genom nådigt bref den 31 oktober 1896 har, på sätt redan under första afdelningen af denna berättelse finnes omförmäldt, i nåder förordnats, att staden Örnsköldsvik tillhöriga 8 seland af Sörlungånger nr 1 skulle från och med år 1897 öfverflyttas från Själevads socken och förläggas till nämnda stad samt att den öfverflyttade hemmansdelen med därå belöpande grundskatt och roterings-skyldighet skulle utslutas ur jordboken för Själevads socken och redovisas i stadens räkenskaper. Trettiofyra kronoöfverlopps-

marker, som varit åt sågverk upplåtna, hafva återfallit till kronan samt af sådan anledning omförts från krono under enskild disposition till krono under allmän disposition.

Under perioden har icke något hemman upptagits ur *ödesmål*.

Icke heller har något nybygge blifvit på grund af Länsstyrelsens beslut från krono till skatte omfördt, men väl 13 andelar i en lägenhet under Näsåker och Vestanbäck nr 1 i Ådals-Lidens socken.

I följd af 21 § i lagen om hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring den 27 juni 1896 samt 6 § i kungl. förordningen angående lagfart å fång till fast egendom den 16 juni 1875 enligt sistnämnda lagrumms lydelse i lag den 27 juni 1896, hvilka båda lagrum trädde i kraft den 1 januari 1897, har antalet *jordafsöndringar*, för hvilkas pröfning Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes ämbetsåtgärd påkallats, i mycket väsentlig mån ökats. Under det att under perioden 1891—1895 allenast 11 jordafsöndringar och under innevarande period endast 2 sådana enligt förut gällande lag varit föremål för Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes pröfning i och för fastställande af årlig afgäld, hafva jordafsöndringar till ett antal af 709, efter det den nya lagen trädde i kraft, blifvit af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande fastställda enligt sistnämnda lags bestämmelser.

På sätt af **tabell 4** angifves, finnes icke inom länet någon egendom af *fideikommissnatur*.

Enligt **tabell 5** uppgick år 1900 sammanlagda taxeringsvärdet å fastigheter inom detta län, som innehafvas af *inhemska aktiebolag*, till ett belopp af 41,391,000 kronor, mot 28,308,500 kronor år 1895, 21,883,083 kronor år 1890 och 13,840,500 kronor år 1885. Med uteslutande af tillhörande bråktal utgjorde summan i hela mantal af den i inhemska aktiebolags innehaf befintliga jord 339 mantal år 1900 emot 285 mantal år 1895 och 249 mantal år 1890. Ökningen här af äfvensom af nysnämnda taxeringsvärde är, äfven hvad denna period vidkommer, till väsentligaste delen föranledd af sågverksbolagens jordinköp i ändamål att åtkomma skogen.

Af **tabell 6** framgår, att fastigheter och lägenheter, tillhörande *främmande maktens undersåtar*, år 1900 uppgingo till ett antal af 64 med ett sammanlagdt taxeringsvärde af 201,400 kronor. År 1895 var antalet dylika egendomar 58 med ett sammanlagdt taxeringsvärde af 149,600 kronor samt år 1890 antalet 16 och motsvarande värde 15,700 kr. Af dessa utländska fastighetsegare tillhörde 8 Norge, 34 Finland och 10 Ryssland. De största af dessa fastigheter utgjordes af en kronoskattehemmansdel om $\frac{1109}{1344}$ mantal i Torps socken, taxeringsvärderad till 72,000 kronor och tillhörig en norrman, och en gårdsegendom i Sundsvall med taxeringsvärde af 37,000 kronor, tillhörig en rysk undersåte af mosaisk trosbekännelse. I öfrigt voro dessa fastigheter af ringa värde och egdes till största antalet af personer inom arbetsklassen.

Antalet förordnanden till *landtmäteriförrättningar*, som af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande under perioden utfärdats, utgjorde:

	År 1896.	År 1897.	År 1898.	År 1899.	År 1900.
Egentliga laga skiften . . .	8	15	15	10	12
Andra förrättningar . . .	160	196	202	217	252
Summa	168	211	217	227	264

De under perioden afslutade egentliga laga skiftenas areal samt kostnaden för sådana skiftens afslutande utgjorde:

	Areal. Hektar.	K o s t n a d e r.		
		Till landtm. o. gode män. Kronor.	I öfrigt. Kronor.	Summa. Kronor.
År 1896	4,448	13,512	1,029	14,541
» 1897	7,005	33,086	5,392	38,478
» 1898	6,683	20,694	2,780	23,474
» 1899	6,861	20,679	—	20,679
» 1900	6,902	27,794	1,479	29,273
Summa	31,899	115,765	10,680	126,445

Utflyttningsbidrag af statsmedel i följd af laga skiften hafva under perioden utgått med 1,837 kronor 50 öre, däraf 262 kronor 50 öre år 1897, 900 kronor år 1898, 187 kronor 50 öre år 1899 samt 487 kronor 50 öre år 1900.

Landtmäteripersonalen vid 1900 års slut utgjordes af förste landtmätaren, 7 kommissionslandtmätare, 5 vice kommissionslandtmätare, 3 medhjälpare och 5 elever.

Summan för länet af *till bevillning uppskattad inkomst* uppgick år 1900 till 34,581,064 kronor och den beskattningsbara delen däraf till 24,135,954 kronor, emot respektive 24,790,526 kronor och 17,580,193 kronor år 1895.

Enär Kungl. Statistiska Centralbyrån årligen meddelar redogörelse för *kommunernas finanser*, anser Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande sig allenast böra, med hänvisning i öfrigt till nämnda årsredogörelser, i denna berättelse, såsom tillförene, lämna dels i *tabell Ff* uppgift å de *amorteringslån* jämte därmed

Tab. Ff. Amorteringslån, hvilka kommunerna i Vesternorrlands län åren 1896—1900 erhållit nådigt tillstånd att upptaga.

Tillstånds- dag.	Låntagare.	Ändamålet med lånets upptagande.	Låne- belopp. Kronor.
18 ²¹ / ₈ 96	Edsele församling.	Uppförande och inredande af ett skolhus	4,000
18 ²⁷ / ₁₁ 96	Örnsköldsviks stad.	Till konvertering af förutvarande skuld 109,000 kronor, till anläggning af vattenledning 200,000 kronor och till gatuarbeten 41,000 kronor	350,000
18 ⁵ / ₂ 97	Sidensjö sockens väghållningsskyldige.	Bestridande af kostnad för vägbyggnad	12,000
18 ¹⁷ / ₁₂ 97	Torsåkers kommun.	Dels till jordlösen för Hernösand—Sollefteå järnväg och dels till uppförande af en folkskolebyggnad	35,000
18 ²¹ / ₁₂ 97	Örnsköldsviks skoldistrikt.	Uppförande af skolhusbyggnad	76,000
18 ² / ₄ 98	Alnö församling.	Skolväsendets ordnande	45,000
»	»	Uppförande af åbyggnader å kyrkoherdebostället	10,000
18 ⁶ / ₇ 98	Borgsjö »	Uppförande af 3 skolhusbyggnader	35,000
18 ² / ₉ 98	Sundsvalls stads församling.	Betäckande af skulder för kyrkobyggnad	60,000
18 ⁹ / ₉ 98	Arnäs församling.	Uppförande af ett skolhus	30,000
18 ²¹ / ₁₀ 98	Högsjö »	Uppförande af 3 nya skolhus	35,000
»	Skorpeds »	Uppförande af 4 skolhus	16,000
18 ¹⁵ / ₁₂ 99	Trehörningsjö församling.	Nybyggnad och reparation å kapellpredikantbostället samt byggnad af nytt folkskolehus	12,000
19 ² / ₂ 00	Gideå församling.	Uppförande af ett skolhus	10,000

afsedda ändamål, till hvilkas upptagande Eders Kungl. Maj:t lämnat nådigt tillstånd, och dels i *tabell Gg* summariska uppgifter rörande de mera väsentliga utgiftsposter, som under perioden förekommit inom länets äldre stadssamhällen.

Tab. Gg. Kommunala utgifter i städerna *Hernösand* och *Sundsvall* åren 1896—1900.

	År 1896.	År 1897.	År 1898.	År 1899.	År 1900.	Summa.
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
<i>Hernösand.</i>						
Underhåll af hus och inventarier . . .	48,157	19,990	2,738	12,318	10,153	93,356
Underhåll af vägar och gator . . .	13,571	6,587	19,551	19,792	13,034	72,535
Underhåll af hamnar, broar och segelleder . . .	22,487	27,437	35,425	26,864	42,778	154,991
Trädplanteringar o. dylikt	4,785	3,073	5,612	5,971	6,338	25,779
Renhållning	2,846	1,780	2,553	2,457	2,777	12,418
Gatubelysning	6,036	7,274	7,129	4,178	7,305	31,922
Vattenledning	4,724	4,485	4,945	49,041	37,469	100,664
Brandväsen	27,414	22,666	21,945	22,498	27,250	121,773
<i>Sundsvall.</i>						
Gatuanläggningar	11,053.85	49,279.17	18,706.92	9,071.48	19,751.20	107,862.62
Anläggning af parker och planteringar	101.06	3,224.38	3,859.04	2,379.19	2,000.37	11,564.04
Nybyggnad af hamnkajer	—	—	—	—	5,777.49	5,777.49
Ombyggnad af hamnkajer	10,661.77	9,369.04	5,611.42	12,126.94	5,523.31	43,297.48
Di:o af norra bron	—	10,292.26	—	—	—	10,292.26
Muddringar	1,681.99	10,394.87	2,877.90	1,704.89	12,654.43	29,314.08
Vattenverkets utvidgning	2,599.63	16,883.82	14,824.06	9,191.11	6,006.55	49,505.17
Elektricitetsverkets utvidgning	445.47	57	855.92	14,549.01	956.37	16,863.77
Tullhusets reparation och omändring från brandkasern till tullkammare	—	—	—	—	6,027.47	6,027.47
Ny ledfyr på Tjufholmen	—	—	—	794.65	1,057.41	1,852.06
Förändring af en af utskänkingsbolaget skänkt byggnad till teknisk afton- och söndagsskola	—	—	—	—	5,717.48	5,717.48
Släckningsarbetet vid en skogseld, som år 1897 hemsökte stadens skog i Södra Stadsberget och ödelade omkring 53 tunnland	—	1,004.79	—	—	—	1,004.79
Inlösen af diverse tomter och yrtandelar	—	—	—	—	—	33,853.48

Landstingsskatten har för år 1896 utgått med 35 öre och för hvarje af periodens öfriga år med 25 öre per bevilningskrona efter art. 2 i bevilningsförordningen. Rörande *Landstingets finanser* i öfrigt lämnas en öfersikt i nedanstående *tabell Hh*.

Tab. Hh. Vesternorrlands läns landstings finanser åren 1896—1900.

	År 1896.	År 1897.	År 1898.	År 1899.	År 1900.
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
<i>Ingående balans.</i>					
Kontant behållning	1,341.53	1,028.93	567.37	1,462.47	2,273.54
Förskott och rester	118,527	135,361.84	136,418.11	150,758.24	183,659.38
<i>Inkomster.</i>					
Brännvinsutskänkings- och minuteringsavgift	86,164.92	86,872.70	106,043.02	126,619.76	124,486.97
Landstingsskatt	87,500.59	61,718.94	69,202.94	75,775.82	76,314.92
Sjukvårdsmedel	41,368.30	42,137.25	42,765	43,163.50	44,182
Vägrmedel	20,967.73	20,729.77	15,321.01	13,174.76	10,207.72
Räntor	—	—	4,636.83	6,287.38	6,844.46
Tillfälliga inkomster	3,031.56	699	1,351.55	3,541.76	3,548.06
Upplånade medel	—	—	—	—	—
Summa	358,901.63	348,548.43	376,305.83	420,783.69	451,517.05
<i>Utgifter.</i>					
Afkortningar och provision m. m.	9,203.12	7,751.49	7,929.15	7,419.43	7,587.51
Döfstuminstitutet	14,828.49	11,338.06	12,337.29	15,143.46	13,574.19
Hushållningssällskapet	6,312.50	4,962.50	5,262.50	6,612.50	5,262.50
Folkundervisningen	11,161	6,975	9,050	12,725	10,750
Lasaretten	100,914.70	100,453.74	115,294.68	120,828.28	130,508.59
Understöd åt sinnesslöa och blinda barn	1,500	1,000	1,925	1,225	2,225
Understöd åt Eugeniahemmet	203.34	—	416.68	—	208.34
Trädgårdsföreningen	900	900	900	900	900
Väganläggningar	20,221.75	19,622.28	14,757.30	12,608.10	13,281.20
Löner och orfvoden	10,050	10,050	10,000	10,050	9,978.08
Resersättningar	2,622.84	3,309.12	2,659.15	3,434.50	3,516.19
Tryckningskostnader m. m.	2,152.33	2,495.54	2,488.17	2,661.22	2,838.02
Diverse ändamål	3,716.67	1,318.87	200	1,300	2,750
Premier för rofdjursdödande	352.15	350.20	400.10	1,046.05	709.88
För deltagande i Stockholmsutställningen	—	5,000	—	—	—
Restitioner	410.64	440.19	929.10	135.71	6.82
Sjuksköterskor	—	700	2,000	1,474.77	1,871.12
Byggnadsanslag	3,692	1,988.05	—	—	—
Landstingets tidskrift	216.75	216.75	216	216.75	225.75
Räntor	11,047.58	8,691.16	12,320	11,070	9,900
Betalda lån	23,000	24,000	25,000	26,000	27,000
<i>Utgående balans.</i>					
Förskott och rester	135,361.84	136,418.11	150,758.24	183,659.38	206,667.64
Kontant behållning	1,028.93	567.37	1,462.47	2,273.54	1,756.22
Summa	358,901.63	348,548.43	376,305.83	420,783.69	451,517.05

6. Politi.

A) **Rättsväsende, administration och polisväsende.** Medelst nådigt bref den 19 juni 1896 har Eders Kungl. Maj:t i näder förordnat, att i Sköns tingslag af Medelpads östra domsaga skulle från och med år 1897 årligen hållas tre lagtima ting å de tider, som bestämmas i 2 kap. 1 § rättegångsbalken. I öfrigt har någon förändring vare sig i *domstolarnas organisation* eller i rättskipningens utövande icke under perioden förekommit.

Omfattningen af Eders Kungl. Maj:ts *Befallningshafvandes ämbetsförvaltning* med hänsyn till ärendenas antal och beskaffenhet inhämtas af härnadan intagna *tabell Ii*, som grundar sig å uppgifterna i de af Länsstyrelsen till Justitiekanslersämbetet årligen afgifna arbetsredogörelserna.

För Hernösands stads drätselkammare har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande fastställt nytt reglemente den 22 september 1897, och för Sundsvalls stad hafva stadsfullmäktige därstädes den 26 september 1898 antagit ett upprättadt förslag till förändrad organisation af stadens *drättsväsende*. I enlighet med denna organisation, som trädde i tillämpning med början af år 1899, har för stadens hela förvaltningsväsende inrättats ett gemensamt hufvudkontor, hvarest göromålen handhafvas af en stadskamrer och en stadskassör och genom hvilket alla stadens utgifter direkte utbetalas och dess inkomster indrifvas. Dock verkställes uppborren af kommunalutskylderna och de s. k. tonnageavgifterna icke omedelbart genom hufvudkontoret, utan har det på grund af särskilda omständigheter befunnits ändamålsenligare att fortfarande låta dessa uppbäras, de förra af kronokassören och de senare af hamnkaptenen; och har genom denna nya anordning, som i tillämpningen visat sig motsvara det därmed afsedda ändamålet, fullständig kontroll i förvaltningen uppnåtts samt öfversikten af förvaltningen i dess helhet i väsentlig mån underlättats.

Vidare må antecknas, att Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande fastställt den 20 november 1900 reglemente för vattenledningen i Hernösand; den 21 januari 1897 *ordningsföreskrifter*

för velocipedåkning inom Hernösands stad; den 20 mars 1900 vissa ändringar i sistnämnda ordningsföreskrifter; den 30 september 1896 ordningsföreskrifter för velocipedåkning inom Sundsvalls stad; den 11 augusti 1898 ändring i viss del af sistnämnda ordningsföreskrifter; den 30 juni 1896 ordningsföreskrift för källbacksåkning i Sundsvall; den 12 april 1898 viss ändring i sistnämnda ordningsföreskrift; den 28 december 1899 ny brandordning för Sundsvall; den 16 april 1896 ny brandordning och den 31 maj 1897 ny byggnadsordning för Örnsköldsviks stad; den 20 februari 1899 ordningsföreskrift för utmärkande af adressnummer och gatunamn i Örnsköldsvik; samt den 30 juni 1898 ordningsföreskrifter för velocipedåkning inom Sollefteå municipalsamhälle och den 17 november sistnämnda år ordningsföreskrifter för velocipedåkning å Sollefteåbron, såvidt den faller utom området för Sollefteå municipalsamhälle.

För hvad i öfrigt i administrativt hänseende varit af sådant intresse, att det bort i denna berättelse omförmälas, har redan tillföre redogörelse lämnats i de föregående afdelningarna af denna berättelse.

Hvad *polisväsendet* härefter angår, har detsamma, beträffande städerna, varit ordnad på hufvudsakligen enahanda sätt som under närmast föregående period. Vidkommande åter landsbygden hafva extra polisuppsyningsmän äfven under denna period varit anställda inom Sollefteå, Nylands, Skönsmons och Skönsbergs municipalsamhälle äfvensom vid Kramfors och Lunde lastageplatser, men härförutom har extra polisuppsyningsman varit förordnad dels från och med år 1897 inom Alnö socken, dels från och med 1898 inom den del af Njurunda socken, som i söder begränsas af Ljungan i dess lopp från Tuna sockengräns till den öfver älven ledande s. k. Storbron och vidare af allmänna vägen från samma bro till Bergafjärden, och dels från och med år 1900 inom Arnäs socken. Till dessa polistjänstemän har aflöning i allmänhet utgått till hälften från länets andel i statsanslaget till särskild polisstyrka å landet och till andra hälften genom bidrag af kommuner och industriella verk. Såsom redan blifvit omförmäldt under andra afdelningen af denna berättelse, var Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande nödsakad att på framställning af åtskilliga sågverksegare under arbetarekonflikten på våren 1899 i östra Medelpad förordna ett rätt ansenligt antal extra polismän att tillhandagå polisbetjeningen, men blefvo de flesta af dessa förordnanden, hvilka bekostades uteslutande af de sågverksegare, hvilka påkallat polisbiträdet, så snart konflikten upphört, efter hand återkallade.

B) **Undervisningsanstalter.** *Allmänna läroverken* i länets städer utgöras fortfarande af två högre i Hernösand och Sundsvall, af hvilka det i Hernösand under perioden varit fullständigt på latinlinien och det i Sundsvall på reallinien, samt ett lägre i Örnsköldsvik. Lärjungarnes antal vid dessa läroverk under vår- och höstterminerna under periodens särskilda år framgår af följande tabell:

Tab. II. Hos Länsstyrelsen i Vesternorrlands län ären 1896—1900 handlagda mål och ärenden.

År.	Kungl. Maj:ts remisser och särskilda befallningar.	Handrättningsärenden från domstolar m. m.	Skuldfordringsmål.	För verkställighet inkomna utslag i		Ekonomi- och politimål.	Summa.
				civilamål.	brottmål.		
1896 . .	321	9,488	1,531	40	201	3,072	14,653
1897 . .	313	9,831	1,290	15	210	2,749	14,408
1898 . .	327	10,010	1,255	20	200	2,999	14,811
1899 . .	377	10,369	1,366	58	137	3,601	15,908
1900 . .	305	11,495	1,084	74	165	3,495	16,618
Summa	1,643	51,223	6,526	207	913	15,916	76,428

	Hernösand.		Sundsvall.		Örnsköldsvik.	
	Vårterm.	Höstterm.	Vårterm.	Höstterm.	Vårterm.	Höstterm.
År 1896	203	190	229	245	31	35
» 1897	197	202	238	237	37	40
» 1898	207	225	240	245	40	39
» 1899	228	229	245	274	33	46
» 1900	230	235	274	307	46	56

Vid lägre allmänna läroverket i Örnsköldsvik var undervisningen under åren 1896, 1897 och 1898 samt under vårterminen 1899 fördelad på tre klasser, höstterminen 1899 och vårterminen 1900 på fyra samt höstterminen 1900 på fem klasser. Frågan om anskaffande af nytt läroverkshus, hvaraf behofvet blifvit alltmera trängande, hade under perioden så långt fortskridit, att sedan stadsfullmäktige vid sammanträde den 2 februari 1898 tillsatt en kommitté för frågans utredning, denna kommitté den 17 oktober 1900 aflämnat sitt förslag i ämnet, hvilket förslag vid periodens utgång var på stadsfullmäktiges pröfning beroende.

I fråga om folkskoleväsendets utveckling torde till en början böra meddelas, att länet, som år 1895 var fördeladt i tvenne inspektionsdistrikt, det ena omfattande Hernösand samt Säbrå, Stigsjö, Viksjö, Häggdångers, Bjerträ, Gudmundrå, Högsjö och Hemsö kommuner, och det andra länets öfriga kommuner, från och med år 1899 är fördeladt i tre inspektionsdistrikt på det sätt, att provinsen Medelpad med sistnämnda års ingång erhållit egen folkskoleinspektör. Dessa länets tre folkskoleinspektörer uppbära utöfver dem tillkommande lönebidrag af statsmedel jämvel ett årligt arfvode på Landstingets stat af 1,000 kronor hvardera.

Vid 1895 års slut funnos inom länet 408 skolor, däribland 120 fasta och 41 flyttande folkskolor; och utgjordes lärarepersonalen vid samma tid af 483 personer. Vid 1900 års utgång åter uppgick antalet skolor till 513, däraf 285 fasta och 228 flyttande, samt lärarepersonalen till 774 personer. Såsom här af framgår, befinner sig folkskoleväsendet inom länet i en synnerligen beaktansvärd utveckling.

Barnantalet vid folk- och småskola inom länets städer utgjorde:

	Hernösand.	Sundsvall.	Örnsköldsvik.
År 1896	1,058	1,654	437
» 1897	1,096	1,665	420
» 1898	1,102	1,726	413
» 1899	1,130	1,683	492
» 1900	1,165	1,710	479

I Sundsvall har i förbindelse med folkskolan varit inrättadt ett folkök med lokal i Altinska slöjdskolehuset och under särskild föreständerska, hvarest under år 1900 undervisades 32 flickor. Med den mat, som tillagades, bespisades dagligen 48 barn utom dem, som deltagit i arbetet. Den 21 maj 1900 bildades i Sundsvall »Föreningen för Sundsvalls skollofskolonier», sedan omkring 600 personer antecknat sig å de i sådant syfte utsända listor, och samma års sommar utrustade styrelsen två kolonier å tillsammans 36 barn.

Med afseende å det nära sammanhang, hvari slöjdundervisningen numera är förbunden med folkskolan, lämnas här nedan följande redogörelse för nämnda undervisnings utveckling inom länet under åren 1896—1900 och för det frikostiga bistånd, som därtill lämnats af länets landsting och hushållningssällskap.

Den inom länet anordnade slöjdundervisningen, hvilken bedrivs med anslag af Hushållningssällskapet, Landstinget och staten, har under femårsperioden 1896—1900 fortgått efter i hufvudsak enahanda plan som under närmast föregående åren. Den väsentligaste förändringen har bestått däri, att vid högre slöjdskolan ingen kurs varit anordnad under åren 1897, 1898 och 1900. Undervisningen vid högre slöjdskolan, hvilken har till syfte att utbilda lärare och lärarinnor i slöjd och som omfattat en manlig och en kvinnlig afdelning, har meddelats vid manliga afdelningen: i snickring, svarfning och träskulptur, betsnung, polering, fernissning, linearritning och afritning af mönster och modeller samt i verktygens skötsel; vid kvinnliga afdelningen: i sömnad, stickning, stoppning, lappning, tillklippning af enklare fruntimmers- och barnkläder, spinning, väfuppsättning och vanlig väfnad, gammalsvensk konstväfnad och konstsoöm samt flättningsarbeten. Kursen har pågått vid manliga afdelningen under 8 och vid kvinnliga afdelningen under 6 veckor. Till underlättande af dessa lärokursers beivstande hafva varit anslagna för hvarje kurs dels 600 kronor att såsom stipendier å 75 kronor tilldelas 8 skollärare eller till slöjdlärare af kommuner eller verk antagna, dels ock 600 kronor att med belopp af högst 50 kronor tilldelas behöfvande skollärarynnor. Af de tvenne årskurser — 1896 och 1899 — som förekommit under femårsperioden, var den förra förlagd till Hernösand och den senare till Sundsvall, och har lokal på båda platserna kostnadsfritt upplåtits. Föreståndare för skolan har varit slöjdinspektören, underlöjtnanten M. Ramström, och har undervisningen meddelats af denne jämte en lärarinna samt en biträdande lärare och en biträdande lärarinna. Antalet elever har utgjort:

	År 1896.	År 1899.
<i>Vid manliga afdelningen.</i>		
Folkskollärare, seminarister, slöjdlärare m. fl.	14	5
<i>Vid kvinnliga afdelningen.</i>		
Lärarinnor och seminarieelever	28	10
Öfriga	12	5
	Samma elever 54	20

För anordnande af slöjdskola, förenad med folkskola, hafva anslag lämnats till nyinrättade sådana och undantagsvis äfven till äldre skolor, hvilka varit nedlagda eller där stort behof gjort sig gällande och där behöfliga medel till komplettering af verktyg och materiel icke på annat sätt kunnat af vederbörande anskaffas. Sålunda hafva anslag utgått:

År 1896	till 2 slöjdskolor med 300 kronor.
» 1897	» 6 » » 900 »
» 1898	» 2 » » 300 »
» 1899	» 6 » » 900 »
» 1900	» 4 » » 525 »

Antalet af i gång varande slöjdskolor samt deras frekvens framgår af följande tablå:

År.	Högre slöjdskolan.			Seminariets slöjdskola.			7:de distriktets döfstumskolas slöjdskola.			Nordviks landtbruksskola.		Slöjdskolor, förenade med folkskolor.			
	Antal skolor.	Elevantal.		Antal skolor.	Elevantal.		Antal skolor.	Elevantal.		Antal skolor.	Elevantal.	Vårtermin.		Hösttermin.	
		M.	Kv.		V-t.	H-t.		V-t.	H-t.			Antal skolor.	Elevantal.	Antal skolor.	Elevantal.
1896	1	14	40	1	60	62	1	34	58	1	6	99	1,660	106	1,697
1897	—	—	—	1	51	68	1	58	58	1	6	120	1,994	117	2,027
1898	—	—	—	1	69	67	1	61	61	1	6	126	2,132	123	2,027
1899	1	5	15	1	64	73	1	90	89	1	6	132	2,203	132	2,126
1900	—	—	—	1	73	71	1	90	93	1	6	147	2,272	147	2,235

Vid flere af dessa skolor hafva vid undervisningen eleverna fördelats på två eller flere grupper. Seminariets slöjdskola har till ändamål att utbilda dess elever till slöjdlärare. Rörande 7:de distriktets döfstumskolas slöjdskola afser uppgiften endast gossar. Dessa undervisas i träslöjd, skomakeri och skradderi. Den vid Nordviks landtbruksskola inrättade slöjdundervisningen afser reparationer och förfärdigande af i dagligt bruk förekommande kör- och åkerbruksredskap. Undervisning i slöjd vid de med folkskola förenade slöjdskolorna afser att åt barn i skolåldern bibringa händighet och förmåga att bruka vanligast förekommande verktyg, i första rummet snickareverktyg samt, där förhållandet sådant medgifver, äfven svarfware- och träsnidareverktyg, hvarvid i skolor på landet förfärdigandet af sådana föremål, som af allmogen företrädesvis äro nödvändiga, bör särskildt afses. På grund af dessa bestämmelser och för att slöjden skall få en uppfostrande betydelse, har en serie modeller jämte arbetsritningar därå blifvit utarbetad och af slöjdkommittén godkänd för att tjena till ledning vid undervisningen. Serien, som består af praktiska föremål, är så uppställd, att man alltid går från det lättare till det svårare, från enklare till mera sammansatta öfningar och att eleven icke på någon punkt af serien föreläggas ett arbete, som öfverstiger hans krafter och förmåga, samt att vid hvarje föremål alltid något nytt moment i öfningen kommer till de föregående.

Samtliga slöjdskolorna hafva inspekterats minst en gång ärligen af länets slöjdinspektör.

Utgifterna för slöjdundervisningen, i den mån dessa bestridits af Hushållningssällskapet, Landstingets och till Hushållningssällskapet disposition af staten lämnade medel, hafva ställt sig sålunda:

År 1896	5,797.77 kronor.	År 1899	5,231.59 kronor.
» 1897	3,616.80 »	» 1900	3,553.03 »
» 1898	2,141.70 »		Summa 20,340.89 kronor.

Till bestridande af dessa utgifter hafva bidragit:

År	Hushållningssällskapet.	Landstinget.	Staten.
År 1896	kr. 2,547.77	2,250	1,000
» 1897	» 1,716.80	900	1,000
» 1898	» 241.70	900	1,000
» 1899	» 1,981.59	2,250	1,000
» 1900	» 1,753.03	900	900
	Summa kr. 8,240.89	7,200	4,900

Häri äro dock icke inbegripna Hushållningssällskapets utgifter för en del tryck, annonsering, postporto, skrifmaterialier m. fl. förvaltningsomkostnader.

Vid Sundsvalls tekniska afton- och söndagsskolas väfkurs, hvilken anordnats af nämnda skola och som erhållit bidrag af Hushållningssällskapet under åren 1899 och 1900, har undervisning pågått under en tid af tre månader om året, och uppgick antalet deltagare under hvarterdera af dessa år till 16, däraf 6 frielever. Hushållningssällskapets bidrag uppgick år 1899 till 175 kronor och år 1900 till 400 kronor.

Närmaste tillsynen öfver den med understöd af statsmedel samt anslag af Hushållningssällskapet och Landstinget anordnade slöjdundervisningen inom länet handhafves fortfarande af en slöjdkommitté, bestående af 5 ledamöter med 3 suppleanter. Hushållningssällskapet och Landstinget utse hvarterdera 2 ledamöter med 1 suppleant och stiftets konsistorium 1 ledamot jämte 1 suppleant i denna kommitté. För slöjdkommittén gäller särskild, af Hushållningssällskapets förvaltningsutskott fastställd instruktion.

Vid folkskollärareseminariet i Hernösand utgjorde lärjungantalet under femårsperioden 1896—1900:

År 1896	vårterminen 76,	höstterminen 78
» 1897	» 78,	» 88
» 1898	» 89,	» 86
» 1899	» 85,	» 94
» 1900	» 94,	» 90

Såsom här af synes, ökades elevantalet mot periodens slut ansevärt. Anstaltens redan förut tränga undervisningslokaler äro numera otillräckliga, och åtgärder äro därför vidtagna för beredande af ökad utrymme.

Vesternorrlands läns landstings småskollärarynnesseminarium, hvilket tillföre varit förlagdt inom Säbrå socken, blef, efter det 1895 års landsting till lokal för detsamma tills vidare upplåtit länets förutvarande döfstumskolehus i Hernösand, dit förflyttadt i augusti 1896. I den upplåtna byggnaden, hvilken under sommaren 1896 undergick en grundlig reparation, hafva icke blott lokaler beredts för undervisningen, utan i densamma hafva därjämte seminariets föreståndarinna och tre lärarinnor äfvensom åtta af dess elever haft kostnadsfri bostad och vedbrand. Seminariet, som är indeladt i två klasser, hvardera med ettårig kurs, har under femårsperioden uppburit följande anslag af Landstinget: år 1896 9,161 kronor jämte en behållning från år 1895 af 3,576 kronor eller tillsammans 12,737 kronor, år 1897 4,975 kronor, år 1898 6,400 kronor, år 1899 7,400 kronor samt år 1900 6,000 kronor. Därjämte har seminariet under hvarterdera af åren 1899 och 1900 åtnjutit af statsmedel bidrag till lärarnes aflöning med 1,633 kronor 33 öre. Elevernas antal under femårsperioden har utgjort:

År 1896	vårterminen 57,	höstterminen 54
» 1897	» 54,	» 52
» 1898	» 51,	» 48
» 1899	» 47,	» 47
» 1900	» 46,	» 52

Antalet af de vid navigationsskolan i Hernösand inskrifna, afgångna och utexaminerade elever framgår af följande uppgift:

År.	Styrman sklassen.				Sjökaptensklassen.				Ångmaskinlära.		
	Elever.			Vid examen godkända, men ej såsom elever inskrifna.	Elever.			Vid examen godkända, men ej såsom elever inskrifna.	Specialelever i examen godkända.	Elever i styrman sklassen, som erhållit betyg i ångmaskinlära.	Vid examen godkända, som ej tillhört skolan.
	Vid examen godkända.	Afgångna utan att vid examen hafva blifvit godkända.	Summa inskrifna.		Vid examen godkända.	Afgångna utan att vid examen hafva blifvit godkända.	Summa inskrifna.				
1896	10	1	11	—	4	—	4	1	—	5	—
1897	6	3	9	1	6	—	6	—	—	4	2
1898	16	3	19	—	4	—	4	—	1	16	—
1899	13	1	14	—	2	—	2	—	—	11	1
1900	11	1	12	—	5	1	6	—	—	8	2

Vid sjunde distriktets döfstumskola i Hernösand, hvilken skola upptager elever ej blott från Vesternorrlands län utan äfven från Jemtlands, Vesterbottens och Norrbottens län, voro vid höstterminens början inskrifna:

	Gossar.	Flickor.	Summa.
År 1896	58	55	113
» 1897	59	51	110
» 1898	92	65	157
» 1899	90	64	154
» 1900	93	72	165

Efter fullbordad lärokurs hafva utskrifvits år 1897 5 elever samt år 1900 37 elever. På grund af bristande förmåga att draga nytta af undervisningen har år 1899 en elev utskrifvits. Med döden har under år 1898 afgått en elev samt under 1899 likaledes en elev.

De fyra ofvannämnda länens landstings anslag för skolans uppehållande äfvensom Vesternorrlands läns landstings andel däri utgjorde:

År	Hela anslaget.	Däraf från Vesternorrlands län.
	Kronor.	Kronor.
År 1896	26,000	9,943.34
» 1897	27,000	10,283.69
» 1898	32,500	12,337.29
» 1899	40,000	15,143.46
» 1900	36,000	13,574.19

Till kostnadernas bestridande utgår därjämte ett årligt statsbidrag, beräknadt efter 250 kronor för hvarje i skolan inskrifvet barn.

Sedan år 1896 erhåller skolan årligen en viss del af räntemedlen å de donationsfonder, hvilka ursprungligen tillhört Allmänna institutet för döfstumma å Manilla, men hvaraf afkastningen numera, sedan nämnda institut öfvergått till skola för uteslutande första döfstumskoledistriktet, fördelas mellan samtliga döfstumskoledistriktet i riket. För döfstumskolan i Hernösand hafva dessa donationsmedel under femårsperioden uppgått till ett sammanlagdt belopp af 6,194 kronor 77 öre, hvilket belopp i öfverensstämmelse med kungl. brefvet den 14 februari 1896 blifvit i hufvudsak användt dels till elevstipendier och dels till

beredande af fria resor eller lindring i resekostnaderna till och från skolan för fattiga döfstumma lärjungar.

Skollhusbyggnaden, hvarom närmare redogörelse blifvit lämnad i föregående femårsberättelse, blef fullbordad 1896 samt togs i anspråk för skolan vid höstterminens början nämnda år. Rätt snart visade det sig, att utrymmet vid skolan varit för knappt tilltaget samt att särskilda anordningar inom den närmaste framtiden måste vidtagas för att möta det ökade tillloppet af döfstumma elever från distriktet. Skolhustomten har utvidgats på det sätt, att det område, som ligger nedanför densamma mellan nya landsvägen och södra sundet, blifvit inköpt år 1896, hvarigenom en för skolan väl behöflig tilläggsbrygga kunnat anordnas.

Lärarepersonalen utgjordes, föreståndaren oberäknad, vid femårsperiodens början af tre ordinarie lärare, en tillförordnad lärare, två ordinarie lärarinnor samt en tillförordnad och en biträdande lärarinna; vid femårsperiodens slut af sju ordinarie lärare, en tillförordnad lärare, fem ordinarie och tre tillförordnade lärarinnor samt en vikarierande och en biträdande lärarinna. Härförutom har för slöjdundervisningen varit anställda två lärarinnor i kvinnlig slöjd, en lärare i träslöjd samt en lärare i skomakeri och en lärare i skrädderi.

Vesternorrlands läns folkhögskola, en af de äldre i vårt land, stiftad 1873, utöfvade under 26 år sin verksamhet på olika platser inom Medelpad och Ångermanland. Då detta ambulering var förenadt med åtskilliga olägenheter, inköpte skolans styrelse år 1899 för 13,000 kronor för skolans räkning en fördelaktig och rymlig lägenhet jämte trädgård och park inom Ålsta by nära Fränsta järnvägsstation i Torps socken i Medelpad.

Skolan har under hela sin hittills tilländalupna verksamhet varit afsedd endast för manliga elever, hvilka under perioden 1896—1900 utgjort 144. Den har under samma tid åtnjutit i statsbidrag 2,000 kronor årligen och af länets landsting samma belopp äfvenledes årligen. Skolan har god och riklig undervisningsmateriel, hvarjämte den eger ett valdt bibliotek, omfattande mest nyare arbeten i skönlitteratur, historia, geografi och naturvetenskap. Hvad beträffar skolans organisation, är denna likartad med öfriga folkhögskolor i riket. För fastigheten i Ålsta, till hvars inköp hela byggnadsfonden åtgick, hade skolan vid 1900 års slut en skuld af 5,700 kronor.

Hola folkhögskola, belägen i Hola by af Torsåkers socken i södra Ångermanland, grundades år 1896 på föranstaltande af några för allmogebildningen nitälskande män inom orten. Den började sin verksamhet hösten nämnda år och uppehålls af Hola folkhögskoleförening och länets landsting, hvilka korporationer utse fyra medlemmar af skolans styrelse och en revisor hvardera. Skolan är sedan andra läsåret (1897—1898) ordnad såsom samskola med tillämpning af internatsystemet.

Manliga afdelningen är numera fördelad i tre klasser, nämligen: 1:a den egentliga folkhögskolan, 2:a landtmannaafdelningen och 3:e industriafdelningen. De båda senare afdelningarna äro afsedda att vara öfverbyggnader på den egentliga folkhögskolan; landtmannaafdelningen däremot är afsedd för de lärjungar, som ämna egna sig åt jordbruket, och industriafdelningen för dem, som vilja förbereda sig för inträde i andra praktiska yrken.

Med den kvinnliga afdelningen är en hushålls- och mejeriskola förenad med uppgift att stödja hemmejeriiden på de orter inom länet, där andelsmejerier icke kunna anordnas.

Skolans inkomster från dess upprättande till och med år 1900 hafva varit:

Bidrag från enskilda, från sågverk och kommuner	kr. 9,359 86
D:o från Hushållningssällskapet	600 00
D:o från Landstinget	4,500 00
Statsanslag	12,700 00
Elevavgifter	1,959 87
Summa kronor 29,119 73	

Antalet lärjungar vid skolan har varit:

Läsår.	Från Vester-norrlands län.		Från Jemt-lands län.		Från Vester-bottens län.		Summa.	Däraf 2:dra årets lärjungar.
	Manl.	Kvinnl.	Manl.	Kvinnl.	Manl.	Kvinnl.		
1896—1897	27	—	3	—	—	—	30	—
1897—1898	21	10	6	2	2	—	41	8
1898—1899	27	17	1	—	2	—	47	8
1899—1900	39	21	5	1	1	—	67	9
1900—1901	35	22	5	2	1	—	65	8
Summa	149	70	20	5	6	—	250	33

Lärjungarne hafva tillhört följande yrken: jordbrukare 135, arbetare 82, militärer 8, lappar 6 samt andra yrken 19, summa 250.

Gudmundrå högre folkskola har under perioden fortgått med hufvudsakligen enahanda organisation och efter samma plan som under förra perioden.

Hernösands elementarläroverk för flickor har under ifråga-varande femårsperiod arbetat efter samma plan som förut. Den enda förändring af någon betydelse, som därunder timat, är den, att den sjunde klassen, hvars förekomst förut berodde däraf, att tillräckligt antal elever anmälde sig till densamma för att den ej skulle medföra ekonomisk förlust, genom stadsfullmäktiges beslut den 12 januari 1897 erhöll en lika betryggad tillvaro som öfriga sex klasser. Skolan består således af sju ettåriga klasser. Med den rätt reglementet medgifver har styrelsen dessutom låtit tre ettåriga förberedande klasser vara i verksamhet under hela perioden. Skolan har således i själfva verket haft tio ettåriga klasser.

Skolans styrelse består af fem genom stadsfullmäktiges val utsedda ledamöter. Lärarpersonalen har under perioden i regel utgjorts af en föreståndarinna, sju ordinarie lärarinnor samt sju extra ordinarie lärare eller lärarinnor. Lärjungarnes antal har utgjort:

År 1896	vårterminen 107,	höstterminen 101
» 1897	» 105,	» 115
» 1898	» 118,	» 142
» 1899	» 138,	» 139
» 1900	» 140,	» 142

Af statsmedel har läroverket år 1896 uppburit 1,000 kronor, under hvart och ett af åren 1897—1899 2,300 kronor samt år 1900 2,650 kronor. Hernösands stad har äfven under nu till-

ändalupna femårsperiod kostnadsfritt upplåtit åt läroverket den byggnad, hvori det alltsedan 1879 varit inrymdt. Dessutom har skolan under hvartera af åren 1896 och 1897 af stadens medel åtnjutit ett kontant belopp af 1,500 kronor.

Sundsvalls läroverk för flickor har från och med läsåret 1896 ökats med en ny klass, så att läroverket numera eger åtta fullständiga klasser samt dessutom tre förberedande klasser för såväl flickor som gossar. Lärjungeantalet vid läroverket har under den gångna femårsperioden varit följande:

År	Vårterminen.			Höstterminen.		
	Gossar.	Flickor.	Summa.	Gossar.	Flickor.	Summa.
År 1896	36	172	208	29	171	200
» 1897	32	169	201	29	178	207
» 1898	30	178	208	36	195	231
» 1899	35	197	232	43	211	254
» 1900	44	204	248	46	206	252

Lärjungeantalet vid slutet af femårsperioden 1891—1895 var vårterminen 214, däraf 36 gossar, och höstterminen 205, däraf 33 gossar.

Sedan 1897 åtnjuter läroverket ett årligt statsanslag af 3,000 kronor mot skyldighet att lämna kostnadsfri undervisning åt tio lärjungar och en till 50 kronor nedsatt årsavgift åt femton lärjungar. Likaledes har läroverket ett årsanslag af 3,000 kronor af Sundsvalls stad, hvarförutom staden afstått från hyresersättning för dess andel i läroverkshuset.

Sollefteå privata elementarläroverk för gossar och flickor grundades 1883 af J. P. Wikström och A. W. Styrländer. Skolan omfattade till en början två förberedande klasser, den första gemensam för gossar och flickor och den andra endast för flickor. År 1887 hade läroverket utvecklats till tre förberedande och sex elementarklasser med samundervisning i den förberedande afdelningen samt de fyra nedre elementarklasserna, hvaremot femte och sjette klasserna voro afsedda uteslutande för flickor. Under femårsperioden 1896—1900 har skolan arbetat på tre förberedande och fem elementarklasser, den femte enbart för flickor. Den förberedande afdelningen bereder till inträde i elementarskolans första klass. Läroverket meddelar undervisning, motsvarande de allmänna läroverkens och de högre flickskolornas respektive klasser. Lärjungeantalet har varit:

År	Vårterminen.			Höstterminen.		
	Gossar.	Flickor.	Summa.	Gossar.	Flickor.	Summa.
År 1896	20	30	50	20	22	42
» 1897	19	22	41	16	28	44
» 1898	15	26	41	19	41	60
» 1899	21	43	64	27	43	70
» 1900	26	42	68	25	37	62

Lärarpersonalen har bestått af föreståndaren, en andre lärare, en gymnastiklärare samt sju å åtta lärarinnor. Därtill kompetenta lärare få räkna tjänsteår och lönetur.

Läroverket står under öfverinseende af eforalstyrelsen i Hernösand och en af densamma förordnad inspektor. Dess styrelse utgöres af fem medlemmar af Sollefteå församling, utsedda å kyrkostämman. Den utöfvar ledningen af och bär ansvaret för

skolans verksamhet. Denna verksamhet upprätthålles medelst: a) terminsafgifter, utgörande 60 å 150 kronor för år för hvarje lärjunge; b) anslag af Sollefteå församling, som sedan 1885 åt skolan upplåter fri lokal och sedan 1889 därjämte lämnar ett årligt anslag af 600 kronor; c) anslag af Sollefteå municipalsamhälle, hvilket anslag sedan år 1900 årligen utgår med 1,000 kronor; samt d) statsanslag, som för perioden 1897—1899 uppgick till 1,500 kronor årligen och för perioden 1900—1902 till 1,350 kronor årligen mot skyldighet att lämna undervisning åt fyra frielever och åt sju elever mot en afgift af högst 50 kronor för år.

Tekniska afton- och söndagsskolan i Hernösand. År 1870 inrättades i Hernösand en s. k. slöjdskola, där ynglingar af olika åldrar och sysselsättning skulle erhålla fri undervisning uti — såsom orden i dess första stadgar lydte — »kristendom med sång, räkning och skrifning, geometri, principteckning, klotsritning med särskild tillämpning på byggnadskonst, modellering och målning». Efter någon tids verksamhet visade det sig, att skolan, som ganska tidigt af allmänheten omfattades med intresse, icke förfogade öfver tillräckliga medel för att kunna utvecklas till sin bestämelse, hvarför skolans styrelse nödgades år efter år vända sig till stadsfullmäktige med begäran om större anslag i och för hennes fortfarande bestånd. Sedan stadsfullmäktige under några år höjt sitt anslag, beslöts år 1877 att hos Eders Kungl. Maj:t göra underdånig framställning om något understöd af allmänna medel; och år 1878 beviljades för första gången ett understöd af statsmedel å 1,000 kronor till denna skola, som då omorganiserades till en teknisk afton- och söndagsskola, hvars ändamål skulle vara att i öfverensstämmelse med den undervisningsplan, som blifvit af i nåder utsedda kommitterade uppgjord för tekniska afton- och söndagsskolor i riket, bibringa manliga elever de kunskaper och färdigheter, som äro gagneliga och behöfliga för arbetare och yrkesidkare.

I öfverensstämmelse med de af stadsfullmäktige den 8 maj 1889 antagna stadgar för denna skola utöfvas öfverinseendet öfver densamma af en styrelse, bestående af fem ledamöter, af hvilka stadsfullmäktige för en tid af två år utse fyra och de sålunda valda utse den femte, som tillika är skolans föreståndare och har det åliggandet att utöfva närmaste ledningen af och tillsynen öfver skolans verksamhet.

Skolans utgifter bestridas af dels räntor från de till skolan donerade medel, dels statsbidrag, dels ock årligt anslag från Hernösands stad jämte årsafgifter från skolans elever.

För att såsom elev blifva intagen i skolan fordras att hafva hemort inom Vesternorrlands län eller tillhöra något af de offentliga läroverken i Hernösand, att ega god frejd samt att hafva fyllt tolf år, att kunna läsa redigt innantill, skrifva läslig handstil och kunna använda de fyra räknesätten i hela tal.

I öfverensstämmelse med föreskriften uti de för skolan gällande stadgar, har skolan under perioden årligen varit i verksamhet från första söndagen i oktober, då arbetsåret tager sin början, till senare hälften af maj, dock med omkring tre veckors uppehåll vid jultiden.

Läro- och öfningsämnen hafva varit: rätt- och välskrifning, matematik, svenska språket, frihandsteckning inom olika områden, konstruktions- och linearritning, byggnadsritning, maskinritning, målning och bokföring.

Elevantalet har varit följande:

	Vårterminen.	Höstterminen.
År 1896	85	99
» 1897	113	90
» 1898	100	105
» 1899	103	110
» 1900	116	112

Vid *tekniska afton- och söndagsskolan i Sundsvall* har elevernas antal varit följande:

	Vårterminen.			Höstterminen.		
	Manliga.	Kvinnliga.	Summa.	Manliga.	Kvinnliga.	Summa.
År 1896	78	35	113	66	57	123
» 1897	82	52	134	96	57	153
» 1898	103	85	188	91	52	143
» 1899	84	71	155	78	63	141
» 1900	81	90	171	101	38	139

Efter 1897 års början har skolan omfattat tre afdelningar, nämligen en aftonkurs för manliga och kvinnliga elever, en dagkurs för kvinnliga elever i ritning och konstslöjd samt en kurs i enkel väfnad och i sådana prydnadsväfnader, som kunna utföras i vanlig enkel väfstol. Under perioden har skolan haft 47—106 undervisningstimmar i veckan, omkring 18 undervisningsämnen samt 6—9 lärare årligen.

I anslag har skolan årligen åtnjutit af kommunen 3,450 kronor och af staten 3,000 kronor samt därjämte för väfkursen uppburit år 1898 af Landstinget 175 kronor och af länets hushållningssällskap likaledes 175 kronor samt hvarje af åren 1899 och 1900 af Hushållningssällskapet 400 kronor.

Sundsvalls handelsinstitut har under perioden varit inrymdt i gården nr 64 vid Storgatan, där det disponerar öfver en större och en mindre sal, den stora rymmande 56 och den mindre 24 elever, hvartill kommer expeditionslokal äfvensom rum för vaktmästaren. Samundervisning eger rum, i det att undervisningen är gemensam och lika för manliga och kvinnliga elever. Elevantalet utgjorde:

	Män.	Kvinnor.	Summa.
År 1896	35	19	54
» 1897	33	15	48
» 1898	52	18	70
» 1899	41	21	62
» 1900	42	20	62

Lärarpersonalen utgöres af institutets rektor med biträde af fyra ämneslärare. Målsman för institutet är Sundsvalls köpmannaförening, som genom sin styrelse utöfvar den högsta tillsynen öfver detsamma. Institutet åtnjuter af Sundsvalls stad ett årligt bidrag af 500 kronor.

På gränsen mellan undervisningsanstalt och välgörenhetsinrättning står *arbetsstugan*, som har till ändamål att gifva undervisning i slöjd åt fattiga barn, hvilka därjämte erhålla bespisning. Idén till arbetsstugan är hämtad från utlandets filantropiska verksamhet och är sedan åtskilliga år tillbaka tillämpad i Stockholm, Göteborg m. fl. af rikets städer. Under ifrågavarande period har arbetsstuga äfven inrättats i Sundsvall och i Hernösand.

På föranstaltande af några för saken intresserade personer i Sundsvall och med ett bidrag af 500 kronor från »Stiftelsen Lars Hiertas minnesfond för bildande af arbetsstugor i landsorten» tillkom hösten 1897 *Sundsvalls arbetsstuga*, som redan i januari månad påföljande år började sin verksamhet med lokal i f. d. folkskolehuset till hösten 1900, då arbetsstugan inflyttade i eget hus å stadens tomt vid Storgatan. Antalet vid arbetsstugan undervisade barn utgjorde 97 år 1898, 100 år 1899 samt likaledes 100 år 1900. Barnens arbeten hafva utgjorts af korgmakeri-, borstbinderi-, bast-, sömnads-, väfnads- m. fl. arbeten samt skolagning. Arbetsstugan har ihågkommit med donationer och gåfvor till ett belopp af 15,383 kronor 20 öre.

Arbetsstugan i Hernösand inrättades hösten 1899. Sedan åtskilliga för saken intresserade personer därstädes tecknat bidrag för ändamålet, blef vid allmänt sammanträde den 8 december nämnda år denna arbetsstugas inrättande beslutadt samt en styrelse af sju personer för densamma utsedd, hvarefter arbetsstugan på nyåret 1900 trädde i verksamhet. Denna har pågått under vårterminen från den 22 januari till och med den 20 maj och under höstterminen från den 15 oktober till och med den 18 december med daglig arbetstid kl. 5—7 eftermiddagen. Antalet inskrifna barn under året utgjorde under vårterminen 46 gossar och 18 flickor samt under höstterminen 44 gossar och 18 flickor.

Undervisning har lämnats i sömnad, stickning, virkning, skomakeri, borstbinderi, spånarbete, bastbinderi och s. k. löfsågning m. m., hvarförutom flickorna turvis fått biträda vid dukning, diskning och städning; och hafva barnen hvarje dag efter afslutadt arbete erhållit ett mål lagad mat till kvällsvard. Arbetsstugans inkomster under år 1900 uppgingo till 9,581 kronor 86 öre förutom åtskilliga gåfvor in natura; och uppgingo utgifterna för samma år till 3,062 kronor 9 öre.

Under förevarande period har i Sundsvall tillkommit en uppfostringsanstalt för vanvårdade och vanartiga barn från staden, det s. k. *Altinska räddningshemmet*. Vid stadsfullmäktiges sammanträde den 30 juni 1896 remitterades till Sundsvalls skolråd för yttrandes afgifvande af särskilda kommitterade upprättade kostnadsförslag och plan till en uppfostringsanstalt för vanvårdade och vanartiga barn i staden. Hos skolrådet hvilade ärendet till den 2 september 1898, då vid sammanträde med skolrådet och lärarpersonalen vid Sundsvalls folkskolor en kommitté utsågs att uppgöra förslag och plan till en provisorisk uppfostringsanstalt af nämnda slag. Sedan denna kommitté, kraftigt betonande, att förhållandena kräfdes, att saken så snart som möjligt realiserades, afgifvit sitt utlåtande till skolrådet, aflät skolrådet den 12 september 1899 till stadsfullmäktige en skrivelse, däri på anförda skäl hemställdes, att ett provisoriskt räddningshem måtte så snart som möjligt upprättas och att skolrådet måtte bemyndigas att vidtaga de åtgärder, som voro behöfliga för ett sådant hems upprättande, samt för ändamålet använda räntorna af donerade fonder, hvilka utgjordes af änkefru Justina Altins fond enligt testamente den 22 augusti 1891, änkefru M. E. Liedbergs fond enligt testamente den 9 maj 1892 och grosshandlaren G. P. Braathens fond enligt gåfvobref den 22 augusti 1899. Denna skolrådets hemställan blef af stadsfullmäktige den 15 september 1899 bifallen. Härefter blef för hemmets räkning förhyrd hufvudbyggnaden jämte en del af trädgården å egendomen Bergsåker utanför Sundsvall, hvilken lägen-

het med afseende å såväl utrymme, som öfriga förhållandena bland flere andra på förslag varande befunnits lämpligast. I september var hemmet redo att mottaga sina första elever, hvilka ej heller länge läto vänta på sig; deras namn funnos redan i skolans anmärkningsböcker i följd af uteblifvande från skolundervisningen. Antalet, som från början var 6, ökades sedan till 8. Hemmet mottager sådana barn, som genom vanvård i hemmet, upprepade skolförsummelse, dåligt umgänge och dylikt redan hunnit börja eller stå i fara att sedligt fördärfvas. Anstalten sträfvar att behålla prägeln af ett godt hem och såmedelst gifva barnen hvad de bäst behöfva, men hvaraf de förut varit i saknad. Personalen utgöres af föreståndaren, dennes hustru, som är hemmets husmoder, och ett kvinnligt biträde.

C) **Kreditanstalter.** Den verksamhet, som *Sveriges Riksbanks afdelningskontor i Hernösand* under perioden utöfvat, framgår af tabell Kk.

Tab. Kk. Riksbankens afdelningskontor i Hernösand åren 1896—1900.

	År 1896.	År 1897.	År 1898.	År 1899.	År 1900.
<i>Inkomster.</i>					
Diskonto	129,426	153,623	158,006	234,234	383,759
Öfriga räntor och diverse	91,440	96,181	129,358	147,459	155,797
Summa kronor	223,866	249,804	287,364	381,693	539,556
<i>Utgifter.</i>					
Räntor och retardiskonto	23,006	25,502	27,513	21,000	23,185
Aflöningar	19,858	20,167	21,450	20,033	20,900
Omkostnader	6,870	5,143	5,927	8,538	7,487
Vinst för året	174,132	198,992	232,474	332,122	487,984
Summa kronor	223,866	249,804	287,364	381,693	539,556
<i>Tillgångar.</i>					
Inrikes växlar	3,631,332	3,295,458	3,329,297	5,382,494	4,194,033
Lån mot hypotek	1,674,580	1,904,510	2,739,510	2,527,500	1,811,020
Kassakreditiv	153,591	202,846	147,165	106,571	120,716
Afbetalningslån	173,217	119,913	132,235	127,850	150,390
Löpande räkning	706,607	289,267	547,752	330,919	907,507
Kassa	585,604	601,072	857,107	767,971	771,660
Summa kronor	6,924,931	6,413,066	7,753,066	9,243,305	7,955,326
<i>Skulder.</i>					
Förlag från hufvudkontoret	5,600,000	5,300,000	6,600,000	8,300,000	7,000,000
Upp- och afskrifning	40,891	112,236	44,720	4,576	5,883
Deposition	67,560	87,639	400	—	—
Folioräkning	397,130	373,748	414,033	148,448	234,351
Postväxlaräkning	684,065	405,097	531,972	187,033	100,632
Förskottsrekning	100,000	100,000	100,000	100,000	121,000
Förskott från hufvudkontoret för växling	—	—	—	400,000	400,000
Innestående vinstmedel	35,285	34,346	61,941	103,248	93,460
Summa kronor	6,924,931	6,413,066	7,753,066	9,243,305	7,955,326

Bland öfriga kreditanstalter inom länet märkas:

1:o) *Hernösands enskilda bank*. Denna bankanstalt, som vid 1895 års utgång bedref sin verksamhet med hufvudkontor i Hernösand samt afdelningskontor i Stockholm, Örnsköldsvik, Sollefteå, Nyland, Skellefteå och Nordmaling, har under denna period inrättat två nya afdelningskontor, det ena i Kramfors i Vesternorrlands län och det andra i Sundbyberg i Stockholms län, hvilka öppnades det förra den 1 oktober 1896 och det senare i juni 1899.

I såväl Stockholm som Örnsköldsvik har bankbolaget under perioden låtit uppföra eget bankhus af sten, sedan för ändamålet inköpts i Stockholm egendomen med tomt under n:r 16 vid Kungsträdgårdsgatan och i Örnsköldsvik handlanden Axel Ömans välbelägna fastighet med tomt, upptagande hela kvarteret »Paris» vid Stora torget därstädes. Båda bankbyggnaderna äro till stil, byggnadsätt och inredning förstklassiga och i allo motsvarande nutidens fordringar på en byggnad för ifrågavarande ändamål.

År 1896 emitterades 2,000 och år 1897 4,000 nya lotter, lydande å 500 kr., till ett pris af 975 kr. för hvarje lott, medförande för de nya lottegarne från resp. 1897 och 1898 års början samma rätt, som de förutvarande lottegarne åtnjöto. Af det infutna aktiekapitalet hafva resp. 950,000 och 1,900,000 kr. tillförts reservfonden.

Bankens grundfond, som den 1 januari 1896 utgjorde 3,000,000 kronor, uppgick den 31 december 1900 till 6,000,000 kronor. Bankens öfriga fonder hafva under perioden ökats, reservfonden från 2,374,169 kronor 35 öre vid periodens början till 5,360,000 kronor vid dess slut samt pensionsfonden från 142,100 kronor 42 öre till 232,187 kronor 20 öre. Antalet lottegarne, som vid periodens början utgjorde 748, uppgick vid dess slut till 1,399.

Allmänhetens förtroende till ifrågavarande bankinrättning framgår i öfrigt af efterföljande tabell *Ll* (sid. 53) öfver dess inlåningsrörelse under perioden.

2:o) *Sundsvalls enskilda bank* har, med hufvudkontor i Sundsvall, i likhet med föregående år haft afdelningskontor i Stockholm, Östersund, Örnsköldsvik och Ånge.

Bankens kapital utgjorde:

	Grundfond.	Reserverade medel.	Summa.
Den 1 januari 1896	4,000,000 kr.	2,010,950 13 kr.	6,010,950 13 kr.
Den 31 december 1900	6,000,000 »	4,252,727 71 »	10,252,727 71 »

Ökningen i bankens fonder har skett

dels genom emission år 1896 af 1,000 nya lotter till ett pris af 1,800 kronor	1,800,000 00	
och år 1898 af ytterligare 1,000 lotter till ett pris af 1,900 kronor	1,900,000 00	3,700,000 00
samt dels genom afsättning till framtida disposition af vinstmedel	541,777 58	
	Summa kronor	4,241,777 58

Lottegarne hafva årligen i utdelning uppburit 10 % i form af ränta och vinst.

Banken har låtit uppföra eget stenhus i Ånge för inrymmande af kontoret därstädes samt likaledes anordnat lokal i egen stenhusfastighet i Örnsköldsvik för därvarande kontor. För kontoret i Stockholm är eget bankhus under uppförande å af banken inköpt tomt med n:r 22 vid Fredsgatan.

Genom årliga afsättningar och upplupna räntor har »pensionsfonden för bankens tjänstemän» ökats från 86,545 kronor 17 öre den 1 januari 1896 till 161,739 kronor 17 öre den 31 december 1900.

Bankens aktiva uppgingo den 1 januari 1896 till 35,227,172 kronor 32 öre och den 31 december 1900 till 51,217,502 kronor 31 öre.

Att banken fortfarande åtnjuter ett stort förtroende hos den deponerande allmänheten framgår af nedanstående tabell öfver inlåningsräkningarnas ställning vid räkenskapsårets slut:

	År 1896. Kronor.	År 1897. Kronor.	År 1898. Kronor.	År 1899. Kronor.	År 1900. Kronor.
<i>Depositioner.</i>					
Sundsvall	4,434,869 80	5,066,746 04	5,027,945 33	5,359,981 23	5,605,881 15
Stockholm	8,451,299 07	8,149,366 84	7,216,875 49	7,219,912 73	7,239,569 64
Östersund	1,197,639 17	1,363,567 45	1,420,069 04	1,635,194 84	1,924,304 73
Örnsköldsvik	1,161,894 05	1,359,482 99	1,479,066 92	1,621,325 16	1,787,675 36
Ånge	578,423 00	750,088 53	786,543 00	805,368 00	988,921 00
<i>Kapitalräkning.</i>					
Sundsvall	1,286,098 71	1,622,611 39	2,026,685 34	3,044,909 90	3,817,033 41
Stockholm	1,542,680 10	1,469,734 38	1,464,052 64	1,680,636 80	1,811,514 21
Östersund	—	—	—	433,399 12	774,565 92
Örnsköldsvik	—	—	—	—	—
Ånge	—	—	—	—	—
<i>Upp- och afskrifningsräkning.</i>					
Sundsvall	1,280,860 87	932,575 62	1,254,319 65	1,617,291 81	677,167 15
Stockholm	1,434,716 80	2,394,205 02	2,073,119 11	1,821,035 89	1,637,586 88
Östersund	186,169 67	172,403 40	244,423 64	223,864 89	272,212 01
Örnsköldsvik	150,062 80	184,581 87	119,359 42	100,548 09	110,856 78
Ånge	69,159 35	58,805 67	85,240 28	91,220 78	128,131 55
<i>Sparkassembleräkning.</i>					
Sundsvall	—	—	1,149,380 90	1,167,262 57	1,449,471 63
Stockholm	—	—	—	—	80,106 52
Östersund	—	—	823,950 65	877,794 12	958,565 36
Örnsköldsvik	—	—	131,494 97	329,755 28	495,188 85
Ånge	—	—	256,659 00	254,817 87	253,585 93

3:o) *Aktiebolaget Sundsvalls handelsbank*, med hufvudkontor i Sundsvall och afdelningskontor i Stockholm och Östersund, höjde år 1897 aktiekapitalet från 2,000,000 kronor till 4,000,000 kronor. Bankens egna fonder utgjorde den 31 december 1900:

Aktiekapitalet	4,000,000 kronor.
Reserverade medel	1,370,000 »
	Summa 5,370,000 kronor.

Bankens verksamhet under perioden har varit stadd i jämn utveckling. Rörande de åt bankens förvaltning anförtrodda medel hänvisas till tabell *Mm* (sid. 54).

4:o) *Aktiebolaget Medelpads folkbank* eger ett aktiekapital af 285,250 kronor och en reservfond af 107,990 kronor. Bankens rörelse har betydligt ökat under de senare åren. Å de särskilda insättningsräkningarna inestodo vid slutet af periodens olika år:

	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
Depositionsräkning kr.	742,090-00	853,356-00	791,831-00	960,169-00	1,035,795-00
Upp- och afskrifningsräkning . . .	115,799-56	117,560-60	107,244-57	106,933-85	105,805-80
Sparkasseräkning . . .	430,182-32	460,081-87	630,533-26	524,178-32	543,208-23

5:o) *Sundsvalls folkbank*. Å räkningarna inestodo vid nedannämnda års slut:

År	Deposition.	Upp- och afskrifning.	Sparinsatser.
År 1896	kr. 1,628,612	102,320 75	438,280 29
» 1897	» 1,424,640	71,215 59	529,017 20
» 1898	» 1,286,695	59,016 99	587,322 99
» 1899	» 1,205,430	42,889 98	606,313 20
» 1900	» 1,293,057	38,670 77	465,680 35

6:o) *Aktiebolaget Sollefteå folkbank*, hvars bolagsordning är fastställd den 29 maj 1896 och hvars aktiekapital utgör 250,000 kronor, började den 4 november nämnda år sin verksamhet vid bankkontor inom Sollefteå municipaldistrikt. Dess reservfond uppgick den 31 december 1896 till 6,250 kronor och den 31 december 1900 till 24,002 kronor. Å inlåningsräkningarna inestodo vid slutet af periodens olika år:

År	Å depositionsräkning.	Å upp- och afskrifningsräkning.	Å sparkasseräkning.
År 1896	kr. 35,400	34,632	1,613
» 1897	» 313,603	80,350	37,618
» 1898	» 560,250	101,715	89,209
» 1899	» 889,139	93,976	119,732
» 1900	» 1,132,985	84,070	194,736

7:o) *Aktiebolaget Fränsta bank*, hvars bolagsordning fastställdes den 28 april 1899 och hvars aktiekapital den 31 december 1899 uppgick till 98,500 kronor, började sin verksamhet den 3 oktober 1899. Dess reservfond uppgick den 31 december 1900 till 1,734 kronor 42 öre. Inlåningsrörelsen framgår af följande tablå:

År	Depositionsräkning.	Upp- och afskrifningsräkning.	Sparkasseräkning.
År 1899	kr. 50,175	18,400 29	17,471 00
» 1900	» 108,269	28,911 93	93,612 20

8:o) *Norrlands hypoteksförenings* verksamhet, i hvad den samma omfattat Vesternorrlands län under ifrågavarande period, angifves i följande tablå:

Den 31 december	Antal delegare.	Delaktighetsbelopp. Kronor.	Den 31 december	Antal delegare.	Delaktighetsbelopp. Kronor.
1895	555	2,151,400	1898	584	2,153,900
1896	563	2,157,400	1899	595	2,160,100
1897	571	2,170,700	1900	618	2,232,700

9:o) *Sundsvalls stads hypoteksförenings* amorteringslån voro nedannämnda år utestående till följande belopp:

År 1896	1,226,300 kronor.
» 1897	» 1,195,100 »
» 1898	» 1,173,100 »
» 1899	» 1,189,600 »
» 1900	» 1,177,400 »

10:o) *Vesternorrlands läns ränte- och kapitalförsäkringsanstalt* har, för bildande af såväl lifränta som kapital, under periodens hvarterda år emottagit följande insatser:

År	Lifräntemedel.	Kapitalmedel.	Summa. Kronor.
År 1896	3,766	5,720	9,486
» 1897	2,475	3,755	6,230
» 1898	2,811	3,434	6,245
» 1899	2,459	1,761	4,220
» 1900	1,806	2,220	4,026

Antalet utfärdade försäkringsböcker var vid utgången af år 1900 8,219, och voro anstaltens fonder vid samma tidpunkt följande:

Besparingsfonden	263,487-46 kronor.	Donationsfonden	5,000-00 kronor.
Lifräntefonden	2,717-17 »	Andra fonder (div.)	502-70 »
Reservfonden m. m.	11,444-68 »	Summa	283,152-01 kronor.

Anstalten har ombud å platser inom länet, hvarest för ändamålet lämpliga och villiga personer kunnat erhållas.

Den knappa penningtillgången jämte höga inlåningsräntor torde vara samverkande orsaker till att insatserna under särskildt de två sista åren af perioden visat nedgående resultat vid denna anstalt.

Sparbanker funnos vid periodens början inrättade i länets tre städer äfvensom i Attmars socken. Under perioden har för

Tab. Mm. *Aktiebolaget Sundsvalls handelsbanks verksamhet åren 1896—1900.*

	År 1896.	År 1897.	År 1898.	År 1899.	År 1900.
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
<i>Depositionsräkning.</i>					
Sundsvall	3,043,285	2,744,995	2,811,847	3,614,948	5,013,594
Stockholm	599,348	953,395	553,584	947,837	1,322,564
Östersund	672,803	683,293	533,543	540,473	798,884
Summa kronor	4,315,436	4,381,683	3,908,974	5,103,258	7,135,042
<i>Upp- och afskrifningsräkning.</i>					
Sundsvall	2,049,167	2,586,463	1,822,352	1,927,220	1,906,694
Stockholm	226,385	315,620	266,976	209,084	192,970
Östersund	140,502	174,241	181,197	169,414	222,578
Summa kronor	2,416,054	3,076,324	2,270,525	2,305,718	2,322,242
<i>Sparkasseräkning.</i>					
Sundsvall	1,559,127	1,806,543	2,316,902	2,059,840	1,470,051
Stockholm	167,692	260,589	585,500	667,224	643,954
Östersund	397,020	458,807	843,612	676,581	523,027
Summa kronor	2,123,839	2,525,939	3,746,014	3,403,645	2,637,032

Sidensjö socken och omnejd tillkommit Sidensjö sparbank, hvars reglemente blifvit af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande fastställt den 31 oktober 1899. Sparbankernas verksamhet har i ganska väsentlig grad ökat under perioden, och får Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande med afseende å omfattningen af densamma underdånigst hänvisa till Kungl. Statistiska Centralbyråns redogörelser därför, äfvensom, i fråga om Postsparbankens verksamhet inom länet, till de officiella berättelser, som därom afgifvas.

D) **Försäkringsanstalter.** Då resultatet af *lifförsäkringsaktiebolaget Norrlands* verksamhet under år 1896 och föregående år ansågs mindre tillfredsställande, beslöt bolagsstämman år 1897 att i såväl försäkringstagarnes som aktieegarnes intresse söka afveckla bolagets affärer. För att skydda de förras rätt träffades med landets äldsta *lifförsäkringsbolag*, försäkringsaktiebolaget *Skandia*, sådant aftal, att detta bolag från och med den 1 januari 1898 skulle öfvertaga samtliga vid denna tid hos »Norrland» i kraft varande *lifförsäkringar*. Därvid medgafs försäkringstagarne rättighet att utbyta sina försäkringsbref mot dylika utfärdade af »Skandia», och skulle dessa, med behörig hänsyn till den gångna försäkringstiden, berättiga till alla de förmåner, som voro förbundna med »Skandias» öfriga försäkringsbref.

Brandförsäkringsaktiebolaget Norrland, hvilket ifrån början varit en från *lifförsäkringsaktiebolaget Norrland* helt och hållet skild anstalt, med hvilken den endast hade namnet »Norrland» gemensamt, har under perioden varit stadd i jämn utveckling. Utom grundfonden å 1,050,000 kronor, garantifonden å 3,150,000 kronor och försäkringsfonden å 365,000 kronor funnos vid 1900 års slut en reservfond å 200,000 kronor och en regleringsfond å 165,000 kronor, hvarjämte till blifvande bolagsstämma funnos disponibla medel till ett belopp af 164,239 kronor 72 öre.

Vesternorrlands läns brandstodsbolag för landet, grundadt år 1844, ansvarade år 1895 för ett försäkringsbelopp af 41,974,290 kronor och år 1900 för ett försäkringsbelopp af 49,565,680 kronor. Summan af de under tiden $\frac{1}{5}$ 1895— $\frac{1}{5}$ 1900 utbetalda brandskadeersättningar uppgick till 287,497 kronor 60 öre.

Sundsvalls brandstodsbolag, hvars verksamhetsområde är Vesternorrlands län, företrädesvis Sundsvall och dess omgifningar, fick sin bolagsordning af Länsstyrelsen fastställd den 30 september 1893 och började sin verksamhet den 1 oktober samma år. Till upplysning om bolagets verksamhet under den nu gångna femårsperioden tjenar följande uppställning:

	Försäkrings- summa.	Inkomster.	Ersättning för brandskada.	Reserverade medel vid årets slut.
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
År 1896 . . .	1,836,670	14,475·26	265·00	24,325·03
» 1897 . . .	1,867,935	14,040·08	12,707·38	21,825·43
» 1898 . . .	1,778,035	14,743·37	16,735·38	18,191·70
» 1899 . . .	1,791,390	14,375·01	1,269·49	25,036·59
» 1900 . . .	1,760,575	14,513·18	4,291·48	31,813·32

Inom ett flertal af länets kommuner finnas därjämte särskilda, på uttaxering grundade brandstodsbolag inrättade, hvilkas reglementen erhållit fastställelse af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande.

Norra Sveriges varuförsäkringsbolag, hvars styrelse har sitt säte i Sundsvall och hvars verksamhet, omfattande de fem nordligaste länen, började den 1 juli 1895, har under den nu gångna perioden utvecklat sin försäkringsverksamhet på sätt af följande tablå inhämtas:

År.	Antal delegare.	Försäk- rings- summa.	Inkomster.	Utbetalda brand- skador.	Kontant och i banker innesående medel vid årets slut.	För regle- ring af brandskada afsatta fonder.
		Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
1896 . . .	527	3,611,030	22,054·26	8,933·87	3,920·02	5,482·16
1897 . . .	1,122	7,014,800	42,688·03	9,455·40	25,245·17	26,861·69
1898 . . .	1,270	8,005,275	49,719·42	3,586·54	56,494·99	56,627·41
1899 . . .	1,604	10,338,305	51,011·67	18,085·87	70,050·97	71,782·31
1900 . . .	1,821	11,992,055	59,059·12	18,480·08	101,100·06	93,954·61

För *Vesternorrlands läns hästförsäkringsbolag*, som utöfvar sin verksamhet endast inom länet med säte i Sundsvall, har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande fastställt nytt reglemente den 31 december 1896 och den 26 oktober 1898 ändring i viss del af detsamma. Bolaget började sin verksamhet i februari månad 1880. Enligt reglementet skall ett försäkringsvärde af 200,000 kronor vara tecknad, innan bolagets verksamhet börjar. Sedan utgiftsbeloppet för året blifvit bestämdt, sker utdebitering efter det belopp, som faller å hvarje 100 kronor af ansvarighetsbeloppet. För bildande af reservfond uttaxeras två tiondedels procent af försäkringssumman hvarje år årsafgiften ej öfverstiger två och tre tiondedels procent och reservfonden icke uppgår till tre procent af försäkringssumman. Reservfonden användes till gäldande af bolagets utgifter de år årsafgiften öfverstiger tre procent af försäkringssumman. Reservfonden skall förräntas och räntan läggas till kapitalet. Bolagets verksamhet under perioden framgår af *tabell Nn* (sid. 56).

Verksamhet för kreatursförsäkring utöfvas därjämte af en och annan förening inom området af en eller flere kommuner, såsom *Sjålevads hästförsäkringsförening*, *Sjålevads koförsäkringsförening m. fl.*

Angående *Norrlands sjöassuransförening*, *Norrlands fraktförsäkringsförening* och *Norrlands ångfartygsassuransförening*, för hvilkas verksamhet redogörelse lämnats i föregående berättelse, må här meddelas, att de två förstnämnda föreningarna, hvilka afvecklats under åren 1896 och 1897, helt och hållet upphörde med sistnämnda års utgång. Hvad åter angår *Norrlands ångfartygsassuransförening*, som började sin verksamhet år 1886, angifves dess verksamhet under åren 1896—1900 af följande tablå:

Uttaxerade belopp och extra premier	1,766,381 kronor.
Öfriga inkomster	12,478 »
Utbetalda skadeersättningar	1,112,994 »
Öfriga utgifter (inkl. ristorno och återförsäkringspremier)	665,865 »
Antal sjöolyckor, för hvilka utbetalts ersättning	723
Tillgångar den 31 december 1900	35,115 kronor.
Försäkringsbelopp den 31 december 1900	8,606,300 »
Antalet intagna fartyg den 31 december 1900	265

För hvarje 100 kronors ansvarighetsbelopp utdebiterades år 1896 549 öre, år 1897 466 öre, år 1898 518 öre, år 1899 526 öre samt år 1900 467 öre.

Förutom här ofvan omnämnda försäkringsassociationer drifves af en mängd såväl svenska som utländska bolag verksamhet inom länet för lif-, olycksfalls-, sjö-, brand- och kreatursförsäkring medelst agenturer såväl i länets städer som å de mera betydande platserna å landsbygden.

E) Hälsovård och sjukvård. Åtgärder och förbättringar i *hälsovårdsafseende*, hvilka redan vid förra periodens utgång voro afsevärda, hafva alltjämt fortgått, hvartill förste provinsialläkarens inspektionsresor i väsentlig mån bidragit.

Renhållningen i städerna, hvilken icke ännu, såsom önskvärdt vore, blifvit en af kommunen helt och hållet öfvertagen angelägenhet, har dock förbättrats genom skärpt tillsyn af hälsovårdsnämnderna genom underlydande hälsovårdspoliser. Särskildt i Sundsvall har en förbättrad anordning härutinnan vidtagits under sista året genom stadsfullmäktiges af Länsstyrelsen fastställda beslut att medgifva allenast gårdsegare och hyresgäster rätt till fri latrinhämtning från egna lägenheter, hvaremot hvarje annan person, som vill ombesörja bortforsling af latrin, skall därtill hafva hälsovårdsnämndens tillstånd, och har härigenom stadens renhållningsverk fått bättre tillfälle att ingripa i renhållningen. Denna inrättning, som den 31 december 1895 hade 8 egna hästar och en fast anställd arbetspersonal af 21 man, hade den 31 december 1900 12 egna hästar och 28 fast anställda arbetare. År 1895 utgjorde verkets inkomster 39,857 kronor 13 öre och utgifter 36,667 kronor. År 1900 voro inkomsterna 52,087 kronor 90 öre och utgifterna 53,917 kronor 21 öre. Renhållningsverkets arbeten under sista perioden belysas i öfrigt af följande sammanställning:

År	Bortforslades	Latrinkärl	Soptunnor	Lassgatnsopor
1896	17,983	11,322		2,390
1897	18,020	15,013		2,884
1898	18,874	17,504		2,462
1899	19,699	23,988		2,122
1900	21,534	24,003		1,786

År 1898 fick Örnköldsvik sin vattenledning fullt färdig. Arbetet därmed började under vintern 1896—1897 och kostnaden för densamma har uppgått till 156,841 kronor 10 öre. Vattnet

ledes från Hörsjön, belägen å ett berg, Varfsberget, i stadens närhet, och på grund af dess läge är det naturliga trycket i ledningen mycket ansevärt och tillräckligt kraftigt för att möjliggöra vattnets användande äfven till eldsläckningsändamål jämväl inom de högst belägna delarna af samhället. Stadens invånare ega rätt till fri hushållsförbrukning, hvaremot för annat ändamål viss afgift erlägges med stigande rabatt för större förbrukning.

Inom såväl Hernösand som Sundsvall har vattenledningsnätet betydligt utvidgats. Enär trycket i Hernösands vattenledning varit för svagt för de högre belägna delarna af staden, hafva dessa stadsdelar hittills icke kunnat åtnjuta omedelbar och bekväm tillgång till densamma, men hafva numera förbättrade anordningar därutinnan vidtagits, så att från hösten 1900 äfven den norra stadsdelen eller den s. k. Norrstaden erhållit vattenledning. Till vinnande häraf har ett vattentorn blifvit uppfördt å den s. k. Brännan, hvartill vattnet uppfordras med pumpverk, som drifves medelst ledning från stadens i och för dess yttre belysning anordnade elektriska kraftstation i Gädeå. Äfven afloppsnätet har i väsentlig mån ökats.

I Sundsvall har vattenledningsnätet, som vid 1895 års slut hade en längd af 15,317 meter, under perioden ökats med sammanlagt 2,633 meter och hade således vid 1900 års slut en utsträckning af 17,950 meter. Under samma tid har stadens afloppsnät ökats från 11,750 meter till 13,817 meter. Vattenkonsumtionen inom staden har under perioden varit:

	Totalförbrukning per år.	Totalförbrukning per dag och individ.
År 1896	754,610 kubikmeter.	147 liter.
> 1897	924,090	178
> 1898	898,130	170
> 1899	992,650	188
> 1900	927,750	174

Epidemisjukhuset i Hernösand genomgick under år 1900 en grundlig reparation och delvis ombyggnad, hvarigenom densamma försatts i ett tidsenligt och för stadens behof tillfredsställande skick. Anstalten utgöres af sjukhusbyggnad med rymlig veranda och balkong mot söder, äfvensom nödiga ekonomibyggnader. Sjukhuset innehåller sex sjukrum, alla med egen ingång, jämte särskildt rum för läkare (tillika operationsrum)

Tab. Nu.

Vesternorrlands läns hästförsäkringsbolags verksamhet åren 1896—1900.

År.	Gällande försäkringar vid årets slut.		Nya försäkringar under året.		Medelvärdet per häst. Kr.	Årspremie per 100 kronor af försäkringssumman. Kronor.	Uttaxerade premier. Kronor.	Inträdesavgifter. Kronor.	Reserverade medel. Kronor.	Antal ersatta djur.	Ersättningsbelopp jämte sjukvårdsbidrag. Kronor.	Ränteutgifter. Kronor.	Uppbördsprovisioner. Kronor.	Intagningskostnader för nya försäkringar. Kronor.	Afskrifning af rester. Kronor.	Förvaltningskostnader. Kronor.
	Antal djur.	Kronor.	Antal djur.	Kronor.												
1896	2,149	678,665	516	157,860	315.34	2.65	20,059.06	722.84	1,053.22	60	11,840.60	1,004.91	518.19	1,344.57	—	4,922.02
1897	2,250	737,440	579	200,850	327.75	2.65	21,618.80	945.43	148.10	54	13,810.60	1,095.60	607.63	1,553.18	—	5,409.30
1898	2,417	850,395	639	254,060	351.84	2.60	23,852.30	1,153.85	987.84	53	13,734.12	1,073.30	652.02	1,786.66	1,000.00	5,728.00
1899	2,719	1,019,730	791	317,170	375.04	2.55	27,509.46	1,585.95	5,387.95	52	12,588.41	1,329.86	712	2,153.61	2,468.24	4,975.27
1900	2,922	1,185,795	786	367,760	405.12	2.50	32,432.85	1,841.80	7,393.44	74	22,210.38	1,403.53	829.38	2,245.94	—	5,579.93

och för fast anställd sköterska, äfvensom badrum och desinfektionsrum m. fl. Inrättningen, som är försedd med elektrisk belysning, är utrustad för 20 patienter. Kostnaden har uppgått till omkring 15,500 kronor.

Epidemisjukhuset i Sundsvall är ännu i oförändradt skick, men år 1900 vidtoges förberedande åtgärder för åstadkommande af ett nytt sådant; och hafva stadsfullmäktige bestämt platsen därför, hvarförutom fullständig utredning med förslag till sjukhusets anordning och sjukplatsantalet upprättats af hälsovårdsnämnden. Ärendet var vid periodens utgång beroende på stadsfullmäktiges afgörande.

Epidemisjukhuset i Sollefteå har år 1900 genomgått en välbehöflig reparation.

Såsom exempel på betydande framsteg i de sanitära anordningarna, som vidtagits vid de större industriella inrättningarna, må anföras, att vid Bollsta bruk anlagts en välbehöflig vattenledning, jämte det att såväl bostäder som uthus inrättats efter nutidens fordringar; att vid Kramfors vattenledning med ett utmärkt vatten åstadkommits genom borring; att vid Vifstavarf likaledes förbättringar i renhållningen och nybyggnader utförts, hvarförutom dylika äro att anteckna äfven för Svartvik, Fagervik, Sandö m. fl. ställen. På den egentliga landsbygden göres däremot ännu föga för den allmänna hälsovården; dock erhåller allmogon genom de nämnda förbättringarna vid de större arbetsplatserna ett godt föredöme härutinnan.

Hälsovårdsstadgan för rikets städer skall — utom i Sollefteå, Skönsmon, Skönsberg samt Gångviken med Tegelhagen och Finstaberget — i tillämpliga delar gälla äfven för Nylands municipalsamhälle enligt Eders Kungl. Maj:ts nådiga beslut den 22 januari 1897. Särskilda ordningsregler i hälsovårdshänseende äro af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande den 22 december 1897 fastställda för Björsta, Limsta och Öds byar i Gudmundrå socken. Hälsovårdspoliser äro utom i städerna anställda i Sollefteå, Nyland, Gångviken och Gudmundrå. Mindre epidemisjukstugor äro inrättade i Njurunda och Ramsele samt vid några sågverk.

Sedan Landstinget år 1894 beslutat att bidra till utbildning och aflöning af *sjuksköterskor*, hafva sådana under ifrågavarande fem år anställts inom Gudmundrå, Tuna, Njurunda, Torps, Attmars, Stöde, Ramsele, Alnö, Sollefteå, Säbrå och Borgsjö kommuner; förut funnos 3 (i Fjällsjö, Jusele och Tåsjö), hvarför hela antalet utgör 14. Sköterskor äro dessutom anställda vid flere sågverk. Särskilda desinfektörer hafva utom förut befintliga anställts i Timrå och Hässjö kommuner samt vid flere sågverk.

Slakterier och bagerier hafva både i städerna och på landsbygden i allmänhet förbättrats. För att bättre kunna kontrollera kötthandeln gjorde Sundsvalls hälsovårdsnämnd den 12 juni 1900 framställning hos stadsfullmäktige om införande af besiktningstvång i enlighet med lagen af den 22 december 1897; och är ärendet ej ännu afgjort.

För att sätta äldre *barnmorskor* i tillfälle att öka sina kunskaper och inlära nyare tiders behandlingsmetoder beslöt Landstinget år 1897 att för hvarje af åren 1898, 1899 och 1900 anslå 750 kronor, att fördelas på tio barnmorskor för genomgående af en repetitionskurs vid undervisningsanstalten för barnmorskor i Stockholm, och hafva under nämnda tre år 30 barnmorskor genomgått en dylik repetitionskurs på 14 dagar.

K. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser 1896—1900. Vesternorrlands län.

En af 1897 års landsting tillsatt kommitté för afgifvande af förslag till åstadkommande af en bättre tillgång till *vård af sinnessjuka* inom länet föreslog 1898 års landsting att söka få på Hernösands hospitals område anlägga en s. k. öfvervakningsafdelning för 10 män och 10 kvinnor. Detta förslag antogs, och sedan sådan tillåtelse utverkats och af Kungl. Medicinalstyrelsen godkända ritningar med kostnadsförslag anskaffats samt Kungl. Medicinalstyrelsen utsett plats, anslog 1900 års landsting härför erforderliga medel och uppdrog åt direktionen för Hernösands lasarett att ombesörja byggnadens uppförande.

Sjukvårdsanstalter inom länet voro Hernösands hospital samt fem länslasarett och kurhus, förlagda i städerna Hernösand, Sundsvall och Örnsköldsvik samt i Sollefteå och i Backe. Lungsotssanatoriet i Österåsen var vid periodens utgång i det närmaste fullbordadt.

Landstingets sammanlagda årliga anslag till länslasarettens uppgick år 1896 till 100,914 kronor 70 öre, år 1897 till 100,453 kronor 74 öre, år 1898 till 115,294 kronor 68 öre, år 1899 till 120,828 kronor 28 öre och år 1900 till 130,508 kronor 59 öre.

Sjukvårdsafgiften har under hela perioden utgått med högsta tillåtna belopp eller 50 öre af man och 25 öre af kvinna, som författningsenligt äro pliktiga att erlægga mantalspenningar.

Boträffande öfriga uppgifter rörande sjukvårdsanstalterna samt patientantal m. m. får Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande åberopa hvad Sveriges officiella statistik angående hälso- och sjukvården härutinnan innehåller.

Sedan Sänga brunns- och badanstalt, känd sedan urminnes tid, under denna period blifvit nedlagd, finnes numera inom länet endast en kuranstalt, nämligen vattenkuranstalten i Sundsvall.

Läkarepersonalen inom länet vid periodens slut uppgick till 47, hvaraf 7 provinsialläkare, 1 biträdande och 6 extra provinsialläkare, 7 lasarett- och kurhusläkare, 4 stadsläkare, däraf 2 i Hernösand och 2 i Sundsvall, 2 hospitalsläkare, 5 militärläkare, 13 läkare med uteslutande privat praktik samt 1 f. d. provinsialläkare och 1 f. d. lasarettläkare.

Tandläkare funnos vid slutet af år 1900 till ett antal af 10, hvaraf 3 i Hernösand, 4 i Sundsvall, 1 i Örnsköldsvik, 1 i Sollefteå och 1 i Ramsele.

Af *veterinärer* funnos vid samma tid inom länet 8, hvaraf 2 läns- och 4 distriktsveterinärer samt 2 med uteslutande privat praktik, hvaremot en distriktsveterinärbefattning var vakant.

Af *apotek* funnos 1 i Hernösand, 2 i Sundsvall, 1 i Örnsköldsvik samt å landsbygden 7 apotek och 2 medikamentsförråd.

Barnmorskor funnos till ett antal af 111, hvaraf 19 i städerna och de öfriga å landsbygden. Af hela antalet voro allenast 3, däraf 1 i stad och 2 på landsbygden, icke instrument-examinerade.

F) **Fattigvård.** Om ock, såsom redan i den senast afgifna berättelsen framhölls, en viss sträfvän gör sig gällande att medelst inrättande af fattiggårdar söka uppnå en bättre anordning för fattigvårdens utöfvande, är dock, hvad landsbygden vidkommer, föga ännu att anteckna om förbättringar i detta hänseende. Alnö kommun har emellertid under ifrågavarande period ordnat sitt fattigvårdsväsende på ett sätt, som tämligen nära sammanfaller med det s. k. Elberfeldsystemet. Nämnda kommun

har blifvit fördelad i ett visst antal kretsar, inom hvilka fattigvården handhafves af en kretsstyrelse, bestående af en krets-föreståndare och två ledamöter med en suppleant och två assistenter eller vårdare. Af dessa äro krets-föreståndaren och en ledamot medlemmar samt suppleanten äfven suppleant i fattigvårdsstyrelsen. Reglemente, af fattigvårdsstyrelsen antaget den 2 juli 1899, innehåller närmare bestämmelser om sättet för fattigvårdens bestridande.

Med hänvisning i öfrigt till uppgifterna i den officiella statistiken angående kommunernas inom länet fattigvård i fråga om såväl fattigvårdsanstalterna som ock antalet understödstagare samt kostnaden för fattigvården tillåter Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande sig att i det ämne, hvarom nu är fråga, lämna en redogörelse för utvecklingen af det fattigvårdssystem, som följes i *Sundsvalls stad*, hvilken kommun är den af fattigvård mest betungade inom länet och på samma gång icke sparar vare sig omtanke eller kostnader för ordnande af stadens fattigvård så ändamålsenligt som möjligt.

Såsom redan i berättelsen för närmast föregående perioden omförmäldes, hade vid samma periods utgång det s. k. Elberfeldsystemet blifvit inom kommunen infördt med tillämpning försöksvis från den 1 oktober 1895. Detta system började den 1 januari 1896 att definitivt följas och har alltsedan tillämpats, såsom det vill synas, med gynnsamt resultat, i det att såväl understödstagarnes antal nedgått som ock en jämnare fördelning af understödet och ett bättre tillgodoseende af understödstagarne därigenom vunnits.

Antalet understödstagare utgjorde:

	Män.	Kvinnor.	Barn.	Summa.	Per 100 invånare.
År 1896 . . .	434	635	925	1,994	14.3
» 1897 . . .	415	621	989	2,025	14.3
» 1898 . . .	406	570	867	1,843	12.7
» 1899 . . .	354	524	746	1,624	11.2
» 1900 . . .	344	505	593	1,442	9.8

Fattigvårdsutgifterna och det därtill utgående bidraget per bevillningskrona belöpte sig till:

	Totala fattigvårds-kostnaden.	Fattigvårdsbidraget per bevillningskrona.
År 1896	93,637.23 kronor	1.48 kronor
» 1897	92,818.89 »	1.45 »
» 1898	88,459.20 »	1.33 »
» 1899	92,429.08 »	1.30 »
» 1900	91,335.02 »	1.23 »

Samhället har dock ej kunnat tillgodogöra sig Elberfeldsystemets alla fördelar, ty därtill hörer, att vid sidan af den öppna fattigvården skall finnas en väl ordnad slutna fattigvård med arbetsinrättning, där tredskande familjeförsörjare kunna intagas och dit sådana, som sakna arbete, kunna af fattigvårdsstyrelsen hänvisas för utförande af arbete. Detta har ock af fattigvårdsstyrelsen vid flere tillfällen framhållits, och för närvarande är en af styrelsen gjord hemställan, att plats och plan för ny arbetsinrättning måtte beredas, beroende på stadsfullmäktiges pröfning.

Stadens enda anstalt för den slutna fattigvården utgöres af den så kallade *Lindgrenska arbetsinrättningen*, ursprungligen,

enligt gåfvobref den 24 juli 1875 af fru Johanna Lovisa Holm, född Lindgren, skänkt till Sundsvalls stad med uttryckligt villkor, att egendomen skall uteslutande användas för inrymmande af en arbetsinrättning. Inom denna anstalt har hjonens antal varit:

	Män.	Kvinnor.	Summa.	D ä r a f		
				till arbete oförmögna.	med ringa arbetsförm.	mer el. mindre arbetsföra.
År 1896 . . .	120	57	177	53.25 %	31.28 %	15.47 %
» 1897 . . .	139	78	217	60.25 %	29.38 %	10.37 %
» 1898 . . .	149	76	225	58.74 %	31.19 %	10.07 %
» 1899 . . .	148	88	236	65.85 %	26.62 %	7.53 %
» 1900 . . .	153	82	235	63.80 %	27.76 %	8.44 %

Häraf framgår alltså, att af de å denna inrättning intagna understödstagare endast få varit arbetsföra och att anstalten därför ej kan anses såsom arbetsinrättning.

Å det i samband med inrättningen anordnade härberget logerade år 1896 537, år 1897 556, år 1898 776, år 1899 882 samt år 1900 815 män.

Nettoaafkastningen af det med inrättningen förenade jordbruket, utgörande omkring 45 tunnland åker, samt inrättningens inkomster genom hjonens vid jordbruket utförda arbeten voro:

	Nettovinst å jordbruket.	Inkomster af hjonens jordbruksarbete.
År 1896 . . .	1,762.15 kronor	1,066.00 kronor
» 1897 . . .	1,740.89 »	950.00 »
» 1898 . . .	1,560.13 »	842.50 »
» 1899 . . .	1,668.48 »	995.50 »
» 1900 . . .	1,639.12 »	852.00 »

G) **Fromma stiftelser.** *Barnhemmet i Hernösand* grundades på 1860-talet af fröken Hedda af Nordin. Dess ändamål är att vårda och uppfostra minderåriga flickebarn. Medel till dess underhåll lära från början hafva erhållits genom försäljning af arbeten, som tillverkats och skänkts af en inom staden bildad syförening. Sedermera har barnhemmet underhållits genom dels årsafgifter af dess »beskyddarinnor» och dels åtskilliga donationer. Dess angelägenheter förvaltas af en direktion af fem medlemmar, och den dagliga förvaltningen handhafves af en föreståndarinna. Antalet barn, som där vårdats, har under perioden uppgått till 12 med undantag af 1899, då antalet var 13. Barnhemmets tillgångar vid 1900 års slut utgjorde 35,847 kronor 4 öre, hvori ingick värdet af hemmets fastighet med 5,000 kronor.

Vesternorrlands läns nödhjälpsfond har icke under perioden tagits i anspråk för sitt ändamål. Fonden, som den 31 december 1895 uppgick till 105,754 kronor 70 öre, hade den 31 december 1900 stigit till 126,579 kronor 45 öre.

För *Vesternorrlands läns landsstats pensionskassas* och *Vesternorrlands läns båtmans- och beväringpensionskassas* tillkomst och organisation finnes redogörelse meddelad i Länsstyrelsens femårsberättelse för perioden 1871—1875.

Vesternorrlands läns fängvårdsförenings behållning, som vid 1895 års slut uppgick till 14,305 kronor, hade genom ledamotsafgifter och räntor vid 1900 års slut stigit till 18,513 kronor 32 öre.

Samtliga ofvannämnda stiftelser hafva ansetts böra hädan- efter upptagas och redovisas i tabell 7 vid denna berättelse.

Jämväl i öfrigt har nämnda tabell fullständigats med åtskilliga äldre stiftelser, för hvilka uppgifter kunnat erhållas. Hvad åter angår sådana i tabellen upptagna stiftelser, hvilka först från nu ifrågavarande femårsperiod räkna sin tillkomst, äro dessa, med undantag af de i tabellen under Sundsvalls stad upptagna, icke af den storlek och betydelse, att en särskild redogörelse för deras tillkomst och organisation ansetts böra i denna berättelses text inflyta.

Inom Sundsvall under perioden tillkomna, mera betydande stiftelser angifvas här nedan:

Fru Julia Arhusianders understödsfond för fattiga barn. Grosshandlaren M. och fru Julia Arhusiander donerade den 31 oktober 1896 5,000 kronor för ordnande af ett skolkök i Sundsvall. Hvad som ej åtginge därtill finge användas på bästa sätt för skolkökets framtida underhåll.

Fru Julia Arhusianders understödsfond för fattiga barn. Samma personer skänkte enligt gåfvobref samma dag 10,000 kronor, hvaraf årliga räntan skall användas för beklädnad af fattiga skolbarn i Sundsvall.

Fru Julia Arhusianders understödsfond för fattiga barn. Samma personer donerade samma dag ytterligare 5,000 kronor, hvaraf årliga räntan skulle användas för barnkrubbans i Sundsvall behof.

Siri Drakes minnesfond, enligt gåfvobref den 6 december 1896 af borgmästaren J. O. Drake. Afkastningen af fonden, hvilken utgör 300 kronor, skulle användas såsom understöd åt behöfvande elever vid Sundsvalls läroverk för flickor.

Konung Oscar II:s jubileistipendiefond, enligt donationsbref den 12 september 1897 af direktören Th. R. Thuresson. Räntan å donerade beloppet, 5,000 kronor, utdelas såsom stipendier vid Sundsvalls allmänna läroverk.

Sundsvalls enskilda banks donation den 8 oktober 1897 till hugfästade af minnet af verkställande direktören E. Berggren s:r. Årliga räntan af donerade beloppet, 1,000 kronor, tillhandahålles Gustaf II Adolfsföreningens styrelse för att på årsdagen af den afidnes begrafning, den 9 oktober, utdelas till *pauvres honteux* inom staden.

Albert och Lilly Nordlings frisängsfond. Grosshandlanden A. W. Nordling donerade den 12 oktober 1897 5,000 kronor, hvaraf årliga räntan skulle användas till fri vård å lasarettet i Sundsvall åt behöfvande sjuka från staden.

Gymnastikfonden. Den 3 november 1897 öfverlämnades af Sundsvalls kvinnliga gymnastikklubb ett belopp af 300 kronor till styrelsen för Sundsvalls läroverk för flickor till stipendium åt behöfvande f. d. lärjungar vid läroverket, hvilka vunnit inträde i Kungl. Gymnastiska Centralinstitutet.

Makarna Enhörnings stipendiefond. Disponenten E. A. Enhörning donerade den 27 november 1897 5,000 kronor till allmänna läroverket i Sundsvall. Årliga räntan utdelas såsom stipendier vid läroverket.

Makarna Enhörnings donation till Sundsvalls barnkrubba, enligt gåfvobref sistnämnda dag af samme donator. Årliga räntan å donerade beloppet, 5,000 kronor, användes för barnkrubbans behof.

Makarna Enhörnings donation till Sundsvalls barnhem, enligt gåfvobref af samma dag af samme donator. Årliga räntan å donerade beloppet, 5,000 kronor, användes för barnhemmets behof.

F. d. rektor E. Berggrens minne, enligt gåfvobref den 30 november 1897 af änkefru Natalia Berggren, född Unander. Donerade beloppet, 10,000 kronor, skulle tillhandahållas styrelsen för Sundsvalls arbetsstuga för uppförande af byggnad, afsedd för en s. k. arbetsstuga för barn.

Fredrik och Alona Bünsows donationsfond. Grosshandlaren Fr. Bünsows sterbhus donerade i december 1897 35,000 kronor, hvaraf årliga afkastningen skulle användas till bidrag till underhållskostnader för ett blifvande barnsjukhus i Sundsvall.

Fredrik och Alona Bünsows donationsfond. Samma sterbhus donerade samtidigt 5,000 kronor, hvaraf årliga afkastningen skulle användas för främjande af barnkrubbans ändamål.

Fredrik och Alona Bünsows donationsfond. Samma sterbhus donerade samtidigt ytterligare 5,000 kronor, hvaraf årliga afkastningen skulle användas till inköp af böcker och andra värdefulla verk, tjenliga att främja allmän bildning. Dessa arbeten skulle förvaras i stadens folkbibliotek.

Allmänna läroverkets fysikaliska fond. Genom lektor S. A. Hjelström öfverlämnades den 2 juni 1898 af okänd gifvare till allmänna läroverket i Sundsvall ett penningbelopp, hvaraf räntan skulle användas till inköp af instrument för den fysikaliska undervisningen vid läroverket. Donationen var vid 1900 års slut 4,043 kronor.

Makarna Thure Reinhold och Lina Thuressons donationsfond, enligt gåfvobref den 24 juni 1898 af direktören Th. R. Thuresson. Räntan å donerade beloppet, 5,000 kronor, användes till understöd åt behöfvande skolbarn.

Fr. och Hilda Åslunds understödsfond. Konsul F. A. Åslund donerade den 27 oktober 1898 ett belopp af 5,000 kronor, hvaraf afkastningen skulle användas till fattiga, å härvarande lasarett intagna sjuka, då de lämnade lasarettet.

F. A. Åslunds donation till Sundsvalls barnhem, enligt gåfvobref den 27 oktober 1898. Afkastningen af det donerade beloppet, 5,000 kronor, användes för främjande af barnhemmets ändamål.

G. P. och Anna Braathens donationsfond för ett blifvande rekonvalescenthem i Sundsvall, enligt gåfvobref den 22 augusti 1899 af grosshandlaren G. P. Braathen. Donerade beloppet var 10,000 kronor.

G. P. och Anna Braathens fond för vanvårdade eller vanartade barns uppfostran, enligt donationsbref af samma dag af samme donator. Donerade beloppet utgjorde 20,000 kronor.

Hulda Boströms minnesfond, enligt gåfvobref den 20 januari 1900 af bankdirektören F. L. Boström. Afkastningen af donerade beloppet, 4,000 kronor, skulle användas till förmån för *pauvres honteux* i Sundsvall.

Uti skrivelse den 5 maj 1898 till stadsfullmäktige erbjöd grosshandlaren J. A. Hedberg Sundsvalls stad såsom gåfva tomterna n:r 2, 3, 4, 6, 7 och 8 i kvarteret »Företaget» i Sundsvalls stad under villkor och förbehåll, att tomterna, hvilka efter den stora branden 1888 voro dels provisoriskt bebyggda och dels obebyggda, ordnades till öppen plats med plantering såsom esplanad och i sådant skick för all framtid underhölles, hvilka villkor likväl finge bortfalla, därest efter femtio års förlopp den sålunda anordnade platsen bättre behöfdes för stadens bebyggande eller annat allmännyttigt ändamål. Vid stadsfullmäktiges sammanträde den 17 i samma maj månad beslöto stadsfullmäktige att med tacksamhet antaga den erbjudna gåfvan på

de villkor, som därvid fästats, hvarefter anstalter genom drätselkammaren vidtogos för ordnande af platsen, hvilken nu befinner sig i sådant skick, som donator föreskrifvit.

Grosshandlaren G. P. Braathen donerade den 30 april 1898 till förmån för härvarande barnkrubba gården och tomten nr 127 i Vestra Stenhammaren, bevillningstaxerad till 5,400 kronor.

Vidare anmärkas följande donationer af:

Direktören Th. R. och fru Lina Thuresson till Sundsvalls kyrka för inköp af mässkrudar 500 kronor;

Konsul F. A. och fru Hilda Åslund till två målade fönster i kyrkans kor 3,500 kronor; och

Stadskassören B. Carell till två ljuskronor i kyrkan 1,500 kronor.

Vid sammanträde den 29 mars 1898 beslöt Sundsvalls fabriks- och handtverksförening att af sin årliga inkomst af-

sätta en del till en fond för anordnande af ett hem för gamla och orkeslösa handtverkare. Sundsvalls köpmannaförening förklarade sig sedermera villig att medverka till planens realiserande mot enahanda rättigheter och skyldigheter som förstnämnda förening. Härefter blef beslutadt, att den styrelse, som hade att förvalta och fruktbargöra fonden, skulle bestå af fem ledamöter, hvaraf de två föreningarna skulle utse två hvardera samt stadsfullmäktige den femte. Sedan för stadsfullmäktige anmälts, att föreningarna utsett sina ledamöter, blef, genom stadsfullmäktiges val i december 1899 af femte ledamoten, styrelsen för *Borgarhemmet i Sundsvall* kompletterad. Till hemmet, för hvilket magistraten den 27 juni 1900 fastställde stadgar, äro donerade af fabrikören L. F. Berns sterblus 60,000 kronor och af grosshandlaren M. Arhusiander 10,000 kronor. Dessutom hafva genom Sundsvalls fabriks- och handtverksförening för hemmets räkning insamlats tillhopa 8,078 kronor 55 öre.

Hernösand i Landskansliet och Landskontoret den 31 december 1901.

Underdånigst:

På Landshöfdingeämbetets vägnar:

Axel Arnell.

O. Hammar.

Tab. 1.

FOLKMÄNGDEN I VESTERNORRLANDS LÄN ÅREN 1896—1900.

1.		2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
		Kyrkoskrifna folkmängden (enligt prästerskapets uppgifter den 31 december).			Mantalskrifna folkmängden (enligt de mantalslängder, som upprättats vid slutet af motsäende år).										
					Hela mantalskrifna folkmängden.			Därnf fria från mantalspenningar.							
								Värfvadts manskap.	Af särskilda orsaker befriade.		Underåriga.		Summa (fria från mantalspenningar).		
		Mankön.	Kvinnkön.	Summa.	Mankön.	Kvinnkön.	Summa.	Mankön.	Mankön.	Kvinnkön.	Mankön.	Kvinnkön.	Mankön.	Kvinnkön.	Summa.
Landsbygden	år 1896 . .	98,578	98,252	196,830	97,654	97,831	195,485	57	3,500	6,958	43,096	42,346	46,653	49,304	95,957
	1897 . .	99,880	99,408	199,288	99,086	93,920	193,006	99	3,509	7,109	43,636	42,609	47,244	49,718	96,962
	1898 . .	101,619	100,721	202,370	100,915	100,369	201,314	123	3,641	7,160	44,375	43,252	48,139	50,412	98,551
	1899 . .	102,644	101,412	204,056	102,653	101,689	204,342	108	3,603	7,217	45,129	43,642	48,840	50,859	99,699
	1900 . .	104,126	102,814	206,940	103,704	102,302	206,006	99	3,544	7,079	45,532	43,867	49,175	50,946	100,121
Hernösands stad	år 1896 . .	3,580	4,021	7,601	3,274	3,843	7,117	—	103	284	1,345	1,305	1,448	1,589	3,037
	1897 . .	3,606	4,076	7,682	3,412	4,008	7,420	—	110	303	1,385	1,343	1,495	1,646	3,141
	1898 . .	3,600	4,085	7,685	3,397	4,058	7,455	—	116	298	1,375	1,378	1,491	1,676	3,167
	1899 . .	3,670	4,151	7,821	3,343	4,034	7,377	—	98	286	1,329	1,336	1,427	1,622	3,049
	1900 . .	3,677	4,213	7,890	3,400	4,131	7,531	—	130	313	1,341	1,381	1,471	1,694	3,165
Sundsvalls stad	år 1896 . .	6,612	7,329	13,941	5,834	7,092	12,926	—	211	432	2,503	2,647	2,744	3,079	5,823
	1897 . .	6,716	7,442	14,158	5,971	7,238	13,209	—	217	385	2,559	2,712	2,776	3,097	5,873
	1898 . .	6,823	7,605	14,428	6,132	7,417	13,549	—	187	345	2,589	2,741	2,776	3,086	5,862
	1899 . .	6,868	7,622	14,490	6,273	7,445	13,718	—	177	321	2,625	2,733	2,802	3,054	5,856
	1900 . .	7,121	7,710	14,831	6,428	7,599	14,027	—	166	315	2,652	2,729	2,818	3,044	5,862
Örnsköldsviks stad	år 1896 . .	1,015	1,154	2,169	1,047	1,181	2,228	—	42	118	481	485	523	603	1,126
	1897 . .	1,177	1,301	2,478	1,148	1,306	2,454	—	37	101	518	544	555	648	1,203
	1898 . .	1,206	1,360	2,566	1,165	1,245	2,410	—	38	139	507	451	515	590	1,135
	1899 . .	1,249	1,395	2,644	1,232	1,388	2,620	—	37	134	534	595	571	729	1,300
	1900 . .	1,248	1,402	2,650	1,215	1,383	2,598	—	40	147	507	593	547	740	1,287
Hela länet	år 1896 . .	109,785	110,756	220,541	107,809	109,947	217,756	57	3,886	7,792	47,425	46,783	51,368	54,575	105,943
	1897 . .	111,379	112,227	223,606	109,617	111,472	221,089	99	3,873	7,901	48,098	47,208	52,070	55,109	107,179
	1898 . .	113,278	113,771	227,049	111,639	113,089	224,728	123	3,982	7,942	48,846	47,822	52,951	55,764	108,715
	1899 . .	114,431	114,580	229,011	113,501	114,556	228,057	108	3,915	7,958	49,617	48,306	53,640	56,264	109,904
	1900 . .	116,172	116,139	232,311	114,747	115,415	230,162	99	3,880	7,854	50,032	48,570	54,011	56,424	110,435

Tab. 2.

ALLMÄNNA VÄGAR OCH SKJUTSNING I VESTERNORRLANDS LÄN ÅREN 1896—1900.

a) Längd af allmänna vägar och kostnad för deras underhåll år 1900.

1. Väghållningsdistrikt.	3. Väglängd.		4. Vägfyrkar.				8. Uppskattad kostnad för vägun- derhåll in natura (den tid mark är bar).	9. Vägskatt pr vägfyrk.		11. Vägkassans inkomster.			13. Vägkassans utgifter.			17. Vägkassans behållning vid årets slut.	
	Landsväg (med broar).	Bygdeväg (med broar).	5. Å jordbruksfastighet		6. Å inkomst.	7. Å inkomst.		Å vägfyrkar enligt kol. 4.	Å vägfyrkar enligt kol. 5—7.	Vägskatt. ¹⁾	Af statsmedel. ²⁾	Öfriga inkomster.	Förvaltningskostnader.	Ersättning till snöploglagen.	Öfriga utgifter. ²⁾		
			med vägun- derhåll in natura.	ej ännu till vägun- derhåll indelad.													Å allmänningssko- gar, frälseränta samt annan fastighet.
Torps lingslags	82 828	75 405	58 578	15 604	3 048	8 355	3 667 40	19	25	17 881 57	—	934 10	500 00	8 774 42	7 948 71	1 592 54	
Tuna	45 798	86 687	49 709	3 315	3 007	3 677	4 925 62	22	31	24 140 50	—	460 12	350 00	8 436 87	6 792 31	9 021 44	
Selångers	11 460	42 833	24 860	2 550	450	1 305	4 860 80	17	38	5 862 10	—	1 989 80	138 18	4 990 18	913 94	1 809 60	
Njurunda	25 865	52 752	18 311	1 610	6 929	22 873	8 358 43	—	41	10 869 05	—	30 00	654 34	5 665 00	2 088 15	11 249 32	
Sköns	12 886	34 233	32 601	4 510	19 100	87 660	10 159 28	—	21 6	29 184 21	—	3 884 71	1 850 00	7 472 14	17 970 69	68 977 43	
Ljustorps	16 265	93 865	29 092	3 313	1 475	4 592	8 529 00	8	34	5 516 56	—	331 27	291 00	4 466 00	5 773 00	4 967 00	
Indals	99 252	22 615	31 420	—	—	—	6 658	15 886 46	17	57	8 861 74	—	1 615 32	679 30	4 355 46	2 849 02	4 822 15
Resele	—	79 429	33 344	5 379	934	1 359	8 920 27	18	46	9 194 73	—	3 400 00	1 181 80	3 021 70	8 279 23	112 00	
Ramsle	—	309 000	63 008	6 767	2 511	4 129	29 370 24	58	100	49 951 64	—	—	1 200 00	9 188 94	39 989 58	3 656 29	
Sollefteå	50 645	64 415	36 430	4 496	4 681	10 245	11 811 54	30	65	23 762 96	—	16 362 00	496 44	5 474 54	22 856 91	451 73	
Boteå	68 651	49 742	47 243	9 413	—	17 423	6 736 00	3	16	5 535 00	—	121 00	986 00	4 967 00	1 096 00	307 00	
Gudmundrå	37 361	45 351	23 897	3 632	9 350	38 593	6 457 21	—	24	11 718 20	—	827 26	958 95	4 598 45	7 173 79	8 106 37	
Säbrå	74 879	70 567	32 166	5 381	1 742	8 408	9 533 80	25	50	15 050 70	—	669 16	335 55	12 519 37	1 972 86	9 531 10	
Nora	56 000	32 000	26 789	3 256	—	23 829	4 175 00	10	26	10 760 00	374 00	—	650 00	5 712 00	8 522 00	3)	
Nordingrå	51 048	—	27 945	2 514	744	3 418	4 769 30	18	29	5 437 64	—	194 00	648 93	4 233 18	542 98	3)	
Nätra	20 847	227 834	50 814	23 092	2 941	7 188	8 778 20	28	45	28 489 32	—	128 78	1 499 15	8 518 22	24 920 52	3)	
Själevads	14 061	113 525	30 069	12 091	1 902	7 056	8 290 00	17 2	42	13 248 00	1 400 00	220 00	649 00	2 846 00	11 373 00	3)	
Arnäs	46 106	93 102	32 077	6 574	—	13 340	5 175 43	10	25	8 186 10	561 67	12 500 00	1 200 00	4 977 76	13 500 00	3 000 00	
Summa å landet	713 952	1 493 355	648 383	113 527	58 814	270 138	160 403 98	—	—	283 650 02	2 335 67	43 667 51	14 268 64	110 217 23	184 562 69	127 603 97	
I städerna	25 830	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	

b) Väganläggningar och kostnad därfor under åren 1896—1900.

18. Allmänna vägar.	19. Längd af under åren 1896—1900		20. Kostnad för under åren 1896—1900									
	fulländade och afsynade nya vägar.	omlagda eller betydligt förbättrade vägsträckor.	21. fulländade och afsynade nya vägar.				22. omlagda eller betydligt förbättrade vägsträckor.					
			Af statsmedel.	Af väggassors medel.	Af andra medel.	Summa.	Af statsmedel.	Af väggassors medel.	Af andra medel.	Summa.		
	Kilometer.	Kilometer.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
Landsvägar	—	5 200	—	—	—	—	—	20 800	12 843 22	4 700	38 343 22	—
Bygdevägar	119 500	—	194 850	32 996 65	28 300	256 146 65	—	—	—	—	—	—
Städers vägar	5 290	—	—	—	1 957	1 957 00	—	—	—	—	—	—
Summa	124 790	5 200	194 850	32 996 65	30 257	258 103 65	20 800	12 843 22	4 700	38 343 22	—	

c) Skjutsanstalter och skjutslega vid 1900 års slut.

29. Skjutslega pr nymil.	30. Gästgifverier		31. Skjutsstationer	
	med	utan	med	utan
	entreprenad.		entreprenad.	
Med entreprenadbidrag 1 70 kr.	61	—	29	—
Utan	1	—	—	—
Utan	1	—	—	—
Utan	—	—	1	—
Summa skjutsanstalter	63	—	30	—
däraf: vid landsvägar	26	—	3	—
vid bygdevägar	35	—	26	—
i städer	2	—	1	—
Anstalter för endast sjöskjuts	—	—	—	—

d) Vid skjutsning utgångna hästar under åren 1896—1900.

34. År.	35. I kungs- och krono- skjuts.		36. Vid gästgifverier		37. Vid skjutsstationer	
	med	utan	med	utan	med	utan
	entreprenad.		entreprenad.		entreprenad.	
1896	—	—	—	—	5 719	482
1897	—	—	—	—	7 121	566
1898	—	—	—	—	9 919	—
1899	—	—	—	—	10 789	—
1900	—	—	—	—	12 520	—
Summa hästar	—	—	—	—	46 068	1 048

Ann. 1) Häri ingår äfven bidrag af vägfyrkar enligt kol. 5. — 2) Häri ingår ej statsbidraget till vägunderhållet in natura. — 3) Ingen behållning.

Tab. 3.

HEMMAN OCH LÄGENHETER SAMT STADSJORDAR M. M. I VESTERNORRLANDS LÄN ÅR 1900.

I. Landsbygden.

1.	2.				3.				4.		5.		6.		7.		8.		9.		10.		11.	
	Kronoegendomar.										Skatteegendomar.				Frälseegendomar.				S u m m a.					
	Under allmän disposition.					Under enskild disposition.					Antal.		Mantal.		Antal.		Mantal.		Antal.		Mantal.			
Hemman och lägenheter upptagna i jordeboken.		Antal.	Mantal.	Antal.	Mantal.	Antal.	Mantal.	Antal.	Mantal.	Antal.	Mantal.	Antal.	Mantal.	Antal.	Mantal.	Antal.	Mantal.	Antal.	Mantal.	Antal.	Mantal.			
Kungs- och kungsladugårdar samt säterier																								
Boställen: hemman		76	45 ¹¹¹⁷ ₁₄₄₀	—	—	—	—	12	2 ⁴¹ ₁₀₂₀	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	88	47 ⁵⁹¹ ₅₇₀₀			
lägenheter		5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—			
Säterier och ladugårdar		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	5 ¹³ _—			
Rå- och rörs (insockne) hemman		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	5 ¹³ _—			
Hemman		3	4 ¹⁸ _—	8	1 ⁷ _—	4,497	1,727 ⁴⁸²⁰⁸⁰³ ₁₄₇₅₁₃₀₀₀	29	8 ²⁰⁰⁷⁴³ _—	4,537	1,730 ⁴⁸²⁰⁸⁰³ ₁₄₇₅₁₃₀₀₀	1	—	1	—	—	—	—	—	140	1,730 ⁴⁸²⁰⁸⁰³ ₁₄₇₅₁₃₀₀₀			
Jordlägenheter		88	—	39	—	12	—	1	—	101	—	—	—	—	—	—	—	—	—	104	—			
Fiskerier		—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Verk och inrättningar		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Summa antal och nuvarande mantal		172	46 ⁹⁰⁷ ₁₄₄₀	49	1 ⁷ ₃₀	4,622	1,729 ⁴⁸²⁰⁸⁰³ ₁₄₇₅₁₃₀₀₀	35	14 ²²⁷⁴³ ₁₄₈₈₀₀	4,878	1,790 ⁴⁸²⁰⁸⁰³ ₁₄₇₅₁₃₀₀₀	—	—	—	—	—	—	—	—	4,878	1,790 ⁴⁸²⁰⁸⁰³ ₁₄₇₅₁₃₀₀₀			
Oförmedladt mantal		—	46 ⁹⁰⁷ ₁₄₄₀	—	1 ⁷ ₃₀	—	1,729 ⁴⁸²⁰⁸⁰³ ₁₄₇₅₁₃₀₀₀	—	14 ²²⁷⁴³ ₁₄₈₈₀₀	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,790 ⁴⁸²⁰⁸⁰³ ₁₄₇₅₁₃₀₀₀		

12.		13.	14.		15.
		Antal.	Taxeringsvärde (i kronor) hvarför bevilning		
			erlägges.	icke erlägges.	
<i>Brukningsdelar och i jordeboken ej upptagna torp.</i>					
Brukningsdelar, hvori hemman äro fördelade		11,925	—	—	—
Jordtorp, ej upptagna i jordeboken		10,605	—	—	—
Ryttare-, soldat- och båtsmanstorp, d:o		31	—	—	—
<i>Jordbruksfastighet och annan fastighet.</i>					
Jordbruksfastighet		—	83,594,750	3,202,600	—
Annan fastighet:					
Hus och tomter i köpingar och därmed jämförliga orter:					
i Skönsbergs municipalsamhälle		—	641,800	—	—
i Skönsmons		—	1,267,500	—	—
i Kramfors		—	143,500	—	—
i Nylands		—	147,000	—	—
i Sollefteå		—	1,477,800	—	—
Lägenheter i öfrigt, hvilkas hufvudsakliga värde utgöres af åbyggnaden		—	25,865,900	—	—
Kyrkor och bönehus		—	—	3,766,400	—
Andra offentliga byggnader		—	—	3,673,200	—
Frälseräntor		—	—	—	—
Summa annan fastighet (än jordbruksfastighet)		—	29,543,500	7,439,600	—

II. Städerna.

16.	17.		18.	19.	20.		21.	22.														23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.		
	Tomter.				Boningshus.			T a x e r i n g s v ä r d e (i k r o n o r).																								
								Jordar		A n n a n f a s t i g h e t.																					S u m m a (annan fastighet)	
	Bebyggda.	Obebyggda.			Nybyggda 1896—1900.	Befintliga 1900.		Hus och tomter		Kyrkor och bönehus		Andra offentliga byggnader		S u m m a																		
Antal.	Antal.	Antal.	Antal.	erlägges.	icke erlägges.	erlägges.	icke erlägges.	erlägges.	icke erlägges.	erlägges.	icke erlägges.	erlägges.	icke erlägges.	erlägges.	icke erlägges.	erlägges.	icke erlägges.	erlägges.	icke erlägges.	erlägges.	icke erlägges.											
Hernösand	¹⁾ 434	¹⁾ 177	—	²⁾ 273	692	820,400	30,000	7,595,600	—	31,000	185,500	59,300	2,081,800	7,685,900	2,267,300																	
Sundsvall	920	246	—	26	904	858,900	—	21,558,100	395,000	19,500	630,000	128,000	2,456,500	21,705,600	3,481,500																	
Örnsköldsvik	182	375	26	15	146	96,500	—	2,783,200	150,000	48,000	36,000	—	256,800	2,831,200	442,800																	
Summa	1,536	798	26	314	1,742	1,775,800	30,000	31,936,900	545,000	98,500	851,500	187,300	4,795,100	32,222,700	6,191,600																	
						1,805,800		32,481,900		950,000		4,982,400		38,414,300																		

¹⁾ Ökningen har i väsentlig mån tillkommit i följd därpå, att den s. k. Gädeåstaden med 1898 års ingång erhöi fastställd regleringsplan. — ²⁾ Härpå 240 icke nybyggda boningshus, som tillkommit af nyssnämnda anledning.

Tab. 4.

EGENDOMAR AF FIDEIKOMMISSNATUR I VESTERNORRLANDS LÄN ÅR 1900.

Någon egendom af fideikommissnatur finnes ej inom länet.

Tab. 5.

EGENDOMAR TILLHÖRANDE INHEMSKA AKTIEBOLAG, I VESTERNORRLANDS LÄN ÅR 1900.

1. Aktiebolagets namn.	2. Egendomens namn.	3. Belägenhet. Socken (stad).	4. 5. 6. 7. 8. M a n t a l.					9. Antal utjord- dar, ängar o. d. ej i mantal satt jord.	10. Antal verk o. inrätt- ningar (fastig- heter i studer).	11. 12. 13. 14. T a x e r i n g s v ä r d e t (i kronor)			
			4. Krono.	5. Skatte.	6. Frälse.		8. Summa.			11. jordbruks- fastighet.	12. å annan fastighet (utom frälse- ränta).	13. å frälse- ränta.	14. S u m m a.
					Säte- rier, la- dugår- dar, rå- och rör.	Allmänt frälse.							
Tuna fabriks aktiebolag	Ångjom	Tuna.	—	1	—	—	—	1	2	25,000	414,600	—	453,600
	Magasin	Sundsväll.	—	—	—	—	1	—	2	—	14,000	—	
Skallböle fabriks aktiebolag	Skallböle	Tuna.	—	47	—	—	47	—	—	15,000	—	—	15,000
Vii elektriska aktiebolag	Vii	„	—	11	—	—	11	—	1	36,000	350,000	—	386,000
Tunadals aktiebolag	Myssjö	„	—	1	—	—	1	1	—	22,700	—	—	1,396,600
	Norrböle	Attmar.	—	—	—	—	—	—	—	20,000	—	—	
	Ede m. m.	Stöde.	—	—	—	—	—	3	—	81,900	—	—	
	Backen m. m.	Torp.	—	2167	—	—	2167	10	—	275,100	—	—	
	Badstugunäset m. m.	Borgsjö.	—	1192	—	—	1192	1	—	49,900	—	—	
	Alby	Hafverö.	—	17	—	—	17	—	—	6,500	—	—	
	Gältjern	Sättna.	—	1385	—	—	1385	1	—	77,600	—	—	
	Arklo m. m.	Indal.	—	156	—	—	156	8	—	102,300	—	—	
	Sunnansjö	Holm.	—	154	—	—	154	—	—	50,000	—	—	
	Filland, Tunadal m. m.	Skön.	—	1192	—	—	1192	20	1	102,200	320,700	—	
	Slåda	Alnö.	—	4	—	—	4	—	—	7,500	—	—	
	Öppom	Ljustorp.	—	—	—	—	—	1	—	3,000	—	—	
	Klampenborgs ångsåg m. m.	Njurunda.	—	9	—	—	9	2	1	11,500	245,000	—	
	Berg	Edsele.	—	25	—	—	25	—	—	20,700	—	—	
Trävaruaktiebolaget Sörfors	Attmarby m. m.	Attmar.	—	3532	—	1197	4729	15	3	326,300	157,000	—	490,300
	Magasin	Sundsväll.	—	678	—	—	678	—	1	—	7,000	—	
Ströms bruks aktiebolag	Gissjön	Attmar.	—	—	—	4	4	—	—	75,000	—	—	225,100
	Tjernsjön m. m.	Stöde.	—	1721	—	—	1721	7	—	117,500	—	—	
	Storulfsjön m. m.	Torp.	—	3048	—	—	3048	1	—	32,600	—	—	
Klosters aktiebolag	Torringen	Attmar.	—	3	—	—	3	—	—	30,000	—	—	339,000
	Galtströms bruk m. m.	Njurunda.	—	297	—	—	297	4	1	108,500	200,500	—	
Johannedals aktiebolag	Mellångård m. m.	Attmar.	—	95	—	—	95	—	—	21,000	—	—	255,200
	Leringen	Torp.	—	256	—	—	256	—	—	7,000	—	—	
	Vestanå	Borgsjö.	—	48	—	—	48	—	—	13,200	—	—	
	Jerqvitsle	Indals-Liden.	—	344	—	—	344	2	—	14,000	—	—	
	Johannedals ångsåg m. m.	Skön.	—	763	—	—	763	4	1	21,000	179,000	—	
	Johannedals ångsåg m. m.	Skön.	—	292	—	—	292	—	—	—	—	—	
Skönviks aktiebolag	Edsta m. m.	Stöde.	—	1477	—	—	1477	5	1	142,700	20,000	—	1,396,600
	Backen m. m.	Torp.	—	640	—	—	640	5	—	175,800	—	—	
	Boltjern m. m.	Borgsjö.	—	144	—	—	144	1	—	136,800	—	—	
	Hvasnäs m. m.	Hafverö.	—	163	—	—	163	1	—	156,600	—	—	
	Huljen m. m.	Selånger.	—	1709	—	—	1709	—	—	39,100	—	—	
	Bäckegren m. m.	Sättna.	—	152	—	17	169	—	—	66,000	3,000	—	
	Bjällsta m. m.	Indal.	—	233	—	—	233	—	1	14,500	1,500	—	
	Auderberget m. m.	Indals-Liden.	—	4587	—	—	4587	3	2	318,200	30,000	—	
	Anundgård m. m.	Holm.	—	1101	—	—	1101	25	5	155,500	23,100	—	
	Birsta, Skönvik m. m.	Skön.	—	1246	—	—	1246	24	2	22,000	153,000	—	
	Näs och Ostrand m. m.	Timrå.	—	11	—	—	11	19	2	32,000	155,200	—	

K. Majris Befälningshöfdens femårsberättelser 1896—1900. Vesternorrlands län.

Abborråsen		Gråninge.						16,800					
Vügeråjö		Edsele.						3,600				2,806,600	
J. A. Enhörnings trävaruaktiebolag	Ulfsjön	Stöde.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Backen m. m.	Torp.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Vestanå m. m.	Borgsjö.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Botjern	Hafverö.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Nora	Sältna.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Nyländ m. m.	Indal.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Vike	Holm.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Kubikenborgs ångsåg m. m.	Skön.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Slåda m. m.	Alnö.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Bredsjön m. m.	Ljustorp.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Aldersjönäs m. m.	Viksjo.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sprängsvikens aktiebolag	Rödsta	Sollefteå.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Ön	Ed.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Alnö m. m.	Resele.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Betarsjönäs m. m.	Junsele.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Bofors m. m.	Ramsele.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Helgum m. m.	Helgum.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Näset m. m.	Fjällsjö.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Gremesta m. m.	Gudmundrå.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Norrviks ångsågs aktiebolag	Fanbyn m. m.	Stöde.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Vesternäset	Torp.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Borgsjöbyn m. m.	Borgsjö.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Gustafsbergs ångsåg m. m.	Alnö.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Fuske	Ljustorp.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Norrviks ångsåg	Hässjö.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Mons trävaruaktiebolag	Kjälsta	Stöde.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Heden m. m.	Hafverö.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Mons ångsåg m. m.	Skön.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		Sundsvall.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Viskans aktiebolag	Ede m. m.	Stöde.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Finsta m. m.	Torp.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vifstavarfs aktiebolag	Edsta	Stöde.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Ön	Hafverö.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Arklo m. m.	Indal.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Boda m. m.	Indals-Liden.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Hullsjön m. m.	Holm.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Byns ångsåg m. m.	Skön.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Vifstavarfs ångsåg m. m.	Timrå.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Timmerbom och brädgård	Sundsvall.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Stöde ångsågs aktiebolag	Kjerfsta	Stöde.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Stöde goodtemplars byggnadsaktiebolag	Kjälsta	>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Torpshammars aktiebolag	Backen m. m.	Torp.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Magasin	Sundsvall.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Aktiebolaget Iggesunds bruk	Lillnaggen m. m.	Torp.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Eriksdals ångsågs aktiebolag	Fränsta m. m.	>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Johannesbergs bryggeriaktiebolag	Vesterkomsta	>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Essviks aktiebolag	Boda	>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Skottsund m. m.	Njurunda.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Fagerviks trävaruaktiebolag	Snöberg	Hafverö.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Hallsta m. m.	Indal.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Vike	Holm.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Hammal	Skön.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Fagerviks ångsåg m. m.	Timrå.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Björkom m. m.	Ljustorp.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Söråkers ångsåg m. m.	Hässjö.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Elesjö	Stigsjö.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Aldersjönäset m. m.	Viksjo.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Häsjo m. m.	Ramsele.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Fjellbohög m. m.	Edsele.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Tab. 5. (Forts.) EGENDOMAR TILLHÖRANDE INHEMSKA AKTIEBOLAG, I VESTERNORRLANDS LÄN ÅR 1900.

1. Aktiebolagets namn.	2. Egendomens namn.	3. Belägenhet. Socken (stad).	4. 5. 6. 7. 8. M a n t a l					9. Antal utjor- dar, ängar o. d. ej i mantal satt jord.	10. Antal verk o. inrätt- ningar (fastig- heter) städer).	11. 12. 13. 14. T a x e r i n g s v ä r d e t (i kronor)			
			Krono.	Skatte.	F r ä l s e.		Summa.			å jordbruks- fastighet.	å annan fastighet (utom frälse- ränta).	å frälse- ränta.	S u m m a.
					Säte- rier, la- dugår- dar, rå- och rör.	Allmänt frälse.							
Sundsvalls cellulosaktiebolag	Hammar	Torp.	—	—	—	—	—	1	—	6,000	—	—	1,011,000
	Essviks sulfitfabrik m. m. .	Njurunda.	—	—	—	—	—	1	1	5,000	1,000,000	—	
Trävarnaktiebolaget Carlsvik . .	Boltjern m. m.	Borgsjö.	—	132113	—	—	—	—	—	20,500	—	—	207,200
	Kölsillre m. m.	Hafverö.	—	81440	—	—	—	1	—	5,500	—	—	
	Sillre m. m.	Indals-Liden.	—	13	—	—	—	1	—	34,700	—	—	
	Carlsviks ångsåg m. m. . . .	Alnö.	—	256	—	—	—	6	1	6,000	140,500	—	
Sunds aktiebolag	Gubbyn m. m.	Borgsjö.	—	700	—	—	—	—	—	4,500	—	—	1,804,700
	Graftjern	Sättna.	—	39	—	—	—	1	—	41,800	—	—	
	Nyland m. m.	Indal.	—	275	—	—	—	1	1	94,000	7,000	—	
	Boda m. m.	Indals-Liden.	—	384	—	—	—	—	—	65,500	—	—	
	Sunds ångsåg m. m.	Skön.	—	299	—	—	—	2	2	156,000	300,700	—	
	Nyviks ångsåg m. m.	Alnö.	—	53	—	—	—	25	1	38,400	159,000	—	
	Lunde m. m.	Timrå.	—	121	—	—	—	1	—	75,000	500	—	
	Bredsjön m. m.	Ljustorp.	—	748	—	—	—	2	1	365,600	10,000	—	
	Fjäl m. m.	Hässjö.	—	110	—	—	—	—	1	130,000	30,000	—	
	Brännåset m. m.	Viksjo.	—	824	—	—	—	3	2	260,100	5,200	—	
	Aborråsen	Graninge.	—	38	—	—	—	—	—	8,400	—	—	
	Löfås m. m.	Edsele.	—	71	—	—	—	—	—	53,000	—	—	
Erikslunds trävaruaktiebolag . .	Gubbyn	Borgsjö.	—	—	—	—	—	—	1	—	25,000	—	
Skogens kolaktiebolag	Parteboda	»	—	—	—	—	—	1	—	—	800	—	63,600
	Alby m. m.	Hafverö.	—	4837	—	—	—	1	1	26,600	2,000	—	
	Trehörningsjö	Trehörningsjö.	—	15880	—	—	—	1	—	34,200	—	—	
Alby vattenfallsaktiebolag . . .	Ofvansjö	Borgsjö.	—	—	—	—	—	—	1	—	1,697,300	—	1,697,300
Alby calciumcarbidsaktiebolag .	»	»	—	—	—	—	—	—	1	—	400,000	—	400,000
Alby elektrokemiska aktiebolag .	»	»	—	—	—	—	—	—	1	—	342,500	—	342,500
Ankarsviks ångsågs aktiebolag . .	Sillre	»	—	23	—	—	—	—	—	6,600	—	—	76,600
	Ankarsviks ångsåg m. m. . .	Alnö.	—	192	—	—	—	3	1	8,000	62,000	—	
Åsjo sågverksaktiebolag	Alafors ångsåg m. m.	Hässjö.	—	—	—	—	—	—	2	—	39,000	—	39,000
Johannesviks aktiebolag	Bjällsta m. m.	Indal.	—	31	—	—	—	—	—	33,000	—	—	356,600
	Bodacke m. m.	Indals-Liden.	—	851	—	—	—	3	—	63,300	—	—	
	Anundgård m. m.	Holm.	—	1536	—	—	—	—	—	31,600	—	—	
	Nacka ångsåg m. m.	Alnö.	—	192	—	—	—	9	2	14,500	190,200	—	
	Lagfors m. m.	Ljustorp.	—	5	—	—	—	—	—	24,000	—	—	
Skönviks hushållsförenings han- delsaktiebolag	Vestland	Skön.	—	—	—	—	—	—	1	—	7,000	—	7,000
Pettersviksträförädlingsaktiebolag	Pettersviks fabrik	»	—	—	—	—	—	—	1	—	20,000	—	20,000
Framnäs varfs aktiebolag	Vifsta m. m.	Timrå.	—	—	—	—	—	1	1	1,500	30,000	—	31,500
Vifsta varfs hushållsförenings aktiebolag	Vifsta	»	—	—	—	—	—	—	1	—	8,000	—	8,000
Trävaruaktiebolaget Strand-Sörvik	Strands ångsåg m. m.	Alnö.	—	5	—	—	—	4	1	8,000	158,800	—	166,800
Sörviks nya ångsågs aktiebolag .	Sörviks ångsåg m. m.	Hässjö.	—	—	—	—	—	1	1	1,200	60,000	—	61,200
Hässjö handelsaktiebolag	Strand	»	—	—	—	—	—	—	1	—	700	—	700
Utviks trävaruaktiebolag	Utviks ångsåg m. m.	Alnö.	—	—	—	—	—	3	1	10,000	82,500	—	92,500
Hernösands ångsågsaktiebolag . .	Bondsjo	Säbrå.	—	1	—	—	—	—	1	—	110,000	—	125,500
	Jansjö m. m.	Ådals-Liden.	—	4	—	—	—	—	—	4,000	—	—	
	Vestertjern m. m.	Junsele.	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	

	Imfors m. m.	Ramsele.	—	149	—	—	—	—	19,900	—	—	—	—
	Bofors m. m.	Fjällsjö.	—	122	—	—	—	—	26,000	—	—	—	—
	Ångsåg	Hernösand.	—	24	—	—	—	—	—	82,000	—	—	367,400
G. F. Burmans aktiebolag	Fälle	Säbrå.	—	—	—	—	—	—	2,000	—	—	—	—
	Bölen	Stigsjö.	—	—	—	—	—	—	4,000	—	—	—	6,000
Löfviks ångsågs aktiebolag	Saltvik	Säbrå.	—	—	—	—	—	—	—	38,000	—	—	—
	Betarsjönäs	Junsele.	—	1	—	—	—	—	17,000	—	—	—	—
	Krånge m. m.	Ramsele.	—	5	—	—	—	—	10,000	—	—	—	—
	Tåsjö m. m.	Tåsjö.	—	6	—	—	—	—	14,400	—	—	—	79,400
Ulfviks aktiebolag	Ulfvik	Säbrå.	—	—	—	—	—	—	2,000	71,000	—	—	—
	Rensjö m. m.	Ramsele.	—	1	—	—	—	—	13,300	—	—	—	—
	Åsen m. m.	Edsele.	—	9	—	—	—	—	34,000	—	—	—	120,300
Salsåkers ångsågs aktiebolag	Risnäs	Stigsjö.	—	1	—	—	—	—	25,000	—	—	—	—
	Höfven m. m.	Resele.	—	9	—	—	—	—	27,000	—	—	—	—
	Rå m. m.	Ådals-Liden.	—	5	—	—	—	—	10,500	—	—	—	—
	Gåselehöjden	Junsele.	—	1	—	—	—	—	5,800	—	—	—	—
	Lilltersjö m. m.	Ramsele.	—	3	—	—	—	—	25,900	—	—	—	—
	Norrby m. m.	Edsele.	—	1	—	—	—	—	16,000	—	—	—	—
	Näs	Helgum.	—	5	—	—	—	—	5,300	—	—	—	—
	Näset	Bodum.	—	1	—	—	—	—	6,000	—	—	—	—
	Salsåkers ångsåg	Nordingrå.	—	—	—	—	—	—	—	100,000	—	—	—
	Almsjön m. m.	Ullånger.	—	3	—	—	—	—	11,500	—	—	—	—
	Edånger	Vibygerå.	—	1	—	—	—	—	6,000	—	—	—	—
	Dal	Nåtra.	—	5	—	—	—	—	7,000	—	—	—	246,000
Dals ångsågs aktiebolag	Gåltjern	Viksjo.	—	1	—	—	—	—	9,800	—	—	—	—
	Lillsela	Högsjö.	—	2	—	—	—	—	3,400	—	—	—	—
	Utanö	Hemsö.	—	2	—	—	—	—	22,200	—	—	—	—
	Hornön	Nora.	—	1	—	—	—	—	17,700	170,000	—	—	—
	Forsmo m. m.	Ed.	—	1	—	—	—	—	46,000	—	—	—	—
	Näs	Långsele.	—	7	—	—	—	—	4,800	—	—	—	—
	Forsås m. m.	Ådals-Liden.	—	5	—	—	—	—	56,000	—	—	—	—
	Qvarnå	Junsele.	—	1	—	—	—	—	2,000	—	—	—	—
	Hocksjön	Ramsele.	—	2	—	—	—	—	14,900	—	—	—	—
	Björnberget m. m.	Edsele.	—	2	—	—	—	—	73,000	—	—	—	—
	Runeåberg m. m.	Helgum.	—	3	—	—	—	—	12,600	—	—	—	—
	Backe m. m.	Fjällsjö.	—	1	—	—	—	—	33,000	—	—	—	—
	Tåsjö	Tåsjö.	—	1	—	—	—	—	8,000	—	—	—	473,400
Dynäs aktiebolag	Dynäs	Gudmundrå.	—	3	—	—	—	—	16,500	76,200	—	—	—
	Ås	Sånga.	—	1	—	—	—	—	5,000	—	—	—	—
	Kjäll m. m.	Multrä.	—	3	—	—	—	—	24,700	—	—	—	—
	Alnön	Resele.	—	1	—	—	—	—	20,000	—	—	—	142,400
Sandvikens sågverks aktiebolag	Dynäs m. m.	Gudmundrå.	—	1	—	—	—	—	79,000	191,000	—	—	—
	Flöde m. m.	Högsjö.	—	5	—	—	—	—	179,600	2,000	—	—	—
	Refvelåsen m. m.	Ådals-Liden.	—	1	—	—	—	—	50,200	—	—	—	—
	Forsmo m. m.	Junsele.	—	1	—	—	—	—	40,700	—	—	—	—
	Eldselet m. m.	Ramsele.	—	2	—	—	—	—	107,200	—	—	—	—
	Gideåberg m. m.	Edsele.	—	2	—	—	—	—	65,900	—	—	—	—
	Holmsta m. m.	Helgum.	—	1	—	—	—	—	30,800	—	—	—	—
	Näset m. m.	Fjällsjö.	—	1	—	—	—	—	72,900	—	—	—	—
	Hocksjö m. m.	Bodum.	—	1	—	—	—	—	60,500	—	—	—	—
	Granberget, södra	Tåsjö.	—	1	—	—	—	—	15,000	—	—	—	894,600
Frånö nya aktiebolag	Frånö	Gudmundrå.	—	1	—	—	—	—	17,400	565,500	—	—	582,900
Frånö handelsaktiebolag	,	,	—	—	—	—	—	—	—	2,000	—	—	2,000
Kramfors aktiebolag	Björsta m. m.	Sollefteå.	—	2	—	—	—	—	163,800	617,300	—	—	—
	Björkäng	Ådals-Liden.	—	1	—	—	—	—	8,300	—	—	—	—
	Näsåker m. m.	Junsele.	—	1	—	—	—	—	16,000	—	—	—	—
	Hömyran m. m.	Ramsele.	—	2	—	—	—	—	128,000	—	—	—	—
	Håsjö m. m.	Edsele.	—	1	—	—	—	—	96,700	—	—	—	—
	Utanedo m. m.	Helgum.	—	5	—	—	—	—	66,500	—	—	—	—
	Holmstrand	Fjällsjö.	—	3	—	—	—	—	11,000	—	—	—	—
	Backe m. m.	Bodum.	—	3	—	—	—	—	331,700	24,000	—	—	—
	Bosund m. m.	Tåsjö.	—	3	—	—	—	—	129,600	—	—	—	—
	Backsvedjan m. m.		—	7	—	—	—	—	424,700	—	—	—	2,017,600
Björknäs aktiebolag	Bergom	Gudmundrå.	—	1	—	—	—	—	13,000	89,000	—	—	—
	Björkäng m. m.	Sollefteå.	—	2	—	—	—	—	19,400	—	—	—	—
	Forsmo m. m.	Ed.	—	4	—	—	—	—	35,000	—	—	—	—

Tab. 5. (Forts.) EGENDOMAR TILLHÖRANDE INHEMSKA AKTIEBOLAG, I VESTERNORRLANDS LÄN ÅR 1900.

1. Aktiebolagets namn.	2. Egendomens namn.	3. Belägenhet. Socken (stad).	4. 5. 6. 7. M a n t a l.				8. Summa.	9. Antal utjor- dar, ängar o. d. ej mantal satt jord.	10. Antal verk o. inrätt- ningar (fastig- heter i städer).	11. 12. 13. 14. T a x e r i n g s v ä r d e t (i kronor)				
			Krono.	Skatte.	F r ä l s e .					Summa.	jordbruks- fastighet.	å annan fastighet (utom frälse- ränta).	å frälse- ränta.	Summa.
					Säte- rier, la- dugår- dar, rå- och rör.	Allmänt frälse.								
Svanö aktiebolag	Nordsjö	Långsele.	—	7	—	—	—	—	—	—	12,000	—	—	363,400
	Imfors m. m.	Ramsele.	—	4	—	—	—	—	—	—	45,000	—	—	
	Strocknäs m. m.	Edsele.	—	2	—	—	—	—	—	—	53,800	—	—	
	Helgum m. m.	Helgum.	—	1	—	—	—	—	—	—	36,500	—	—	
	Jansjö m. m.	Fjällsjö.	—	—	—	—	—	—	1	—	7,900	10,000	—	
	Hällvattnet m. m.	Bodum.	—	—	—	—	—	—	—	—	25,000	—	—	
	Rå	Ådals-Liden.	—	—	—	—	—	—	—	—	16,800	—	—	
Bruune aktiebolag	Bergom m. m.	Gudmundrå.	—	9	—	—	—	3	1	—	47,200	90,800	—	512,500
	Hågsta m. m.	Ytter-Lännäs.	—	9	—	—	—	—	1	—	50,000	8,000	—	
	Flo	Långsele.	—	1	—	—	—	—	—	—	5,200	—	—	
	Norrtaflo m. m.	Resele.	—	6	—	—	—	—	—	—	69,500	—	—	
	Edsbacken m. m.	Junsele.	—	6	—	—	—	—	—	—	19,600	—	—	
	Mellansjö m. m.	Ramsele.	—	1	—	—	—	—	—	—	24,000	—	—	
	Backe m. m.	Edsele.	—	—	—	—	—	—	—	—	15,300	—	—	
	Vestby m. m.	Helgum.	—	1	—	—	—	—	—	—	52,400	—	—	
	Ön	Bodum.	—	—	—	—	—	—	—	—	2,800	—	—	
	Granberget, norra, m. m.	Täsjö.	—	—	—	—	—	—	—	—	32,700	—	—	
Björnbäck m. m.	Anundsjö.	—	—	—	—	—	—	—	—	95,000	—	—		
Hernö bryggeriaktiebolag	Brunne	Gudmundrå.	—	—	—	—	—	3	1	—	3,900	76,300	—	111,200
	Höfven m. m.	Resele.	—	—	—	—	—	—	—	—	23,000	—	—	
	Rö	Junsele.	—	—	—	—	—	—	—	—	8,000	—	—	
Graningeverkens aktiebolag	Knäfta	Gudmundrå.	—	—	—	—	—	—	1	—	—	8,000	—	315,400
	Hammar	Ytter-Lännäs.	—	—	—	—	—	—	1	—	—	8,200	—	
	Bryggeri	Sollefteå.	—	—	—	—	—	—	1	—	—	17,000	—	
	Gård nr 22 i 2:a kv.	Hernösand.	—	—	—	—	—	—	1	—	—	263,400	—	
	» » 40 i Gådeåstaden	»	—	—	—	—	—	—	1	—	—	9,000	—	
	» » 40 i Gådeåstaden	»	—	—	—	—	—	—	1	—	—	9,800	—	
Ramö sågverks aktiebolag	Mjövattnet	Gudmundrå.	—	1	—	—	—	—	—	—	9,600	—	—	2,161,400
	Aborråsjö m. m.	Ytter-Lännäs.	—	4	—	—	—	2	3	—	191,100	374,500	—	
	Tuosjö m. m.	Dal.	—	1	—	—	—	—	—	—	32,000	—	—	
	Öfvergård m. m.	Sollefteå.	—	4	—	—	—	16	4	—	229,600	100,000	—	
	Österstrinne	Multrä.	—	—	—	—	—	—	—	—	17,000	—	—	
	Vesterforse m. m.	Långsele.	—	2	—	—	—	41	4	—	160,000	43,100	—	
	Grythöglandet m. m.	Ramsele.	—	2	—	—	—	—	—	—	104,900	—	—	
	Brudbäcken m. m.	Edsele.	—	1	—	—	—	—	—	—	50,400	—	—	
	Fjerdings m. m.	Helgum.	—	—	—	—	—	7	1	—	184,700	15,000	—	
	Badstuguhöjden m. m.	Graninge.	—	13	—	—	—	—	4	—	617,500	32,000	—	
Kungsgården—Mariebergs aktiebolag	Nänsjö	Gudmundrå.	—	—	—	—	—	1	1	—	10,000	40,000	—	874,400
	Storvattnet	»	—	—	—	—	—	—	—	—	19,500	—	—	
	Köja	Bjerträ.	—	—	—	—	—	—	—	—	15,000	155,000	—	
	Rödsta	Sollefteå.	—	—	—	—	—	—	—	—	15,000	—	—	
	Hvitberget m. m.	Resele.	—	—	—	—	—	—	—	—	32,200	—	—	
	Alderlund m. m.	Junsele.	—	—	—	—	—	—	—	—	110,700	—	—	
	Imfors m. m.	Ramsele.	—	3	—	—	—	—	—	—	138,000	—	—	
	Selsjö	Edsele.	—	—	—	—	—	—	—	—	2,500	—	—	
	Helgum m. m.	Helgum.	—	—	—	—	—	—	—	—	15,500	—	—	
	Grytån m. m.	Edsele.	—	—	—	—	—	—	—	—	72,500	—	—	
	Grundsjö m. m.	Bodum.	—	—	—	—	—	—	—	—	130,200	—	—	
	Hoting m. m.	Täsjö.	—	—	—	—	—	—	—	—	161,800	—	—	
	Grundtjern m. m.	Anundsjö.	—	—	—	—	—	—	—	—	6,500	—	—	
	Strömnäs aktiebolag	Frånö m. m.	Gudmundrå.	—	1	—	—	—	1	1	—	54,500	127,100	
Sigtun		Sånga.	—	—	—	—	—	—	—	—	20,000	—	—	
Nänsjö m. m.		Långsele.	—	—	—	—	—	—	—	—	103,500	—	—	
Alnön m. m.	Resele.	—	—	—	—	—	—	—	—	113,700	—	—		

	Häxmo m. m.	Ådals-Liden.				1		70,000			
	Brattforsmo m. m.	Junsele.						32,300			
	Krånge m. m.	Ramsele.						50,600			
	Norrboholm m. m.	Edsele.						22,100			
	Bofors m. m.	Fjällsjö.						118,700			
	Sunduås m. m.	Täsjö.						30,000			
	Grundtjern m. m.	Anundsjö.						14,300			756,800
Alafors aktiebolag	Torpnyrböjden m. m.	Gudmundrå.		1/4				8,000			8,000
Ramviks ångsågs aktiebolag	Dal	Högsjö.		1/3		2	1	13,000	139,800		
	Nyland m. m.	Långsele.		1/3				60,000			
	Hammar m. m.	Helgum.		1/3				31,900			244,700
Åbords sågverksaktiebolag	Åbord	Högsjö.					1		15,000		15,000
Utansjö cellulosaktiebolag	Veda m. m.	,		1/3			1	11,500	510,000		521,500
Aktiebolaget Vålön	Vålänger	,				1		5,000			5,000
Ytterlännäs handelsaktiebolag	Bollsta	Ytter-Lännäs.					1		19,500		19,500
Hammars gjuteri- och mekaniska verkstads aktiebolag	Hammar	,					1		26,000		26,000
Nylands träförädlingsaktiebolag	Nyland	,					1		20,000		
	Vesterflo	Långsele.		5/8				4,400			24,400
Väija aktiebolag	Lästa	Ytter-Lännäs.					1	10,000	129,100		
	Fängsjö m. m.	Ådals-Liden.						30,000			
	Gösing	Junsele.						28,000			
	Bofors m. m.	Ramsele.						84,300			
	Björkä m. m.	Edsele.						23,500			
	Bofors m. m.	Fjällsjö.						36,600			341,800
Tollboms ångsågs aktiebolag	Nyland	Ytter-Lännäs.		1/2			1	3,600	40,000		43,600
Nylands ångsågs aktiebolag	,	,					1	6,000	21,000		
	Mellangransjö	Helgum.		653/4800				5,000			32,000
Öckne ångsågs aktiebolag	Näs	Ytterlännäs.					1		22,500		22,500
Nylands handelsaktiebolag	Nyland	,					1		16,000		16,000
Ärsta handelsaktiebolag	Ärsta	Dal.					1		2,000		2,000
Björkä aktiebolag	Bringan m. m.	Boteå.		4180/75			1	111,200	178,000		
	Fällböle m. m.	Styrnäs.						2,800			
	Billtjern m. m.	Öfver-Lännäs.		2174/14	543/18		3	286,200	213,000		
	Nyåkersberg	Sånga.						30,000			
	Luguvik m. m.	Bjerträ.		174/13			1	41,500	213,800		
	Billsta	Sollefteå.		1433/35				10,000			
	Backsjöbränna m. m.	Ed.		2978/6			3	124,400	2,000		
	Jakob-berg m. m.	Multrä.		13/1			4	26,200			
	Hvitberget m. m.	Resele.		117/2			4	71,900			
	Betåsen m. m.	Ådals-Liden.		11/1				63,200			
	Osele m. m.	Junsele.		127/44				21,000			
	Forsmo m. m.	Ramsele.		132/2				33,400			
	Mo m. m.	Edsele.		132/2				12,700			
	Guxås m. m.	Helgum.		131/1				44,000			
	Kråkbränna m. m.	Fjällsjö.		118/10				39,700			
	Stafsjö	Bodum.		139/3				17,900			
	Nybyn	Sidensjö.		139/3				130,000			
	Jussjö m. m.	Skorped.		212/80				56,000			
	Rocksjö	Anundsjö.		212/80				8,000			1,736,900
Mäija aktiebolag	Idsjö m. m.	Styrnäs.		5/2			1	11,000			
	Mäija ångsåg.	Ullånger.							56,200		
	Sandviksnyran m. m.	Vibyggerå.		43/8				15,000			82,200
Forss aktiebolag	Stordegersjö m. m.	Styrnäs.		1/1				60,000			
	Hermansjö m. m.	Resele.		116/1				155,700			
	Köpmansholmens ångsåg m. m.	Nätra.		111/2			3	49,000	221,000		
	Björnböle m. m.	Sidensjö.		211/10			2	164,300	6,000		
	Aspeå m. m.	Skorped.		71/2			1	336,000	30,800		
	Hermansjö m. m.	Anundsjö.		43/8				25,000			1,047,800
Sånga brunns aktiebolag	Sånga	Sånga.					1		5,000		5,000

Tab. 5. (Forts.) EGENDOMAR TILLHÖRANDE INHEMSKA AKTIEBOLAG, I VESTERNORRLANDS LÄN ÅR 1900.

1. Aktiebolagets namn.	2. Egendomens namn.	3. Belägenhet. Socken (stad).	4. M a n t a l.				8. Summa.	9. Antal utjord- dar, ängar o. d. ej i mantal satt jord.	10. Antal verk o. inrätt- ningar (fastig- heter i städer).	11. T a x e r i n g s v ä r d e t (i kronor)				
			Krono.	Skatte.	Frälse.					Summa.	jordbruks- fastighet.	å annan fastighet (utom fräl- seränta).	å frälse- ränta.	Summa.
					Säte- rier, la- dugår- dar, rå och rör.	Allmänt frälse.								
Sandö sågverks aktiebolag . . .	Lugnvik m. m.	Bjerträ.	—	13	—	—	—	1	14,000	212,500	—	—	622,900	
	Näsåker m. m.	Ådals-Liden.	—	13	—	—	—	—	40,500	—	—	—		
	Edsbacken m. m.	Junsele.	—	4	—	—	—	—	168,400	—	—	—		
	Lungsjön m. m.	Ramsele.	—	11	—	—	—	—	26,500	—	—	—		
	Bergsjö m. m.	Anundsjö.	—	3	—	—	—	—	161,000	—	—	—		
Sandö glasbruks aktiebolag . . .	Sandö	Bjerträ.	—	—	—	—	—	1	—	200,000	—	—	200,000	
Ströms trävaruaktiebolag . . .	Köja m. m.	»	—	2143	—	—	—	1	59,100	160,000	—	—	219,100	
Locknö ångsågs aktiebolag . . .	Locknö	»	—	—	—	—	—	1	1,000	8,000	—	—	276,300	
	Kullberget m. m.	Junsele.	—	1	—	—	—	—	51,000	—	—	—		
	Håsjö m. m.	Ramsele.	—	7	—	—	—	—	27,100	—	—	—		
	Berg m. m.	Fjällsjö.	—	27	—	—	—	—	126,000	—	—	—		
	Nagsjöhöjden m. m.	Bodum.	—	1	—	—	—	—	63,200	—	—	—		
Fjärdviks aktiebolag	Locknö	Bjerträ.	—	70	—	—	—	1	16,400	30,000	—	—	49,400	
	Långsele	Långsele.	—	—	—	—	—	—	3,000	—	—	—		
Bjerträ handelsaktiebolag . . .	Strinne	Bjerträ.	—	—	—	—	—	1	—	1,200	—	—	1,200	
Resele träförädlingsaktiebolag . .	Österå	Resele.	—	—	—	—	—	1	—	10,000	—	—	10,000	
Nässjö kvarnaktiebolag	Nässjö	Ramsele.	—	—	—	—	—	1	—	6,800	—	—	6,800	
Bodums sjösänkingsaktiebolag .	—	Bodum.	—	—	—	—	—	1	7,500	—	—	—	7,500	
Sollefteå handelsförenings aktie- bolag	—	Sollefteå.	—	—	—	—	—	1	—	6,600	—	—	6,600	
Sollefteå goodtemplars byggnads- aktiebolag	—	»	—	—	—	—	—	1	—	19,000	—	—	19,000	
Näske ångsågsaktiebolag	Björkåbäck m. m.	Nätra.	—	229	—	—	—	—	84,800	31,800	—	—	159,600	
	Valla	Ullånger.	—	4	—	—	—	—	18,000	—	—	—		
	Vestergundsö	Sjålevad.	—	4	—	—	—	—	25,000	—	—	—		
Örnsköldsviks ångbryggeriaktie- bolag	Åbyggnad i Bjästa	Nätra.	—	—	—	—	—	1	—	5,000	—	—	108,000	
	Myckling	Sjålevad.	—	—	—	—	—	2	3,000	100,000	—	—		
Strängö ångsågs aktiebolag . . .	Strängön m. m.	Nätra.	—	1	—	—	—	1	1,700	75,000	—	—	76,700	
Skorpeds snickerifabriks aktie- bolag	Skorpeds snickerifabrik m. m.	Skorped.	—	31	—	—	—	1	8,500	18,000	—	—	26,500	
Gideå och Husums aktiebolag . .	Aldertjern m. m.	Anundsjö.	—	5	—	—	—	—	138,000	—	—	—	1,239,800	
	Angsta m. m.	Björna.	—	10	—	—	—	9	421,600	—	—	—		
	Byviken m. m.	Gideå.	—	3	—	—	—	17	176,800	—	—	—		
	Djuptjern m. m.	Trehörningsjö.	—	3	—	—	—	12	223,700	—	—	—		
	Dombäck m. m.	Grundsunda.	—	2	—	—	—	1	117,500	162,200	—	—		
Mo och Domsjö aktiebolag . . .	Björkvik m. m.	Anundsjö.	—	947	—	—	—	1	582,800	107,500	—	—	1,257,200	
	Domsjö m. m.	Sjålevad.	—	2	—	—	—	2	105,500	250,000	—	—		
	Backe m. m.	Mo.	—	11	—	—	—	2	62,500	27,200	—	—		
	Björna m. m.	Björna.	—	4	—	—	—	4	63,300	—	—	—		
	Böhlen m. m.	Gideå.	—	4	—	—	—	3	46,900	—	—	—		
	Nordejö	Trehörningsjö.	—	3	—	—	—	3	11,500	—	—	—		
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Alne sågverks aktiebolag	Dahl m. m.	Anundsjö.	—	3	—	—	—	—	224,600	—	—	—	373,400	
	Skortsjö	Mo.	—	8	—	—	—	—	12,100	—	—	—		
	Backe m. m.	Björna.	—	8	—	—	—	—	8,300	—	—	—		
	Sörgidsjö	Gideå.	—	4	—	—	—	—	34,400	—	—	—		
	Alne såg	Arnäs.	—	1	—	—	—	5	12,000	82,000	—	—		

Jerfeds ångsågs aktiebolag . . .	Gällberget m. m.	Anundsjö.	—	53 3/4	—	—	—	1	170,100	4,300	—	381,600
	Själänd	Själövad.	—	3 1/2	—	—	—	6	12,000	—	—	
	Jerfed m. m.	Arnäs.	—	14 7/8	—	—	—	1	50,200	125,000	—	
	Uttersjön	Björna.	—	13 3/8	—	—	—	—	20,000	—	—	
Örnsköldsviks ångsågs aktiebolag	Häggsjöbäcken m. m. . . .	Anundsjö.	—	11 1/8	—	—	—	—	30,000	—	—	204,800
	Norrlungån	Själövad.	—	1 1/2	—	—	—	1	19,000	—	—	
	Movattnet m. m.	Björna.	—	10 1/2	—	—	—	—	8,000	—	—	
	Tomterna n:r 1, 2 och 3 i kv. Konstantinopel . . .	Örnsköldsvik.	—	—	—	—	—	3	—	23,000	—	
	Tomten n:r 1 i kv. Lugnvik	"	—	—	—	—	—	1	—	4,800	—	
	Ångsåg och lastageplats . .	"	—	—	—	—	—	1	—	120,000	—	
Mellansels ångsågs aktiebolag . .	Mellansels ångsåg	Anundsjö.	—	—	—	—	—	1	—	1,500	—	52,000
	Bodums ångsåg	Arnäs.	—	—	—	—	—	1	500	50,000	—	
Billsta trävaruaktiebolag	Billsta såg	Själövad.	—	—	—	—	—	1	—	25,000	—	25,000
Jerfeds gjuteri- och mekaniska verkstads aktiebolag	Jerfeds gjuteri	Arnäs.	—	—	—	—	—	1	—	60,000	—	60,000
Bonässunds slip- och mekaniska verkstads aktiebolag	Bonässunds slip	"	—	—	—	—	—	1	—	40,000	—	40,000
Aktiebolaget Örnsköldsviks hyfleri	Jerfed	"	—	—	—	—	—	1	—	25,000	—	25,000
Hörneborgs aktiebolag	Hörneborgs ångsåg	Själövad.	—	—	—	—	—	1	—	30,000	—	30,000
Hernösands verkstads och varfs aktiebolag	Mekanisk verkstad	Hernösand.	—	—	—	—	—	1	—	320,500	—	344,100
	Gård n:r 252 i 8 kv.	"	—	—	—	—	—	1	—	9,200	—	
	" n:r 277 i " "	"	—	—	—	—	—	1	—	7,600	—	
	" n:r 271 i " "	"	—	—	—	—	—	1	—	6,800	—	
Ångbryggeriaktiebolaget i Gefle .	Bryggeri och vattenfabrik . .	"	—	—	—	—	—	1	—	60,800	—	60,800
Hernösands goodtemplars byggnadsaktiebolag	Gård n:r 11 i 1 kv.	"	—	—	—	—	—	1	—	11,000	—	11,000
Gådeå arbetarebyggnads aktiebolag	" n:r 109 i Gådeåstaden . . .	"	—	—	—	—	—	1	—	4,300	—	4,300
Hernösands boktryckeriaktiebolag	" n:r 163 i 6 kv.	"	—	—	—	—	—	1	—	22,400	—	22,400
Hernösands repslageriaktiebolag .	Repslagarbana	"	—	—	—	—	—	1	—	10,000	—	10,000
Hernösands-Postens tryckeriaktiebolag	Gård n:r 134 i 4 kv.	"	—	—	—	—	—	1	—	19,500	—	19,500
Hernösands byggnadsaktiebolag .	" " " i 4 "	"	—	—	—	—	—	1	—	10,000	—	10,000
Karamells- och chokladfabriksaktiebolaget »Norden»	" " " i 9 "	"	—	—	—	—	—	1	—	10,300	—	10,300
Nordiska aktiebolaget för elektriska anläggningar	Elektricitetsverk	"	—	—	—	—	—	1	—	138,000	—	138,000
Aktiebolaget för sjöbad	Sjöbadhuset	Sundsvall.	—	—	—	—	—	1	—	10,000	—	10,000
Aktiebolaget Medelpads folkbank	4 kv. n:r 209	"	—	—	—	—	—	11	—	344,700	—	344,700
Sundsvalls magasinaktiebolag .	Magasinerna litt. A 2, A 3, B 2, D 1, H 3 och I 1 . . .	"	—	—	—	—	—	6	—	377,000	—	377,000
Brandförsäkringsaktiebolaget »Svea»	2 kv. n:r 66 och kv. Bokhällaren n:r 2	"	—	—	—	—	—	2	—	418,000	—	418,000
Boktryckeriaktiebolaget i Sundsvall	N:r 2 i kv. Vesta	"	—	—	—	—	—	1	—	147,200	—	147,200
Importaktiebolaget G. Knaust & Larsson	Magasinerna litt. B 1 o. D 2 . .	"	—	—	—	—	—	2	—	153,500	—	153,500
Aktiebolaget A. J. Lindgrens järnhandel	N:r 153 och 155 i 3 kv.	"	—	—	—	—	—	2	—	232,500	—	232,500
Sundsvalls goodtemplars byggnadsaktiebolag	N:r 172 i 3 kv.	"	—	—	—	—	—	1	—	14,000	—	14,000
Sundsvalls handtverksförenings aktiebolag	" 203 i 4 "	"	—	—	—	—	—	1	—	110,000	—	110,000

Tab. 5. (Forts.) EGENDOMAR TILLHÖRANDE INHEMSKA AKTIEBOLAG, I VESTERNORRLANDS LÄN ÅR 1900.

1. Aktiebolagets namn.	2. Egendomens namn.	3. Belägenhet. Socken (stad).	4. 5. 6. 7. M a n t a l.				8. Summa.	9. Antal utjord- dar, ängar o. d. ej i mantal- satt jord.	10. Antal verk o. inrätt- ningar (fastig- heter i städer).	11. 12. 13. 14. T a x e r i n g s v ä r d e t (i kronor)			
			4. Krono.	5. Skatte.	6. Frälse.					11. jordbruks- fastighet.	12. å annan fastighet (utom fräl- seränta).	13. å frälse- ränta.	14. Summa.
					Säterier, la- dugår- dar, rå och rör.	All- mänt frälse.							
Aktiebolaget A. G. Dahlman . .	N:r 212 i 4 kv.	Sundsvall.	—	—	—	—	—	1	—	103,000	—	—	103,000
Bryggeriaktiebolaget »Nordstjär- nan»	—	»	—	—	—	—	—	1	11	5,000	326,100	—	331,100
Grönborgs bryggeriaktiebolag . .	—	»	—	—	—	—	—	—	5	—	393,100	—	393,100
Sundsvalls öl-bryggeriaktiebolag .	—	»	—	—	—	—	—	—	3	—	295,700	—	295,700
Sundsvalls ångfartygsaktiebolag .	Karantänsstall	»	—	—	—	—	—	—	1	—	2,000	—	2,000
Tivoliaktiebolaget	Tivoli	»	—	—	—	—	—	—	1	—	22,000	—	22,000
Sundsvalls vattenkurinrättnings aktiebolag	Varmbadhus	»	—	—	—	—	—	—	1	—	10,000	—	10,000
N. P. Linderbergs verkstäders aktiebolag	Kv. Apan	»	—	—	—	—	—	—	2	—	101,000	—	101,000
Andersson & Vidmarks mekani- ska verkstads aktiebolag	Kv. Bokhållaren n:r 10, 11 och 12	»	—	—	—	—	—	—	3	—	35,100	—	35,100
Sundsvalls teateraktiebolag . . .	Teater	»	—	—	—	—	—	—	1	—	83,000	—	83,000
Byggnadsaktiebolaget W-6	Kv. Rådmannen n:r 2	»	—	—	—	—	—	—	1	—	88,000	—	88,000
Hotellaktiebolaget	Tomterna n:r 3 och 4 i kv. Berliu	Örnsköldsvik.	—	—	—	—	—	—	2	—	150,000	—	150,000
Elektriska aktiebolaget	Tomten n:r 3 i kv. Kina	»	—	—	—	—	—	—	1	—	60,500	—	60,500
Aktiebolaget nya bryggeriet . . .	Tomterna n:r 1, 2 och 3 i kv. Schweiz	»	—	—	—	—	—	—	1	—	150,000	—	150,000
		Summa	—	1) 329 797	1) 5 896	1) 4 075	1) 339 768	634	259	18,875,000	22,516,000	—	41,391,000

1) Utrymmet har ej medgifvit användandet af vanliga bråk i tabellens alla slutsummor. Mantalen äro nämligen: skatte 329²300⁰117⁰0⁰3, frälse, säterier m. m. 5⁴3, allmänt frälse 4⁴3, summa 330²125¹130⁰0⁰3. (K. St. Cb.)

Tab. 6.

EGENDOMAR TILLHÖRANDE FRÄMMANDE MAKTENS UNDERSÅTAR, I VESTERNORRLANDS LÄN ÅR 1900.

1. Främmande maktens och under- sätens namn.	2. Egendomens namn.	3. Belägenhet. Socken (stad).	4. 5. 6. 7. M a n t a l.				8. Summa.	9. Antal utjord- dar, ängar o. d. ej i mantal- satt jord.	10. Antal verk o. inrätt- ningar (fastig- heter i städer).	11. 12. 13. 14. T a x e r i n g s v ä r d e t (i kronor)			
			4. Krono.	5. Skatte.	6. Frälse.					11. jord- bruks- fastighet.	12. å annan fastighet (utom fräl- seränta).	13. å frälse- ränta.	14. Summa.
					Säterier, la- dugår- dar, rå och rör.	All- mänt frälse.							
Christian Skamarcken, Norge	Ålsta	Torp.	—	1132	—	—	—	—	—	72,000	—	—	—
Anders Johan Nilsson, »	Högejö, jordlägenhet	Indal.	—	—	—	—	—	1	—	100	—	—	—
Olof Martinus Anton Andersson, »	Byn, tomt	Skön.	—	—	—	—	—	—	1	—	1,000	—	—

K. Maj:s Befallningshögskolans femårsberättelser 1896—1900. Vesternorrlands län.

Karl Vilhelm Sahlberg,	Norge	Byn, tomt	Skön.	—	—	—	—	—	1	—	1,200	—	—	
Detlof Severin Larsen,	»	Usland, »	Alnö.	—	—	—	—	—	1	—	2,500	—	—	
Jon Pedersen,	»	Björksjönäs	Täsjö.	—	$\frac{1}{4}$	—	—	—	—	1,000	—	—	—	
Ole Pedersen,	»	Löfviken	»	—	$\frac{1}{4}$	—	—	—	—	5,000	—	—	—	
J. Rieck-Müller,	»	Tomter i kv. Skrifvaren . .	Sundsvall.	—	—	—	—	—	4	—	3,500	—	86,300	
Johan Nyman,	Finland	Backen, tomt	Indals-Liden.	—	—	—	—	—	1	—	1,500	—	—	
Johan Henriksson,	»	Härsta, »	Skön.	—	—	—	—	—	1	—	1,000	—	—	
Gabriel Hermansson,	»	Byn, »	»	—	—	—	—	—	1	—	1,500	—	—	
Karl Hofman,	»	Valknytt, »	»	—	—	—	—	—	1	—	700	—	—	
Johan Erik Eriksson Vesman,	»	»	»	—	—	—	—	—	1	—	600	—	—	
Josef Henriksson,	»	»	»	—	—	—	—	—	1	—	1,000	—	—	
Jakob Erik Stagnäs,	»	»	»	—	—	—	—	—	1	—	100	—	—	
Karl Konstantin Johansson Nygren,	»	»	»	—	—	—	—	—	1	—	3,600	—	—	
Mats Markusson Fahler,	»	»	»	—	—	—	—	—	1	—	1,100	—	—	
Karl Johan Näsman,	»	Hillsta, »	»	—	—	—	—	—	1	—	1,200	—	—	
Karl Johan Edvard Juslin,	»	»	»	—	—	—	—	—	1	—	1,000	—	—	
Isak Karlsson,	»	»	»	—	—	—	—	—	1	—	1,000	—	—	
Johan Gruberg,	»	»	»	—	—	—	—	—	1	—	600	—	—	
Mats Matsson Malmström,	»	Hugsta, »	»	—	—	—	—	—	1	—	700	—	—	
Johan Hage,	»	Knölsta, »	»	—	—	—	—	—	1	—	2,600	—	—	
August Angustsson Orre,	»	»	»	—	—	—	—	—	1	—	2,500	—	—	
Mikael Ek,	»	Elfva, »	Alnö.	—	—	—	—	—	1	—	1,500	—	—	
Johan Matsson Östman,	»	Lervik, »	»	—	—	—	—	—	1	—	1,500	—	—	
Benjamin Lundman,	»	Nysäter, 2 tomter	»	—	—	—	—	—	2	—	1,200	—	—	
Mikael Eriksson Kull,	»	Näset, torp och tomt	»	—	—	—	—	1	1	1,600	600	—	—	
Johan Erik Gustafsson Lundberg,	»	Rökland, tomt	»	—	—	—	—	—	1	—	1,000	—	—	
Isak Ekholm,	»	Usland, »	»	—	—	—	—	—	1	—	500	—	—	
Johan Vikström,	»	Vii, »	»	—	—	—	—	—	1	—	2,500	—	—	
Karl Fredrik Björk,	»	Baggböle, torp och tomt . . .	Njurunda.	—	—	—	—	1	1	600	200	—	—	
Johan Petter Johansson,	»	Dingersjö, gård	»	—	—	—	—	—	1	—	2,000	—	—	
Johan Isaksson,	»	»	»	—	—	—	—	—	1	—	1,000	—	—	
Anders Vilhelm Isaksson,	»	Hälljum	»	—	$\frac{3}{84}$	—	—	—	—	1,000	—	—	—	
Fredrik August Gelander,	»	Nolby, gård	»	—	—	—	—	—	1	—	1,000	—	—	
Mats Sjöberg,	»	»	»	—	$\frac{1}{86}$	—	—	—	—	2,000	—	—	—	
Israel Johan Berg,	»	Skottsund, gård	»	—	—	—	—	—	1	—	800	—	—	
Isak Erik Ljusvik,	»	Skärsätt, jordlägenhet o. tomt	»	—	—	—	—	1	1	500	400	—	—	
Anders Johan Bergendal,	»	Vestbo, gård	»	—	—	—	—	—	1	—	400	—	—	
Mats Andersson Snått,	»	Vestbyn	Helgum.	—	—	—	—	—	1	1,800	—	—	—	
Erik Ersson Haapapuro,	»	Ås	»	—	—	—	—	—	1	100	—	—	42,900	
Carl Eriksson Reval Tablax, Ryssland		Bondsjö, gård	Säbrå.	—	—	—	—	—	1	—	1,200	—	—	
Mikael Johansson Kull,	»	Kragom, torp	»	—	—	—	—	1	—	2,800	—	—	—	
Johan Henrik Krooks,	»	Klocke, »	Nora.	—	—	—	—	1	—	1,000	—	—	—	
Johan Fredrik Vik,	»	Sanna, »	Hemsö.	—	—	—	—	1	—	1,000	—	—	—	
A. J. Gädde,	»	Torrom, gård	Häggdånger.	—	—	—	—	1	1	600	500	—	—	
Isak Hedqvist,	»	Valla, »	Boteå.	—	—	—	—	1	—	500	—	—	—	
David Feinstein,	»	N:r 363 och 385 i 7 kv.	Sundsvall.	—	—	—	—	—	2	—	37,000	—	—	
Leiser Grossman,	»	Vret n:r 18, tomt af vretar n:r 92 och 223	»	—	—	—	—	1	3	5,000	8,600	—	—	
M. Granlunds sterbhus,	»	Tomt och gård n:r 27 i Sten- hammaren	»	—	—	—	—	—	1	—	5,400	—	—	
J. E. Genas Genström,	»	Tomt och gård n:r 43 i d:o	»	—	—	—	—	—	1	—	8,600	—	72,900	
Summa				—	$\frac{2477}{2688}$	—	—	—	10	49	96,600	104,800	—	201,400

Tab. 7.

FROMMA STIFTELSE, STIPENDIEFONDER, PENSIONSANSTALTER, SJUKKASSOR OCH DÄRMED JÄMFÖRLIGA
INRÄTTNINGAR I VESTERNORRLANDS LÄN ÅR 1900.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål (och verksamhetsområde).	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1900		Stiftelsens storlek (fastighetsvärden inräknade) vid årets slut. Kronor.	Värdet af fastigheter, tillhörande stiftelsen, vid årets slut. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.				
A. Å landsbygden.									
<i>a) Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux och dylikt.</i>									
Stagnellska fonden.	Årliga räntan af 4,500 kronor utdelas till 4 ståndspersoners behöfvande äldre änkor eller döttrar i Tuna eller Medelpad. Räntan å 1,500 kronor tilldelas sådana Tuna sockens fattiga, som varit i testators tjänst.	Landtmätaren E. J. Stagnell.	1853 ¹⁹ / ₄	11	300	6,000	—	Kyrkoherden i Tuna.	
O. D. Weinbergs fattigvårdsfond.	Räntan utdelas till fattiga änkor å Vifstavarf vid jul och nyår.	Grosshandlanden O. D. Weinberg.	1864 ⁵⁰ / ₆	13	360	6,000	—	Vifstavarfs aktiebolag.	
Sunds gratialkassa.	Att till änkor, mindre arbetsföra och ålderstigna personer utbetala understöd.	Delegarne i Sunds sjuk- och begravningskassa.	1889 ²⁰ / ₄	28	590	12,927	—	Särskild styrelse.	1)
Grånge bruks fattigkassa.	Räntan utdelas till fattiga smedsänkor.	Lagman Per Gavelius.	—	13	65	1,309	—	Grånge bruk.	
P. Bergfors fond.	Att bispringa de fattiga i Nordingrå församling.	Skeppsbyggmästaren P. Bergfors.	1881 ¹ / ₂	—	200	5,000	—	Kommunalnämnden i Nordingrå.	
Sjöströmska fonden.	Lämna understöd åt fattiga inom Styrnäs socken.	Hemmansegaren Nils Sjöström.	1870 ³⁰ / ₁₁	10	50	1,000	—	D:o i Styrnäs.	
Kramfors arbetares understöds-kassa.	Lämna understöd åt fattiga arbetare och änkor.	J. A. Kjellberg och söner, disponenten och arbetarne.	1850	19	475	22,359	—	Utsedd styrelse bland förmän och arbetare.	
Kapten Per Fröbergs donation.	Till julgåfvor åt mindre bemedlade, välfredade personer, som icke åtnjuta fattigunderstöd.	Sjökaptenen Per Fröberg.	1874 ⁵ / ₁₂	18	100	2,000	—	Kommunalnämnden i Ytter-Lännäs.	
Jungfru Fröbergs d:o.	Årliga räntan utdelas i lika lotter till ärbara fattiga inom Ytter-Lännäs socken.	Jungfru Anna Kristina Fröberg.	1849 ¹⁷ / ₁₁	7	50	1,000	—	D:o d:o.	
Faktor J. Nyholms d:o.	Julgåfvor åt fattiga, kända för sedlighet och nykterhet.	Faktor Johan Nyholm.	1856 ²² / ₉	7	50	1,000	—	Fattigvårdsstyrelsen i d:o.	
M. Jönssons donationsfond.	Räntan utdelas till de mest fattiga inom Dals socken.	Häradsdomaren M. Jönsson.	1852 ⁶ / ₂	—	75	1,500	—	Kommunalnämnden i Dal.	
O. W. Moritz donation.	Räntan utdelas till jul åt 2 eller 3 behöfvande personer inom Nora socken.	Kommissionslandtmätaren O. W. Moritz.	1880 ¹⁸ / ₅	2	10	200	—	D:o i Nora.	
Wiknerska testamentsfonden.	Till understöd åt sådana personer, som genom iråkad större förlust äro i behof af fattigunderstöd.	Brukepatronen O. J. Wikner i Fantskog.	1876 ²² / ₇	15	156	5,453	—	Komministern och kyrkoverdarna i Skog.	
Vifstavarfs arbetares fattigkassa.	Att lämna understöd åt fattiga änkor vid Vifstavarf.	Vifstavarfs arbetare.	1892	11	177	1,780	—	Vifstavarfs bolags styrelse.	
Fredr. och Alona Bünsows donationsfond.	Att lämna julgåfvor till fattiga, bidrag till fattiga sjuka och till fattiga skolbarn i Timrå.	Fr. Bünsows sterbhusdelegare.	1897 ⁹ / ₁₂	—	450	10,000	—	Timrå kommunalnämnd.	
Olof Tunmarks magasinsfond.	Till understöd åt fattiga och behöfvande.	Olof Tunmark, kronolänsmän.	1793 ³⁰ / ₁₂	2	120	6,649	—	Pastor och kyrkorådet i Tuna.	
Gideå församlings förening.	Understöd till behöfvande fattiga, som ej åtnjuta fattigunderstöd, vård om sjuka m. m.	Kyrkoherden J. Er. Björkqvist.	1894 ³⁰ / ₉	20	106	400	—	Särskild styrelse.	
Änkefru Johanna Arnells donationsfond.	Bidrag till uppförande inom Säbrå kommun af en byggnad med rum för minst 12 fattighjon.	Änkefru Johanna Arnell.	1894 ³ / ₄	—	—	6,495	—	Säbrå sockens fattigvårdsstyrelse.	2)
<i>b) Stiftelser och inrättningar för barnavård och barnundervisning.</i>									
Frånbergs premiefond.	Räntan användes till inköp af böcker för premier åt skolbarn i Selånger för flit och godt uppförande.	Länsmannen E. O. Frånberg.	1873 ⁹ / ₆	2	5	100	—	Skolorådet i Selånger.	
Hellströmska fonden.	Fonden förräntas tills ränteinkomsten uppgår till 10 kronor per år, då denna summa utdelas till fattiga skolbarn.	Jägmästaren Vilh. Fellenius.	1873 ¹² / ₆	—	—	134	—	D:o d:o.	

Tunadals allverbröllopsfond.	Att tilldela premier åt flitiga elever vid Tunadals folkskola samt understöd åt förmäns och arbetares barn för studiers fortsättaende.	Grosshandlanden C. T. Jacobson och hans hustru.	1883 ¹⁴ / ₆	4	220	6,863	—	Styrelsen för Tunadals huko- och pensionskassa.
A. P. Hedbergs donationsfond i Stöde.	Räntan användes till premier åt flitiga skolbarn och fattiga barns skolhållning.	Grosshandlanden A. P. Hedberg i Sundsvall.	1882 ²¹ / ₁₂	—	100	2,000	—	Skolrådet i Stöde.
A. P. Hedbergs d:o i Borgsjö.	D:o d:o.	Densamme.	—	—	100	2,000	—	D:o i Borgsjö.
Vilhelmina Bergmans d:o.	Att anskaffa kläder åt fattiga skolbarn.	Prostinna V. Bergman.	1866 ³¹ / ₁₂	12	53	1,612	—	D:o i Ljustorp.
Hägglundska premiefonden.	Räntan användes till premier åt ett flitigt skolbarn.	Länsmannen E. Hägglund.	1884 ²³ / ₃	1	2	50	—	D:o d:o.
G. P. och Anna Braathens understödsfond.	Fattiga skolbarns beklädnad.	Grosshandlanden G. P. Braathen och hans hustru.	1889 ²³ / ₁₀	131	920	20,549	—	D:o i Alnö.
Kärbergiska fonden.	Beklädnadshjälp åt fattiga skolbarn från Åkerö och Astö byar.	A. P. Kärberg.	1899 ²² / ₈	—	—	830	—	D:o i Tynderö.
Engmanska donationen.	Till fattiga skolbarn, som ådagalägga flit och godt uppförande.	Lektor P. Engman.	1880 ¹ / ₃	—	—	—	—	D:o d:o.
Lindahls donationsfond.	Inrättande af en skola för undervisning i kristendom af Boteå pastorats barn.	Kyrkoherden C. P. Lindahl.	1867 ²¹ / ₁₀	70	63	1,218	—	D:o d:o.
Per Jönssons och hans hustrus i Kläpp minnesfond.	Räntan utgår såsom bidrag till aflönande af en småskollärarinna i Skog.	Änkan efter Per Jönsson i Kläpp.	1829 ²² / ₆	—	—	6,029	—	Kyrkoherden i Boteå.
Widénska donationsfonden.	Till premier åt välartade flitiga skolbarn i Skog.	Teol. lektor J. Widén.	1888 ¹ / ₃	1	96	2,222	—	Skolrådet i Skog.
Hasselhubuska donationen.	Till beklädnad och underhåll af fattiga skolbarn.	Änkefru H. E. Bergström.	1874 ⁹ / ₁₁	18	15	404	—	D:o d:o.
P. Fröbergs donation.	¹ / ₃ af räntan användes till belöningar åt skolbarn och ² / ₃ till inköp af kläder åt fattiga skolbarn.	Sjökapten P. Fröberg.	1861 ²² / ₃	4	95	2,039	—	Kommunalnämnden och pastor i Nora.
Änkefru C. G. Schütz d:o.	För inköp af böcker åt fattiga skolbarn.	Änkefru C. G. Schütz.	1874 ⁵ / ₁₂	—	—	3,000	—	Skolrådet i Ytter-Lännäs.
Olof Perssons donationsfond.	Till beklädnad af fattiga välartade nattvardsbarn eller i brist därpå andra fattiga.	Bonden Olof Persson och hans hustru.	1845 ⁵ / ₁₁	—	—	213	—	D:o d:o.
Mamsell Holmstrands d:o.	Räntan utdelas till årets nattvardsbarn.	Mamsell E. Holmstrand.	1895 ¹¹ / ₆	28	210	5,000	—	Kyrkorådet i Bjerträ.
Biskop Beckmans skolpremiefond.	Till premier åt flitiga skolbarn.	Biskop A. F. Beckman.	1875 ⁹ / ₂	—	—	1,000	—	Kommunalnämnden i Ullånger.
Träskas skolas lönefond.	Räntan utgår såsom bidrag till aflönande af en lärarinna inom Skogs församling.	Hemmansegaren Joh. Zetterström i Ofvered.	1877	—	5	100	—	Skolrådet i Nora.
Nybergiska stipendiefonden.	Understöd till fattiga skolbarn.	Kapten Joh. Nyberg.	1892 ¹¹ / ₁	1	86	2,000	—	D:o i Skog.
Erik Grundströms donationsfond.	Räntan användes till premier åt Grundsunda sockens skolbarn.	Bonden E. Grundström.	1866 ³ / ₅	39	248	5,000	—	D:o i Nätra.
A. Bergmans d:o.	Räntan utdelas bl. a. till skolbarn och konfirmander i Multrä, som icke åtnjuta full fattigvård.	F. skolläraren A. Bergman.	1876 ²² / ₁	—	—	372	—	D:o i Grundsunda.
Gustaf Blocks donation.	Räntan utdelas till fattiga skolbarn.	Handl. Gustaf Block.	1834 ²⁹ / ₉	146	450	11,261	—	Två personer.
Pastor Simon Norbergs d:o till Sköns pastorats skolor.	Att förse fattiga skolbarn med kläder.	Pastor Simon Norberg.	1889 ³ / ₇	50	250	5,089	—	Skolrådet i Långsele.
Pastor Simon Norbergs d:o för skol- och läsbarns i Sköns fattiggård förseende med kläder.	D:o d:o.	Densamme.	1895 ¹ / ₆	—	—	2,333	—	D:o i Skön.
Stadsmajoren Erik Nordlanders skolfonder.	Räntan af fonden skall användas till aflönning af folkskoleläraren vid kyrkan.	Handlanden Erik Nordlander.	1895 ²² / ₃	—	—	2,327	—	Fattigvårdsstyrelsen i d:o.
Olof Tunmarks skolfond.	För uppöfvande af fattiga barns kristendomskunskap.	Kronolänsman Olof Tunmark.	1842 ⁷ / ₉	1	225	4,500	—	Skolrådet i Tuna.
A. P. Hedbergs donationsfond i Hafverö.	Räntan användes till premier och underhåll åt fattiga skolbarn.	Grosshandlanden A. P. Hedberg.	1789 ³⁰ / ₁₂	2	50	4,654	—	Pastor och kyrkoråd i d:o.
Nils Olofssons d:o.	Räntan användes såsom lönetillägg till lärarinna vid Herrskogs småskola.	Födorädstagaren Nils Olofsson.	1882 ²¹ / ₁₂	—	100	2,000	—	Skolrådet i Hafverö.
Kerfstedtska fonden.	Till beklädnad af fattiga skolbarn och konfirmander inom Häggdånger.	Kyrkoherden J. Kerfstedt och hans hustru.	1896 ⁷ / ₁₁	1	23	500	—	D:o i Skog.
J. Widéns donationsfond.	Till premier åt skolbarn i d:o.	Teol. lektor Jonas Widén.	1893 ³ / ₈	8	70	2,319	—	D:o i Häggdånger.
Jungfru Iggströms d:o.	Till understöd åt fattiga skolbarn.	Jungfru Charlotta Iggström.	1879 ¹⁹ / ₂	—	19	748	—	D:o d:o.
Fru Emilia Unge d:o.	Till fattiga skolbarns beklädnad.	Grosshandlanden J. C. Unge.	—	1	5	100	—	D:o i Nätra.
Ytter-Lännäs enskilda barnhem.	Bildandet af ett barnhem i Ytter-Lännäs socken.	En syförening.	1899 ³ / ₂	7	75	1,500	—	D:o i Grundsunda.
			—	—	—	4,040	—	Kommunalnämnden i Ytter-Lännäs.
c) Stipendiefonder och andra stiftelser för undervisning.								
Näsmanska donationen.	Folkupplysningens befrämjande.	Kvarnegaren Jonas Näsman.	1868 ²⁵ / ₁	—	2,385	65,880	33,100	Kommunalnämnden och skolrådet i Gudmundrå.
d) Stiftelser för sjukvård.								
Torps sjukhusfond.	Sjukvård.	Bruksegaren C. F. Huss.	1875 ²⁹ / ₈	—	—	12,000	6,000	Ordföranden i Torps sockens kommunalnämnd.
O. D. Weinbergs hjälp- och begravningskassa.	Att lämna begravningshjälp åt arbetare.	Varfsdirektören O. D. Weinberg.	1864 ¹ / ₇	5	145	4,400	—	Vifstavarfs aktiebolag.
Vifstavarfs bolags sjukhjälpfond.	Att lämna understöd åt arbetare och ånkor vid sjukdom.	Vifstavarfs aktiebolag.	1875 ²⁸ / ₆	6	135	6,508	—	D:o.
Pastor Simon Norbergs donation.	Bidrag till engagerande af sjuksköterska i Sköns socken.	Pastor Simon Norberg.	1895 ²² / ₃	—	—	348	—	Fattigvårdsstyrelsen i Skön.

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIEFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.		7.	8.	9.	10.
				Utdelning under år 1900	af nedanstående antal personer.				
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål (och verksamhetsområde).	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Stiftelsens storlek (fastighetsvärden inräknade) vid årets slut. Kronor.	Värdet af fastigheter, tillhörande stiftelsen, vid årets slut. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
e) Sjuk- och begravningskassor.									
Häffners arbetares sjuk- och begravningskassa.	Att lämna sjuk- och begravningshjälp åt arbetare och familjer.	Sågverkets förmän och arbetare.	1896 ²⁶ / ₃	48	1,281	1,716	—	En styrelse af 7 personer.	4)
Fagerviks sjuk- och begravningsfond.	D:o	Fagerviks arbetare och tjänstemän.	1884 ²⁶ / ₄	196	2,660	5,042	—	Särskild styrelse.	5)
Johannedals sjuk- och begravningskassa.	D:o	Grosshandlanden J. Johansson och arbetare vid Tunadal.	1885 ¹⁴ / ₁₀	13	363	9,694	—	Faktor S. Wahlström.	6)
Eriksdals sjukhjälp- och begravningskassa.	D:o	Grosshandlaren L. U. Öquist.	1882 ⁹ / ₃	87	1,622	5,723	—	Särskild styrelse.	7)
Skönviks och Östrandens sjuk- och begravningskassa.	D:o	Skönviks aktiebolag och dess arbetare.	1882	500	7,270	18,499	—	En styrelse, hvars ordförande är förvaltaren å Skönvik.	8)
Sunds d:o.	D:o	Sunds aktiebolag och dess arbetare.	1872 ¹³ / ₇	102	3,959	26,063	—	Särskild styrelse.	9)
Kubikenborgs d:o.	D:o	Sågverkets arbetare och förmän.	1876 ⁷ / ₆ , 1894 ¹⁵ / ₈ , 1897 ⁶ / ₂	55	2,885	10,686	—	D:o.	10)
Mons d:o.	D:o	Sågverkets arbetare.	1877 ⁴ / ₃	36	843	8,235	—	D:o.	11)
Svartviks arbetares d:o.	D:o	Sågverkets arbetare.	1886 ²⁰ / ₁₁	83	2,567	14,896	—	D:o.	12)
Galtströms bruksarbetares d:o.	D:o	Brukets arbetare.	1890 ¹⁵ / ₂	64	932	3,489	—	D:o.	13)
Mohögs mekaniska verkstads d:o.	D:o	Arbetare vid Mohög.	1893 sept.	10	97	1,679	—	D:o.	14)
Klampenborgs arbetares d:o.	D:o	Arbetare vid Klampenborg.	1872	23	698	9,351	—	D:o.	15)
Nyviks sjukhjälp- och begravningskassa.	D:o	Sunds aktiebolag och arbetare vid Nyviks sågverk.	1883	76	2,579	10,806	—	D:o.	16)
Tunadals sjukhuskassa.	Att understödja sina medlemmar.	Tjänstemän och arbetare vid Tunadal.	1879 ⁹ / ₂	67	1,598	5,239	—	D:o.	17)
Ramviks sågverks sjukhjälp- och begravningskassa.	Sjuk- och begravningshjälp åt arbetarnes familjer.	Sågverket och dess arbetare.	1881	70	1,477	2,894	—	D:o.	18)
Sprängsvikens sjukhuskassa.	D:o	Sprängsvikens aktiebolag.	1888 ³¹ / ₅	21	672	11,020	—	En vald styrelse.	19)
Kramfors arbetares sjukhjälp-förening.	Att lämna sjukhjälp till arbetarne.	Bruksegaren P. Lagerhjelm.	1880 ⁹ / ₁₀	241	2,769	—	—	D:o.	20)
Sandvikens sjukhjälpkassa.	D:o	Sågverksegaren F. H. Versteegh.	1883 ³⁰ / ₁₁	60	1,036	3,200	—	Särskild styrelse.	21)
Hofvids arbetares sjuk- och begravningskassa.	Att lämna sjuk- och begravningshjälp åt arbetare och deras familjer.	—	1895 ¹¹ / ₂	145	1,856	10,908	—	D:o.	22)
Jerfeds sågverksarbetares d:o.	Att vid sjukdom och dödsfall gifva understöd.	Bolagets disponent och arbetare.	1900 ¹ / ₈	25	851	2,710	—	D:o.	23)
Bollsta bruks arbetares d:o.	D:o	Brukets arbetare.	1899 ²⁵ / ₂	122	2,942	6,105	—	D:o.	24)
Vifstavarfs arbetares sjukhjälpkassa.	Att vid sjukdom lämna understöd.	Arbetare vid Vifstavarf.	1894 ¹⁰ / ₃	53	1,028	3,450	—	D:o.	25)
Karlsviks arbetares sjuk-, begravnings- och olycksfallshjälpkassa.	Att lämna sjuk- och begravningshjälp åt arbetare och deras familjer.	Karlsviks aktiebolag och dess arbetare.	1887 ¹⁵ / ₁	65	1,673	2,996	—	Trävarnaktiebolaget Karls- vik.	26)
Ankarsviks sjukhjälp- och begravningskassa.	D:o	Ankarsviks arbetare.	1895 ¹ / ₅	3	27	227	—	Särskild styrelse.	27)
Fjåls glasbruks arbetares förening för sjukhjälp.	Att vid sjukdom lämna understöd.	Arbetare vid Fjåls glasbruk.	1890 ¹ / ₁	35	215	1,503	—	D:o.	28)
Juniskärs sjuk- och begravningskassa.	D:o	Grosshandlanden V. Dalenius och arbetare vid Juniskär.	1890 ⁹ / ₂	11	178	596	—	D:o.	29)
Sörviks d:o.	Att vid sjukdom och dödsfall lämna understöd.	Disponenten O. Vager och arbetare.	1897 ⁴ / ₈	47	458	728	—	Disponenten vid Sörviks såg- verk.	30)
Strands arbetares och för- mäns d:o.	D:o	Disponenten O. Vager.	1897 ¹⁴ / ₈	83	682	601	—	Särskild styrelse.	30)
Arbetarnes vid Gamla Sör- åkers sågverk sjuk- och begravningshjälpkassa.	D:o	Arbetare vid Söråker.	1899 ²⁴ / ₁	39	447	1,098	—	D:o.	31)
Nacka sjukhjälp- och begravningskassa.	D:o	Johannesviks aktiebolag.	1899 ¹⁴ / ₁₁	7	100	135	—	D:o.	31)

Väija arbetares förening för sjuk- och begravningshjälp.	Att vid sjukdom och dödsfall lämna understöd.	Arbetare vid Väija.	1889	27	505	3,804	—	Föreningens styrelse.	32)
Sorteringsbommarnas sjukhjälp- och begravningskassa.	D:o d:o åt de vid Sandsläns sorteringsbommar i Ytter-Lännäs socken anställda arbetare.	Sorteringsbommarnas arbetare.	1894	126	880	2,016	—	D:o.	33)
Sandö glasbruks arbetares understödsförening.	Understöd vid sjukdom.	—	1889 ¹ / ₁	—	376	11,000	—	D:o.	34)
Köja sågverks sjukhjälp- och begravningskassa samt änkefond.	D:o d:o.	Köja sågverksegare.	1882 ⁸ / ₂	39	625	6,730	—	Köja ångsågs kontor.	35)
Dals ångsågs sjukhjälpkassa.	D:o d:o.	—	1897 ⁷ / ₃	81	459	3,827	—	Särskild styrelse.	36)
Arbetarnes vid Högforsån sjuk- och begravningskassa.	Att vid sjukdom och dödsfall lämna understöd.	Inspektoren J. Wikström m. fl.	1898 ¹¹ / ₈	8	47	590	—	Inspektoren J. Söderblom å Björkä bruk.	37)
Björksjö sjukhjälpkassa.	Understöd vid sjukdom.	Jägmästaren T. Hermelin.	1899 ¹⁶ / ₁₂	2	120	373	—	Inspektoren Paul Ulin.	38)
Ramviks allmänna d:o.	D:o d:o.	Grosshandlanden J. E. Lidén.	1896 ²⁶ / ₂	13	113	538	—	Grosshandlanden J. E. Lidén.	39)
Mariebergs sågverks arbetares sjukhjälp- och begravningskassa.	D:o d:o och vid dödsfall.	Kungsgården—Mariebergs aktiebolag och dess arbetare.	—	75	1,437	7,163	—	Mariebergs sågverkskontor.	40)
Sandö sågverksarbetare d:o.	Att vid sjukdom och dödsfall lämna understöd.	Trävarufirman Joh. Vikner & C:o.	1881 ⁸ / ₂	8	201	5,045	—	Särskild styrelse.	41)
Arbetarnes vid Jerfeds mekaniska verkstad sjukhuskassa.	Understöd vid sjukdomsfall.	Joh. Hermansson, gjutare.	1882 ¹⁸ / ₉	1	45	—	—	D:o.	42)
Domsjö sjukhjälp- och begravningskassa.	Att vid sjukdom och dödsfall lämna understöd.	Mo och Domsjö aktiebolag.	1881 ⁷ / ₁	45	1,019	—	—	D:o.	43)
Sollefteå bruks arbetares förening för sjuk- och begravningshjälp.	Att lämna understöd vid sjukdomsfall och vid dödsfall bereda begravningshjälp.	Sollefteå bruks arbetare.	1898 ⁶ / ₁₁	21	531	4,264	—	En styrelse af 5 personer.	44)
Forsse bruks arbetare d:o d:o.	D:o d:o.	Forsse bruks arbetare.	1898 ²² / ₁₀	55	886	7,108	—	En styrelse.	45)
Graninge bruks arbetare d:o d:o.	D:o d:o.	Graningeverkens aktiebolag.	1898 ¹² / ₁₂	19	487	4,293	—	Graninge bruk.	46)
<i>f) Pensionsfonder.</i>									
Margret Nordstrands donation.	Att bereda lifränta åt inom Högsjö socken födda barn.	Sjökaptenen M. Nordstrand.	1874 ²⁷ / ₁	27	150	4,000	—	Kommunalnämnden i Högsjö.	
Nora husbondeförening.	Att bereda lifränta åt inom Nora socken födda barn.	—	1874 ⁸ / ₁ , 1884 ⁸ / ₁	—	223	2,289	—	Särskild styrelse.	
Sandvikens sågverks arbetares pensionsfond.	Att utdela räntan till understöd åt arbetare, som genom sjuklighet och minskad arbetsförmåga äro behöfvande.	V. konsuln F. H. Versteegh.	1891 ¹ / ₅	3	175	14,862	—	D:o.	47)
Carlsföreningens fond.	Beredande af lifränta åt inom Ullångers socken födda barn.	Carlsföreningen.	1874 ²⁸ / ₁	—	—	6,611	—	Kommunalnämnden i Ullånger.	
D:r Bergmans lifränteanstalts fond.	Att bereda lifränta åt fattiga barn.	Teol. d:r Esbjörn Bergman.	1879 ⁸ / ₇	4	40	1,174	—	Ordförandena i Ljustorps kyrko- och kommunalstämma samt kommunalnämnd.	
<i>g) Pensionskassor.</i>									
Mons trävaruaktiebolagsänkekassa.	Att lämna understöd till änkor efter bolagets arbetare.	D:r F. E. von Sydow o. h. h. Svea Wickström.	1892 ¹⁶ / ₁	12	758	11,580	—	Särskild styrelse.	48)
Tunadals pensions- och änkekassa.	Att tillförsäkra arbetare vid Tunadals sågverk en någorlunda betryggad ålderdom samt bereda änkor och oförsörjda barn bidrag till deras utkomst.	Tunadals aktiebolag jämte tjänstemän och arbetare.	1883 ¹² / ₄	46	920	31,443	—	D:o.	49)
Domsjö ångsågs pensions-, änke- och pupillkassa.	Att bereda ålderdomsunderstöd åt vid verket fast anställda arbetare och deras änkor samt lämna uppfostringsbidrag för deras oförsörjda barn.	Mo och Domsjö aktiebolag.	1882 ¹² / ₈	24	1,800	52,979	—	D:o.	50)
<i>h) Andra stiftelser och inrättningar.</i>									
G. P. och Anna Braathens fond.	För främjande af nykterhet och sedlighet inom Sköns och Njurunda tingslags församlingar.	Grosshandlanden G. P. Braathen.	1899 ²² / ₈	—	—	20,126	—	Skolråden i Alnö och Njurunda.	
Vifstavarfs aktiebolags jubileumsfond.	Understöd åt de barn af bolagets arbetare, som vilja egna sig åt studier eller utbilda sig i praktiska yrken, samt pensioner åt bolagets arbetare.	Vifstavarfs aktiebolag.	1898 ⁸ / ₇	6	1,317	110,484	—	Vifstavarfs aktiebolag.	
Galtströms bruksbefolknings sparkasseförening.	Att bereda bruksbefolkningen tillfälle till mindre insättningar å hvar medlems sparbanksbok.	—	1895 ²² / ₃	15	1,018	3,668	—	Särskild styrelse.	
Summa			—	3,758	69,381	779,570	39,100		

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIEFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål (och verksamhetsområde).	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1900		Stiftelsens storlek (fastighetsvärden inräknade) vid årets slut. Kronor.	Värdet af fastigheter, tillhörande stiftelsen, vid årets slut. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.				
B. I Hernösands stad.									
a) <i>Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux och dylikt.</i>									
Arnströmska fonden.	Understöd åt 2 fiskar- eller handtverkaränkor.	Änkan Margareta Kristina Arnström.	1844 8/11	2	12	300	—	Direktionen öfver rådman E. Nybergs pensionsfond.	
Fröbergiska d:o.	Understöd åt 2 de mest behöfvande personer i staden.	Änkefru K. M. Fröberg.	1830 11/1	2	22	500	—	D:o d:o.	
Wideska d:o.	Understöd åt 2 välfredade ogifta tjänarinnor.	Jungfru K. M. Wide.	1865 8/3	2	68	1,500	—	D:o d:o.	
Rydqvistska d:o.	Understöd åt behöfvande släktingar eller sjömansänkor.	Rådman Anders Rydqvist.	1831 25/4	2	68	1,500	—	D:o d:o.	
Sellingska d:o.	Understöd åt änkor efter ämbets- och tjänstemän samt borgare i Hernösand.	Änkefru Hedvig Elisabet Sellling.	1862 9/8	8	184	4,000	—	D:o d:o.	
Löfrothska donationsfonden.	Understöd till behöfvande änkor och döttrar efter handlande eller handverkare i Hernösand.	Handlanden E. A. Löfroth.	1869 2/9	5	230	5,000	—	D:o d:o.	
Esbergiska fonden.	Understöd åt änkor och döttrar efter borgare i Hernösand.	Änkefru Lovisa Esberg.	1861 24/9	6	440	10,000	—	D:o d:o.	
Fru Ebba Fröbergs donationsfond.	Räntan utdelas till personer inom samhället, som äro välfredade och mindre bemedlade.	Borgmästarinnan Ebba Fröberg.	1886 16/9	10	150	3,000	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
Borgmästaren C. A. Fröberg d:o.	Julgåfvor till behöfvande och fattiga personer i Hernösand.	Borgmästaren C. A. Fröberg.	1882 9/6	10	125	2,500	—	D:o.	
Erik Bergströms d:o.	Att utdelas bland gifta fattiga arbetare inom staden.	Arbetaren E. Bergström.	1873 15/1	8	75	1,500	—	D:o.	
F. J. Haléns fond.	Understöd till 4 fattiga handtverkaränkor.	Fabrikör F. J. Halén.	1886 19/8	4	50	1,000	—	D:o.	
Bengt Ammelins julgåvefond.	Beredande af julgåfvor till mindre bemedlade inom samhället.	Handlanden Bengt Ammelin.	1873 12/5	53	578	10,700	—	D:o.	
Oskar Norrboms fond för behöfvande.	Beredande af understöd åt pauvres honteux, gamla tjänarinnor och arbetare.	Bankdirektör Theodor Söderberg.	1888	16	1,650	30,224	—	Drätselkammaren.	
Fond för julgåfvor åt fattiga.	Julgåfvor till fattiga i Hernösand.	Sjökapten Johan Nyberg.	1866 3/5	—	150	3,000	—	Stadsfullmäktige.	
Doktor E. O. Holmbergs fond.	Beredande af understöd åt kvinnliga pauvres honteux.	Doktor E. O. Holmberg.	1875 17/8 1885 28/12	—	50	1,000	—	Drätselkammaren.	
Konsul Bernhard Kempes d:o.	D:o åt behöfvande äldre tjänarinnor.	Konsul Bernhard Kempe.	1883 9/9	6	500	10,000	—	D:o.	
Professor P. E. Gellerstedts d:o.	D:o åt fattiga borgares änkor och barn.	Professor P. E. Gellerstedt.	1880 14/11	—	185	3,700	—	D:o.	
Handlanden C. F. Gellerstedts d:o.	D:o åt fattiga änkor och ogifta döttrar efter handlande i Hernösand.	Handlanden C. F. Gellerstedt.	1872 11/1	6	300	6,000	—	D:o.	
Rådman P. Gellerstedts d:o.	D:o åt 5 välfredade af borgarklassen.	Rådman P. Gellerstedt.	—	5	50	1,000	—	D:o.	
Kapten Nybergs donation.	Uppförande af ett fattighus samt tillsyn och skötsel därstädes af gamla orkeslösa inom Ytter-Lännäs socken.	Sjökapten Johan Nyberg.	1866 3/5	—	500	10,000	—	Kommunalstyrelsen i Hernösand.	
Kapten Nybergs donation för julgåfvor åt fattiga i Ytter-Lännäs socken.	Till fattiga äldre personer i Ytter-Lännäs socken, hvilka ej åtnjuta full fattigförsörjning och själfva efter förmåga söka bereda sig uppehälle genom arbete.	Densamme.	›	21	150	3,000	—	D:o.	
D:o d:o.	Årliga räntan utdelas till lika belopp åt 3 behöfvande änkor efter präst- och andra ämbets- eller tjänstemän, som i lifstiden varit bosatta i Ytter-Lännäs socken.	D:o	›	3	150	3,000	—	D:o.	
Inga Almqvists donationsfond.	Beredande af understöd åt 3 änkor efter handlande, handverkare och arbetare.	Änkefru Inga Almqvist.	1854 3/4	3	50	1,000	—	Drätselkammaren.	
C. Åmans d:o.	Räntan utdelas vid julen till fattiga personer inom Hernösand.	C. Åman.	—	1	2	60	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
S. M. Sohllins d:o.	D:o d:o.	S. M. Sohllin.	—	1	5	124	—	D:o.	
Okänd persons d:o.	D:o d:o.	Okänd.	—	1	2	100	—	D:o.	
I. Mellbergs d:o.	Räntan utdelas till änka eller tjänarinna med god frejd, som ej legat fattigvården till last.	Handlanden Israel Mellberg.	1890 2/5	1	35	1,035	—	D:o.	
F. G. Öhrmans d:o.	Beredande af understöd åt fattiga borgare af handelsklassen.	Kamreraren F. G. Öhrman.	—	4	500	5,000	—	Stadsfullmäktige.	
Diverse donerade medel.	Räntan utdelas vid jul till fattiga personer i Hernösand.	—	—	16	137	2,750	—	Fattigvårdsstyrelsen.	

Handverksarbetens begrafningsfond.	Begravningshjälp.	Okänd.	—	5	375	6,381	—	Styrelsen för handverks- och fabriksförening.	Hernösands
F. d. hattmakarämbetets fond.	D:o.	>	—	7	200	163	—	D:o.	
F. d. logarvar- och karduansmakarämbetets d:o.	D:o.	>	—			1,233	—	D:o.	
F. d. skomakargesällernas d:o.	D:o.	>	—			181	—	D:o.	
b) Stiftelser och inrättningar för barnavård och barnundervisning.									
Nordlanderska donationen.	Beklädnad af fattiga värltade skolbarn i Hernösand.	Sjökapten H. Nordlander.	1890 ²⁵ / ₁₀₀	—	250	5,000	—	Skolrådet.	
Vifstavarfs donation.	Förbättring af skolväsendet i Hernösand.	Vifstavarfs aktiebolag.	—	—	13	250	—	D:o.	
Löfrothska donationen.	Beklädnad af värltade fattiga skolbarn i Hernösand.	Rådman E. A. Löfroth.	1869 ⁹ / ₂	—	100	2,000	—	D:o.	
Rådman Rydqvists fond.	Skolväsendets förbättrande och lärarnes löneförbättring i Hernösand.	Rådman Rydqvist.	—	—	600	12,000	—	D:o.	
Kapten Nybergs d:o.	Beklädnad af fattiga barn i Hernösand.	Sjökapten Joh. Nyberg.	1866 ³ / ₅	—	150	3,000	—	Stadsfullmäktige.	
D:o d:o.	Understöd åt slöjdskola och barnhem i Hernösand.	Densamme.	>	—	1,125	22,500	—	D:o.	
D:o d:o.	Bidrag till kläder och böcker åt fattiga skolbarn.	D:o.	>	30	150	3,000	—	Kommunalstyrelsen.	
D:o d:o.	Årliga räntan användes till barnhem för fattiga fader- och moderlösa barn inom Ytter-Lännäs socken.	D:o.	>	—	150	3,000	—	D:o.	
D:o d:o.	Räntan användes för Ytterlänäs—Torsåkers skarpskytteförening eller, om föreningen upphör, främjande af god undervisning och uppfostran för barn.	D:o.	>	—	—	2,000	—	D:o.	
Sahlbergska donationsfonden.	Till en fattigskola, i synnerhet för fattiga flickbarn i Hernösand.	Lektor J. Sahlberg.	1810 ²⁴ / ₃	—	13	4,446	—	Domkapitlet.	
Almqvistska d:o.	Till en flickskola i Hernösand.	Änkefru Inga Almqvist.	1854 ³ / ₄	—	25	595	—	D:o.	
Barnhemmet i Hernösand.	Att lämna vård och uppfostran åt minderåriga flickbarn.	Fröken Hedda af Nordin.	1860-talet.	12	189	35,847	5,000	En direktion med 5 ledamöter.	
Skytteanska lappskolans fond.	För undervisningsmateriel m. m. för den s. k. Skytteanska lappskolan i Tärna i Vesterbottens län.	—	1868 ²¹ / ₁₂	—	12	402	—	Domkapitlet.	
c) Stipendiefonder och andra stiftelser för undervisning.									
Thunmarkska stipendiefonden.	Understöd åt 6 gossar från Tuna, Attmar och Njurunda socknar, som studera vid Sundsvalls trivialskola.	Expeditions-kronofogden Olof Thunmark.	1789 ³⁰ / ₁₂	6	45	1,090	—	Domkapitlet.	
Wideska d:o.	D:o åt en yngling vid Hernösands elementarläroverks 3:e eller 4:e klass.	Jungfru K. M. Wide.	1865 ⁸ / ₂	1	45	1,076	—	D:o.	
Wiknerska d:o.	D:o åt 4 fattiga eller mindre bemedlade ynglingar från Ångermanland, som studera vid Hernösands läroverk.	Possessionaten J. Wikner.	1866 ¹⁴ / ₄	4	320	7,425	—	D:o.	
Aurénska d:o.	D:o åt 2 från Hernösands gymnasium afgångna, medellösa ynglingar af norrländska nationen i Uppsala.	Apologisten Per Aurén.	1841 ¹³ / ₁₁	2	300	6,890	—	D:o.	
Bergmanska d:o.	D:o åt 2 ynglingar i secunda å gymnasium.	Lektor I. Bergman.	1841 ²⁸ / ₇	2	85	2,039	—	D:o.	
Ullbergiska premiefonden.	Till premier, helst goda läroböcker, åt lärjungar vid gymnasium och trivialskolan i Hernösand.	Borgmästaren Jonas Ullberg.	1839 ⁵ / ₄	—	340	8,058	—	D:o.	
Sahlbergska stipendiefonden.	Understöd till en lärjunge vid Hernösands gymnasium, då han afgår till akademien.	Lektor J. Sahlberg.	1810 ²⁴ / ₃	1	30	736	—	D:o.	
Nordstrandska donationsfonden.	Understöd åt en yngling vid elementarläroverket i Hernösand, som studerar latin, grekiska och hebreiska.	P. Nordstrand.	1859 ¹¹ / ₅	1	45	1,100	—	D:o.	
Nortmanska stipendiefonden.	D:o åt en vid Hernösands gymnasium och en vid Umeå trivialskola studerande medellös yngling.	C. Nortman.	1798 ²³ / ₁₂	2	36	910	—	D:o.	
Gullichska d:o.	D:o åt en studerande vid Uppsala universitet från Medelpad.	Kapellanen Gullich Boreen.	1754 ²⁴ / ₁₂	1	45	1,016	—	D:o.	
Löfrothska d:o.	D:o åt en vid Hernösands läroverk studerande yngling i 6:e klassen, helst från Hernösand.	Handlanden E. A. Löfroth.	1869 ⁹ / ₂	1	90	2,229	—	D:o.	
Norbergiska d:o.	D:o åt en studerande vid gymnasium, skiftesvis från Ångermanland, Vesterbotten, Medelpad och Jämtland.	Isak Norberg.	1817 ²³ / ₄	1	85	2,183	—	D:o.	
Nordlanderska d:o.	D:o åt två vid gymnasium studerande ynglingar af Vesternorrlands nation, företrädesvis från Medelpad.	E. Nordlander.	1842 ⁷ / ₉	2	140	3,258	—	D:o.	
Turdfjällska d:o.	Premier för flit, skicklighet och välförhållande åt lärjungar vid Haparanda skola.	J. E. Turdfjäll.	1845 ²⁵ / ₆	—	80	1,640	—	D:o.	
Olivenbaumska donationsfonden.	Att aflöna en tredje lärare vid Sundsvalls skola.	Fabrikör Henr. Olivenbaum.	1780 ¹¹ / ₇	1	20	417	—	D:o.	
Jemtlands läns biblioteksfond.	Angifves af namnet.	Professor C. Zetterström.	1829 ¹⁰ / ₁₂	—	65	5,475	—	D:o.	

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIEFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål (och verksamhetsområde).	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1900		Stiftelsens storlek (fastighetsvärden inräknade) vid årets slut. Kronor.	Värdet af fastigheter, tillhörande stiftelsen, vid årets slut. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående belopp. Kronor.				
Hernösands läroverks biblioteksfond.	Angifves af namnet.	—	1822 ¹⁹ / ₁₂	—	200	4,992	—	Domkapitlet.	
Bergmanska biblioteksfonden.	Arfvoide till bibliotekarien vid Hernösands läroverk.	Biskopen I. Bergman.	1852 ²¹ / ₁	1	75	1,500	—	D:o.	
Bergman—Millerska donationsfonden.	Löneförbättring åt 5 yngste lärare vid Hernösands läroverk.	A. Bergman-Miller.	1831 ¹² / ₁	5	37	771	—	D:o.	
Hernösands stifts byggnadskassa.	Byggnad och underhåll af lärohus för stiftets allmänna läroverk.	—	—	—	43	12,786	—	D:o.	
Franzénska stipendiefonden.	Understöd åt studerande af Norrlands nation vid Uppsala universitet.	Biskopinnan Chr. Elisabet Franzén.	1858 ⁴ / ₆	1	160	3,853	—	D:o.	
Kommunitetsstipendiefonden.	Bidrag till bushyra åt fattiga skolynglingar, helst prästsöner.	Stiftets prästerskap.	1817 ⁹ / ₃	—	30	693	—	D:o.	
Widénska understödsfonden.	Understöd åt en vid något af Hernösands stifts läroverk studerande yngling, hvilken bereder sig till inträde å den prästerliga banan.	Lektor J. Widén.	1895 ²¹ / ₃ och ² / ₄	1	30	1,122	—	D:o.	
1890 års prästmötes understödsfond.	—	—	1890	—	400	7,121	—	D:o.	
Öhrmanska stipendiefonden.	Understöd till 5 fattiga eller mindre bemedlade samt för flit och godt uppförande kända studerande inom 6:e och 7:e klasserna af Hernösands allmänna läroverk.	Fru Johanna Öhrman.	1878 ¹⁷ / ₅	5	250	5,722	—	D:o.	
Dr Altins stipendiefond.	Årliga räkntan skall utgå som stipendium åt en 6:e eller 7:e klassens lärjunge vid Hernösands högre allmänna läroverk.	Stadsläkaren i Vesterås Lars Magnus Altin.	1877 ²⁰ / ₉	1	110	2,000	—	Läroverkskollegiet.	
Arnells d:o.	³ / ₄ af räkntan utdelas årligen som stipendium eller stipendier åt någon eller några medellösa, i flit och kunskaper framstående lärjungar med godt uppförande vid läroverket, tillhörande någon af de fem senaste årsklasserna.	Landskamreraren A. Arnell.	1896 ²¹ / ₁₁	1	75	2,050	—	D:o.	
1886—1887 års elevers premiefond.	Att bereda medel till premium för skicklighet i svenska språket inom Hernösands elementarläroverks för flickor sjetta eller sjunde klass.	Eleverna i 6:e och 7:e klasserna vid läroverket läsåret 1886—1887.	1891 ²⁹ / ₁₁	1	4	164	—	Styrelsen för elementarläroverket för flickor.	
Widénska fonden.	Att bereda medel till premier åt välartade och flitiga lärjungar vid Hernösands elementarläroverk för flickor.	Lektorn Jonas Widén.	1878 ⁴ / ₁₂	33	46	2,290	—	D:o.	
d) Stiftelser för sjukvård.									
Kapten Nybergs fond.	Räkntan utbetalas såsom lönebidrag åt läkaren för Ytter-Lännäs, Dals, Torsäkers och Gudmundrå socknar.	Sjökapten Johan Nyberg.	1866 ³ / ₅	1	500	10,000	—	Kommunalstyrelsen.	
D:o d:o.	Fond för två sjuksängar å Hernösands lasarett.	Densamme.	—	—	375	7,500	—	Stadsfullmäktige.	
Rådman E. Nybergs d:o.	D:o d:o för stadens nödlidande invånare.	Rådmanen E. Nyberg.	1815 ²⁵ / ₁	—	340	6,393	—	Lasarettsdirektionen.	
c) Sjuk- och begravningskassor.									
Hernösands fiskarsocietets kassa.	Begravningshjälp å 40 kronor för fiskare eller deras afkomlingar.	Borgare och fiskare i Hernösand.	1804	2	80	3,884	—	Fiskarsocietets kassaman.	(61)
Hernösands arbetares allmänna sjuk- och begravningskassa.	Sjuk- och begravningshjälp åt kassans medlemmar.	Arbetare inom Hernösands stad.	Stadgar 1895 ²⁹ / ₃	37	1,200	2,526	—	En styrelse.	(62)
f) Pensionsfonder.									
Rådman E. Nybergs pensionsfond.	Understöd åt behöfvande, välfredjade änkor och barn efter aflidna borgare i Hernösand.	Rådmanen E. Nyberg.	1815 ²⁵ / ₁	34	1,150	25,000	—	Direktion med landshöfdingen som ordförande.	
Sjökapten J. Öbergs d:o.	Bereda understöd åt fattiga i Hernösand boende välfredjade sjökaptenar och styrmän samt deras änkor.	Sjökaptenen Johan Öberg.	1834 ⁹ / ₁₀	27	2,350	58,338	—	En direktion af 5 personer.	

Ergmanska donationsfonden.	Understöd åt änka efter skollärare inom Hernösands stift, företrädesvis efter lärare vid Hernösands läroverk.	Lektor P. Engman.	1863 ²² / ₁	1	100	2,193	—	Domkapitlet.
af Nordiska d.o.	För fattiga prästdöttrar.	Fröken M. E. af Nordin.	1860	—	54	1,899	—	D:o.
Wideska pensionsfonden.	Ärliga räkntan tilldelas en behöfvande änka efter kollega eller adjunkt vid något af stiftets läroverk, företrädesvis Hernösands.	Jungfru K. M. Wide.	1865 ⁸ / ₂	1	100	5,114	—	D:o.
Lindströmska donationsfonden.	Halfva räntan till 3 pensioner åt nödställda änkor efter komministrar och adjunkter, andra hälften till beklädnad åt barnen i Hernösands folkskolor.	Kollegan A. U. Lindström.	1856 ²⁰ / ₆	—	170	11,866	—	D:o.
Änkehjulsfonden nr 3.	Understöd åt änkor och barn efter konsistorieledamöter och tjänstemän.	—	—	—	975	28,193	—	D:o.
Kommerserådet Mich. Lindströms fond.	Beredande af pension åt änkor efter magistratspersoner.	Kommerserådet Mich. Lindström.	—	1	47	928	—	D:o.
Rådman Er. Tjernbergs d.o.	D:o d.o.	Rådman Er. Tjernberg.	—	1	58	1,160	—	D:o.
Borgmästaren E. J. Westmans d.o.	D:o d.o.	Borgmästaren E. J. Westman.	—	1	47	940	—	D:o.
Borgmästaren C. A. Fröbergs d.o.	D:o d.o.	Borgmästaren C. A. Fröberg.	1882 ⁶ / ₆	1	136	2,720	—	D:o.
Franzénska juldåvefonden.	Understöd åt en fattig prästänka.	Biskopinnan C. E. Franzén.	1858 ⁴ / ₆	1	50	1,231	—	D:o.
Glaska donationsfonden.	D:o d.o.	Professor Olof Glas.	1880	1	200	4,013	—	D:o.
Första klassens änkehjuls-kassa.	Understöd åt änkor efter prästmän och lärare i Hernösands stift.	—	—	—	320	6,709	—	D:o.
Dess tillökningsfond.	D:o åt d:o i d:o.	—	—	—	5,585	58,953	—	D:o.
Andra klassens änkehjuls-kassa.	D:o åt d:o i d:o.	—	—	—	380	7,880	—	D:o.
Dess tillökningsfond.	D:o åt d:o i d:o.	—	—	—	2,129	38,058	—	D:o.
Lundbergiska fonden.	D:o åt d:o i Vesterbottens län.	Läroverksadjunkten K. Lundberg.	1887	—	293	9,286	—	D:o.
Vibyggerå kronotonde änkehjulsanslag.	Framgår af namnet.	—	—	—	1,540	2,541	—	D:o.
Kyrkornas änkehjulsbidrag.	D:o d.o.	—	—	—	280	275	—	D:o.
Fattiga prästmäns kassa.	Understöd åt fattiga prästmän.	—	—	—	1,146	30,965	—	D:o.
Fattiga prästdöttrars kassa.	D:o åt fattiga prästdöttrar.	—	—	—	370	9,078	—	D:o.
Vesternorrlands läns båtsmans- och beväringspensionskassa.	Att bereda pensioner åt uttjenta båtsmän och beväringmäns.	Bildad genom en förening mellan socknedeputerade om ett sammanskott af hvarje »rök».	Kungl. reglemente 1813 ²² / ₃ o. 1869 ³ / ₁₂	131	1,525	44,579	—	Särskild direktion.
Hernösands sjökaptensförenings understöds-kassa.	Att bereda pensioner åt sjökaptener och sjökaptensänkor inom Vesternorrlands län.	Sjökaptens C. Norelius.	1858 ¹⁸ / ₈	31	780	29,875	—	Hernösands sjökaptensförenings styrelse.

g) Pensionskassor.

Vesternorrlands läns landsstats pensionskassa.	Att bereda pension åt ämbets- och tjänstemän inom länets landsstat.	Bildad år 1805 genom öfverenskommelse mellan landsstatens tjänstemän.	Kungl. reglemente 1807 ⁹ / ₆ o. 1873 ²⁶ / ₉	30	2,065	121,349	—	Särskild direktion.
Hernösands sjömanshuskassa.	Förutom att upprätthålla och bestrida kostnaden för sjömanshusets förvaltning jämsväl att lämna understöd åt behöfvande sjömän, deras änkor och barn.	—	Kungl. reglemente 1870 ⁴ / ₃	157	8,581	211,932	—	Sjömanshusdirektionen.
Handelsföreningens i Hernösand understöds-kassa.	Att till behöfvande medlemmar, som tillhört föreningen i minst fem år, utbetala understöd i form af pensioner.	Okänd.	Reglemente 1885 ¹⁰ / ₄	8	550	21,760	—	Handelsföreningens styrelse.

h) Andra stiftelser och invättningar.

Fond för oppförande af arbetarbostäder.	Angifves af fondens namn.	Anslog från staden.	—	—	—	5,124	—	Drätselkammaren.
D:o.	D:o.	Sjökaptene Joh. Nyberg.	1866 ³ / ₆	—	—	55,598	28,062	Stadsfullmäktige.
Kapten Nybergs donation.	Räkntan användes för vidmakthållande af trädplantering samt för vård af Ytter-Lännäs kyrkogård och särskilda grafvar därstädes.	Densamme.	,	—	75	1,500	—	Kommunalstyrelsen.
D:o.	Räkntan användes till underhåll af tak och fönster m. m. å Ytter-Lännäs gamla kyrka samt för renhållning å gamla begravningsplatsen vid denna kyrka.	D:o.	,	—	60	1,500	—	D:o.
D:o.	Räkntan utgår såsom lön eller löneförbättring åt organisten i Ytter-Lännäs socken.	D:o.	,	1	150	3,000	—	D:o.

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIEFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål (och verksamhetsområde).	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1900		Stiftelsens storlek (fastighetsvärden inräknade) vid årets slut. Kronor.	Värdet af fastigheter, tillhörande stiftelsen, vid årets slut. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.				
Kapten Nybergs donation.	Räntan utbetalas till den prästman i Ytter-Lännäs socken, hvilken deltagar i bestyret med verkställighet af donators dispositioner inom Ytter-Lännäs socken.	Sjökapten Joh. Nyberg.	1866 2/5	1	100	2,000	—	Kommunalstyrelsen.	
Fjälltraktsfonden.	Afser understöd för nya kyrkoinrättningar uti fjälltrakterna af stiftets norra del.	—	—	—	—	8,184	—	Domkapitlet.	
Ramsele öfverskottsfond.	1,500 kronor till förbättring af sockenpredikantbostället i Fjällsjö. Öfriga räntan tillfaller kyrkoherden i Bodum.	Domkapitlets protokoll.	1804 25/7	—	231	5,004	—	D:o.	
Bodums, Fjällsjö och Tåsjö fond.	Till förbättring af sockenpredikantbostället i Fjällsjö.	D:o.	1854 2/4	—	75	1,613	—	D:o.	
Biskopsboställets reparationsfond.	Angifves af namnet.	Kungl. bref.	1819 2/9	—	23	4,990	—	D:o.	
Schubertska donationsfonden.	Räntan skall disponeras för lappska ecklesiastikverket jämte de allmänna medel, som årligen härtill anslås.	Tyske superintendenten d:r Schubert.	1857 12/8	—	50	1,903	—	D:o.	
Bergs pastorats skogsfond.	Medlen skola efter Kungl. Maj:ts ompröfning användas såväl för anskaffande af boställe åt komminister i Klöfsjö som ock för andra kyrkliga behof inom Bergs pastorat.	Kungl. bref.	1888 14/12	—	5,522	108,606	—	D:o.	
Ytter-Hogdals kyrkoherdeboställes skogslikvidsmedel.	Angifves af namnet.	—	—	—	3,300	93,748	—	D:o.	
Köpeskillingen för utgodset Arås i Hammerdal.	Räntan tillfaller nuvarande kyrkoherden i Hammerdal.	Kungl. bref.	1898 7/10	—	1,377	33,895	—	D:o.	
Vesternorrlands läns nödhjälpsfond.	Att vid inträffande missväxt inom länet bereda tillgång till utsäde för utlåning emot återbetalnings-skyldighet.	Behållning af understödamedel efter missväxtåret 1867.	Reglemente 1876 22/11	—	—	126,579	—	Af Landstinget tillsatt direktion med landshöfdingen såsom ordförande.	
Vesternorrlands läns fångvårdsförening.	Att från återfall i brott söka bevara frifriga straffångar från länet genom att bereda möjlighet till årligt förvärf m. m.	—	Stadga 1875 11/12	5	205	18,513	—	Föreningens kassaman och styrelse.	
Summa			—	797	57,645	1,553,992	33,062		

C. I Sundsvalls stad.

a) Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux och dylikt.

Bengt Ammelins donationsfond.	Understöd åt fattiga.	Handl. Bengt Ammelin.	1873 12/6	85	522	10,000	—	Drätselkammaren.	
Klingstedtska donationen.	Till minne af donators maka utdelas räntan årligen den 22/10 bland stadens fattiga, helst pauvres honteux.	Öfverste G. F. Klingstedt.	1828 26/9	3	37	750	—	Pastor och kyrkoråd.	
Linderbergska d:o.	Räntan utdelas årligen i mars till tre eller flere de mest nödlidande bland handverksarbetarnas änkor.	En aktad hedersman af handverksarbetarnas och dennes son.	1842 2/8	2	15	300	—	Kyrkorådet.	
Karl Johans fond.	Räntan skall årligen den 24 augusti utdelas till stadens mest behöfvande eller utfattiga personer.	Konung Carl XIV Johan.	1835 24/8	3	24	600	—	D:o.	56)
Gustaf-Adolfs-föreningens asyl för pauvres honteux.	Att bereda kostnadsfria bostäder för s. k. pauvres honteux.	Ett klubb-sällskap.	1895	7	149	18,000	16,000	Gustaf-Adolfs-föreningen.	
Nanna Platzmans stiftelse.	D:o d:o åt aflidna tjänstemäns döttrar och änkor.	Fröken N. Platzmans arvingar.	1878 19/4	3	—	15,000	13,000	Drätselkammaren.	57)
De nödlidandes vänner.	Att bispringa behöfvande med mindre penning-gåfvor.	Ett sällskap.	1835	76	1,270	6,000	—	En af stadsfullmäktige utsedd styrelse af 10 personer.	58)
Hulda Boströms minnesfond.	Afkastningen användes till förmån för pauvres honteux i Sundsvall.	Bankdirektören F. L. Boström.	1900 20/1	—	—	4,188	—	Drätselkammaren.	59)
Sundsvalls enskilda banks donation till hugfästade af minnet af verkställande direktör E. Berggren s:r.	Årliga räntan tillhandahålles Gustaf II Adolfsföreningens i staden styrelse för att på årsdagen af den aflidnes begrafning, den 9 oktober, utdelas till s. k. pauvres honteux inom staden.	Sundsvalls enskilda bank.	1897 9/10	—	49	1,012	—	D:o.	
Lindgrenska arbetsinrättningen.	Anordnande af en arbetsinrättning.	Änkefru J. L. Holm, f. Lindgren.	1875 24/7	—	—	100,000	100,000	Stadsfullmäktige.	60)

b) Stiftelser och inrättningar för barnavård och barnundervisning.

Sundsvalls slöjdskola för flickor.	Att bereda undervisning åt fattiga flickor i folkskolan i enklare handarbeten.	Flere personer inom Sundsvall.	1853 ²⁷ / ₉	—	1,266	25,798	—	Skolrådet.	61)
Sundsvalls barnhem.	Att åt fattiga barn, som sakna nödig föräldravård, bereda ett hem, där de icke allenast åtnjuta leklig skötsel utan äfven danas till gudsfruktan, arbetsamhet och goda seder.	Ett sällskap herrar och damer.	1861 ²⁸ / ₆	30	9,099	72,643	46,694	En af principaler för år utsedd styrelse af 8 personer.	
Kreditaktiebolagets donation.	Understöd åt stadens barnhem.	Kreditaktiebolaget i staden.	1888	—	323	1,486	—	Drätselkammaren.	
Syrans och Majas minne.	Beklädnad åt fattiga skolbarn.	Fil. dr Severin Axell.	1887	—	—	1,504	—	D:o.	
Altinska slöjdskolofonden.	Dels att uppbygga lokal för slöjdskolan, dels att tilldelas såsom gratifikation till lärare vid slöjdskolan.	Skeppsredaren L. M. Altin och hans maka.	1888 ⁸ / ₃	6	450	51,807	41,807	Skolrådet.	62)
Altinska beklädnadsfonden.	Beklädnad åt fattiga folkskolebarn.	Desamma.	—	—	855	20,000	—	D:o.	
Fonden för en uppfostringsanstalt för vanvårdade barn.	Inrättande af en uppfostringsanstalt för vanvårdade barn af båda könen i Sundsvall.	Fru Justina Altin, född Liedberg.	1891 ²³ / ₃	—	—	155,130	—	Stadsfullmäktiges och magistratens ordförande samt en af Länsstyrelsen utsedd tredje person.	
Fonden för ett räddningshem för vanartade barn.	Inrättande af ett räddningshem för vanartade barn i Sundsvall.	Änkefru M. E. Liedberg.	1892 ⁹ / ₅	—	—	33,399	—	Skolrådet.	
G. P. och Anna Braathens fond för vanvårdade och vanartade barns uppfostran.	Fonden skall användas för ändamålet enligt vissa bestämmelser i donationsbrevet.	Grosshandlaren G. P. Braathen.	1899 ²² / ₃	—	—	21,376	—	D:o.	
Makarna Thure Reinhold och Lina Thuressons donationsfond.	Understöd åt behöfvande folkskolebarn.	Direktören Th. R. Thuresson.	1898 ²⁴ / ₆	—	414	5,127	—	D:o.	
A. P. Hedbergs donation till barnhemmen.	Afkastningen användes för barnhemmets för gossar och barnhemmets för flickor räkning efter respektive styrelsers bestämmande.	Grosshandlaren A. P. Hedbergs sterbhus.	—	—	250	5,000	—	Drätselkammaren.	
M. Arhusianders donation.	Afkastningen användes till förmån för barnkrubban.	Grosshandlaren M. Arhusiander.	1880 ³¹ / ₁₀	—	100	2,000	—	Styrelsen för barnkrubban.	
J. Berns d:o till barnkrubban.	Uppförande af byggnad för barnkrubban.	Grosshandlaren Johan Bern.	1894	—	—	10,000	10,000	D:o.	63)
Hertas minnesfond.	Till förmån för barnkrubban.	Borgmästaren J. O. Drake.	—	—	—	200	—	D:o.	
Fru Julia Arhusianders understödsfond för fattiga barn.	Ärliga räkntan användes för barnkrubbans behof.	Grosshandlaren M. och fru Julia Arhusiander.	1896 ²¹ / ₁₀	—	—	5,000	—	D:o.	
Makarna Enhörnings donation till Sundsvalls barnkrubba.	D:o d:o.	Grosshandlaren E. A. Enhörning.	1897 ²⁷ / ₁₁	—	—	5,000	—	D:o.	
Makarna Enhörnings d:o till Sundsvalls barnhem.	Ärliga räkntan användes för barnhemmets behof.	Densamme.	—	—	250	5,000	—	Barnhemmets styrelse.	
F. d. rektor E. Berggrens minne.	För uppförande på tomt inom Sundsvalls stad af byggnad, afsedd för en s. k. arbetstuga för barn.	Fru Natalia Berggren, född Unander.	1897 ³⁰ / ₁₁	—	—	11,124	—	Arbetsstugans styrelse.	64)
Fredrik och Alona Bünsows donationsfond.	Ärliga afkastningen användes för främjande af barnkrubbans ändamål.	Grosshandlaren Fr. Bünsows sterbhus.	1897 ¹⁰ / ₁₂	—	250	5,000	—	Barnkrubbans styrelse.	
G. P. Braathens donation till Sundsvalls barnkrubba.	Till förmån för barnkrubban i Sundsvall.	Grosshandlaren G. P. Braathen.	1898 ³⁰ / ₄	—	—	5,400	5,400	D:o.	65)
F. A. Åslunds donation.	Afkastningen användes för barnhemmets behof.	Konsul F. A. Åslund.	1898 ²⁷ / ₁₀	—	250	5,000	—	Barnhemmets styrelse.	
Frielevernas fond.	D:o d:o.	—	—	—	106	2,134	—	D:o.	
Barnhemmets premiefond.	Räkntan kan användas till premier åt barnen å barnhemmet.	—	—	—	—	860	—	D:o.	66)
Fru Julia Arhusianders understödsfond för fattiga barn.	Beklädnad af fattiga skolbarn i Sundsvall.	Grosshandlaren M. och fru Julia Arhusiander.	1896 ³¹ / ₁₀	—	—	10,000	—	Skolrådet.	
D:o d:o.	Anordnande af ett skolkök i Sundsvall. Hvad som ej åtgår därtill får användas på bästa sätt för skolkökets framtida underhåll.	Desamma.	—	—	—	5,000	—	D:o.	67)

c) Stipendiefonder och andra stiftelser för undervisning.

Ullbergs stipendium.	Ärliga räkntan kan utdelas såsom premium vid Sundsvalls allmänna läroverk.	Lagmannen Jonas Ullberg.	—	—	—	126	—	Läroverkskollegiet.	
Sahlénska stipendiefonden.	Ärliga räkntan är anslagen till stipendium vid Sundsvalls allmänna läroverk.	Prosten N. Sahlén.	1876 ¹¹ / ₃	2	250	5,867	—	D:o.	
Stipendiet af den 1 maj.	D:o d:o.	Okänd.	1877 ¹ / ₅	14	360	10,308	—	D:o.	
Stipendiet af okänd gifvare.	D:o d:o.	—	1862 ⁶ / ₁₀	1	50	1,473	—	D:o.	
Löjtnant Fougbergs minne.	D:o d:o.	Ett gymnastiksällskap.	1879 ¹⁴ / ₅	10	25	566	—	D:o.	
Pål Grelssons gifva.	D:o d:o.	Bonden Jon Grelsson.	1881 ¹ / ₁₀	1	15	387	—	D:o.	
Berggrens stipendium.	D:o d:o.	Bankdirektören E. Berggren.	1883 ³⁰ / ₁₁	1	40	1,225	—	D:o.	
Stipendiefonden »Förstlingen».	Stipendiemedel åt lärjungar vid Sundsvalls läroverk för flickor.	Okänd.	1878 ²⁸ / ₃	—	—	3,017	—	Styrelsen vid läroverket.	

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIEFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål (och verksamhetsområde).	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1900		Stiftelsens storlek (fastighetsvärden inräknade) vid årets slut. Kronor.	Värdet af fastigheter, tillhörande stiftelsen, vid årets slut. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.				
Konung Oscar II:s jubileestipendiefond.	Årliga rüntan anslagen till premier vid Sundsvalls allmänna läroverk.	Bankdirektören Th. R. Thuresson.	1897 12/9	—	200	5,329	—	Läroverkskollegiet.	
Makarna Enhörnings stipendiefond.	D:o d:o.	Disponenten E. A. Enhörning.	1897 27/11	5	200	5,313	—	D:o.	
Allmänna läroverkets fysikaliska fond.	Rüntan användes till inköp af instrument för den fysikaliska undervisningen vid d:o.	Okänd.	1898 2/6	—	—	4,043	—	D:o.	
Siri Drakes minnesfond.	Understöd åt behöfvande elever vid Sundsvalls läroverk för flickor.	Borgmästaren J. O. Drake.	1896 6/12	1	9	330	—	Läroverkets lärarekollegium.	
Gymnastikklubbens premiefond.	Årliga rüntan anslagen till premier för gymnastik vid Sundsvalls allmänna läroverk.	Sundsvalls gymnastik- och fäktklubb.	1886 21/5	2	5	116	—	D:o.	
Gymnastikfonden.	Stipendium å 50 kronor åt f. d. lärjungar vid Sundsvalls läroverk för flickor, som vunnit inträde i Kungl. Gymnastiska Centralinstitutet och därför äro i behöf.	Sundsvalls kvinnliga gymnastikklubb.	1897 2/11	—	—	329	—	Styrelsen för flickskolan.	
Fredrik och Alona Bünsows donationsfond.	Inköp af böcker och andra värdefulla verk, tjenliga att främja allmän bildning, hvilka arbeten skola förvaras i stadens folkbibliotek.	Grosshandlaren Fr. Bünsows sterbhus.	897 i dec.	—	—	5,738	—	Stadsfullmäktige.	68)
d) Stiftelser för sjukvård.									
Åslunds frisängsfond till Medelpads lasarett och kurhus.	En frisäng å sjukhuset.	Grosshandl. F. A. Åslund.	1874 4/8	10	204	14,055	—	Medelpads lasarett- och kurhusdirektion.	
Sundbergs d:o d:o.	D:o d:o.	Grosshandl. Aug. Sundberg.	1874 4/8	9	303	13,938	—	D:o.	
Hedbergs d:o d:o.	D:o d:o.	Grosshandl. A. P. Hedberg.	1874 4/8	8	236	11,570	—	D:o.	
Århusianders d:o d:o.	D:o d:o.	Grosshandl. M. Århusiander.	1875 2/1	9	216	13,400	—	D:o.	
Åströms d:o d:o.	D:o d:o.	Grosshandl. Nils Åström.	1877 10/3	9	327	12,380	—	D:o.	
Sundsvalls gamla utskänkningsbolags donation till sjukhem för barn.	Sjukvårdsanstalt för barn.	Sundsvalls utskänkningsbolag.	1878 4/4	—	—	52,126	—	Drätselkammaren.	
Aug. Sundbergs och hans hustrus d:o till d:o.	Till blifvande barnsjukhus.	Grosshandl. Aug. Sundberg o. hans maka.	1879 26/11	—	—	15,109	—	D:o.	
Fond för underhåll af barnsjukhus.	D:o.	Ånkefru M. E. Liedberg.	1892 9/5	—	—	33,399	—	D:o.	
Minne af Sundsvalls järnväg.	Beredande af frisängsplatser eller nedsättning af legosängsavgifterna för medellösa barn, i främsta rummet sådana från Sundsvall, hvilka intagas å ett tillämnadt barnsjukhus därstädes.	Sundsvall—Torpsammars aktiebolag.	1894 4/6	—	—	3,447	—	D:o.	
Donationsfonden för ett barnsjukhus.	Inrättande af ett under de kommunala myndigheterna lydande barnsjukhus i Sundsvall.	Fru Justina Altin, född Liedberg.	1891 22/8	—	—	27,135	—	Stadsfullmäktiges och magistratens ordförande samt en af Länsstyrelsen utsedd tredje person.	
Underhållsfonden åt Emma Lovisa Wiklund.	Vård af Emma Lovisa Wiklund och efter hennes död af någon annan sinnessvag flicka.	Densamma.	>	1	245	5,000	—	D:o d:o.	
Afföningsfonden för två sjuksköterskor.	Till affönning åt två sjuksköterskor, företrädesvis för vårdande af fattiga sjuka utan betalning.	D:o.	>	2	1,225	25,000	—	D:o d:o.	
Bünsowska sjukhjälpfonden.	Understöd åt medellösa patienter, som från sjukhuset afgå.	Grosshandlaren Fr. Bünsow.	1884 6/12	20	311	6,556	—	Medelpads lasarett- och kurhusdirektion.	
Severin och Malin Axells barnbördshusfond.	Till barnbördshus.	Grosshandlaren S. Axell och hans hustru.	1888 7/1	—	—	43,502	—	Drätselkammaren.	
Fruarnas d:o.	D:o.	Fru Malin Axell m. fl.	1895	—	—	3,134	—	D:o.	
Fredrik och Alona Bünsows donationsfond.	Årliga afkastningen skall användas till bidrag till underhåll af ett blifvande barnsjukhus i Sundsvall.	Grosshandlaren Fr. Bünsows sterbhus.	1897 i dec.	—	—	40,172	—	Stadsfullmäktige.	
Albert och Lilly Nordlings frisängsfond.	Årliga rüntan användes till fri lasarettsvård åt behöfvande sjuka från Sundsvalls stad.	Grosshandlaren A. W. Nordling.	1897 12/10	3	149	5,372	—	Medelpads lasarett- och kurhusdirektion.	
Fr. och Hilda Åslunds understödsfond.	Understöd till fattiga sjuka, som lämna lasarettet.	Grosshandlaren F. A. Åslund.	1898 27/10	7	83	5,339	—	D:o.	
G. P. och Anna Braathens donationsfond för ett blifvande rekonescenthem.	Angifves af namnet.	Grosshandlaren G. P. Braathen.	1899 22/8	—	—	10,686	—	D:o.	

Lärarinnornas sjukhjälpsfond.	Beredande af sjukhjälp åt lärarinnor vid Sundsvalls läroverk för flickor.	Fröken Karin Brundell.	1898 ²⁹ / ₆	—	—	1,501	—	Läroverkets styrelse.	
Vattenledningsarbetarnes d.o.	Sjukhjälp åt de vid stadens vattenledning anställda arbetare.	Drätselkammaren.	—	—	—	3,497	—	Drätselkammaren.	69)
e) Sjuk- och begravningskassor.									
Arbetsklassens i Sundsvall pensionsförening.	Sjukhjälp, pension efter uppnådd ålder af 50 år i mån af kassans tillgång.	Borgmästaren Ahlgren m. fl.	1862 ²¹ / ₄	34	235	6,418	—	En femmannastyrelse.	
Handtverkarnes sjuk- och begravningskassa.	Sjuk- och begravningshjälp.	Sundsvalls fabriks- och handtverksförening.	1870 ¹¹ / ₄	4	455	8,626	—	D:o.	70)
Sundsvalls goodtemplars d.o.	D:o.	Sundsvalls goodtemplars.	1887 ²⁷ / ₃	15	560	1,079	—	D:o.	71)
Ordensällskapet V. F.	D:o.	Flere personer.	1878 ¹³ / ₃	22	1,669	28,165	—	D:o.	72)
Sällskapet Hjälpenshetens sjuk- och begravningskassa.	D:o.	D:o.	1897 ²⁵ / ₄	19	617	4,333	—	D:o.	73)
Sjuk- och understöds-kassan vid boktryckeriaktiebolaget i Sundsvall.	D:o.	Boktryckeriaktiebolaget i Sundsvall.	1897 ¹ / ₇	3	52	5,963	—	D:o.	74)
Sundsvalls sjuk- och begravningskassa.	D:o.	Flere personer.	1897 ⁴ / ₄	15	552	2,305	—	Styrelsen.	75)
Kristliga föreningens af unga män i Sundsvall sjuk-kassa.	Sjukhjälp.	D:o.	1897 ⁴ / ₁	3	116	1,162	—	D:o.	76)
125-mannaföreningens i Sundsvall sjuk- och begravningskassa.	Sjuk- och begravningshjälp.	D:o.	1889 ¹ / ₂	69	2,216	2,126	—	D:o.	
Sundsvalls skollärföreningens understödsfond.	D:o.	Ett antal medlemmar inom Sundsvalls skollärförening.	1894 ²⁹ / ₁₀	4	143	2,486	—	En tremannastyrelse.	77)
f) Pensionsfonder.									
Fru Justina Altins pensionsfond för gamla tjenarinnor.	Årliga afkomsten utdelas i pensioner på 200 kronor åt ålderstigna, ogifta tjenarinnor under deras återstående lifstid.	Fru Justina Altin, född Liedberg.	1891 ²² / ₃	20	4,000	100,956	—	Stadsfullmäktiges och magistratens ordförande samt en af Länsstyrelsen utsedd tredje person.	
g) Pensionskassor.									
Sjömanshuset i Sundsvall.	Understödja ålderstigna sjökaptener, styrmän samt deras behöfvande efterlevande änkor och barn.	—	1804 ¹² / ₆	114	6,546	216,639	3,000	Direktion af 3 personer.	
Sjökaptensföreningen.	Understöd till i behof varande ledamöter, deras änkor och minderåriga barn.	Skepparsocieteten.	1831 ⁹ / ₃	33	2,580	69,176	—	Styrelse af 5 d:o.	
Sundsvalls handelskårs änke- och pupillkassa.	Att lämna årliga understöd åt behöfvande delegare.	Handelskåren inom Sundsvall.	1840	18	1,155	36,456	—	D:o af 3 d:o.	78)
Pensionsföreningen för Norrlands köpmän och industridkare.	Att bereda delegarne pension.	Åtskilliga köpmän och industridkare.	1883 ⁴ / ₈	15	2,100	113,571	—	D:o af 5 d:o.	
Polispersonalens i Sundsvall pensionskassa.	Att bereda pension åt stadsfiskalen och polismännen i Sundsvall efter slutad tjänst vid viss ålder.	Stadsfiskalen och poliskåren.	1900 ²³ / ₈	—	—	16,013	—	D:o d:o.	79)
h) Andra stiftelser och inrättningar.									
A. P. Hedbergs donationsfond.	Den årliga räkntan användes dels till lifstids-pensioner för af donator uppgifna personer, dels till understöd åt fattiga (1,000 kronor), dels ock för allmännyttiga ändamål.	A. P. Hedbergs arfvingar.	1882 ²⁰ / ₁₉	7	7,350	213,398	—	Drätselkammaren.	
Sjömanshemmet i Sundsvall.	Att bereda billigt logis åt sjömän af alla grader.	Sjömanshemmet.	1883	—	—	138,524	110,000	Sjömanshusdirektionen.	
Aflöningsfonden för en stadsmissionär.	Till bidrag för aflöning åt en stadsmissionär i Sundsvall.	Fru Justina Altin, född Liedberg.	1891 ²² / ₃	—	392	8,000	—	Stadsfullmäktiges och magistratens ordförande samt af Länsstyrelsen utsedd tredje person.	
Makarna Altins donationsfond.	Räkntan användes för allmännyttiga ändamål efter stadsfullmäktiges beslut.	Skeppsredaren L. M. Altin och fru Justina Altin.	1888 ⁸ / ₈	—	—	178,640	—	Drätselkammaren.	
Söderbaums idrottsfond.	² / ₃ af räkntan är anslagen till främjande af idrott i Sundsvall.	Rektor P. Hj. Söderbaum.	1886 ²⁸ / ₈	—	40	1,385	—	Läroverkskollegiet.	
Sundsvalls befästningsfond.	Sundsvalls stads befästande.	Okänd.	1892 ¹⁷ / ₁₀	—	—	258	—	Borgmästaren.	
			Summa	—	725	50,910	2,167,002	345,901	

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIEFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål (och verksamhetsområde).	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1900		Stiftelsens storlek (fastighetsvärden inräknade) vid årets slut. Kronor.	Värdet af fastigheter, tillhörande stiftelsen, vid årets slut. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.	
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.					
D. I Örnsköldsviks stad.										
<i>a) Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux och dylikt.</i>										
Lars Olof Hugglöfs julgälfv-fond.	1/5 af räntan utdelas till fattiga, men arbetsamma personer i staden.	Stud. R. Hagglöf, F. Tullberg, f. Hagglöf, o. professor T. Tullberg.	1890 ²⁴ / ₁₂	26	200	5,610	—	Magistraten.		
Fru Inez Lindqvists understödsfond.	Att vid jultiden inköpa klädespersedlar och utdela till fattiga personer, boende i staden.	Vice konsul John Lindqvist.	1891 ¹⁷ / ₂	28	145	6,133	—	Drätselkammaren.	⁸⁰⁾	
L. J. Janssons gåfva.	Räntan utdelas årligen till behöfvande inom Örnsköldsvik.	Källarmästaren L. L. Jansson.	1894 ⁷ / ₃	5	23	500	—	Fattigvårdsstyrelsen.		
<i>c) Stipendiefonder och andra stiftelser för undervisning.</i>										
Stipendiefonden af den 13 november 1882.	Räntan skall utdelas som stipendium till någon lärjunge vid Örnsköldsviks allmänna läroverk.	Inkomst af en aftonunderrättning.	1882 ¹³ / ₁₁	—	—	226	—	Läroverkets rektor eller kassan.	⁸¹⁾	
<i>e) Sjuk- och begravningskassor.</i>										
Örnsköldsviks nya arbetarförenings sjuk- och begravningshjälpskassa.	Understöd vid sjukdom och dödsfall.	—	1895 ⁸ / ₆	38	1,197	1,196	—	Kassans styrelse.	⁸²⁾	
<i>b) Andra stiftelser och inrättningar.</i>										
John Lindqvists grundplåt till kyrka.	Bidrag till uppförande af kyrka i staden.	Vice konsul John Lindqvist.	1891 ¹⁷ / ₂	—	—	7,201	—	Drätselkammaren.	⁸³⁾	
				Summa	—	97	1,565	20,866	—	

A n m ä r k n i n g a r :

¹⁾ Till kassan afsattes årligen hälften af årsöfverskottet i sjuk- och begravningskassan; och utgör det kassan tillgodoförda beloppet för år 1900 400·78 kr., hvartill kommer upplupen ränta 624·59 kr. — ²⁾ Om byggnaden i en framtid kommer att säljas, bildas af donationen en fond, där af årligen 3/4 af räntan tilldelas verkligt behöfvande personer, som icke åtnjuta fattigvård, och 1/4 lägges till kapitalet. — ³⁾ Beloppet inestående sedan flere år tillbaka i bank med tillägg af den årliga räntan. — ⁴⁾ Kassans inkomster år 1900 2,362 kr. — ⁵⁾ Under 1900 inbetalda medlemsavgifter 3,209·93 kr. — ⁶⁾ D:o 1,810 kr. — ⁷⁾ Årsavgifter år 1900 964·40 kr.; bidrag af arbetsgifvarne 688·20 kr. — ⁸⁾ D:o 7,664 kr. Arbetarne vid Östrand äro äfven delägare i kassan. — ⁹⁾ D:o 1,787·62 kr.; bidrag af arbetsgifvarne 1,787·62 kr. — ¹⁰⁾ D:o 4,068·33 kr. — ¹¹⁾ D:o 3,759·82 kr. — ¹²⁾ D:o 1,598 kr.; olycksfallsersättning 1,000 kr. — ¹³⁾ D:o 1,145·00 kr. — ¹⁴⁾ Inkomsterna för år 1900 620·00 kr. — ¹⁵⁾ Årsavgifter år 1900 363·75 kr.

sions-, änke- och pupillkassa. — ⁴⁴⁾ D:o 483·93 kr. — ⁴⁵⁾ D:o 407·60 kr. — ⁴⁶⁾ D:o 301·20 kr. — ⁴⁷⁾ Styrelsen består af sågverkets disponent, Gudmundrå kommunalnämnds ordförande och ett ombud för arbetarpersonalen. — ⁴⁸⁾ Influtna afgifter år 1900 408·75 kr. — ⁴⁹⁾ Årsavgifter år 1900 130 kr.; bolagets bidrag 130 kr. — ⁵⁰⁾ D:o 577·20 kr.; d:o 577·20 kr. — ⁵¹⁾ Delegareavgifter år 1900 jämte räntor 211·08 kr. — ⁵²⁾ Inkomster, afgifter m. m. år 1900 1,610·56 kr. — ⁵³⁾ Delegareavgifter år 1900 1,420·13 kr. — ⁵⁴⁾ Kassans inkomster utgöras af tonavgifter af fartyg och hyresavgifter af sjömän. — ⁵⁵⁾ Inkomster i afgifter m. m. år 1900 1,430 kr. — ⁵⁶⁾ Stiftelsen har förut haft namnet »Kungl. gåfva». — ⁵⁷⁾ I enlighet med donationsbrevet användes afkastningen af 2,000 kr. till byggnaders underhåll, brandförsäkring m. m. — ⁵⁸⁾ Sällskapet erhåller ett årligt bidrag å 1,000 kr. från A. P. Hedbergs fond. — ⁵⁹⁾ Utdelning börjas först 1901. — ⁶⁰⁾ Gården nr 358 i G:te kvarteret är för ändamålet öfverlämnad. — ⁶¹⁾ Af-

— ¹⁰) D:o 1,029·86 kr.; bidrag af arbetsgifvarne 1,029·86 kr. — ¹⁷) D:o 2,385·15 kr.; d:o 2,385·15 kr. — ¹⁸) D:o 901·60 kr.; d:o 901·60 kr. — ¹⁹) D:o 549·50 kr. — ²⁰) D:o 3,313·65 kr. — ²¹) D:o 1,613·66 kr. — ²²) D:o 2,804·08 kr.; bidrag af arbetsgifvarne 1,103·49 kr. — ²³) D:o 846 kr. — ²⁴) Inträdesavgifter år 1900 50 kr.; årsavgifter 1,219 kr.; arbetsgifvarnes bidrag 500 kr. — ²⁵) Årsavgifter år 1900 1,504·75 kr. — ²⁶) Delegationavgifter år 1900 1,778·58 kr. — ²⁷) Årsavgifter år 1900 97 kr. — ²⁸) D:o 286·75 kr. — ²⁹) D:o 667·05 kr. — ³⁰) D:o 1,282·45 kr. — ³¹) D:o 851·28 kr. — ³²) D:o 538·60 kr. — ³³) D:o 739·75 kr.; arbetsgifvarnes bidrag 600 kr. — ³⁴) D:o 2,000 kr. — ³⁵) D:o 1,512·25 kr., däraf bolaget bidragit med 1,420 kr. — ³⁶) D:o 923·50 kr.; bolagets bidrag 475·65 kr. — ³⁷) D:o 381·75 kr. — ³⁸) D:o 205·50 kr. — ³⁹) D:o 130·05 kr. — ⁴⁰) D:o 1,418·06 kr. — ⁴¹) D:o 758·40 kr. — ⁴²) D:o 222 kr. Kassans öfverskott delas vid hvarje års slut. — ⁴³) D:o 1,738·93 kr.; bolagets bidrag 1,738·93 kr. Kassans behållning vid årets slut har reglementsenligt öfverförts till Domsjö ångsågs pen-

kastningen använd till aflöning åt lärare och inköp af material. — ⁴⁴) Byggnad för slöjdskola är uppförd. — ⁴⁵) Donationen är för ändamålet använd. — ⁴⁶) D:o d:o. Byggnad uppförd å tomt, som tillhör staden. — ⁴⁷) Donationen utgöres af gården och tomten n:r 127 i Västra Stenhammaren. — ⁴⁸) Röntan för 1900 har ej utdelats. — ⁴⁹) Ett skolkök är anordnad. Donationens kontanta belopp vid 1900 års slut var 3,046 kr. — ⁵⁰) Fondens afkastning har tillsvidare lagts till kapitalet. — ⁵¹) Afkastningen af fonden lägges tillsvidare till kapitalet. — ⁵²) År 1900 inflöto i delegationsavgifter 33 kr. — ⁵³) D:o 871·32 kr. — ⁵⁴) D:o 2,125 kr. — ⁵⁵) D:o 1,235 kr. — ⁵⁶) D:o 416·15 kr. — ⁵⁷) D:o 1,053·70 kr. — ⁵⁸) D:o 174 kr. — ⁵⁹) D:o 590·69 kr. — ⁶⁰) D:o 100 kr. — ⁶¹) Kassans stadgar fastställdes af magistraten den 21 november 1900. Afkastningen kapitaliseras tillsvidare. — ⁶²) Fonden skall ökas med halfva röntan — ⁶³) Ingen utdelning ännu förekommit. — ⁶⁴) Kassans inkomster år 1900 841·10 kr. — ⁶⁵) Röntan å fonden, som ursprungligen utgjorde 5,000 kr., lägges tillsvidare till kapitalet.

